

การบูรณาการการเปลี่ยนแปลงสภาพ
ภูมิอากาศ (CC) กับมิติเพศและการมีส่วนร่วม
ทางสังคม (GSI) ในการวางแผนและจัดทำ
งบประมาณในประเทศไทย

เกี่ยวกับโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) งานของ UNDP ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศครอบคลุมมากกว่า 140 ประเทศ โดยตั้งแต่ พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา UNDP ได้ใช้เงินเพื่อลงทุนในมาตรการการบรรเทาผลกระทบและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศคิดเป็นมูลค่า 3.7 พันล้านเหรียญสหรัฐ โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถในการฟื้นตัวจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระยะยาวและพัฒนาการลดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เป็นศูนย์ (zero-carbon) นอกจากนี้ UNDP ยังได้สนับสนุนการดำเนินการตามความตกลงปารีสว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Paris Agreement on Climate Change) โดยทำงานร่วมกับประเทศต่างๆ เพื่อให้บรรลุพันธกรณีด้านสภาพภูมิอากาศโดยผ่านกลไกที่เรียกว่า การมีส่วนร่วมที่ประเทศกำหนด (Nationally Determined Contributions: NDCs)

โครงการเสริมสร้างการกำกับดูแลการเงินเพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Strengthening Governance of Climate Change Finance Programme) ทีมกำกับดูแลการเงินเพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของ UNDP ศูนย์ภูมิภาค กรุงเทพฯ (UNDP Bangkok Regional Hub) ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญหลากหลายสาขา ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญด้านการเงินเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) ด้านธรรมาภิบาล ด้านการเงินเพื่อการพัฒนาและเศรษฐกิจการเมือง (Development Finance and Political Economy) ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศด้านการบริหารการเงินการคลังภาครัฐ (Public Financial Management) และด้านประสิทธิภาพของการพัฒนา (Development Effectiveness) โครงการนี้จะส่งเสริมการจัดหาเงินทุนที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิอากาศอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังส่งเสริมความพอเพียงของการเงินเพื่อพัฒนาระบบการจัดการการเงินภาครัฐของประเทศ ซึ่งทั้งสองอย่างนี้เป็นรากฐานสำคัญในการบรรลุเป้าหมายของวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนปี พ.ศ. 2573

โครงการสนับสนุนการดำเนินงานตามการมีส่วนร่วมที่ประเทศกำหนดด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภายหลังปี พ.ศ. 2563: การสร้างความยั่งยืนผ่านกลไกทางการเงินเพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย (โครงการ NDC Support) วัตถุประสงค์ของโครงการ NDC Support คือ เพื่อสนับสนุนรัฐบาลไทยในการบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงโดยใช้การดำเนินงานตามการมีส่วนร่วมที่ประเทศกำหนด (NDC) เป็นกลไกในการขยายการลงทุนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศที่ตอบสนองต่อมิติเพศและมีการมีส่วนร่วมทางสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจะช่วยให้ประเทศสามารถดำเนินการตามข้อตกลงที่ระบุไว้ใน NDCs ได้ อีกทั้งยังส่งผลให้สามารถปฏิบัติตามพันธกรณีตามความตกลงปารีสและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน การดำเนินโครงการ NDC Support ได้รับความร่วมมือจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ONEP) อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศแห่งประเทศสวีเดน (Sida) กระทรวงสิ่งแวดล้อมคุ้มครองธรรมชาติและ การก่อสร้างและความปลอดภัยทางปรมาณู (BMUB) แห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และแผนงานความร่วมมือความมั่นคงสัญญาด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Promise) ของ UNDP

เกี่ยวกับคู่มือฉบับนี้ การจัดทำคู่มือฉบับนี้ริเริ่มโดยโครงการ NDC Support ร่วมกับโครงการเสริมสร้างการกำกับดูแลการเงินเพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (GCCF) ของ UNDP Bangkok Regional Hub โดยได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษาจากสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศแห่งประเทศสวีเดน (Sida)

กิตติกรรมประกาศ คู่มือฉบับนี้ประพันธ์โดย บุษกร สุริยสารและ ภาวิญญ์ เกติงศรี โดยได้รับการกำกับดูแลและคำแนะนำทางเทคนิคจากคณะทำงานศึกษาการวิเคราะห์ผลประโยชน์ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ตอบสนองต่อการมีส่วนร่วมและมีมิติหญิงชาย (Inclusive, Gender-responsive Climate Change Benefit Analysis: iCCBA) ภายใต้โครงการ NDC Support และทีมโครงการเสริมสร้างการกำกับดูแลการเงินเพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (GCCF) ของ UNDP Bangkok Regional Hub

การปฏิเสธความรับผิดชอบ ความคิดเห็นที่แสดงในสิ่งพิมพ์นี้เป็นเพียงความคิดเห็นของผู้เขียน และไม่ถือเป็นความคิดเห็นในนามของตัวแทนสหประชาชาติและองค์กรของสหประชาชาติ รัฐสมาชิกสหประชาชาติ หรือรัฐบาลไทย

การบูรณาการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (CC) กับ
มิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI)
ในการวางแผนและจัดทำงบประมาณในประเทศไทย

คำนำ

รายงานเรื่อง ‘มิติทางสังคมของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย: การวิเคราะห์ความเสี่ยง นโยบาย การวางแผน และการเงิน’ ได้ถูกนำเสนอต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของรัฐบาลในการประชุมเชิงปฏิบัติการการวิเคราะห์ผลกระทบด้านนโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ตอบสนองต่อการมีส่วนร่วมและมิติหญิงชาย ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2562 และได้รับการรับรองโดยคณะทำงาน iCCBA ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2562 รายงานการวิเคราะห์เปิดเผยว่าแม้ว่านโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนด้านภูมิอากาศแห่งชาติของประเทศไทยจะคำนึงถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อประชากรที่ยากจนและเปราะบาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้ยากไร้ในชนบทในภาคการเกษตร แต่ก็ยังขาดความเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายในเชิงนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวกับการลดความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ และส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศในบริบทของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยขาดการบูรณาการมิติประชากรที่หลากหลายในนโยบายและแผนด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศไทยอย่างชัดเจน ขาดคำจำกัดความและเกณฑ์ที่ชัดเจนสำหรับกลุ่มเปราะบาง รวมถึงไม่มียุทธศาสตร์หรือตัวชี้วัดที่ชัดเจนในการลดผลกระทบเชิงลบของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่อกลุ่มเปราะบางบางกลุ่ม ดังนั้น มิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI) เป็นจุดเชื่อมโยงที่ขาดหายไปนโยบายและแผนด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศไทย

รัฐบาลไทยได้แสดงความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะความเหลื่อมล้ำทางเพศและทางสังคม ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ที่ได้กำหนดแนวความคิดเรื่องงบประมาณที่ตอบสนองต่อมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคมในมาตรา 71 ซึ่งกำหนดให้รัฐต้องคำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการที่แตกต่างกันตามเพศ อายุ และเงื่อนไขของบุคคลเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการจัดสรรงบประมาณ การบรรลุความเสมอภาคทางเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคมยังสะท้อนให้เห็นในยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ระยะยาวระดับชาติฉบับแรกของประเทศ ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 4 ว่าด้วยการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม แผนแม่บท (พ.ศ. 2561 - 2580) ด้านความเสมอภาคและหลักประกันทางสังคม และแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสตรี (พ.ศ. 2563 - 2565)

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ได้จัดทำคู่มือการจัดทำงบประมาณที่คำนึงถึงมิติเพศภาวะ (คู่มือ GRB) เพื่อเป็นเครื่องมือในการบูรณาการมุมมองเพศภาวะเข้าสู่กระบวนการจัดการงบประมาณ ทั้งรายรับและรายจ่าย ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2564 จากความก้าวหน้าและโอกาสดังกล่าว จึงได้มีการจัดทำ คู่มือการบูรณาการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (CC) กับมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI) ในการวางแผนและจัดทำงบประมาณในประเทศไทย ซึ่งคู่มือดังกล่าวได้รับการออกแบบมาเพื่อให้สอดคล้องกับคู่มือ GRB ของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว และแนวทางในการจัดทำค่าของงบประมาณของสำนักงบประมาณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นกรณีตัวอย่างของการจัดทำงบประมาณที่คำนึงถึงมิติเพศภาวะในด้านที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และสนับสนุนหน่วยงานภาครัฐของไทยในการบูรณาการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม เข้ากับงานตามหน้าที่และภารกิจของหน่วยงาน ตลอดจนการจัดทำค่าของงบประมาณ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการใช้จ่ายงบประมาณ และส่งเสริมการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ

สารบัญ

คำนำ	2
รายการกล่องข้อความ รูปภาพ และตาราง	7
1. บทนำ	9
1.1 บริบทด้านนโยบายการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศไทย	10
1.2 มิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (Gender and Social Inclusion: GSI) และนโยบายการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change: CC) – การดำเนินงานที่ไม่เชื่อมโยง	11
1.3 เหตุใดมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคมจึงมีความสำคัญต่อการลงทุนในภาครัฐด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	13
1.4 การลงทุนด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศตามแนวทางที่ตอบสนองต่อมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม	14
1.5 การกำหนดค่าของงบประมาณและการพิจารณางบประมาณภาครัฐของประเทศไทย	16
1.6 การบูรณาการ CC-GSI ในการวางแผนและจัดทำค่าของงบประมาณ	17
2. ภาพรวมของคู่มือ	20
2.1 คู่มือฉบับนี้คืออะไร	21
2.2 เนื้อหาและโครงสร้างของคู่มือฉบับนี้	22
2.3 วิธีการใช้คู่มือ	23
2.4 ใครควรใช้คู่มือฉบับนี้	23
2.5 คู่มือฉบับนี้เชื่อมโยงกับแนวปฏิบัติของภาครัฐในประเทศไทยอย่างไร	24
3. วิธีการบูรณาการ CC-GSI ในการวางแผนและจัดทำค่าของงบประมาณ	25
ภาพรวม	26
ขั้นตอนที่ 1: ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ CC-GSI	28
เครื่องมือ 1.1: ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	28
1) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศคืออะไร	28
2) อะไรคือความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสำหรับประเทศไทย	29
3) ภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศไทย	35
เครื่องมือ 1.2 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI)	36
1) GSI คืออะไร	36
2) ข้อพิจารณามิติ GSI	37
3) ปัจจัยความเปราะบาง	40
4) เหตุใดต้องบูรณาการ GSI ในนโยบาย การวางแผน และงบประมาณด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	41
เครื่องมือ 1.3: มิติ GSI ในความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความสามารถในการดำเนินการ	42

ขั้นตอนที่ 2: การประเมินศักยภาพขององค์กรเกี่ยวกับ CC-GSI และการจัดลำดับความสำคัญ	46
เครื่องมือ 2.1: รายการตรวจสอบ – ศักยภาพขององค์กรในการบูรณาการ CC-GSI	47
เครื่องมือ 2.2: รายการตรวจสอบ – ศักยภาพของชุมชนในการบูรณาการ CC-GSI	49
เครื่องมือ 2.3: การระบุการดำเนินการเกี่ยวกับ CC-GSI ช่องว่าง และลำดับความสำคัญ	50
1) ทบทวนคำตอบในรายการตรวจสอบว่าหน่วยงานของท่านมีการดำเนินการในส่วนสำคัญต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด	50
2) ระบุความเชื่อมโยงกับ CC-GSI ช่องว่าง และอุปสรรคในการวางแผนและการดำเนินงาน (ตามหน้าที่) ของหน่วยงาน/ภาคส่วน/ชุมชน:	52
3) สรุปการประเมินศักยภาพในการบูรณาการ CC-GSI	52
4) ระบุความเกี่ยวข้องและลำดับความสำคัญในการบูรณาการ CC-GSI ในงาน ของหน่วยงานท่าน	53
บันทึกย่อ: การประเมินศักยภาพในการบูรณาการ CC-GSI และสัญญาณเตือนของความไม่เท่าเทียมกัน	54
ขั้นตอนที่ 3: การรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล CC-GSI	56
เครื่องมือ 3.1 วิธีรวบรวมข้อมูลกฤษฎีกาเกี่ยวกับ CC-GSI ในบริษัทที่กว้างขึ้น	56
1) ระบุแหล่งข้อมูลกฤษฎีกาเกี่ยวกับ CC-GSI	57
2) รวบรวมข้อมูลกฤษฎีกาเกี่ยวกับ CC-GSI จากแหล่งที่ได้ระบุไว้	58
3) ข้อมูลกฤษฎีกาของชุมชน	59
4) ร่างบริษัทที่กว้างขึ้น	59
5) การรายงาน การแบ่งปันข้อมูล และการจัดการข้อมูล	60
เครื่องมือ 3.2: วิธีรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิเกี่ยวกับ CC-GSI ผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)	69
1) กำหนดขอบเขตของงาน	70
2) วางแผนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)	71
3) ตัวอย่างกระบวนการ PAR	75
4) สำรองแนวคำถามเพื่อเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล CC-GSI	79
5) การวิเคราะห์ CC-GSI คืออะไร	79
6) ออกแบบการสำรวจชุมชน	82
7) การวิเคราะห์ข้อมูล CC-GSI ในกระบวนการมีส่วนร่วม	83
ขั้นตอนที่ 4: การปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการวิเคราะห์ผลกระทบ CC-GSI	101
เครื่องมือ 4.1: การทำแผนที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Mapping)	102
1) ประเภทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	102
2) การทำแผนที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	103
เครื่องมือ 4.2: การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Analysis)	104
1) ตารางอำนาจ-ความสนใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	105
2) กลยุทธ์การประสานกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	106
3) สรุปการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	107
เครื่องมือ 4.3: การวิเคราะห์ผลกระทบด้าน CC-GSI	108

ขั้นตอนที่ 5: การกำหนดโครงการ CC-GSI	111
มาตรการ CC-GSI	111
เครื่องมือ 5.1: แผนภูมิต้นไม้ปัญหา (Problem Tree Analysis)	113
1) ระบุปัญหา	114
2) ระบุสาเหตุ	114
3) ระบุผลกระทบ	115
เครื่องมือ 5.2: แผนภูมิต้นไม้วัตถุประสงค์ (Objective Tree Analysis)	117
1) กำหนดวัตถุประสงค์หลักของโครงการ	117
2) กำหนดวัตถุประสงค์ย่อย	117
3) กำหนดผลกระทบโครงการที่อาจเกิดขึ้น	117
เครื่องมือ 5.3: ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (Theory of Change)	119
1) พัฒนาเส้นทางการเปลี่ยนแปลงเชิงตรรกะและตามลำดับเวลา	119
2) กำหนดมาตรการหรือกิจกรรมเพื่อบรรลุผลผลิตเฉพาะ	120
3) รับรองประสิทธิภาพของมาตรการ	121
เครื่องมือ 5.4: กรอบการวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา (Solution Analysis Framework)	121
1) ระดมความคิดหาวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปได้	121
2) กำหนดวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติและไม่ยั่งยืน	122
3) ตรวจสอบตัวเลือกของมาตรการ	122
4) กำหนดเกณฑ์การคัดเลือก	123
5) จัดอันดับและคัดเลือกมาตรการ	124
เครื่องมือ 5.5: การวิเคราะห์ความเสี่ยง (Risk Analysis)	125
1) ระบุความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นหรือความเสี่ยงแฝง	126
2) พิจารณามาตรการลดความเสี่ยง	126
เครื่องมือ 5.6: กรอบการวิเคราะห์เหตุผลสัมพันธ์ (Logical Framework)	127
1) การกำหนดกรอบเหตุผล (Logframe)	128
2) ตรวจสอบความเชื่อมโยงของเหตุและผล	128
ขั้นตอนที่ 6: การติดตามความก้าวหน้า CC-GSI	129
เครื่องมือ 6.1: การทบทวนผลลัพธ์ ผลผลิต และกิจกรรม CC-GSI	130
1) ทบทวนผลลัพธ์และผลผลิตของโครงการ	130
2) ทบทวนกิจกรรมโครงการ	131
3) ทบทวนกิจกรรมโครงการในมิติ CC-GSI	131
เครื่องมือ 6.2: การพัฒนาตัวชี้วัด CC-GSI	132
1) ตัวชี้วัด CC-GSI คืออะไร	132
2) ตัวชี้วัดเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ	133
3) การแปลงตัวชี้วัดเชิงคุณภาพเป็นเชิงปริมาณ	134
4) ระดับของตัวชี้วัด	135
5) การจัดหมวดหมู่ตัวชี้วัด	136
6) ตัวชี้วัดผลผลิตกับตัวชี้วัดผลลัพธ์	136

7) การเลือกตัวชี้วัด SMART	138
8) การสร้างตัวชี้วัดที่ตอบสนองต่อ GSI	138
9) ตัวอย่างตัวชี้วัด CC-GSI ตามภาคส่วน	139
เครื่องมือ 6.3: การเลือกแหล่งข้อมูล CC-GSI กำหนดเวลา และหน้าที่รับผิดชอบ	142
1) แหล่งข้อมูลทั่วไปที่ยืนยันความถูกต้องได้สำหรับตัวชี้วัด	142
2) การเลือกแหล่งข้อมูลและวิธีรวบรวมข้อมูล	142
3) กำหนดเส้นฐาน เป้าหมาย และกำหนดการ สำหรับการวัดผล	143
4) สรุปตัวชี้วัดพร้อมเส้นฐาน เป้าหมาย และแหล่งข้อมูล	144
5) แผนติดตามตัวชี้วัด	144
เครื่องมือ 6.4: การติดตามและประเมินผลสำเร็จด้าน CC-GSI	146
1) การติดตาม เปรียบเทียบกับ การประเมินผล	146
2) การพัฒนาแผนการติดตามและประเมินผล (แผน M&E)	147
3) การติดตามความก้าวหน้าและความท้าทายของโครงการ CC-GSI	147
4) การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการรวบรวมข้อมูล การบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูล และการรายงาน	149
5) การประเมินผลโครงการ CC-GSI	149
6) การเขียนรายงานความก้าวหน้าที่ดี	150
7) การใช้ข้อมูลจากรายงานการติดตามความก้าวหน้าและรายงาน M&E	151
ขั้นตอนที่ 7: การจัดทำคำของบประมาณแบบบูรณาการ CC-GSI	152
1) ประวัติโครงการ	153
2) ความจำเป็น/เหตุผล	156
3) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการ	156
4) กรอบผลสำเร็จของโครงการ	157
5) แหล่งงบประมาณ	158
6) ความพร้อมของโครงการ	158
7) ปัญหา/ข้อจำกัด/อุปสรรค	159
8) แนวทางการแก้ปัญหา	159
4. คำแนะนำสำหรับการบูรณาการ CC-GSI ในองค์กร	161
4.1 กลไกการประสานงานในองค์กร	162
1) การประสานงานในการบูรณาการ CC-GSI และการใช้คู่มือ	162
2) การประสานงานในการสร้างข้อมูล CC-GSI	162
3) การประสานงานในการสร้างระบบสารสนเทศ CC-GSI	162
4) การประสานงานในการของบประมาณ	163
4.2 การสร้างความสามารถในด้านความรู้และความชำนาญด้านวิชาการ	163
1) การสร้างความตระหนักเกี่ยวกับ CC-GSI	163
2) การฝึกอบรมการบูรณาการ CC-GSI สำหรับเจ้าหน้าที่	163
3) การสร้างความสามารถด้านการติดตามความก้าวหน้า และการติดตามเพื่อประเมินผล CC-GSI	163
บรรณานุกรม	165

รายการกล่องข้อความ รูปภาพ และตาราง

กล่องข้อความ

กล่องข้อความ 1: ประโยชน์ของแนวทางที่ตอบสนองต่อ GSI	16
กล่องข้อความ 2: วัตถุประสงค์ของคู่มือ	21
กล่องข้อความ 3: ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหมายถึงอะไรประเทศไทย	30
กล่องข้อความ 4: ตัวชี้วัดเชิงปริมาณที่แสดงผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	30
กล่องข้อความ 5: แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย	31
กล่องข้อความ 6: ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย	32
กล่องข้อความ 7: ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในอนาคตของประเทศไทย	33
กล่องข้อความ 8: ข้อสังเกตสำคัญเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูล CC-GSI ในประเทศไทย	61
กล่องข้อความ 9: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) คืออะไร	70
กล่องข้อความ 10: กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในจังหวัดมหาสารคาม	76
กล่องข้อความ 11: ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในมิติ GSI	80
กล่องข้อความ 12: ความต้องการเชิงปฏิบัติ และความต้องการเชิงกลยุทธ์ คืออะไร	80
กล่องข้อความ 13: การปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคืออะไร	101
กล่องข้อความ 14: ประเภทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	102
กล่องข้อความ 15: ตัวอย่างตัวชี้วัด CC-GSI เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ	134
กล่องข้อความ 16: การแปลงตัวชี้วัดเชิงคุณภาพเป็นเชิงปริมาณ	135
กล่องข้อความ 17: ตัวชี้วัดในระดับต่างๆ และสิ่งที่วัด	135
กล่องข้อความ 18: ตัวอย่างตัวชี้วัดผลผลิตและตัวชี้วัดผลลัพธ์	137
กล่องข้อความ 19: ความท้าทายในการพัฒนาตัวชี้วัดที่ตอบสนองต่อ GSI	139
กล่องข้อความ 20: ตัวอย่างตัวชี้วัด CC-GSI ตามภาคส่วน	140
กล่องข้อความ 21: ตัวอย่างคำของบประมาณ กระทรวงสาธารณสุข	152

รูปภาพ

รูปที่ 1: ช่องว่างในการบูรณาการ CC-GSI ในนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผน การจัดการระดับองค์กร และการจัดทำงบประมาณเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย	12
รูปที่ 2: อุปสรรคสำคัญต่อการบูรณาการ GSI ในการดำเนินการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและงบประมาณภาครัฐในประเทศไทย	13
รูปที่ 3: ระดับชั้นของนโยบายและแผนในประเทศไทย	17
รูปที่ 4: วาระการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในโครงสร้างนโยบายและแผนของประเทศไทย	18
รูปที่ 5: ขั้นตอนในทางปฏิบัติ 7 ขั้นสำหรับการบูรณาการ CC-GSI	22
รูปที่ 6: ความเชื่อมโยงเชิงตรรกะในขั้นตอนการบูรณาการข้อพิจารณาด้าน CC-GSI	27

รูปที่ 7: ความเสี่ยงทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยต่อเหตุการณ์ภาวะอากาศสุดขั้ว	32
รูปที่ 8: ภัยคุกคามจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่สำคัญของประเทศไทย	34
รูปที่ 9: แนวทางสามง่ามในการจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศไทย	35
รูปที่ 10: IWศ (Gender) คืออะไร	37
รูปที่ 11: ปัจจัยความเปราะบาง	40
รูปที่ 12: แบบจำลองแผนผังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของ Venn	103
รูปที่ 13: ตารางอำนาจ-ความสนใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	104
รูปที่ 14: กลยุทธ์การประสานกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	106
รูปที่ 15: เมทริกซ์ของการวิเคราะห์ผลกระทบ CC-GSI	109
รูปที่ 16: เครื่องมือกำหนดโครงการ CC-GSI	112
รูปที่ 17: ตัวอย่างแผนภูมิต้นไม้ปัญหาเรื่องเกษตรกรรมเท่ากันภูมิอากาศ	116
รูปที่ 18: เส้นทางการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ	119
รูปที่ 19: วัฏจักรโครงการ	129
รูปที่ 20: ขั้นตอนการติดตาม CC-GSI	130

ตาราง

ตาราง 1.1: มิติ GSI ในความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและศักยภาพในการดำเนินการ	42
ตาราง 2.1: รายการตัวอย่างแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ	62
ตาราง 2.2: แบบฝึกหัดร่างบริบทที่กว้าง	64
ตาราง 3.1: ขั้นตอนทั่วไปของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)	74
ตาราง 3.2: แนวทางคำถามเพื่อเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล CC-GSI	84
ตาราง 3.3: วิธีการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ	89
ตาราง 3.4: ตัวแปรข้อมูลและคำถามการวิจัยสำหรับการสำรวจชุมชนเกี่ยวกับ CC-GSI	90
ตาราง 4.1: ตารางวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	107
ตาราง 5.1: ตารางสรุปสาเหตุ ปัญหา และผลกระทบ	115
ตาราง 5.2: คำชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการ	118
ตาราง 5.3: การจัดอันดับและคัดเลือกมาตรการ	125
ตาราง 5.4: สรุปความเสี่ยงและมาตรการลดความเสี่ยง	126
ตาราง 5.5: เมทริกซ์กรอบเหตุผลสัมพันธ์ (Logframe)	127
ตาราง 6.1: การจัดหมวดหมู่ตัวชี้วัดผลกระทบ ผลลัพธ์ และผลผลิต	136
ตาราง 6.2: รายการตัวชี้วัดพร้อมเส้นฐาน เป้าหมาย และแหล่งข้อมูล	144
ตาราง 6.3: แผนติดตามสำหรับตัวชี้วัดแต่ละตัว	145
ตาราง 6.4: แผนการติดตามและประเมินผล	148
ตาราง 6.5: การบริหารจัดการข้อมูล	149

บทนำ

1.1 บริบทด้านนโยบายการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่เปราะบางที่สุดต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งประเทศไทยถูกจัดอันดับอยู่ในลำดับที่ 9 จาก 10 ประเทศที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมากที่สุดตามดัชนีชี้วัดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก (Climate Risk Index : CRI)¹ ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2543 - 2562 ตามมูลค่าเฉลี่ยของเหตุการณ์ รวมถึงอัตราการเสียชีวิตที่บันทึกไว้และความเสียหายทางเศรษฐกิจ

ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ (Climate variability) และภาวะอากาศสุดขั้วถือเป็นความท้าทายอย่างต่อเนื่องตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมาของประเทศไทย ด้วยอุณหภูมิและภัยธรรมชาติที่เพิ่มสูงขึ้นเป็นประวัติการณ์อย่างต่อเนื่องส่งผลให้เกิดภัยแล้ง อุทกภัย รวมถึงมลภาวะทางอากาศที่เลวร้ายลง ทั้งนี้ในแต่ละภูมิภาคก็มีรูปแบบและสภาพภูมิอากาศที่มีความแตกต่างกันอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่ออย่างมีนัยสำคัญต่อวิถีการดำรงชีวิตของผู้คน การประกอบธุรกิจ อุตสาหกรรม และภาคส่วนต่างๆ ในประเทศ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้รับการแก้ไขในระดับนโยบายภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) (National Strategy 2018 - 2037) ควบคู่ไปกับการพิจารณาด้านเศรษฐกิจและสังคมอื่นๆ รวมทั้งการจัดความยากจน แผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2558 - 2593 (Climate Change Master Plan 2015 - 2050) สะท้อนแผนยุทธศาสตร์ว่าด้วยการบรรเทาปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การปรับตัว การสร้างขีดความสามารถ และประเด็นอุปสรรคในมิติต่างๆ ในฐานะที่เป็นภาคีของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (United Nations Framework Convention on Climate Change: UNFCCC) ประเทศไทยได้ปรับใช้มาตรการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกระดับชาติ (Nationally Appropriate Mitigation Actions: NAMA) โดยมุ่งเป้าหลักไปที่ภาคพลังงานและภาคการขนส่ง²

ในฐานะที่เป็นภาคีต่อความตกลงปารีส (Paris Agreement) ปี ค.ศ. 2015 ประเทศไทยได้ยื่นเป้าหมายการมีส่วนร่วมที่ประเทศกำหนด (Nationally Determined Contributions : NDCs) ในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทยร้อยละ 20 - 25 จากระดับการดำเนินงานปกติ (Business As Usual - BAU) ภายใน พ.ศ. 2573 แผนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ (National Adaptation Plan: NAP) ได้รับการอนุมัติในปี พ.ศ. 2561 โดยคณะกรรมการนโยบายการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ (National Committee on Climate Change Policy : NCCC) มุ่งเน้นไปที่ 6 ภาคส่วนที่ให้ความสำคัญในลำดับแรกตามที่ระบุไว้ในแผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ประกอบด้วย การบริหารจัดการน้ำ ภาคการเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร การท่องเที่ยว สาธารณสุข การตั้งถิ่นฐานมนุษย์และความปลอดภัย และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยแผนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติมุ่งลดความเสี่ยงและความเปราะบางด้านต่างๆ และเพิ่มความสามารถในการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน³

1 German Watch, ดัชนีความเสี่ยงสภาพภูมิอากาศโลก พ.ศ. 2564 (Global Climate Risk Index 2021), โปรดดู https://www.germanwatch.org/sites/default/files/Global%20Climate%20Risk%20Index%202021_2.pdf.
2 ONEP, UNDP และ GEF, รายงานความก้าวหน้ารายสองปี ฉบับที่ 3 (Thailand's Third Biennial Update Report), โปรดดู <https://unfccc.int/documents/267629>.
3 ONEP, แผนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ (The National Adaptation Plan: NAP), โปรดดู <https://climate.onep.go.th/wp-content/uploads/2019/07/NAP.pdf>

การปรับตัวและการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศถูกผนวกอยู่ในโครงสร้างของรัฐบาลไทย ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศในวาระแห่งชาติที่มีรายละเอียดเพิ่มขึ้น นโยบายและแผนระดับภาคส่วนต่างๆ ได้รับการพัฒนาเพื่อนำไปปฏิบัติ พร้อมทั้งมีการจัดตั้งคณะกรรมการระหว่างกระทรวงเพื่อกำกับดูแลการพัฒนานโยบายด้านสภาพภูมิอากาศ และการดำเนินการระดับชาติที่ครอบคลุมต่อการติดตามและประเมินผลและรายงานความคืบหน้า⁴

อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดและช่องว่างยังคงเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ จากรายงานความก้าวหน้าราย 2 ปี ฉบับที่ 3 ของประเทศไทย แสดงถึงต้นทุนการลงทุนที่สูงโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งความสามารถทางเทคนิคและการประสานงานระหว่างภาคส่วนเป็นอุปสรรคหลักต่อการบรรเทาปัญหา นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีความจำเป็นที่ต้องได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนในการขับเคลื่อนวาระการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศให้ประสบความสำเร็จ เช่น การเสริมสร้างขีดความสามารถของภาคส่วนและหน่วยงานในระดับภูมิภาคในการบูรณาการมาตรการการปรับตัวในกระบวนการจัดทำแผน⁵

1.2 มิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (Gender and Social Inclusion: GSI) และนโยบายการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change: CC) – การดำเนินงานที่ไม่เชื่อมโยง

จากรายงาน มิติทางสังคมของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย: การวิเคราะห์ความเสี่ยง นโยบาย การวางแผน และการเงิน (Social Dimension of Climate Change Impacts in Thailand: Analysis of Risks, Policy, Planning and Finance)⁶ พบว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจและสังคมหลายภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคเกษตรกรรมซึ่งครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ 47 ของที่ดินทั้งหมดในประเทศไทย และเท่ากับ 1 ใน 3 ของกำลังแรงงาน แม้ว่าความเปราะบางจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะมีมิติที่หลากหลายในทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจและสังคมและประชากรศาสตร์ แต่การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อกลุ่มคนยากจนและกลุ่มความเปราะบางเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เช่น เกษตรกรผู้ที่ไม่มียุทธศาสตร์ทำกิน ผู้หญิงยากจนที่เป็นคนขายของหรือเป็นชนพื้นเมืองกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นกลุ่มน้อยในชุมชน และเกษตรกรผู้สูงอายุ กลุ่มอาชีพที่มีความเสี่ยงสูงหรือกลุ่มที่ทำงานโดดเดี่ยว รวมถึงแรงงานนอกระบบรายได้ต่ำที่เข้าไม่ถึงระบบประกันสังคม

ในรายงานการวิเคราะห์ยังเปิดเผยว่า แม้ว่านโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนด้านภูมิอากาศแห่งชาติของประเทศไทยจะคำนึงถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อประชากรที่ยากจนและเปราะบาง โดยเฉพาะ

4 ONEP, UNDP และ GEF, รายงานความก้าวหน้ารายสองปี ฉบับที่ 3, หน้า 1.

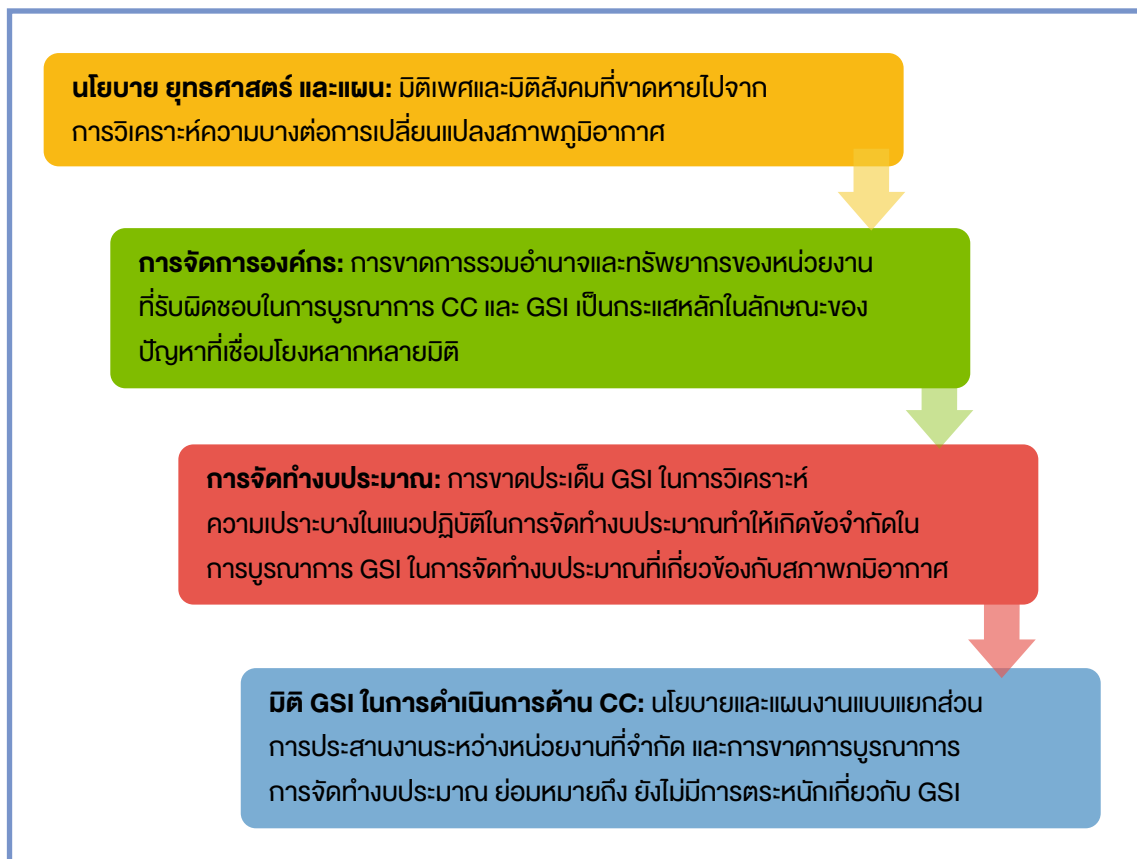
5 อ้างแล้ว, หน้า 77-81.

6 รายงานดังกล่าวได้เสนอต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของรัฐบาลในการวิเคราะห์ผลประโยชน์อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างครอบคลุมและตอบสนองมิติเพศ : การประชุมเชิงปฏิบัติการเดือนกันยายน พ.ศ. 2562 และรับรองโดยคณะทำงาน ICCBA เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2562.

อย่างยิ่งในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้ยากไร้ในชนบทในภาคการเกษตร แต่ก็ยังขาดความเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายในเชิงนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวกับการลดความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ และส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศในบริบทของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยขาดการกำหนดมิติของมนุษย์ (Human Dimension) ในนโยบายและแผนด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศไทยอย่างชัดเจน ไม่มีคำจำกัดความและเกณฑ์ที่ชัดเจนสำหรับกลุ่มเปราะบาง รวมถึงไม่มียุทธศาสตร์หรือตัวชี้วัดที่ชัดเจนในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเชิงลบต่อกลุ่มเปราะบางบางกลุ่ม

มิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI) เป็นจุดเชื่อมโยงที่หายไปในพื้นที่และนโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (CC) ของประเทศไทย ในเบื้องต้นหน่วยงานรัฐในภาคสังคมไม่ได้อยู่ในกลไกการประสานงานระดับชาติเกี่ยวกับ CC การขาดความเชื่อมโยงระหว่าง CC และ GSI ในนโยบาย ยุทธศาสตร์ รวมทั้งแผนที่มีอยู่ได้สะท้อนให้เห็นถึงการขาดการจัดทำงบประมาณภาครัฐที่เกี่ยวกับ CC โดยการจัดทำคำขอและการจัดสรรงบประมาณภาครัฐของประเทศไทยถูกจำกัดด้วยหน้าที่และภารกิจ ตลอดจนข้อกำหนดของแต่ละหน่วยงาน (โปรดดูรูปที่ 1)

รูปที่ 1: ช่องว่างในการบูรณาการ CC-GSI ในนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผน การจัดการระดับองค์กร และการจัดทำงบประมาณเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย

รายงานได้ระบุอุปสรรคสำคัญต่อการบูรณาการ GSI ในการดำเนินการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและงบประมาณภาครัฐในประเทศไทย (โปรดดูรูปที่ 2)

รูปที่ 2: อุปสรรคสำคัญต่อการบูรณาการ GSI ในการดำเนินการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและงบประมาณภาครัฐในประเทศไทย

แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะได้รับความสำคัญในระดับนโยบายและการวางแผน อย่างไรก็ตาม ยังไม่ได้มีการบูรณาการ CC เข้าไปในหน้าที่ของหน่วยงานอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้ในการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อของงบประมาณส่วนใหญ่ไม่ได้บรรจุเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศรวมทั้งมิติเพศและสังคม

1.3 เหตุใดมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคมจึงมีความสำคัญต่อการลงทุนในภาครัฐด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ความสามารถในการบริหารจัดการความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการปรับตัวให้เข้ากับผลกระทบของ CC นั้นมีความแตกต่างกันไปตามกลุ่มประชากร เนื่องจากการเข้าถึงอำนาจและทรัพยากร ตำแหน่งทางสังคม รวมถึงโอกาสที่เอื้อให้กลุ่มคนเหล่านั้น ทรัพยากรด้านการเงิน ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบในมิติเพศ รวมถึงการเข้าถึงข้อมูล การเงิน และเทคโนโลยีถือเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการปรับตัวต่อความสามารถในการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความสามารถในการปรับตัวที่แตกต่างกันมีพื้นฐานจากบริบทเฉพาะของความพลวัตด้านเพศและความสัมพันธ์ทางสังคมในสังคมนั้นๆ⁷

ในสถานการณ์โดยทั่วไป ความไม่เท่าเทียมทางเพศและทางสังคมยังคงมีอยู่ในสังคม ค่านิยมและบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมกำหนดบทบาททางสังคมและบทบาททางเพศ ซึ่งนำไปสู่การกำหนดความรับผิดชอบ โอกาส

7 โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ, รายงาน Global Gender and Environment Outlook Report 2016, หน้า 2.

การเข้าถึงและการควบคุมทรัพยากร และผลประโยชน์สำหรับผู้หญิงและผู้ชาย เด็กชายและเด็กหญิง รวมถึงวิธีการกระจายอำนาจไปยังภาคส่วนต่างๆ ที่หลากหลาย สำหรับผู้ที่อยู่ในสถานะด้อยและการเข้าถึงอำนาจและการควบคุมทรัพยากรที่จำกัดมักถูกกีดกันออกจากกระบวนการตัดสินใจอันส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ที่ดีของกลุ่มคนเหล่านั้น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทำให้เกิดความเสี่ยงและความเปราะบางเพิ่มมากขึ้นต่อกลุ่มผู้ยากจนหรือผู้ที่อยู่ในสถานะเปราะบาง เมื่อไม่มีนโยบายที่มีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสามารถทำให้ความไม่เท่าเทียมกันที่มีอยู่ยิ่งรากลึกมากยิ่งขึ้น

ความไม่เท่าเทียมกันมีหลายแง่มุม ทั้งมิติเพศที่เชื่อมโยงกับมิติที่หลากหลายของประชากรผู้ได้รับผลกระทบ เช่น อายุ รายได้ และความมั่งคั่ง การศึกษา อาชีพ ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ สุขภาพ ความพิการ ประเพณีท้องถิ่น ชาติพันธุ์ ศาสนา และอื่นๆ⁸ ปัจจัยที่เชื่อมโยงกันเหล่านี้มีอิทธิพลต่อวิธีการที่บุคคลจะรับมือกับความเสี่ยงและความเปราะบาง รวมถึงขีดความสามารถในการรับมือด้วย

ความยากจน ถือเป็นปัจจัยสำคัญของความเปราะบาง ผู้หญิงที่อยู่ในสถานะต่ำในสังคม คนยากจน และกลุ่มคนชายขอบที่มีทรัพยากรจำกัด มักจะมีความสามารถในการรับผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศที่น้อยกว่า และต้องการการสนับสนุนเพื่อสร้างความสามารถในการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมถึงโอกาสการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตและชุมชนของพวกเขา

ความท้าทายด้านความเท่าเทียมทางเพศ ความยากจน และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีความเกี่ยวพันกัน หากไม่สามารถจัดการกับความท้าทายในมิติเพศและความยากจนอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วมทางสังคมในการดำเนินการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในทุกระดับจะทำให้การรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศไม่สามารถบรรลุผลอย่างเต็มที่ ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ยุทธศาสตร์และการลงทุนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต้องตอบสนองต่อมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างแท้จริง รวมถึงมีการบูรณาการอย่างเป็นระบบ ทั้งระดับประเทศ ระดับภาคส่วน และระดับท้องถิ่น

1.4 การลงทุนด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศตามแนวทางที่ตอบสนองต่อมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม

การดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระดับโลกได้มุ่งเน้นการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศซึ่งเกี่ยวข้องกับประชากรในวงกว้างที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งในปัจจุบัน มีการส่งเสริมให้ตอบสนองต่อมิติเพศและการมีส่วนร่วมทาง

8 Barbora Galvankova และโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ, การสัมมนาออนไลน์: การบูรณาการความเท่าเทียมทางเพศเป็นกระแสหลักใน NDCs, ส่วนที่ 1: การวิเคราะห์มิติเพศ, 19 ธันวาคม พ.ศ. 2561.

9 กองทุนภูมิอากาศสีเขียว (GCF) และองค์การเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ (UN Women), การบูรณาการมิติเพศเป็นกระแสหลักในโครงการกองทุนภูมิอากาศสีเขียว: คู่มือปฏิบัติเพื่อสนับสนุนการบูรณาการความเท่าเทียมทางเพศในมาตรการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการเงินเพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, พ.ศ. 2560.

สังคมเพิ่มมากขึ้น คณะกรรมการกองทุนสภาพภูมิอากาศโลก (Global Climate Fund : GCF) รับรองนโยบายด้านเพศภาวะและแผนปฏิบัติการ (Gender Policy and Action Plan) ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2558 (GCF/B.09/10) ซึ่งนโยบายให้การยอมรับถึงการที่ผู้หญิงและผู้ชายต่างมีส่วนสำคัญในการต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดังนั้นแนวทางที่มีความตระหนักถึงมิติเพศ (gender-sensitive) จึงถือเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์นี้⁹

การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ในปี พ.ศ. 2560 (United Nations Climate Change Conference 2017 : COP23) รับหลักการของแผนปฏิบัติการด้านเพศภาวะเป็นครั้งแรก เพื่อสนับสนุนการปรับใช้กระบวนการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับมิติเพศและอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (United Nations Framework Convention on Climate Change: UNFCCC) พร้อมด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยแผนปฏิบัติการฯ มี 5 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย

- การสร้างขีดความสามารถ การแลกเปลี่ยนความรู้ และการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบูรณาการข้อพิจารณามิติเพศไว้ในนโยบายและการวางแผนอย่างเป็นระบบ
- ดุลยภาพทางเพศ การมีส่วนร่วม และความเป็นผู้นำของผู้หญิงในการเจรจาต่อรองเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- ความสอดคล้องในการบูรณาการมิติเพศในการทำงานของหน่วยงานที่อยู่ภายใต้ต้นุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (United Nations Framework Convention on Climate Change: UNFCCC) สำนักงานเลขาธิการ รวมทั้งหน่วยงานอื่นๆ ขององค์การสหประชาชาติ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ
- การดำเนินการที่ตอบสนองต่อมิติเพศและวิธีการปรับใช้อนุสัญญาและความตกลงปารีส และ
- การติดตามและรายงานเพื่อพัฒนาการติดตามการดำเนินงานตามข้อบังคับในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (United Nations Framework Convention on Climate Change: UNFCCC) อันเนื่องเกี่ยวกับมิติเพศ¹⁰

จากแนวโน้มที่เลวร้ายลงของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทำให้จำเป็นต้องมีการดำเนินการในการบรรเทาผลกระทบและการปรับตัวอย่างเร่งด่วน อย่างไรก็ตามการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศไม่ควรต้องแลกกับการเกิดผลกระทบเชิงลบต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืน ควรมีการทำงานที่มีผลประโยชน์ร่วมกันในการดำเนินการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งรวมถึงความเท่าเทียมทางเพศและการเสริมอำนาจทางสังคมของผู้หญิง ดังนั้นการยกระดับความเท่าเทียมทางเพศและการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมไม่เพียงแต่เป็นส่วนสำคัญของธรรมาภิบาล แต่ยังคงเป็นวิธีที่จะหลีกเลี่ยงหรือลดการดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศที่มีผลกระทบในเชิงลบต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และนำไปสู่ผลประโยชน์ร่วมในการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมและสมดุลมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้หญิงและกลุ่มประชากรเปราะบางในสังคม¹¹

10 องค์การสหประชาชาติเพื่อการพัฒนา และองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ, มิติเพศในการวางแผนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สำหรับภาคเกษตรกรรม: คู่มือสำหรับผู้ฝึกอบรม, Nelson & Hill พ.ศ. 2562 หน้า 28.

11 องค์การเพื่อการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศและเพิ่มพลังของผู้หญิงแห่งสหประชาชาติ การใช้ประโยชน์จากผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างความเท่าเทียมทางเพศและการดำเนินการด้านภูมิอากาศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: การบูรณาการข้อพิจารณาทางมิติเพศเป็นกระแสหลักในโครงการเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2559, หน้า 19.

กล่องข้อความ 1: ประโยชน์ของแนวทางที่ตอบสนองต่อ GSI

- สนับสนุนต่อความเท่าเทียมทางเพศ (SDG 5) และความเท่าเทียมทางสังคม (SDG 10)
- บรรลุผลลัพธ์ของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และเท่าเทียมกันมากขึ้น (SDG 13)
- เสริมสร้างขีดความสามารถและความแข็งแกร่งในการรับมือกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างเท่าเทียมทุกเพศในกลุ่มที่ได้รับผลกระทบ และประกันว่าทั้งหญิงชายและทุกเพศจะมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศอย่างเท่าเทียม
- จัดการและลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นต่อหญิงชายและทุกเพศ รวมถึงกลุ่มประชากรที่ได้รับผลกระทบจากกิจกรรมการปรับตัวและการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก
- ลดช่องว่างทางเพศและทางสังคมที่เลวร้ายลงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ไม่ว่าจะเป็ความเปราะบางทางสังคมเศรษฐกิจ หรือสิ่งแวดล้อม

ที่มา: ดัดแปลงจากกองทุนภูมิอากาศสีเขียว (GCF) และองค์การเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ (UN Women) ภายใต้โครงการบูรณาการมิติเพศเป็นกระแสหลักในโครงการกองทุนภูมิอากาศสีเขียว: คู่มือปฏิบัติเพื่อสนับสนุนการบูรณาการความเท่าเทียมทางเพศในมาตรการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการเงินเพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, พ.ศ.2560

1.5 การกำหนดค่าของงบประมาณและการพิจารณางบประมาณภาครัฐของประเทศไทย

ค่าของงบประมาณสำหรับภาครัฐของประเทศไทยกำหนดขึ้นตามยุทธศาสตร์การพัฒนาและแผนระยะยาว ตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญในการบริหารของรัฐบาล ปัจจุบันนี้ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กำหนดทิศทางระยะยาวของแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย รวมทั้งเป็นกรอบการทำงานสำหรับนโยบายและแผนต่างๆ ที่ตามมา

พระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ. 2561 พร้อมด้วยแนวปฏิบัติด้านงบประมาณอื่นๆ เช่น ยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 และแนวทางการจัดทำค่าของงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ได้กำหนดเงื่อนไขการจัดทำค่าของงบประมาณโดยมุ่งเน้นความสอดคล้องระหว่างค่าของงบประมาณของแต่ละหน่วยงาน กับยุทธศาสตร์ชาติ และนโยบาย รวมทั้งแผนย่อยอื่นๆ

สำหรับการจัดทำค่าของงบประมาณ หน่วยงานภาครัฐทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นต้องปฏิบัติตามแนวทางการจัดทำค่าของงบประมาณของสำนักงานงบประมาณ ซึ่งกำหนดให้หน่วยงานต้องระบุถึงองค์ประกอบสำคัญของโครงการ/แผนงาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- ประวัติความเป็นมาของโครงการ ความจำเป็น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- กรอบผลลัพธ์ (เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ผลผลิต ผลลัพธ์ ความเสี่ยง การติดตามและการประเมินผล)
- ความพร้อม
- ปัญหา ข้อจำกัด อุปสรรคที่เผชิญในระหว่างขั้นตอนการวางแผนและการดำเนินโครงการ
- ระบุแนวทางการแก้ปัญหา

รูปที่ 3 ระดับชั้นของนโยบายและแผนในประเทศไทย

เนื่องจากวงเงินงบประมาณประจำปีมีจำกัด ซึ่งโดยปกติสามารถสนับสนุนได้เพียง 1 ใน 3 ของวงเงินค่าของงบประมาณทั้งหมด สำนักงบประมาณได้กำหนดแนวทางในการจัดทำงบประมาณ (สำนักงบประมาณ พ.ศ. 2564) โดยให้ความสำคัญกับโครงการที่มีลักษณะดังนี้:

- เป็นภาระผูกพันตามสัญญา หรือตามกฎหมายซึ่งกำหนดให้ดำเนินการ หรือเป็นข้อตกลงกับรัฐบาลต่างประเทศ หรือผูกพันโครงการ/กิจกรรม รายการที่ต้องดำเนินการต่อเนื่อง
- เป็นนโยบายสำคัญ เร่งด่วนของรัฐบาล มติคณะรัฐมนตรีชุดปัจจุบัน เป็นภารกิจตามแผนงบประมาณ ในลักษณะบูรณาการ หากไม่ดำเนินการจะกระทบเป้าหมายโดยรวม
- บรรเทาความรุนแรงของปัญหาในปัจจุบัน
- จะต้องดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาที่ยืดเยื้อ ซึ่งหากปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไขจะส่งผลกระทบต่อรุนแรงหรือส่งผลกระทบต่อสังคมมากขึ้น
- มีจำนวนผู้ได้รับผลกระทบหรือผู้ได้รับผลประโยชน์ในวงกว้าง
- พร้อมสำหรับการดำเนินการและอาจต้องเผชิญภาวะงบประมาณในอนาคตหากไม่ดำเนินการในทันที

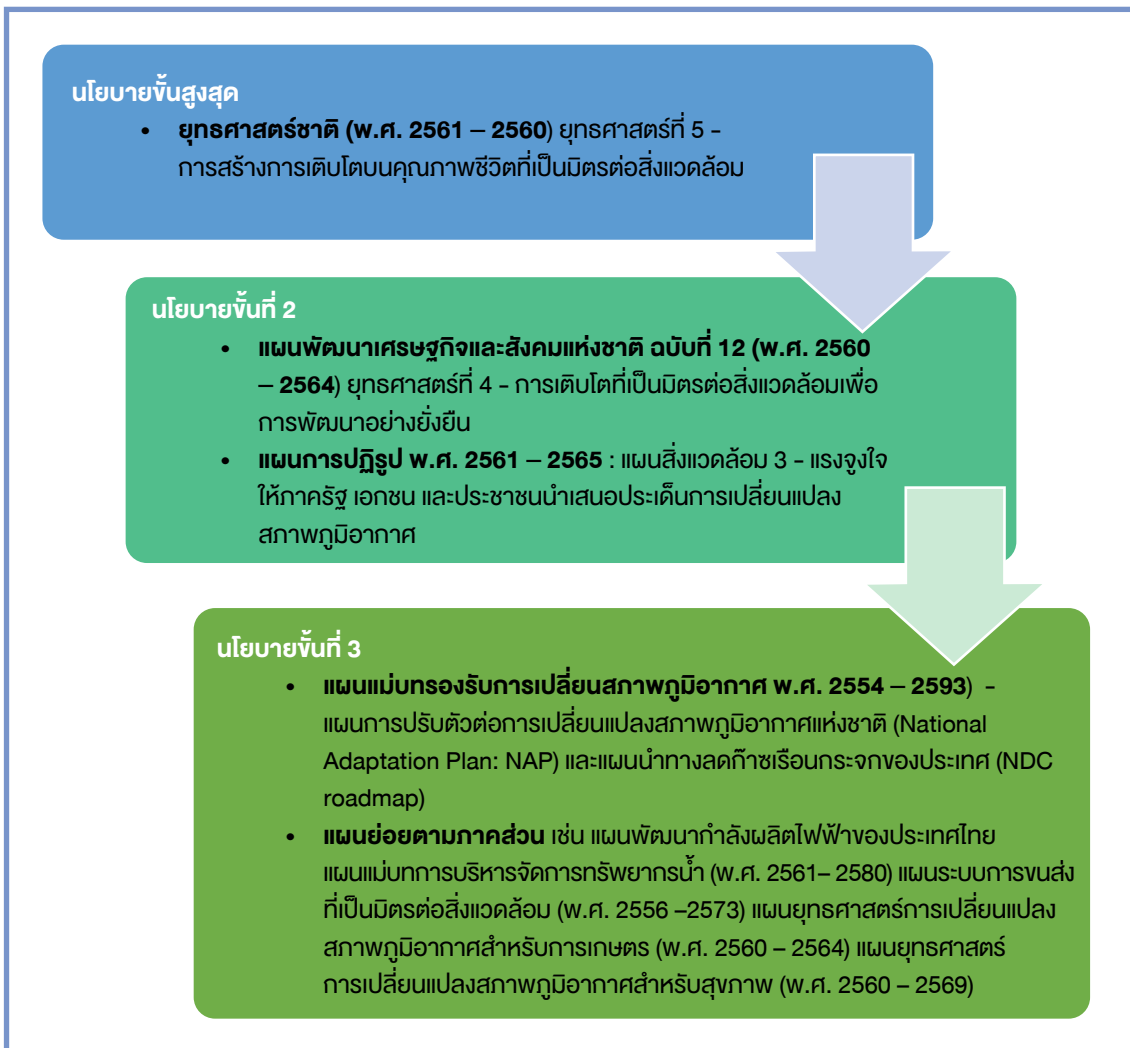
1.6 การบูรณาการ CC-GSI ในการวางแผนและจัดทำคำของบประมาณ

มีเหตุผลที่ชัดเจนในการบูรณาการ CC-GSI ในการพิจารณาการวางแผนและจัดทำงบประมาณของรัฐบาล กล่าวคือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกลายเป็นหนึ่งในปัญหาหลักของการพัฒนาประเทศในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา และรัฐบาลไทยได้พยายามที่จะจัดการกับความท้าทายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศ โดยการบูรณาการ CC-GSI จะช่วยส่งเสริมคุณภาพของคำของบประมาณในแง่ของความพร้อม ประสิทธิภาพและส่งเสริมการปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของสำนักงบประมาณ รวมถึงการป้องกัน

ผลกระทบที่อาจเลวร้ายลงและจัดการกับความไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศด้วยแนวทางการแก้ปัญหาแบบบูรณาการและครอบคลุม เนื่องจากในความเป็นจริง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนและมีหลายแง่มุมซึ่งจำเป็นต้องใช้การแก้ปัญหาแบบบูรณาการและอาศัยองค์ความรู้หลากหลายศาสตร์

นอกจากการสนับสนุนทางการเงิน ทางเทคนิค รวมถึงการถ่ายทอดการพัฒนาเทคโนโลยีแล้ว รายงานความก้าวหน้าราย 2 ปี ฉบับที่ 3 ของประเทศไทย ยังระบุความจำเป็นในการสร้างขีดความสามารถในการปรับตัวและการบรรเทาผลกระทบตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยในการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะ ความสามารถ กระบวนการต่างๆ พร้อมทั้งทรัพยากรและการระดมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อวางแผนและดำเนินการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ¹²

รูปที่ 4: วาระการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในโครงสร้างนโยบายและแผนของประเทศไทย

12 ONEP, UNDP และ GEF, รายงานความก้าวหน้าราย 2 ปี ฉบับที่ 3 ของประเทศไทย, หน้า. 78-85.

ดังแสดงในรูปที่ 4 วาระการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ถูกบูรณาการเข้ากับนโยบายและแผนของประเทศไทยที่สำคัญทุกชั้น จากรูปด้านล่าง แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีที่อยู่บนชั้นสูงสุด ชั้นที่ 2 ได้แก่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนปฏิรูปประเทศที่กล่าวถึงประเด็นสำคัญภายในกรอบระยะเวลา 5 ปี และในชั้นที่ 3 คือแผนแม่บทและแผนพัฒนาภาคส่วนต่างๆ ที่จะอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหาในแต่ละภาคส่วน¹³

การบูรณาการมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI) ในแผนการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โครงการงบประมาณ ไม่ได้หมายถึงเพียงการจัดการกับความต้องการที่แตกต่างและการกระจายผลประโยชน์ให้กับกลุ่มประชากรต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่เปราะบางที่มักจะถูกทิ้งไว้ข้างหลังเท่านั้น แต่ยังช่วยให้เกิดการแก้ปัญหาแบบบูรณาการที่แท้จริงสำหรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศซึ่งถือเป็นความท้าทายที่มีความซับซ้อนอย่างยิ่ง

แม้ว่าการลดความเหลื่อมล้ำจะเป็นวาระแห่งชาติของประเทศไทยในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา แต่ปัญหาความไม่เท่าเทียมก็ยังคงมีอยู่ แม้ว่าสัดส่วนคนจนโดยสัมบูรณ์ (Absolute poverty) มีแนวโน้มลดลง แต่ช่องว่างของรายได้และความมั่งคั่งกลับกว้างขึ้น และประเทศไทยได้กลายเป็นหนึ่งในประเทศที่ไม่มีความเท่าเทียมกันในสังคมมากที่สุดในโลก ชุมชนที่ยากจนในอดีตยังคงยากจนและขาดแคลนทรัพยากรและไม่มีอำนาจในการแก้ไขปัญหาเรื่องดังกล่าวในชุมชนของตนเองแม้ว่าชุมชนเหล่านั้นจะมีแนวคิดในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวก็ตาม ความยากจนเรื้อรังมีรากฐานบางส่วนมาจากนโยบายแบบเหมารวม ดังนั้นการดำเนินการตามนโยบายจากระดับบนสู่ระดับล่างมีความจำเป็นที่จะต้องมีความใหม่ในการจัดการกับความยากจนที่เรื้อรังและความไม่เท่าเทียมกันที่เพิ่มขึ้น โดยมุ่งเน้นการแก้ปัญหาแบบบูรณาการและการปรับใช้นโยบายให้เข้ากับท้องถิ่นมากขึ้น

การลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคม รวมทั้งการส่งเสริมความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาประเทศไทย มีการบังคับใช้กฎหมายและแผนยุทธศาสตร์หลายฉบับเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศและทางสังคม โดยเฉพาะยุทธศาสตร์การพัฒนาศสตรี (พ.ศ. 2560 – 2564) และยุทธศาสตร์การพัฒนาศสตรี (พ.ศ. 2565 – 2569) ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมางบประมาณที่คำนึงถึงมิติเพศภาวะ (Gender Responsive Budgeting: GRB) ได้รับความสนใจในระดับนโยบายมากขึ้น และปัจจุบัน GRB เป็นหนึ่งในเกณฑ์สำคัญสำหรับการกำหนดงบประมาณตามแนวทางกำหนดงบประมาณซึ่งกำหนดให้หน่วยงานของรัฐในระดับประเทศและภูมิภาคระบุความต้องการพิเศษและที่แตกต่างของกลุ่มประชากรที่หลากหลาย (ผู้หญิง ผู้ชาย เด็ก ผู้สูงอายุ เป็นต้น) เพื่อให้แน่ใจว่าบุคคลเหล่านั้นสามารถเข้าถึงและ/หรือ การจัดสรรทรัพยากรอย่างเท่าเทียม

ในอนาคตข้างหน้า เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ ยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณและลำดับความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ระดับชาติ มีข้อเสนอแนะว่าในการจัดทำงบประมาณภาครัฐของประเทศไทยควรมีการบูรณาการมิติ CC-GSI เพื่อความมีประสิทธิภาพด้านงบประมาณและบรรลุวัตถุประสงค์เชิงยุทธศาสตร์และเป้าหมายการพัฒนา

13 แผนแม่บทโดยทั่วไปกำหนดทิศทางการพัฒนาระยะยาวสำหรับประเด็นเฉพาะแต่ละภาคส่วน ในขณะที่แผนพัฒนาภาคส่วนจะสนับสนุนแผนแม่บทด้วยโครงการหรือแผนงานระยะเวลา 5 ปี

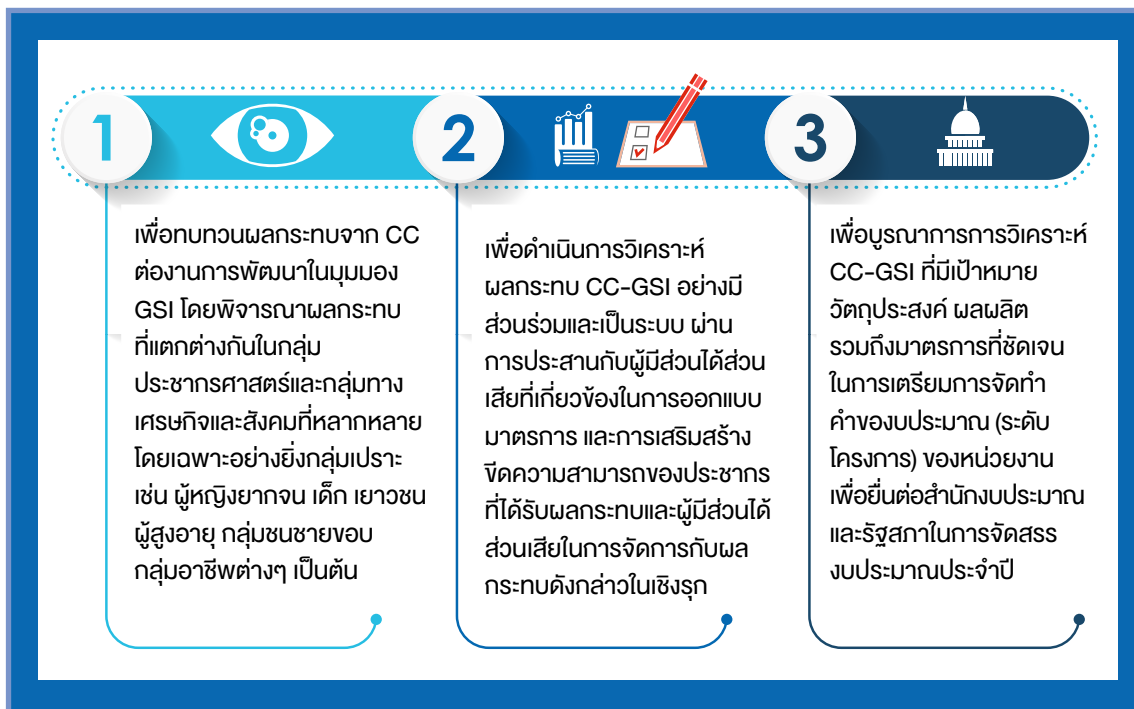

ภาพรวมของคู่มือ

2.1 คู่มือฉบับนี้คืออะไร

คู่มือฉบับนี้ จะกล่าวถึงการบูรณาการประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change: CC) และ มิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (Gender and Social Inclusion: GSI) เข้าในการวางแผนและจัดทำ งบประมาณของประเทศไทย (หรือเรียกโดยย่อว่า “คู่มือการจัดทำงบประมาณ CC-GSI”) ซึ่งเป็นเครื่องมือ ที่นำไปใช้ได้จริง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนหน่วยงานภาครัฐของประเทศไทยในการบูรณาการ CC-GSI เข้าไปในการทำงานและการจัดทำงบประมาณ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงบประมาณ รวมทั้ง การจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์และเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน คู่มือถูกออกแบบมาให้ สอดคล้องกับแนวทางการจัดทำงบประมาณของสำนักงานงบประมาณ โดยหน่วยงานภาครัฐ ทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่นสามารถนำไปใช้ได้

กล่องข้อความ 2: วัตถุประสงค์ของคู่มือ

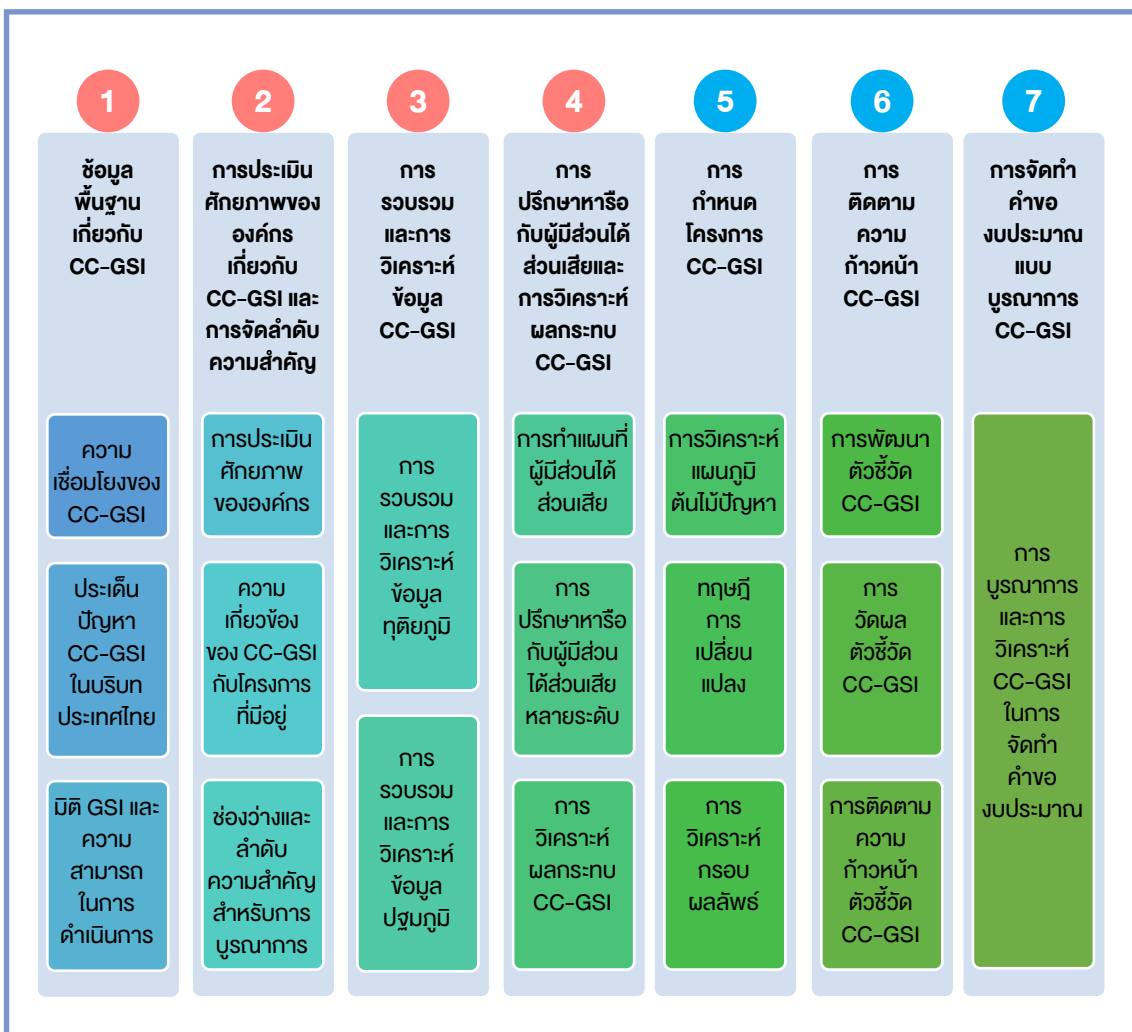
คู่มือฉบับนี้ ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้แนะหน่วยงานของรัฐในการจัดทำโครงการใหม่ ซึ่งออกแบบเฉพาะเพื่อจัดการ กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แต่มีเป้าหมายเพื่อช่วยให้หน่วยงานรัฐพิจารณาผลกระทบจาก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่อาจเกิดขึ้นในวงกว้างเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอาจ ส่งผลกระทบต่อการทำงานของหน่วยงานและต่อกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับผลประโยชน์ของการดำเนินงาน ตามภารกิจดังกล่าว คู่มือฉบับนี้จัดเตรียมเครื่องมือที่ใช้ได้จริงเพื่อวิเคราะห์ผลกระทบอย่างครอบคลุม และเพื่อ บูรณาการการวิเคราะห์ดังกล่าวเข้ากับมาตรการการปรับตัวและการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่เป็นรูปธรรม ในการจัดทำคำของงบประมาณ (ระดับโครงการ) เพื่อสนับสนุนหน้าที่และความรับผิดชอบตามภารกิจของ หน่วยงานให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

2.2 เนื้อหาและโครงสร้างของคู่มือฉบับนี้

บทแรกของคู่มือฉบับนี้จะกล่าวถึงการแนะนำโดยย่อเกี่ยวกับนโยบายการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศไทยภายใต้บริบทนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติ คำอธิบายจะกล่าวถึงความเชื่อมโยงระหว่างการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (CC) และมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI) พร้อมทั้งเหตุผลสำหรับการบูรณาการประเด็น CC-GSI ในการลงทุนภาครัฐเพื่อให้ได้วิธีการแก้ปัญหาแบบบูรณาการสำหรับความท้าทายที่ซับซ้อนของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นอกจากนี้ยังมีการให้ภาพรวมของกระบวนการจัดทำคำของบประมาณของไทย และเงื่อนไขการพิจารณาจัดสรรงบประมาณโดยสำนักงบประมาณ

คู่มือนี้ให้แนวทางแต่ละขั้นตอนแก่หน่วยงานในการจัดทำคำขอของงบประมาณซึ่งได้บูรณาการ CC-GSI สำคัญหลักของคู่มือฉบับนี้ประกอบด้วยขั้นตอน 7 ขั้น (ดูรูปที่ 5)

รูปที่ 5: ขั้นตอนในทางปฏิบัติ 7 ขั้นสำหรับการบูรณาการ CC-GSI

ขั้นตอนที่ 1-4 เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เกี่ยวกับองค์กรและการประเมินศักยภาพขององค์กรในการบูรณาการ CC-GSI กระบวนการวิจัยและการวิเคราะห์แบบมีส่วนร่วม และการปรึกษาหารือกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง ผลลัพธ์ที่ได้จากขั้นตอนดังกล่าวเป็นพื้นฐานในการกำหนด/การบูรณาการโครงการและการจัดทำคำของบประมาณที่มีประสิทธิภาพในขั้นตอนที่ 5-7 ขั้นตอนเหล่านี้ไม่จำเป็นจะต้องดำเนินการในลำดับที่ต่อเนื่องอย่างเคร่งครัด แต่ต้องมีการเชื่อมโยงกันทางตรรกะ รูปที่ 5 แสดงให้เห็นถึงกิจกรรมและเครื่องมือที่สำคัญในแต่ละขั้นตอน

บทสรุปท้ายของคู่มือให้คำแนะนำแก่หน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐ เกี่ยวกับกลไกการประสานงานและการสร้างความสามารถและความรู้ทางเทคนิค

2.3 วิธีการใช้คู่มือ

คู่มือฉบับนี้ สามารถใช้เพื่อสนับสนุนหน่วยงานภาครัฐในประเทศไทยทั้งในส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่น ในการจัดทำคำของบประมาณ (ระดับโครงการ) ซึ่งบูรณาการมิติ CC และ GSI คู่มือนี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นคู่มือทั่วไปสำหรับการกำหนดโครงการและการดำเนินโครงการ เนื่องจากแต่ละหน่วยงานยังต้องอาศัยเอกสารอื่นๆ ประกอบที่แตกต่างกันตามแต่ละหน่วยงาน แต่คู่มือฉบับนี้เน้นถึงวิธีการบูรณาการมิติ CC-GSI เข้ากับงานตามหน้าที่และภารกิจที่มีอยู่และการจัดทำงบประมาณ

สำหรับภาพรวมของการบูรณาการ CC-GSI หน่วยงานภาครัฐสามารถศึกษาคู่มือฉบับนี้แบบคร่าวๆ หลังจากนั้นจึงค่อยศึกษารายละเอียดและเครื่องมือเฉพาะเจาะจงในแต่ละขั้นตอน ขั้นตอนที่ 7 เป็นการนำผลการวิเคราะห์จากขั้นตอนที่ 1-6 มาใช้ในการสนับสนุนการจัดทำคำของบประมาณให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของสำนักงบประมาณ

2.4 ใครควรใช้คู่มือฉบับนี้

CC-GSI ถือเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลากหลายมิติ ดังนั้นทุกหน่วยงานของรัฐควรคำนึงถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่อาจเกิดขึ้นต่อกลุ่มผู้รับผลประโยชน์ที่เป็นเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มประชากรที่มีความแตกต่างหลากหลายในมิติเพศและสังคม ระดับความเกี่ยวข้องอาจแตกต่างกันไปตามอำนาจหน้าที่ บทบาทและความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน

ผู้ที่เป็นผู้ใช้หลักของคู่มือเล่มนี้คือ กระทรวงและหน่วยงานต่างๆ ในภาคส่วนที่ต้องให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อการบรรเทาผลกระทบทั้งในด้านการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและการปรับตัว ซึ่งได้แก่ กระทรวงพลังงาน กระทรวงคมนาคม กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่เฉพาะที่เกี่ยวข้อง เช่น การบริหารจัดการน้ำ การบริหารจัดการขยะ การพัฒนาชนบท และการป้องกันภัยพิบัติ

สำหรับหน่วยงานที่มีบทบาทในการวิจัยและการศึกษา เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม รวมทั้งสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัยต่างๆ ควรพิจารณาว่าหน่วยงานสามารถเสริมสร้างความตระหนักและความเข้าใจของสาธารณชนต่อประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมถึงผลกระทบต่อสังคมไทยและการพัฒนาในอนาคตได้อย่างไร

เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการที่รับผิดชอบสำหรับการวางแผนโครงการและการจัดทำคำของบประมาณ คือผู้ใช้กลุ่มเป้าหมายแรกของคู่มือฉบับนี้

2.5 คู่มือฉบับนี้เชื่อมโยงกับแนวปฏิบัติของภาครัฐในประเทศไทยอย่างไร

ในส่วนของการจัดทำคำของบประมาณของคู่มือฉบับนี้มีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับแนวทางการจัดทำงบประมาณของสำนักงบประมาณ เครื่องมือในคู่มือฉบับนี้สามารถใช้ควบคู่ไปกับแนวทางของหน่วยงานแต่ละหน่วยงานในการวางแผนโครงการ และแนวปฏิบัติอย่างเป็นทางการในการจัดทำคำของบประมาณระดับโครงการของสำนักงบประมาณ ในขณะที่หน่วยงานอาจพิจารณาเอกสารทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดโครงการและรายละเอียดแนวคิด ขั้นตอน วิธีการ ภาพประกอบ ฯลฯ ประกอบไปด้วย คู่มือเล่มนี้มุ่งเน้นสนับสนุนเครื่องมือที่นำไปใช้ได้จริงในการบูรณาการ CC-GSI ตลอดกระบวนการวางแผนตั้งแต่การวิเคราะห์สถานการณ์ไปจนถึงการจัดทำคำของบประมาณ

วิธีการบูรณาการ CC-GRI ในการวางแผนและ จัดทำคำจ้างงบประมาณ

คู่มือฉบับนี้นำเสนอแนวทางปฏิบัติเป็นขั้นตอน เพื่อสนับสนุนภาครัฐในประเทศไทยทั้งในส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่น ในการบูรณาการมิติ CC-GSI ในการวางแผนและจัดทำงบประมาณตามหน้าที่และภารกิจของหน่วยงาน เหล่านั้น

ภาพรวม

ขั้นตอน 7 ขั้นตอนต่อไปนี้เป็นกรรวมกระบวนการของการบูรณาการ CC-GSI ในการวางแผนซึ่งตอบสนองต่อมิติ เพศและการมีส่วนร่วมทางสังคมเข้าในงานประจำและ/หรืองานตามนโยบายเพิ่มเติมในการจัดทำคำขอ งบประมาณ

ขั้นตอนที่ 1: ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ CC-GSI เป็นพื้นฐานที่สำคัญของกระบวนการบูรณาการ CC-GSI สิ่งที่สำคัญ คือจะต้องมีความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับ CC และมิติ GSI ของผลกระทบและความเปราะบางจากการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศก่อนเริ่มกระบวนการ

ขั้นตอนที่ 2: การประเมินศักยภาพขององค์กรเกี่ยวกับ CC-GSI และการจัดลำดับความสำคัญ หน่วยงานของรัฐ จำเป็นจะต้องทบทวนและประเมินความสามารถของหน่วยงานตนเองในการบูรณาการ CC-GSI อีกทั้งยัง ควรระบุว่า CC-GSI เกี่ยวข้องกับแผนงานและโครงการที่มีอยู่อย่างไร รวมถึงจัดลำดับความสำคัญและระบุ ช่องว่างสำหรับบูรณาการ CC-GSI เข้ากับงานตามหน้าที่และภารกิจ และการจัดทำงบประมาณ

ขั้นตอนที่ 3: การรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล CC-GSI จะเกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมของการสร้าง หลักฐานเชิงประจักษ์จากข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิที่แยกประเภทตามกลุ่มประชากรที่สำคัญ เช่น เพศ อายุ ประเภทครัวเรือน ตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ รายได้ อาชีพ ในขั้นตอนนี้ควร ปรึกษารื้อกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้รับข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชุมชนที่อาจได้รับผล กระทบทั้งนี้เพื่อประกันถึงความถูกต้องและความเป็นปัจจุบันของหลักฐาน

ขั้นตอนที่ 4: การปรึกษารื้อกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการวิเคราะห์ผลกระทบ CC-GSI อันมีพื้นฐานมาจาก ข้อค้นพบจากการวิจัยในขั้นตอนที่ 3 ในขั้นตอนนี้การวิเคราะห์ผลกระทบแบบมีส่วนร่วมและเชิงลึกจะดำเนินการ ตามข้อมูลที่รวบรวมได้พร้อมกับข้อมูลที่ได้รับจากชุมชน/ภาคส่วนที่ได้รับผลกระทบ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก ผลการวิจัยจะถูกแบ่งปันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในหลายระดับ เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงาน ร่วมกันระหว่างหน่วยงานพหุภาคีในรูปแบบ 2 ทางจากระดับล่างสู่ระดับบน และระดับบนสู่ระดับล่าง

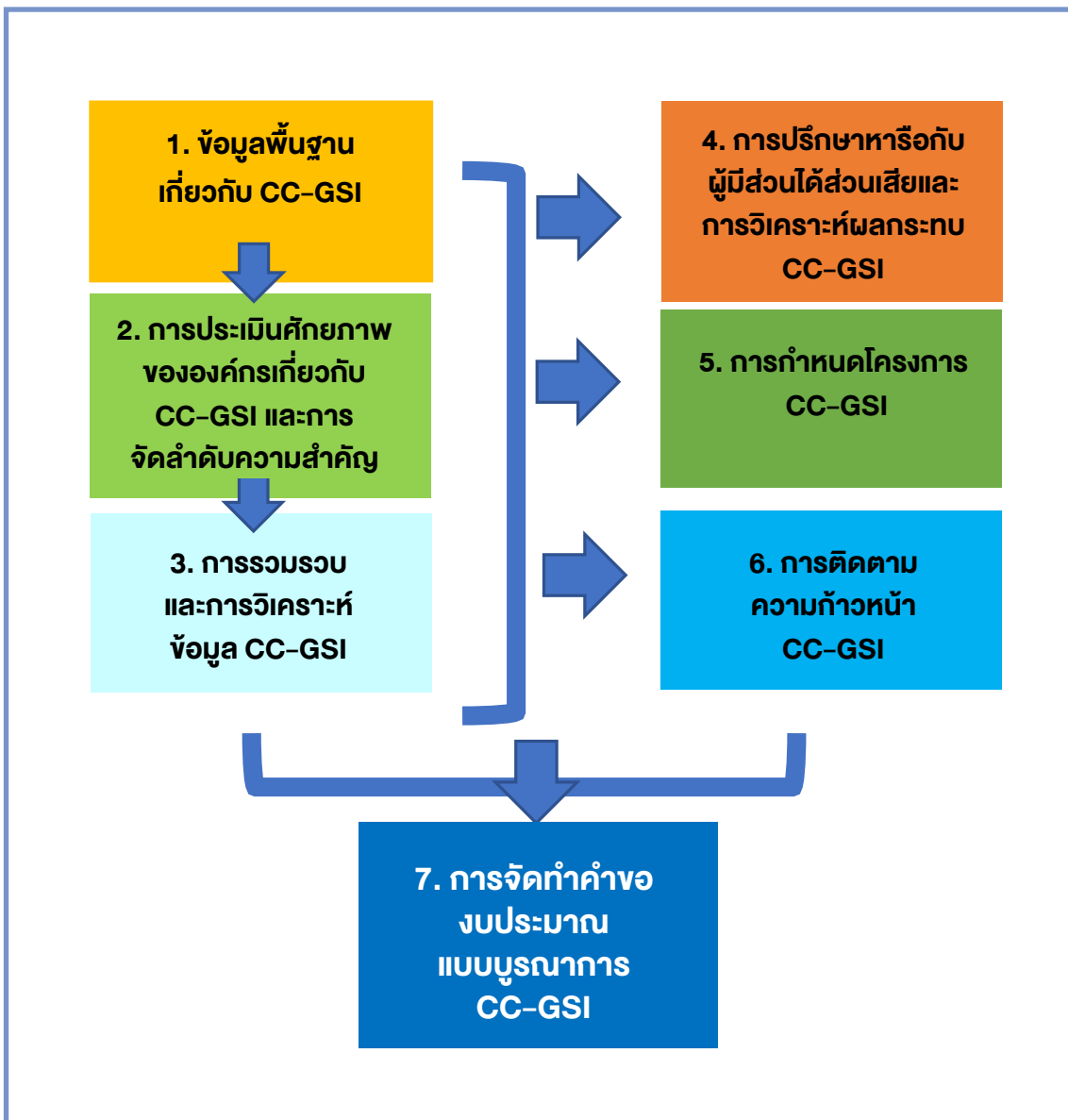
ขั้นตอนที่ 5: การกำหนดโครงการ CC-GSI ดำเนินการโดยใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ และการปรึกษารื้อหลาย ภาคส่วนจากขั้นตอนที่ 2-4 ด้วยการสนับสนุนทางเทคนิคและความร่วมมือที่เหมาะสมจากหน่วยงาน ทำให้ ชุมชน สามารถระบุลำดับความสำคัญและแนวทางแก้ไขปัญหาเฉพาะท้องถิ่นเพื่อจัดการกับผลกระทบจาก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมถึงผลประโยชน์ร่วมกันสำหรับกลุ่มประชากรที่ได้รับผลกระทบ ขั้นตอนนี้ ให้คำแนะนำในการเลือกมาตรการที่จะนำมาบูรณาการหรือดำเนินการควบคู่ไปกับกิจกรรมการทำงาน ตามหน้าที่อื่นๆ

ขั้นตอนที่ 6: การติดตามความก้าวหน้า CC-GSI มีความจำเป็นเพื่อรับประกันถึงควมมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และความยั่งยืนในระยะยาวของมาตรการและการบูรณาการ CC-GSI ในกระบวนการ

ขั้นตอนที่ 7: การจัดทำคำของบประมาณแบบบูรณาการ CC-GSI จะดำเนินการตามแนวปฏิบัติของสำนักงบประมาณ ซึ่งรวมถึงกระบวนการก่อนที่จะส่งคำของบประมาณไปยังสำนักงบประมาณ

ความเชื่อมโยงเชิงตรรกะระหว่าง 7 ขั้นตอน สามารถแสดงได้ดังรูปที่ 6

รูปที่ 6: ความเชื่อมโยงเชิงตรรกะในขั้นตอนการบูรณาการข้อพิจารณาด้าน CC-GSI

ขั้นตอนที่ 1: ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ CC-GSI

ขั้นตอนที่ 1 อธิบาย “ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ CC-GSI” โดยย่อ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศคืออะไร มิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคมคืออะไร CC และ GSI เชื่อมโยงกันอย่างไร ซึ่งจำเป็นต้องมีความเข้าใจที่ถูกต้องต่อคำถามพื้นฐานดังกล่าวก่อนที่จะเริ่มต้นการบูรณาการ CC-GSI

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ CC-GSI ประกอบด้วย 3 ส่วนได้แก่ เครื่องมือ 1.1: ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อธิบายคำจำกัดความของ CC และความเสียหายจากสภาพภูมิอากาศและความเปราะบางสำหรับประเทศไทย เครื่องมือ 1.2: ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม โดยอธิบายถึงความหมายของคำว่า “มิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI)” ว่าคืออะไร และเกี่ยวข้องกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในบริบทประเทศไทยอย่างไร ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทั้งประเด็น CC หรือ GSI อาจข้ามบทที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ไป แต่สำหรับผู้อ่านส่วนใหญ่ควรทำความเข้าใจหรือทบทวนความรู้ทั้ง 2 เรื่องสุดท้ายเครื่องมือ 1.3: มิติ GSI ในความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความสามารถในการดำเนินการ ซึ่งจะช่วยให้ตัวอย่างของมิติ GSI ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในภาคส่วนต่างๆ

เครื่องมือ 1.1: ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

1) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศคืออะไร

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีคำจำกัดความมากกว่าหนึ่งความหมาย UNFCCC ได้ให้คำจำกัดความการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศว่า “การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์โดยตรงหรือโดยอ้อมที่เปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของชั้นบรรยากาศโลกที่เพิ่มความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศทางธรรมชาติที่สังเกตได้ในช่วงเวลาที่เปรียบเทียบกัน”¹⁴ คณะกรรมการวิชาการระหว่างประเทศว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก (Intergovernmental Panel on Climate Change: IPCC) ได้ให้คำนิยามว่า หมายถึง “การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่สามารถระบุได้ (เช่น การใช้การทดสอบทางสถิติ) จากการเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยและ/หรือความแปรปรวนของคุณสมบัติภูมิอากาศ และสิ่งนั้นคงอยู่เป็นระยะเวลายาวนาน โดยทั่วไปแล้วหลายสิบปีหรือยาวนานกว่านั้น” ไม่ว่าจะเกิดจากความแปรปรวนทางธรรมชาติ หรือเป็นผลมาจากกิจกรรมของมนุษย์¹⁵

14 องค์การสหประชาชาติ, การประชุมองค์การสหประชาชาติว่าด้วยอนุสัญญาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, 1992. ดูได้ที่ https://unfccc.int/files/essential_background/background_publications_htmlpdf/application/pdf/conveng.pdf

15 IPCC, อภิธานศัพท์, <https://www.ipcc.ch/sr15/chapter/glossary/>.

กล่าวอย่างง่าย CC หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิและรูปแบบของลมฟ้าอากาศในระยะยาว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อาจเป็นไปตามธรรมชาติ เช่น จากการแปรผันของวัฏจักรสุริยะ (Solar cycle) อย่างไรก็ตามตั้งแต่การปฏิวัติอุตสาหกรรมในช่วงศตวรรษที่ 18 กิจกรรมของมนุษย์เป็นตัวผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สาเหตุหลักเกิดจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงฟอสซิล เช่น ถ่านหิน น้ำมัน และแก๊ส การเผาไหม้เชื้อเพลิงฟอสซิลทำให้เกิดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Greenhouse gas: GHG) ซึ่งทำหน้าที่เหมือนผ้าห่มที่ห่อหุ้มโลก ดักจับความร้อนจากดวงอาทิตย์ และทำให้อุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้นเป็นเหตุทำให้โลกร้อนขึ้น¹⁶

ตัวอย่างการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (GHG) ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น ก๊าซเรือนกระจกที่เกิดจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงในโรงงานและรถยนต์ ระบบทำความร้อนและความเย็นในบ้านและอาคาร การตัดไม้ทำลายป่า การปล่อยของเสียและการฝังกลบ เป็นต้น ภาคส่วนด้านพลังงาน อุตสาหกรรม การคมนาคมขนส่ง อาคาร การเกษตรกรรม และการใช้ที่ดินถือเป็นปัจจัยหลักในการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศธรรมชาติและสังคมมนุษย์ ตัวอย่างผลกระทบได้แก่ น้ำท่วมที่บ่อยและรุนแรงขึ้น ภัยแล้งที่รุนแรง การขาดแคลนน้ำ ไฟป่า น้ำแข็งขั้วโลกละลาย ระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น พายุหาวิบติ รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพในพืชและสัตว์และสัตว์ทะเลที่ลดลง สำหรับมนุษย์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสามารถส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยและความมั่นคงของพวกเรา เช่น ด้านสุขภาพ ด้านการผลิตอาหาร ที่อยู่อาศัย และการดำรงชีวิต ผู้คนที่อาศัยอยู่ในประเทศที่เป็นเกาะเล็กๆ และประเทศที่ยากจนและกำลังพัฒนาจำนวนมากมีความเสี่ยงต่อผลกระทบจากสภาพอากาศมากกว่าเนื่องจากความสามารถในการปรับตัวที่น้อยกว่า สภาวะต่างๆ เช่น การเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเลและการรุกคืบของน้ำเค็มทำให้ชุมชนในส่วนต่างๆ ของโลกต้องโยกย้ายถิ่นฐาน อีกทั้งภัยแล้งที่ยาวนานทำให้ผู้คนหลายล้านคนเสี่ยงต่อความอดอยาก ในอนาคตคาดว่าจำนวน 'ผู้ลี้ภัยจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (climate refugees)' จะเพิ่มสูงขึ้น¹⁷

2) อะไรคือความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสำหรับประเทศไทย

การประเมินความเสี่ยงอย่างครอบคลุมและผลกระทบที่คาดการณ์ไว้ของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพชั้นบรรยากาศ (เช่น อุณหภูมิ ปริมาณน้ำฝน) ว่าส่งผลกระทบต่อทางกายภาพ (เช่น ภัยแล้ง อุทกภัย การกัดเซาะของชายฝั่ง ระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น) ทางนิเวศวิทยา (เช่น ไฟป่า) และระบบต่างๆ ในร่างกายและทรัพย์สินของมนุษย์ (เช่น ผู้บาดเจ็บ ความเสียหายของโครงสร้างพื้นฐาน) อย่างไร¹⁸

นอกจากผลกระทบต่อธรรมชาติของโลกและสุขภาพของมนุษย์แล้ว ยังก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย กล้องข้อความ 4 แสดงให้เห็นถึงตัวชี้วัดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม

16 องค์การสหประชาชาติ, การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศคืออะไร?, ดูได้ที่ <https://www.un.org/en/climatechange/what-is-climate-change>

17 อ้างแล้ว.

18 Lavell, A., M. Oppenheimer, C. Diop, J. Hess, R. Lempert, J. Li, R. Muir-Wood, และ S. Myeong, พ.ศ. 2555: การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ: มิติใหม่ของภัยพิบัติ การเปิดรับ ความเปราะบางและการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในการจัดการความเสี่ยงของสถานการณ์และภัยพิบัติแบบขั้นสุด เพื่อพัฒนาการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Field, C.B., V. Barros, T.F. Stocker, D. Qin, D.J. Dokken, K.L. Ebi, M.D. Mastrandrea, K.J. Mach, G.-K. Plattner, S.K. Allen, M. Tignor, and P.M. Mittleidley (eds.)). รายงานพิเศษของคณะทำงาน คณะที่ 1 และ 2 ของคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (IPCC). สำนักพิมพ์ Cambridge University, ประเทศอังกฤษและนิวยอร์ก, ประเทศสหรัฐอเมริกา หน้า 25-64.

กล่องข้อความ 3: ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหมายถึงอะไรประเทศไทย

ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเกี่ยวข้องกับอันตรายต่างๆ ภัยจากสภาพภูมิอากาศบางประเภทเกิดขึ้นอย่างซ้ำๆ เช่น ในอุณหภูมิและปริมาณน้ำฝนที่นำไปสู่ความแห้งแล้งหรือความสูญเสียด้านผลผลิตทางการเกษตร ในขณะที่ภัยอันตรายอื่นๆ เกิดขึ้นอย่างกระตันทัน เช่น พายุฤดูร้อนและน้ำท่วม มีการยอมรับกันอย่างกว้างขวางโดยไม่คำนึงถึงสาเหตุของการเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศว่า ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและเหตุการณ์ที่รุนแรง รวมถึงผลกระทบในแง่ลบต่อมนุษย์และระบบนิเวศไม่เพียงแต่ภัยคุกคามในอนาคตเท่านั้น แต่เป็นภัยคุกคามที่กำลังประสบกันทั่วโลก

ที่มา: UNFCCC โปรดดู <https://unfccc.int/topics/resilience/resources/climate-related-risks-and-extreme-events>.

กล่องข้อความ 4: ตัวชี้วัดเชิงปริมาณที่แสดงผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

- การบาดเจ็บและเสียชีวิตของมนุษย์
- จำนวนผู้พลัดถิ่นถาวรหรือชั่วคราว
- จำนวนผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงและโดยอ้อม
- ผลกระทบต่อทรัพย์สินซึ่งวัดจากจำนวนอาคารที่เสียหายหรือถูกทำลาย
- ผลกระทบต่อโครงการสร้างพื้นฐานและเส้นชีวิต
- ผลกระทบต่อการบริการจากระบบนิเวศ
- ผลกระทบต่อพืชผลและระบบการเกษตร
- ผลกระทบต่อพาหนะนำโรค
- ผลกระทบต่อสุขภาวะทางจิตและความรู้สึกปลอดภัย
- ความสูญเสียด้านการเงินและเศรษฐกิจ (รวมถึงการสูญเสียที่ได้ประกันภัย)
- ผลกระทบต่อความสามารถในการรับมือและความต้องการความช่วยเหลือจากภายนอก

ที่มา : Below, R., A. Wirtz and D. Guha-Sapir พ.ศ. 2552: การจำแนกประเภทภัยพิบัติและคำศัพท์เกี่ยวกับอันตรายสำหรับการปฏิบัติงาน. Common Accord Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (CREED) and Munich Re, Brussels, Belgium and Munich, Germany, cred.be/sites/default/files/DisCatClass_264.pdf, cited in *ibid*, หน้า 42.

ประเทศไทยติดอันดับ 1 ใน 10 ของประเทศที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมากที่สุดอ้างอิงจากข้อมูลดัชนีความเสี่ยงด้านภูมิอากาศโลก (Global Climate Risk Index) ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ. 2543 – 2562)

รายงานการสังเคราะห์และประมวลสถานภาพองค์ความรู้ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศไทยที่ได้รับการตีพิมพ์ใน ปี พ.ศ. 2556 แสดงให้เห็นถึงความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีระดับสูงในช่วงระหว่าง ปี พ.ศ. 2513 – 2552 โดยเน้นย้ำถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่สำคัญในประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยเหตุการณ์สภาพอากาศสุดขั้วที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง¹⁹

19 ONEP and MoNRE, ร่างแผนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ, หน้า 21-23; อัครมน ลิมสกุล และ แสงจันทร์ ลิ้มจิรกาล พ.ศ. 2554, อ้างอิงใน ONEP, แผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ พ.ศ. 2558 -2593, พ.ศ. 2558, หน้า 33.

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา สื่อไทยได้รายงานถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อยเกี่ยวกับ “น้ำท่วมที่รุนแรงที่สุด” และ “ภัยแล้งที่เลวร้ายที่สุด” ในรอบหลายทศวรรษและอุณหภูมิสูงสุดเป็นประวัติการณ์ที่สูงถึง 44 องศาเซลเซียส (°C) หรือสูงกว่านั้นในหลายจังหวัด กล้องข้อความ 5 ได้เน้นย้ำถึงแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทยตั้งแต่ปีพ.ศ. 2493²⁰

กล่องข้อความ 5: แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย

อุณหภูมิที่เพิ่มสูงขึ้น
โดยเพิ่มขึ้น 1 °C ในช่วงปี พ.ศ. 2498 – 2552 ในอัตราต่อศตวรรษที่เร็วกว่าค่าเฉลี่ยทั่วโลก (0.14°C เทียบกับ 0.126°C)

- คาดว่าจะเพิ่มขึ้นอีก 0.5 - 1.5 °C ในอีก 20 ปีข้างหน้าและ 2 - 4 °C ภายในปี พ.ศ. 2642

การเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของหยาดน้ำฟ้า

- ฝนตกไม่บ่อยและความต่อน้อยลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 เป็นต้นมา
- ฝนตกกระยะสั้นแต่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้น
- ปริมาณน้ำฝนครอบคลุมพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ลดลง

อุณหภูมิที่ทำลายสถิติมากขึ้นในช่วงฤดูร้อนในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา

 <ul style="list-style-type: none"> พ.ศ. 2559 – 44.6° C แม่ฮ่องสอน (28 เมษายน) พ.ศ. 2559 – 44.5° C สุโขทัย (11 พฤษภาคม) พ.ศ. 2503 – 44.5° C อุดรดิตต์ (27 เมษายน) <ul style="list-style-type: none"> พ.ศ. 2559 – 44.3° C สุโขทัย (12 เมษายน) พ.ศ. 2563 – 44.2° C ลำปาง (18 เมษายน) พ.ศ. 2559 – 44.1° C สุโขทัย (13 พฤษภาคม) 	 <ul style="list-style-type: none"> พ.ศ. 2502 – 44.1° C น่าน (12 เมษายน) พ.ศ. 2501 – 44.1° C แม่ฮ่องสอน (25 เมษายน) พ.ศ. 2559 – 44.0° C กำแพงเพชร (26 เมษายน) <ul style="list-style-type: none"> พ.ศ. 2559 – 44.0° C สุโขทัย (7 พฤษภาคม) พ.ศ. 2559 – 44.0° C ลำปาง (12 พฤษภาคม) พ.ศ. 2553 – 44.0° C แม่ฮ่องสอน (15 พฤษภาคม) พ.ศ. 2500 – 44.0° C ตาก (25 เมษายน)
--	---

เหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดบ่อยขึ้น

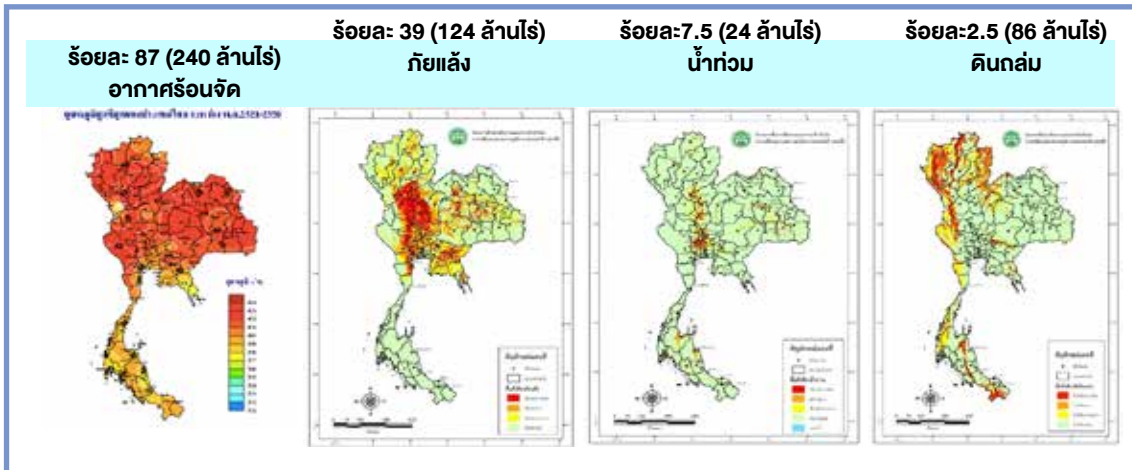
 <p>อุทกภัยรุนแรง</p> <ul style="list-style-type: none"> • น้ำท่วมหนักที่สุดในรอบหลายทศวรรษในปี พ.ศ. 2554 บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาจากปริมาณน้ำฝนที่ตกหนักที่สุดในรอบ 60 ปี 	 <p>ภัยแล้งที่ยาวนานขึ้น</p> <ul style="list-style-type: none"> • ภัยแล้งเลวร้ายที่สุดในรอบทศวรรษเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2558 • ในแต่ละปีจะมีจำนวนวันที่ร้อนเพิ่มขึ้นและวันที่ 'หนาว' ลดลง 	 <p>ความถี่ในการเกิดควาตภัยที่รุนแรงมากขึ้น ซึ่งได้เพิ่มขึ้นทุกทศวรรษตั้งแต่ พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา</p>
--	--	--

ที่มา: ONEP แผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศไทยปีพ.ศ. 2558 – 2593

20 Below, R., A. Wirtz and D. Guha-Sapir พ.ศ. 2552: การจำแนกประเภทภัยพิบัติและคำศัพท์เกี่ยวกับอันตรายสำหรับการปฏิบัติงาน. Common Accord Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (CRED) and Munich Re, Brussels, Belgium and Munich, Germany, cred.be/sites/default/files/DisCatClass_264.pdf, cited in Ibid, หน้า 42.

ประเทศไทยมีพื้นที่ทั้งหมด 340 ล้านไร่ โดยแบ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรมร้อยละ 47 ร้อยละ 21 เป็นพื้นที่นอกภาคเกษตร และร้อยละ 32 เป็นพื้นที่ป่าไม้ นอกจากนี้ร้อยละ 87 ของมวลดินประเทศไทยเผชิญความเสี่ยงที่จะเกิดอากาศร้อนจัด (อุณหภูมิที่สูงกว่า 40 °C) ร้อยละ 39 เกิดภัยแล้ง ร้อยละ 7.5 เกิดน้ำท่วม และร้อยละ 25 เกิดดินถล่ม (ดูรูปที่ 7)

รูปที่ 7: ความเสี่ยงทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยต่อเหตุการณ์ภาวะอากาศสุดขั้ว

ผลที่ตามมาของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่กระทบต่อพื้นที่ทางภูมิศาสตร์อย่างกว้างขวาง และประชากรหลายล้านคนปรากฏชัดในช่วง 2 -3 ทศวรรษที่ผ่านมา (ดูกล่องข้อความ 6)

กล่องข้อความ 6: ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย

อุทกภัย	ภัยแล้ง	อากาศร้อนจัด	โรคภัย
<p>(พ.ศ. 2562 – 2556)</p> <ul style="list-style-type: none"> 50 จังหวัดได้รับผลกระทบ เสียชีวิต 1,493 ราย จากภัยธรรมชาติ <p>(พ.ศ. 2554)</p> <p>น้ำท่วมหนักสุดในรอบ 60 ปี</p> <ul style="list-style-type: none"> มูลค่าความเสียหาย และความสูญเสีย เป็นจำนวน 1.43 ล้านล้านบาท ผู้ได้รับผลกระทบ จำนวน 13 ล้านคน น้ำท่วมพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 11.2 ล้านไร่ ผู้เสียชีวิต 680 คน 	<p>(พ.ศ. 2558 2559 2562)</p> <p>ภัยแล้งเลวร้ายที่สุดในรอบหลายทศวรรษ</p> <p>(พ.ศ. 2552 - 2556)</p> <ul style="list-style-type: none"> ผู้ได้รับผลกระทบจำนวน 14 ล้านคน <p>(พ.ศ. 2537)</p> <ul style="list-style-type: none"> พื้นที่ทำการเกษตร ได้รับผลกระทบ จำนวน 17 ล้านไร่ 	<p>(พ.ศ. 2556 - 2559)</p> <p>อัตราการตายอันเกิดจากความร้อนมีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก 0.77 เป็น 5.28 ต่อ 100,000</p> <ul style="list-style-type: none"> ชาวนา ผู้ใช้แรงงาน ผู้สูงอายุ และเด็กนักเรียน <p>ตั้งแต่ปี 2559</p> <p>อุณหภูมิสูงทำลายสถิติเพิ่มมากขึ้น โดย 8 จังหวัดมีอุณหภูมิที่สูงที่สุดกว่า 44 C</p>	<p>(ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554)</p> <p>จำนวนผู้ป่วยเสียชีวิตจากไข้เลือดออก ไข้มาลาเลีย โรคทางเดินหายใจ โรคที่เกิดจากอาหารและน้ำ มีอัตราที่สูงขึ้นในกลุ่มคนต่อไปนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> เด็กระหว่าง 5 – 14 ปี ชาวนา เยาวชน อายุระหว่าง 15 – 24 ปี ทารกแรกเกิด เด็กอายุระหว่าง 0 – 4 ปี ผู้สูงอายุ อายุเกินกว่า 65 ปี

ที่มา : บุษกร สุริยสาร และ ภาวิญญู เถลิงศรี, มิติทางสังคมของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย: การวิเคราะห์ความเสี่ยง นโยบาย การวางแผน และการเงิน (Social Dimension of Climate Impacts in Thailand: Analysis of Risks, Policy, Planning and Finance), UNDP, พ.ศ. 2562.

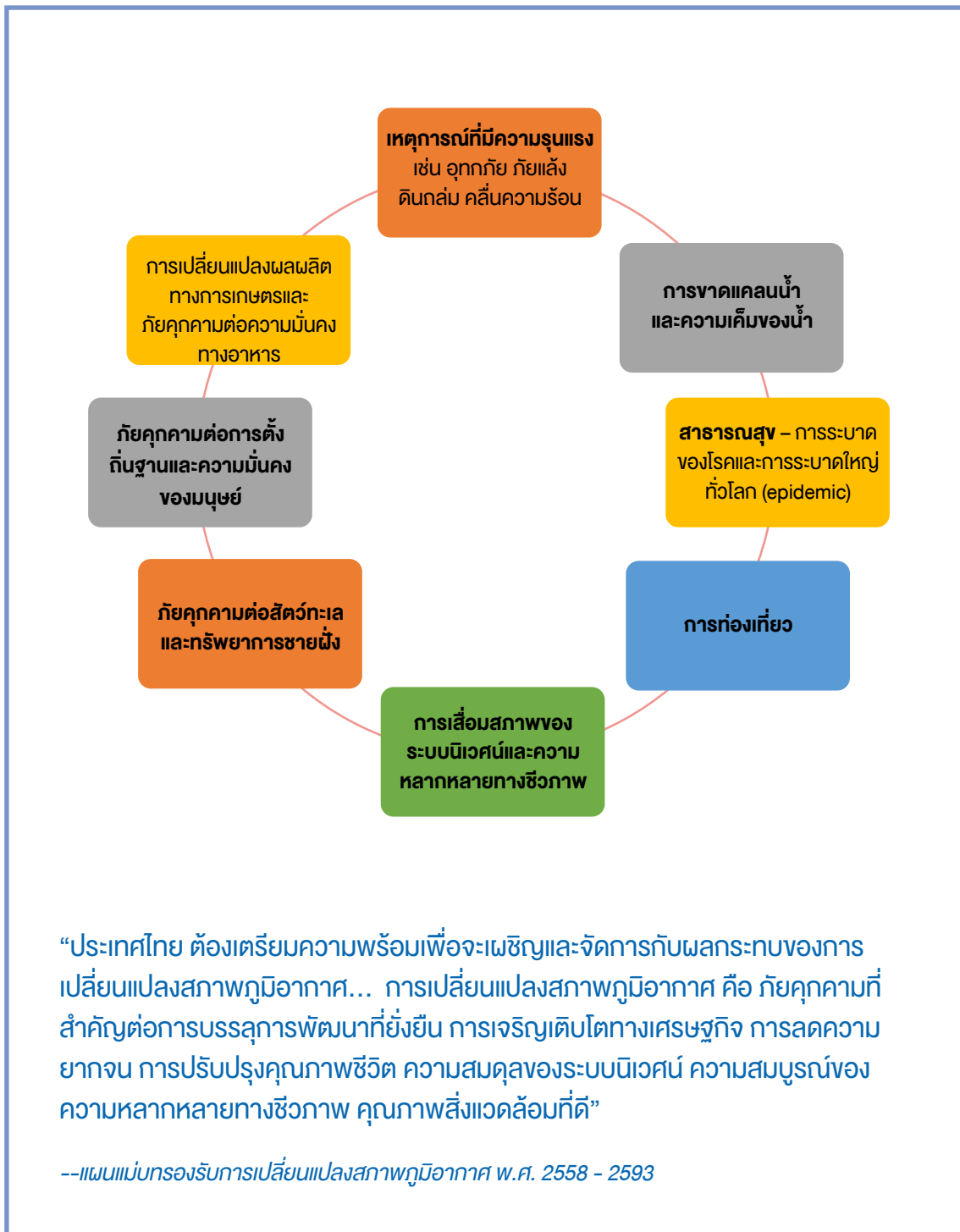
นอกจากอุทกภัย ภัยแล้ง อากาศร้อนจัด โรคภัย พายุ ระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น รวมทั้งระดับความเค็มของน้ำที่เพิ่มขึ้นเป็นผลกระทบอื่นๆ ของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้คนหลายล้านคนในประเทศไทย อ้างอิงจากข้อมูลเอกสารด้านนโยบายต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหลายฉบับ ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในอนาคตของประเทศไทยสามารถสรุปได้ ตามกล่องข้อความ 7

กล่องข้อความ 7: ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในอนาคตของประเทศไทย

อุทกภัย	ภัยแล้ง
<p>พื้นที่เปราะบางต่อการเกิดอุทกภัยที่สุด: ภาคกลางและภาคตะวันตก</p> <ul style="list-style-type: none"> พื้นที่เสี่ยงอุทกภัยสูงยังคงอยู่ต่อไป พื้นที่เสี่ยงอุทกภัยสูงได้แก่ ภาคกลางและภาคเหนือตอนบนตามแม่น้ำสายหลัก เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำยม แม่น้ำน่าน พื้นที่เกษตรกรรมที่มีแนวโน้มจะเกิดอุทกภัย พื้นที่เสี่ยงน้ำท่วมสูงสุด 1.3 ไร่ สำหรับการเพาะปลูกข้าวในภาคกลาง พื้นที่เสี่ยงสูงสุดสำหรับการเกิดอุทกภัยซ้ำ ได้แก่ พื้นที่ราบลุ่มภาคกลาง บริเวณชายฝั่งทะเลตอนล่างของภาคตะวันออก และภาคใต้ น้ำท่วมในกรุงเทพฯ และปริมณฑลรุนแรงเพิ่มขึ้นเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล 10 จังหวัดที่มีแนวโน้มจะเกิดอุทกภัยมากที่สุด ได้แก่ นครสวรรค์ พระนครศรีอยุธยา สุราษฎร์ธานี สุพรรณบุรี พิษณุโลก พิจิตร สุโขทัย ร้อยเอ็ด นครราชสีมา และศรีสะเกษ 	<p>พื้นที่เปราะบางต่อการเกิดภัยแล้งที่สุด: ภาคเหนือ</p> <ul style="list-style-type: none"> ฤดูร้อน จะยาวนานขึ้น 5- 6 เดือน หรือ 7 – 8 เดือนในบางพื้นที่ พื้นที่เกษตรกรรมที่เสี่ยงต่อภัยแล้ง พื้นที่เสี่ยงเกิดภัยแล้งสูงสุด: ภาคเหนือ 13 ล้านไร่ 10 จังหวัดที่มีแนวโน้มเกิดภัยแล้งมากที่สุด ได้แก่ นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ นครราชสีมา พิษณุโลก กาญจนบุรี เชียงใหม่ กำแพงเพชร สระแก้ว ลำปาง และชัยภูมิ การขาดแคลนน้ำ: อุปสงค์จะไม่ตอบสนองกับความต้องการที่เพิ่มขึ้น ความต้องการใช้น้ำเพิ่มมากขึ้นทุกภาคส่วน
<p>การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของหยาดน้ำฟ้า</p> <p>พื้นที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของหยาดน้ำฟ้ามากที่สุด: พื้นที่ชายฝั่งด้านตะวันตก รองลงมาคือสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำปิตตานี</p> <ul style="list-style-type: none"> การกระจายปริมาณน้ำฝน จะถูกจำกัดโดยสภาพทางภูมิศาสตร์ในอีก 20 ปีข้างหน้า ปริมาณน้ำฝนที่เพิ่มขึ้นในพื้นที่สามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง 	
<p>อากาศร้อนจัด</p> <ul style="list-style-type: none"> อุณหภูมิจะเพิ่มสูงขึ้นทั่วทุกภาคของประเทศไทย อากาศร้อนที่รุนแรง ในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี กาญจนบุรี พิจิตร และนครสวรรค์ 	<p>โรคภัย</p> <ul style="list-style-type: none"> อัตราการเสียชีวิตที่เกี่ยวข้องกับอากาศร้อนในประชากรผู้สูงอายุ ภายในปี พ.ศ. 2593 – 2602 ประชากรจะเป็นโรคหัวใจหลอดเลือดเพิ่มขึ้น 2 เท่า จากปี พ.ศ. 2549 ภายในปี พ.ศ. 2613 ประชากร 70 ล้านคนจะได้รับผลกระทบจากโรคมะลาเลีย
<p>ที่มา : บุษกร สุริยสาร และ ภาวินัญญ์ เถลิงศรี, มิติทางสังคมของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย: การวิเคราะห์ความเสี่ยง นโยบาย การวางแผน และการเงิน (Social Dimension of Climate Impacts in Thailand: Analysis of Risks, Policy, Planning and Finance), UNDP, พ.ศ. 2562.</p>	

เหตุการณ์สภาพอากาศสุดขั้วไม่ได้เป็นเพียงภัยคุกคามเดียวต่อประเทศไทยที่เกิดจากผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเท่านั้น รูปที่ 8 แสดงภัยคุกคามจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่สำคัญของประเทศไทย

รูปที่ 8 ภัยคุกคามจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่สำคัญของประเทศไทย

3) ภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศไทย

แผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2558 – 2593 ของประเทศไทย ระบุภาคส่วนที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดังนี้:

- การบริหารจัดการน้ำ
- เกษตรกรรมและความมั่นคงทางอาหาร
- สาธารณสุข
- การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้
- การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์และความมั่นคง
- การท่องเที่ยว
- การผลิตกระแสไฟฟ้า
- การขนส่ง
- อาคารและการใช้พลังงาน
- อุตสาหกรรม
- การจัดการขยะ
- การบริหารจัดการเมือง

ประเทศไทยใช้แนวทางสามง่าม (three-pronged approach) เพื่อจัดการกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ:

- การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและการพัฒนาสังคมคาร์บอนต่ำ
- การเสริมสร้างขีดความสามารถสำหรับสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย

รูปที่ 9: แนวทางสามง่ามในการจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศไทย

ที่มา : สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.)

เป้าหมายระยะยาวที่จะบรรลุผลในปี พ.ศ. 2593 ได้แก่ ผลลัพธ์เชิงบวกที่สามารถวัดได้จากความพยายามในการปรับตัวและการบรรเทาผลกระทบ รวมถึงความสามารถที่เข้มแข็งเพื่อคงไว้ซึ่งสังคมคาร์บอนต่ำและพร้อมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงจากสภาพภูมิอากาศในทุกๆ ระดับ

เครื่องมือ 1.2 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI)

ทุกคนอาศัยอยู่ในสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลง แต่การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศไม่ได้ส่งผลกระทบต่อทุกคนอย่างเท่าเทียม ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแตกต่างกันไปตามเพศ อายุ กลุ่มทางเศรษฐกิจ และสังคม ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และปัจจัยด้านอื่นๆ

ตัวอย่างเช่น อุทกภัยและภัยแล้งเป็นผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศลำดับต้นๆ ของประเทศไทย และส่งผลกระทบต่อประชากรบางกลุ่มมากกว่ากลุ่มอื่นๆ กลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยและภัยแล้งที่ผ่านมามากที่สุดในประเทศไทย ได้แก่ ชวนา แรงงานภาคเกษตร คริวเรือนเกษตรกรที่ยากจน กลุ่มผู้มีรายได้น้อยที่ทำงานนอกระบบ และกลุ่มผู้มีรายได้น้อยจากภาคการค้าและภาคการผลิต รวมถึงการบริการที่ใช้แรงงานเป็นหลัก

GSI เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างไร เริ่มต้นจากการอธิบายความหมายของคำว่า “เพศ (Gender)” และ “การมีส่วนร่วมทางสังคม (Social Inclusion)”

1) GSI คืออะไร

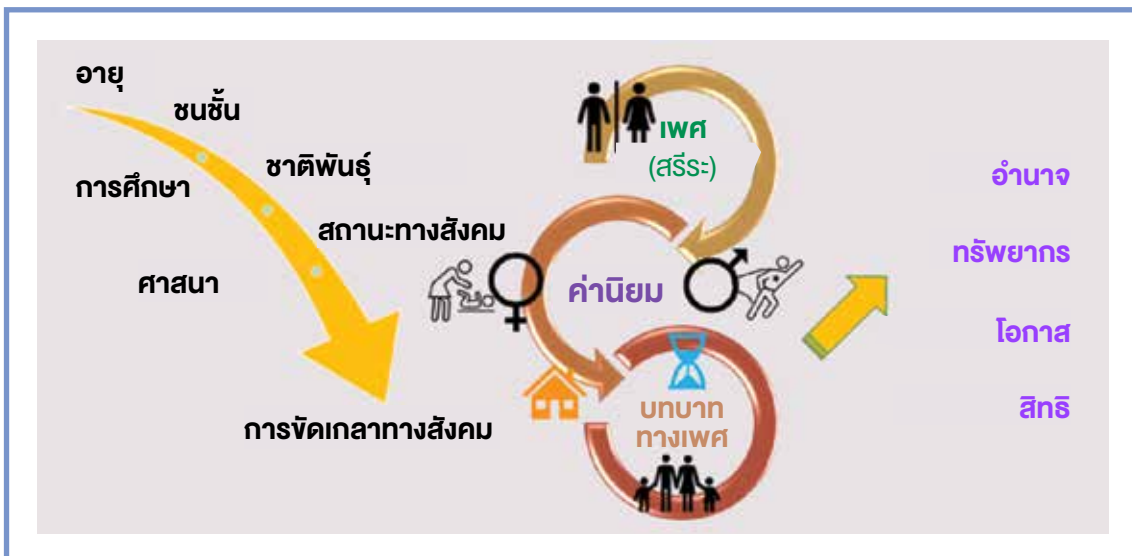
“เพศ (Gender)” ครอบคลุมมากกว่าเรื่องชีววิทยา ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยชรา เด็กหญิงและเด็กชาย ผู้หญิงและผู้ชายต่างถูกขัดเกลาด้วยบรรทัดฐานทางสังคมและค่านิยมทางสังคม และได้รับมอบหมาย “บทบาททางเพศ” และความรับผิดชอบตามเพศของพวกเขา เด็กชายและเด็กหญิงเติบโตเรียนรู้โดยการขัดเกลาทางสังคมว่าพวกเขาถูกคาดหวังเกี่ยวกับอะไร อะไรคือสิ่งที่ทำได้และทำไม่ได้ และเด็กหญิง เด็กชาย ผู้ชาย และผู้หญิงถูกกำหนดคุณค่าในครอบครัวและสังคมอย่างไร ความคาดหวังเหล่านี้และบทบาทที่ได้รับมอบหมายพร้อมด้วยปัจจัยอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็อายุ ชนชั้น การศึกษา การเลี้ยงดู ชาติพันธุ์ ศาสนา สถานะทางสังคม ล้วนเป็นปัจจัยกำหนดคุณลักษณะ โอกาสหรือข้อจำกัด ตลอดจนการเข้าถึงอำนาจและทรัพยากรของบุคคลในสังคม ปัจจัยเหล่านี้ยังกำหนดความสัมพันธ์ทางสังคมและอำนาจระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย (โปรดดูรูปที่ 10)

ด้วยวิธีนี้ เพศ (gender) จึงเป็นการประกอบสร้างทางสังคมของคุณลักษณะ บทบาท โอกาส และความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นชายหรือหญิง อย่างไรก็ตามการประกอบสร้างทางสังคมนี้เป็นบริบทเฉพาะและเวลาเฉพาะ ตัวอย่างเช่น สิ่งที่เป็นเรื่องปกติในวัฒนธรรมหนึ่งอาจเป็นข้อห้ามในอีกวัฒนธรรมหนึ่ง สิ่งที่เป็นปกติในปัจจุบันอาจไม่ได้รับอนุญาตให้ทำในอดีต อีกนัยหนึ่ง บทบาททางเพศ ความคาดหวัง และบรรทัดฐานไม่ได้ถูกกำหนดตายตัว สิ่งเหล่านั้นถูกกำหนดภายใต้วัฒนธรรมเฉพาะเจาะจง และสามารถเปลี่ยนแปลง และมีการเปลี่ยนแปลงตามเวลา

ในสังคมส่วนใหญ่ มีความแตกต่างและความไม่เท่าเทียมในการให้คุณค่าผู้หญิงและผู้ชาย รวมทั้งการมอบหมายบทบาทและหน้าที่ ความแตกต่างและความไม่เท่าเทียมกันโดยเฉพาะการเข้าถึง

ทรัพยากรและอำนาจในการตัดสินใจสามารถแก้ไขได้ด้วยการเสริมพลังให้กับกลุ่มประชากร กลุ่มผู้หญิงยากจนซึ่งขาดอำนาจและทรัพยากร หรือเผชิญกับการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุจากอายุ ชนชั้น รายได้ การศึกษา ชาติพันธุ์ ศาสนา หรือสถานะทางกฎหมาย ดังนั้นเพศ (gender) จึงมีความเป็นพลวัตที่ซับซ้อนและประกอบไปด้วยมิติที่หลากหลายซึ่งควรพิจารณา

รูปที่ 10: เพศ (Gender) คืออะไร

“การมีส่วนร่วมทางสังคม” คือ กระบวนการการปรับปรุงเงื่อนไขของบุคคลหรือกลุ่มคนเพื่อเข้าเป็นส่วนหนึ่งในสังคม รวมถึงกระบวนการปรับปรุงความสามารถ โอกาส ศักดิ์ศรีของผู้ด้อยโอกาส บนพื้นฐานของอัตลักษณ์บุคคลเหล่านั้นในการมีส่วนร่วมในสังคม

เนื่องจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีหลายแง่มุมและหลายมิติ จึงควรพิจารณาและแก้ปัญหาประเด็นที่เกี่ยวข้องหลายด้าน ด้วยการบูรณาการข้อพิจารณามิติ GSI จะช่วยให้มีความเข้าใจที่ดียิ่งขึ้นเกี่ยวกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความเปราะบาง ปัญหาที่แท้จริงได้รับการแก้ไข และผู้ได้รับผลกระทบได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือและไม่ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง

2) ข้อพิจารณามิติ GSI

พิจารณากรณีศึกษา 3 กรณีต่อไปนี้ที่เกิดขึ้นจริงซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ในแต่ละกรณีท่านเห็นมิติอะไร

ก. ผู้หญิงและเด็ก มีความเสี่ยงต่อโรคระบบทางเดินหายใจจากมลภาวะทางอากาศในครัวเรือนมากขึ้น

ในประเทศไทย ครัวเรือนไทยที่ยากจน ยังคงพึ่งพาเชื้อเพลิงในการปรุงอาหารที่ก่อให้เกิดมลพิษ (เชื้อเพลิงหลักคือฟืนและถ่าน) ซึ่งมีสัดส่วนอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 42) และภาคเหนือ (ร้อยละ 25)

ข. ในช่วงระหว่างพ.ศ. 2556 – 2559 อัตราการตายอันเกิดจากอากาศร้อนจัดในประเทศไทยเพิ่มจาก 0.77 เป็น 5.28 ต่อประชากร 100,000 คน

ชาวนา ผู้ที่มีอายุเกินกว่า 60 ปี ผู้ใช้แรงงานทั่วไป นักเรียนที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี คือกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงกว่ากลุ่มอื่น

ค. คณะกรรมการว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW) ตั้งข้อสังเกตว่าบทบาทของผู้หญิงชนบทในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชนพื้นเมืองหรือผู้หญิงจากชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์และศาสนา ยังคงมีประเด็นต่อไปนี้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้แก่

- ความยากจนที่ไม่ได้สัดส่วนและการมีโอกาสด้านเศรษฐกิจที่จำกัด
- ถูกจำกัดสิทธิในที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากการได้มาซึ่งที่ดินสำหรับโครงการพัฒนาการท่าเรือและอุตสาหกรรมอุตสาหกรรมต่างๆ รวมถึงการแบ่งเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ
- ถูกกีดกันออกจากหน่วยงานและโครงสร้างในการตัดสินใจ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น และถูกกีดกันจากระบบการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับประเด็นที่มีผลกระทบต่อพวกเขา

ที่มา : CEDAW ข้อสังเกตเชิงสรุปเรื่องความเท่าเทียมทางมิติเพศ – ประเทศไทย พ.ศ. 2560, หน้า 11.

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมในแต่ละกรณีข้างต้น มีผลต่อกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ มิติที่เห็นได้ชัดเจนคือ เพศ และอายุ โดยมีความยากจนและปัจจัยเฉพาะทางสังคมและเศรษฐกิจอื่นๆ เพิ่มความเปราะบางของประชากรกลุ่มที่ได้รับผลกระทบให้มากยิ่งขึ้น ดังกรณีศึกษาในแต่ละกรณีดังนี้

กรณี ก. กำไรผู้หญิงและเด็ก จึงมีความเสี่ยงต่อโรคระบบทางเดินหายใจจากมลภาวะทางอากาศในครัวเรือนมากขึ้น

- คำตอบที่ชัดเจน คือ ผู้หญิงและเด็กมักจะเป็นผู้ปรุงอาหาร โดยสันนิษฐานว่าผู้หญิงและเด็กจากครัวเรือนที่ยากจนยังคงใช้เชื้อเพลิงปรุงอาหารซึ่งก่อให้เกิดมลพิษ เช่น ฟืนและถ่าน จึงมีความเสี่ยงมากกว่าผู้หญิงและเด็กในครัวเรือนที่มีรายได้สูงซึ่งมีแนวโน้มที่จะใช้เชื้อเพลิงปรุงอาหารที่ไม่ก่อให้เกิดมลพิษ เช่น แก๊ส หรือไฟฟ้า ในทางภูมิศาสตร์ผู้หญิงและเด็กที่มีความเสี่ยงดังกล่าวจะกระจุกตัวอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือซึ่งมีการใช้เชื้อเพลิงที่ก่อให้เกิด

เกิดมลพิษในการปรุงอาหารมากกว่า อาจถามคำถามเพิ่มเติมต่อไป เช่น ผู้หญิงและเด็กเหล่านี้ มีแนวโน้มที่จะอาศัยอยู่ในชุมชนประเภทใด สามารถสันนิษฐานได้ว่าพวกเขาน่าจะอาศัยอยู่ในชุมชนในชนบทที่ยากจนโดยใช้ฟืนและถ่าน รวมถึงมีการปรุงอาหารในบ้านซึ่งถือเป็นเรื่องปกติ เช่น ในชุมชนพื้นเมืองที่ราบสูง อย่างไรก็ตามข้อสันนิษฐานเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการทดสอบและยืนยันโดยข้อมูลเชิงประจักษ์

ในกรณี v. กำโอดรอากาศตายซึ่งมีสาเหตุจากอากาศร้อนจัดในประเทศไทยจึงเพิ่มขึ้นในชวนา กลุ่มคนที่อายุมากกว่า 60 ปี ผู้ใช้แรงงานทั่วไป และนักเรียนที่อายุต่ำกว่า 15 ปี

- ชวนาทำงานในทุ่งนาในช่วงเวลากลางวัน ดังนั้นจึงอยู่ในภาวะที่เปิดรับต่อแสงแดดและอากาศร้อนจัดมากกว่า เช่นเดียวกับผู้ใช้แรงงานทั่วไปซึ่งมีความเสี่ยงมากขึ้นด้วยเหตุผลเดียวกัน ผู้สูงอายุและเด็กเล็กโดยทั่วไปมีความเปราะบางด้านสุขภาพมากกว่าผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพแข็งแรง อย่างไรก็ตามในขณะที่ผู้สูงอายุมักมีโรคประจำตัวที่อาจทำให้ได้รับอันตรายมากกว่าจากภาวะอากาศร้อนจัด อาจจะต้องมีคำถามเพื่อตรวจสอบเพิ่มเติม เช่น วิทยุเตือนต้นอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการเสียชีวิตอันเนื่องมาจากอากาศร้อนจัดมากน้อยเพียงใด มีความเสี่ยงที่จะอยู่ในภาวะอากาศร้อนจัดในที่ใดมากกว่า (เช่น บ้าน โรงเรียน หรือที่อื่นๆ)

กรณี ค. ทำไมผู้หญิงจากชนพื้นเมืองและชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์และศาสนาเผชิญกับความยากจนที่ไม่ได้สัดส่วน และถูกกีดกันทางโอกาสทางเศรษฐกิจ สิทธิ และกระบวนการตัดสินใจ

- ผู้หญิงไทยโดยทั่วไปมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจในครอบครัวและชุมชน ทำไมสถานการณ์ของกลุ่มผู้หญิงดังกล่าวข้างต้นจึงแตกต่างกัน คำตอบอาจขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพทางสังคมและวัฒนธรรมที่ผู้หญิงเหล่านี้อาศัยอยู่ ชุมชนพื้นเมือง ชาติพันธุ์ และศาสนา มีแนวโน้มที่จะมีชนบทธรรมนิยมและประเพณีซึ่งกำหนดให้ผู้หญิงมีสถานะที่ต่ำกว่าผู้ชาย ชุมชนดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะมีการศึกษา รายได้ และโอกาสที่ต่ำกว่าประชากรโดยเฉลี่ยทั่วไป ในชุมชนดั้งเดิมผู้หญิงและเด็กหญิงมีโอกาสน้อยที่จะมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่สำคัญในครอบครัวหรือชุมชน อย่างไรก็ตามในหลายกรณี ผู้หญิงจากชุมชนดังกล่าวสามารถเอาชนะอุปสรรคด้านวัฒนธรรมดั้งเดิมหรืออุปสรรคด้านศาสนา เพื่อยืนยันสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นวิถีในการดำรงชีวิต ซึ่งบางครั้งต้องแลกมาด้วยความปลอดภัยและเสรีภาพในการเผชิญกับอุปสรรคทางการเมืองหรือนโยบายที่มักจำกัดการมีส่วนร่วม

กรณี	มิติ GSI
ก. มลพิษทางอากาศในครัวเรือน	IWF (gender) อายุ ความยากจน สภาพภูมิศาสตร์ รายได้
ว. การเสียชีวิตที่เกิดจากอากาศร้อนจัด	อายุ อาชีพ สภาพการทำงาน
ค. ข้อสังเกต CEDAW	IWF (gender) ความยากจน ชาติพันธุ์ ศาสนา สิทธิ การมีส่วนร่วม

3) ปัจจัยความเปราะบาง

จากกรณีศึกษาทั้ง 3 กรณีดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงมิติที่หลากหลายของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งมีเพศและอายุเป็นเพียงส่วนหนึ่งของมิติต่างๆ เหล่านั้น และไม่ใช่ทุกคนจะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างเท่าเทียมกันหรือในลักษณะเดียวกัน กลุ่มคนเหล่านั้นเป็นใคร อาศัยที่ใด สภาพชีวิตโดยรวม ทรัพยากรที่มีอยู่ รวมทั้งปัจจัยต่างๆ ล้วนมีบทบาทสำคัญต่อความสามารถในการจัดการผลกระทบ (ดูรูปที่ 11)

รูปที่ 11: ปัจจัยความเปราะบาง

คำถามสำหรับผู้กำหนดนโยบาย นักวางแผน และหน่วยงานที่ดำเนินการ มีดังต่อไปนี้

- สามารถทำอะไรได้บ้าง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มชุมชนประชากรเฉพาะที่ได้รับผลกระทบ
- วิธีการใดที่มีประสิทธิภาพในการสนับสนุนประชาชนและชุมชนที่ได้รับผลกระทบ เพื่อบริหารจัดการความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และเพื่อลดความเปราะบางของกลุ่มคนเหล่านั้น
- วิธีการใดที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติและครอบคลุมในการสนับสนุนกลุ่มประชากรและชุมชนที่ได้รับผลกระทบเพื่อสร้างความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (climate resilience) และเป็นวิธีการแก้ปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ยั่งยืน

- มีแผนงานหรือโครงการที่ดำเนินการอยู่ในหน่วยงาน ซึ่งสามารถผนวกรวมปัญหาด้าน CC-GSI ไว้และแก้ไขด้วยวิธีการแก้ปัญหาที่บูรณาการบริบทการพัฒนาในระดับชาติที่กว้างขึ้นหรือไม่

4) เหตุใดต้องบูรณาการ GSI ในนโยบาย การวางแผน และงบประมาณด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การบูรณาการมิติเพศและสังคมเป็นสิ่งสำคัญต่อการบรรลุนโยบาย การวางแผน และการเงินด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีประสิทธิภาพ เพราะการบูรณาการมิติดังกล่าวจะช่วยเสริมความแข็งแกร่งในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยประกันว่า

- นโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและมาตรการมีความเหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น โดยการรับรู้มุมมอง บทบาท สิทธิ ความต้องการ และการจัดลำดับความสำคัญที่แตกต่างกันของผู้ชายและผู้หญิง รวมทั้งกลุ่มเปราะบางในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เท่าเทียมกัน
- แนวทางด้าน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีความครอบคลุม มีประสิทธิภาพ มีการตอบสนองต่อมิติต่างๆ และให้ผลประโยชน์ร่วมกันในวงกว้างและเท่าเทียมกันแก่ประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่มีความเปราะบางมากที่สุด
- ผู้หญิงและผู้ชายในทุกกลุ่มประชากรมีโอกาสเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมและทำหน้าที่ในฐานะตัวแทนการเปลี่ยนแปลง (agents of change) ในการตัดสินใจและการดำเนินการเกี่ยวกับการปรับตัวและการบรรเทาผลกระทบในระดับชาติ ภูมิภาค และระดับท้องถิ่น
- ในกรณีที่มีช่องว่างของความเท่าเทียมทางเพศและทางสังคมในการกระจายอำนาจ ทรัพยากร บริการ และการมีส่วนร่วม ควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมกลุ่มผู้ด้อยโอกาสให้สามารถเอาชนะข้อจำกัดทางสังคม วัฒนธรรม สถาบัน และอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมที่มีความหมาย และควรคำนึงถึงความรู้ ข้อกังวลและประสบการณ์ของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสเหล่านั้น
- มีการระดมทรัพยากรอย่างมียุทธศาสตร์เพื่อประกันการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมและการกระจายอย่างเท่าเทียม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่น และการลงทุนด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ได้รับการออกแบบมาเพื่อแก้ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางเพศและทางสังคมไม่ใช่เพื่อเพิ่มความรุนแรงของปัญหาดังกล่าวมากขึ้น
- การพัฒนาและการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยส่งเสริมการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา และการฝึกอบรมที่เท่าเทียมกันสำหรับผู้หญิงและผู้ชายทุกคน เพื่อใช้เป็นวิธีการและเครื่องมือสำหรับการบรรเทาผลกระทบและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ²¹

21 ที่มา: โครงการริเริ่มเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของยุโรป (European Capacity Building Initiative : ECBI) , คู่มือแบบพกพาเรื่องความเท่าเทียมทางเพศภายใต้อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2561 หน้า 7, Huyer, S, ความเท่าเทียมทางเพศใน การดำเนินการต่อเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ : การวางแผนสำหรับเป้าหมายการมีส่วนร่วมที่ประเทศกำหนด (NDC) ที่ตอบสนองต่อมิติเพศ, องค์การสหประชาชาติเพื่อการพัฒนาและ พันธมิตรสภาพอากาศและเพศภาพโลก, และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฟินแลนด์, พ.ศ. 2559, หน้า 8.

เครื่องมือ 1.3: มิติ GSI ในความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและศักยภาพในการดำเนินการ

เมื่อก้าวถึงประชากรผู้ได้รับผลกระทบโดยทั่วไปหรือกลุ่มเปราะบางเฉพาะเจาะจง เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเน้นว่าบุคคลและชุมชนที่ได้รับผลกระทบมีความสามารถในการเป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลงที่มีพลังในการดำเนินการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การดำเนินการตามนโยบายและแผนของรัฐบาลมักจะขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนที่ได้รับผลกระทบตามที่ควรจะเป็นแม้ว่าชุมชนเหล่านั้นจะเป็นผู้ที่รู้เกี่ยวกับปัญหาที่กำลังประสบอยู่มากกว่าผู้ใดเนื่องจากเป็นประสบการณ์ชีวิตโดยตรง ความท้าทายคือจะรวมกลุ่มคนเหล่านี้ไว้ในกระบวนการค้นหาทางแก้ปัญหาได้อย่างไร

ตาราง 1.1: มิติ GSI ในความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและศักยภาพในการดำเนินการแสดงความเชื่อมโยงระหว่าง CC และ GSI รวมทั้งแนวทางเพื่อสำรวจถึงความเปราะบางต่อผลกระทบจาก CC ของผู้หญิงกับผู้ชายและกลุ่มประชากรที่ต่างกัน ศักยภาพความสามารถในการดำเนินการ นโยบายและกรอบการทำงานขององค์กร เพื่อส่งเสริมและทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยสำหรับการดำเนินการเพื่อบรรเทาผลกระทบและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ตอบสนองมิติ GSI ในภาคส่วนทั้งหลายที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ตาราง 1.1: มิติ GSI ในความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและศักยภาพในการดำเนินการ

ภาคส่วน	ความเปราะบาง: กลุ่มประชากรและผลกระทบ	ความสามารถในการดำเนินการ: บทบาทของผู้หญิง และกลุ่มเปราะบาง/ กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ นโยบายที่มีอยู่ และกรอบการทำงานเชิงสถาบันขององค์กร
การลดปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (การปล่อยก๊าซเรือนกระจกลดลงจาก:)		
การเข้าถึงพลังงานและการผลิตกระแสไฟฟ้า	<ul style="list-style-type: none"> สัดส่วนของครัวเรือนพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว (ชาย/หญิง) ครัวเรือนข้ามรุ่น และครัวเรือนรายได้ต่ำที่ไม่สามารถเข้าถึงพลังงาน ผลกระทบที่กลุ่มเปราะบาง (เช่น ผู้หญิง ผู้สูงอายุ ผู้อาศัยอยู่ในชนบท/ชนพื้นเมือง/กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย/แรงงานย้ายถิ่นที่ยากจน) ได้รับจากการขาดการเข้าถึงพลังงาน 	<ul style="list-style-type: none"> บทบาทของผู้หญิง (เปรียบเทียบกับผู้ชาย) ในการใช้พลังงานในครัวเรือน สัดส่วนของผู้ชายและผู้หญิงในตลาดแรงงานพลังงานและประเภทของอาชีพ นโยบายและกรอบการทำงานขององค์กรเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศในด้านพลังงานและการผลิตกระแสไฟฟ้า นโยบายและโครงสร้างองค์กรเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงพลังงาน/กระแสไฟฟ้าอย่างเท่าเทียมกัน

ภาคส่วน	ความเปราะบาง: กลุ่มประชากรและผลกระทบ	ความสามารถในการดำเนินการ: บทบาทของผู้หญิง และกลุ่มเปราะบาง/ กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ นโยบายที่มีอยู่ และกรอบการทำงานขององค์กร
การขนส่งที่ ปล่อยก๊าซเรือน กระจกต่ำ	<ul style="list-style-type: none"> • สัดส่วนของผู้หญิงเกี่ยวกับผู้ชาย เด็ก/เยาวชนเทียบกับผู้สูงอายุ กลุ่มผู้มีรายได้น้อยเทียบกับกลุ่มที่มีรายได้ต่ำ ที่ใช้การขนส่งสาธารณะ • สัดส่วนของผู้หญิงเกี่ยวกับผู้ชาย เด็ก/เยาวชนเทียบกับผู้สูงอายุ กลุ่มผู้มีรายได้น้อยเทียบกับกลุ่มที่มีรายได้ต่ำ ที่ไม่มีการเข้าถึงการขนส่งสาธารณะ 	<ul style="list-style-type: none"> • บทบาทของผู้หญิง (เกี่ยวกับผู้ชาย) ในชุมชน/ครอบครัวที่มีรูปแบบการใช้การขนส่งที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่ำ • สัดส่วนของผู้หญิงและผู้ชายในตลาดแรงงาน การขนส่งที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่ำ และประเภทของอาชีพ • นโยบายและกรอบการทำงานขององค์กร การส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศในภาคการขนส่งที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่ำ
	<ul style="list-style-type: none"> • ผลกระทบที่กลุ่มเปราะบาง (เช่น เด็ก ผู้หญิง ผู้สูงอายุ ผู้อาศัยอยู่ในชนบท ชนพื้นเมือง ชนชายขอบ แรงงานย้ายถิ่น ที่ยากจน กำลังเผชิญจากการที่ไม่มีการขนส่ง หรือการขนส่งมีคุณภาพต่ำ 	<ul style="list-style-type: none"> • นโยบายและโครงสร้างองค์กรเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมในระบบขนส่งสาธารณะ
อาคาร เมือง อุตสาหกรรม และ เครื่องใช้ไฟฟ้า	<ul style="list-style-type: none"> • สัดส่วนของผู้หญิงในกลุ่มผู้พักอาศัยในอาคาร ผู้ใช้บริการโครงข่ายสาธารณูปโภค/ของชุมชน ผู้ใช้เครื่องใช้ไฟฟ้า • สัดส่วนของผู้หญิงและกลุ่มเปราะบางที่มีความยากจนในด้านพลังงานและเชื้อเพลิง • ผลกระทบซึ่งผู้หญิงและกลุ่มเปราะบาง (กลุ่มคนยากจน กลุ่ม ประชากรชายขอบ) กำลังเผชิญเนื่องมาจากรูปแบบที่ไม่มีประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรในอาคาร เมือง อุตสาหกรรม และ/หรือ การใช้เครื่องใช้ไฟฟ้า (สุขภาพ ความจน) 	<ul style="list-style-type: none"> • บทบาทของผู้หญิง (เกี่ยวกับผู้ชาย) ในอาคาร เมือง หรืออุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการใช้ทรัพยากร/พลังงาน • สัดส่วนของผู้หญิงและผู้ชายในตลาดแรงงานที่เกี่ยวข้อง และประเภทของอาชีพ • นโยบายและกรอบการทำงานขององค์กรในการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ ในอาคาร เมือง และอุตสาหกรรม • นโยบายและกรอบการทำงานขององค์กรเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงการใช้ทรัพยากร/พลังงานในอาคาร เมือง และอุตสาหกรรมอย่างเท่าเทียม
การใช้ป่าไม้ และการใช้ที่ดิน	<ul style="list-style-type: none"> • สัดส่วนของผู้หญิงและกลุ่มเปราะบาง (ผู้อาศัยในชนบท ชนพื้นเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ ชนกลุ่มน้อยยากจน) ในกลุ่มผู้ใช้ป่าไม้และผู้ใช้ที่ดิน • ผลกระทบซึ่งผู้หญิง ผู้ชายและกลุ่มเปราะบางกำลังเผชิญ เนื่องจากความไม่มีประสิทธิภาพของรูปแบบการใช้ป่าไม้และที่ดิน 	<ul style="list-style-type: none"> • สัดส่วนของผู้หญิงและผู้ชายในตลาดแรงงาน และประเภทของอาชีพที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้และการใช้ที่ดิน • นโยบายและกรอบการทำงานขององค์กรเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศในเรื่องการใช้ป่าไม้และที่ดิน • นโยบายและกรอบการทำงานขององค์กรเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงอย่างเท่าเทียมด้านการใช้ทรัพยากรป่าไม้และที่ดิน

ผลลัพธ์	ความเปราะบาง: กลุ่มประชากรและผลกระทบ	ความสามารถในการดำเนินการ: บทบาทของผู้หญิง และกลุ่มเปราะบาง/ กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ นโยบายที่มีอยู่ และกรอบการทำงานขององค์กร
การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ		
กลุ่มคนหรือชุมชน ที่มีความเปราะบาง มากที่สุด	<ul style="list-style-type: none"> • สัดส่วนและจำนวนกลุ่มประชากร/ชุมชนที่มีความเปราะบางต่อผลกระทบและความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมากที่สุด (แบ่งแยกตามอายุ เพศ รายได้ อาชีพ พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ เป็นต้น) • สัดส่วนและจำนวนของผู้หญิง เด็กหญิง เด็ก ผู้สูงอายุ กลุ่มคนที่มีสภาพร่างกายไม่แข็งแรงหรือผู้พิการ คนว่างงาน ในกลุ่มเปราะบางและชุมชนต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> • บทบาทของผู้หญิง กลุ่มเปราะบาง/ผู้ได้รับผลกระทบในชุมชนเป้าหมาย • สัดส่วนของผู้หญิงและผู้ชาย และกลุ่มเปราะบางในตลาดแรงงานที่เกี่ยวข้องและประเภทของอาชีพ • นโยบายและกรอบการทำงานขององค์กรเพื่อแก้ไขความเปราะบาง
สุขภาพและสุขภาพ: รวมถึงความมั่นคง ทางอาหารและน้ำ	<ul style="list-style-type: none"> • สัดส่วนและจำนวนกลุ่มเปราะบาง (สตรีมีครรภ์ สตรีที่เพิ่งคลอดบุตร เด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี เด็กต่ำกว่าอายุ 15 ปี ผู้สูงอายุ ผู้ที่อยู่ในชนบท/ชนพื้นเมือง/ชนกลุ่มน้อย กลุ่มชาติพันธุ์/ผู้โยกย้ายถิ่นที่ยากจน ผู้ที่มีสุขภาพไม่แข็งแรงหรือพิการ ว่างงาน) ที่มีความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นต่อความไม่มั่นคงทางอาหารและน้ำ หรืออันตรายที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> • บทบาทของผู้หญิง กลุ่มเปราะบาง/กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบในชุมชนเป้าหมาย • สัดส่วนของผู้หญิงและผู้ชายและกลุ่มเปราะบางในตลาดแรงงานที่เกี่ยวข้องและประเภทของอาชีพ • นโยบายและกรอบการทำงานขององค์กรเพื่อแก้ปัญหาความเปราะบาง
ภาคส่วน	ความเปราะบาง: กลุ่มประชากรและผลกระทบ	ความสามารถในการดำเนินการ: บทบาทของผู้หญิง และกลุ่มเปราะบาง/ กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ นโยบายที่มีอยู่ และกรอบการทำงานขององค์กร
โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งแวดล้อมที่ สรรค์สร้าง (built environment)	<ul style="list-style-type: none"> • สัดส่วนของผู้หญิงและกลุ่มเปราะบาง (ผู้สูงอายุ เยาวชน ผู้ที่อยู่ในชนบท/ชนพื้นเมือง/ชนชายขอบ/ผู้โยกย้ายถิ่นฐานที่ยากจน ผู้พิการ) ที่ขาดการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานอย่างเพียงพอ (ถนน น้ำประปา สุขาภิบาล การป้องกันน้ำท่วม ที่อยู่อาศัย การเข้าถึงพลังงาน เป็นต้น) 	<ul style="list-style-type: none"> • บทบาทของผู้หญิงและกลุ่มเปราะบาง/กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบในการออกแบบและบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง • สัดส่วนของผู้หญิงและผู้ชาย และกลุ่มเปราะบางในตลาดแรงงานที่เกี่ยวข้อง และประเภทของอาชีพ • นโยบายและกรอบการทำงานขององค์กรเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานที่เพียงพอ

ภาคส่วน	ความเปราะบาง: กลุ่มประชากรและผลกระทบ	ความสามารถในการดำเนินการ: บทบาทของผู้หญิง และกลุ่มเปราะบาง/ กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ นโยบายที่มีอยู่ และกรอบการทำงานขององค์กร
ระบบนิเวศและ บริการของระบบ นิเวศ	<ul style="list-style-type: none"> • สัดส่วนของผู้หญิงและกลุ่มเปราะบาง (ผู้สูงอายุ เยาวชน ผู้ที่อยู่ในชนบท/ ชนพื้นเมือง/กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย/ผู้โยกย้ายถิ่นฐานที่ยากจน ผู้พิการ) พึ่งพาระบบนิเวศ และการบริการของระบบนิเวศ เพื่อดำรงชีวิต 	<ul style="list-style-type: none"> • บทบาทของผู้หญิง ผู้สูงอายุ และเยาวชนในชุมชน/ครัวเรือนโดยอ้างอิงจากการใช้ทรัพยากรของประเทศ • สัดส่วนของผู้หญิงและผู้ชายและกลุ่มเปราะบางในตลาดแรงงานที่เกี่ยวข้อง และประเภทของอาชีพ • นโยบายและกรอบการทำงานขององค์กรเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศและทางสังคม ในการเข้าถึงบริการของระบบนิเวศ

ที่มา: ดัดแปลงจากกองทุนภูมิภาคสีเขียว (GCF) และ องค์การสตรีเพื่อสหประชาชาติ (UN Women), การบูรณาการเพศสภาพเป็น กระแสหลักในโครงการกองทุนภูมิภาคสีเขียว. คู่มือปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการบูรณาการความเท่าเทียมทางเพศในมาตรการการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ และการเงินเพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, พ.ศ. 2560, ตารางที่ 4 การระบุนิติเพศสภาพที่เกี่ยวข้องกับความเปราะบางและความสามารถสำหรับการเปลี่ยนแปลงในโครงการกองทุนภูมิภาคสีเขียว, หน้า 30-31.

ขั้นตอนที่ 2: การประเมินศักยภาพขององค์กร เกี่ยวกับ CC-GSI และการจัดลำดับ ความสำคัญ

หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการกำหนดนโยบาย การวางแผน และการดำเนินการเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศควรทบทวนและประเมินว่าได้มีการบูรณาการ GSI ในงานที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระดับใด ตัวอย่างเช่น ความเสี่ยงที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการวิเคราะห์ความเปราะบางในพื้นที่ภูมิศาสตร์หรือภาคส่วนที่เฉพาะเจาะจง การวางแผนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระดับกระทรวง ระดับภาคส่วน ระดับจังหวัด หรือระดับท้องถิ่น และการพัฒนาโครงการเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในชุมชนที่ได้รับผลกระทบ

หน่วยงานที่ไม่มีข้อบังคับเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโดยตรงควรทบทวนว่า ปัจจุบันได้มีการคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกี่ยวข้องและ GSI ในงานตามหน้าที่ในระดับใด

ขั้นตอนที่ 2 จะแสดงรายการตรวจสอบอย่างง่าย 2 รายการเพื่อประเมินศักยภาพขององค์กรหรือศักยภาพของชุมชนในการบูรณาการ CC-GSI

- เครื่องมือ 2.1: รายการตรวจสอบ – ศักยภาพขององค์กรในการบูรณาการ CC-GSI จะช่วยหน่วยงานในการตรวจสอบว่าแผนงานหรือโครงการที่มีอยู่ได้คำนึงถึง CC-GSI ในนโยบายและการวางแผน การวิจัย และการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การแบ่งปันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการจัดทำงบประมาณหรือไม่

หน่วยงานสามารถใช้รายการตรวจสอบนี้เพื่อระบุว่า CC-GSI เกี่ยวข้องกับโครงการและแผนงานที่มีอยู่อย่างน้อยเพียงใด ตลอดจนระบุช่องว่างและจัดลำดับความสำคัญในการบูรณาการ CC-GSI เข้ากับงานตามหน้าที่และงบประมาณของตน ซึ่งการระบุช่องว่างและจัดลำดับความสำคัญในการบูรณาการ GSI ดังกล่าวจะทำให้สามารถระบุเครื่องมือและมาตรการที่เหมาะสม รวมถึงการพัฒนาศักยภาพขององค์กรและการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่จำเป็นต่อการดำเนินการหรือมาตรการที่มุ่งเป้าหมายที่มีประสิทธิภาพ

- เครื่องมือ 2.2: รายการตรวจสอบ – ศักยภาพของชุมชนในการบูรณาการ CC-GSI หน่วยงานในระดับประเทศและระดับจังหวัดอาจดำเนินการที่มุ่งเป้าหมายโดยเป็นส่วนหนึ่งของงานตามภารกิจ รายการตรวจสอบที่ 2 ช่วยให้หน่วยงานทบทวนและประเมินความสามารถของท้องถิ่นในพื้นที่/ภาคส่วนเป้าหมาย หรือระดับชุมชนเพื่อบูรณาการ CC-GSI ในการพัฒนาหรือดำเนินการโครงการ

- เครื่องมือ 2.3: การระบุการดำเนินการเกี่ยวกับ CC-GSI ช่องว่าง และลำดับความสำคัญ เป็นการอภิปรายถึงวิธีวิเคราะห์ผลลัพธ์ของรายการตรวจสอบ และระบุขั้นตอนในการเติมเต็มช่องว่างด้านขีดความสามารถและการจัดลำดับความสำคัญ เพื่อดำเนินการในการบูรณาการ CC-GSI

เครื่องมือ 2.1: รายการตรวจสอบ – ศักยภาพขององค์กรในการบูรณาการ CC-GSI

แนวปฏิบัติ: โปรดตอบคำถามต่อไปนี้โดยใช้เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่เหมาะสม หากคำตอบของท่านมากกว่าครึ่งหนึ่งคือ “ใช่” หน่วยงานของท่านมีแนวทางที่ถูกต้องในการบูรณาการ CC-GSI ในงานตามหน้าที่ของท่าน หากคำตอบของท่านมากกว่าครึ่งหนึ่งคือ “ไม่ใช่” หรือ “ไม่แน่ใจ” หน่วยงานของท่านจำเป็นต้องมีการปรับปรุงความสามารถของหน่วยงานในการบูรณาการ CC-GSI

หน่วยงานของท่าน	ใช่	ไม่ใช่	ไม่แน่ใจ
ด้านนโยบายและการวางแผน			
1. มีแผนปฏิบัติการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหรือไม่			
2. มีแผนงานหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหรือไม่			
3. มีนโยบายหรือแผนปฏิบัติการด้านความเสมอภาคทางเพศหรือไม่			
4. มีนโยบายหรือแผนปฏิบัติการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคมหรือไม่			
5. มีแผนงาน/โครงการที่มุ่งเป้าไปที่ผู้หญิงและ/หรือกลุ่มเปราะบาง (โดยเฉพาะหรือเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเป้าหมายที่ใหญ่กว่า) หรือไม่			
การวิจัย การรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล			
6. มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหรือไม่			
7. มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อประชากรที่ได้รับผลกระทบหรือไม่			
8. มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มประชากรที่ได้รับผลกระทบ จำแนกตามเพศ อายุ และตัวแปรอื่นๆ เช่น รายได้ อาชีพ หรือไม่			
9. มีวิเคราะห์สถานการณ์ซึ่งรวมถึงความต้องการและลำดับความสำคัญของกลุ่มเปราะบางก่อนที่จะออกแบบมาตรการหรือไม่			
10. มีการวิเคราะห์มิติเพศ (gender analysis) (เพื่อระบุถึงความต้องการและลำดับความสำคัญของกลุ่มผู้หญิงและผู้ชาย เด็กหญิง และเด็กชาย) ก่อนที่จะออกแบบหรือดำเนินการแผนงานหรือโครงการหรือไม่			

หน่วยงานของท่าน	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ แน่ใจ
การวิจัย การรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล			
11. มีการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาในมิติเพศและสังคม เช่น ผู้ชายและผู้หญิง เด็กชายและเด็กหญิงทำอะไร และได้รับผลกระทบ (จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ) แตกต่างกันอย่างใด การเข้าถึงและควบคุมทรัพยากร (เงิน การศึกษา ความรู้ ทักษะ เทคโนโลยี การใช้เวลา ข้อมูล การเข้าถึงเงินกู้และสินเชื่อ) ระหว่างผู้ชายและผู้หญิง และระหว่างกลุ่มประชากร ต่างๆ รูปแบบการตัดสินใจในครอบครัวและชุมชน ระดับของความไม่เท่าเทียมทางเพศและทางสังคมที่มีอยู่หรือไม่			
12. มีหน่วยงานทางมิติเพศ (gender unit) หรือศูนย์ประสานงานด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงชายที่ให้มุมมองทางมิติเพศภายในหน่วยงานหรือไม่			
13. แสวงหาความเชี่ยวชาญภายนอกเกี่ยวกับมิติเพศและกลุ่มเปราะบาง เช่น ปรีกษาหารือกับกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรสตรี หรือองค์กรชุมชนหรือไม่			
14. ประสานกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เป้าหมายเป็นประจำในการวางแผนและการดำเนินการมาตรการหรือไม่			
15. ดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่า มีการรวบรวมความคิดเห็นและความต้องการของผู้หญิงและผู้ชาย เด็กหญิงและเด็กชาย และกลุ่มเปราะบางหรือกลุ่มที่อาจได้รับผลกระทบทั้งก่อนระหว่าง และหลังการดำเนินการตามแผนงาน/โครงการหรือไม่			
16. มีการพัฒนาตัวชี้วัดที่ตอบสนองต่อมิติเพศหรือเฉพาะกลุ่มเป้าหมายเพื่อวัดความก้าวหน้าเกี่ยวกับความเสมอภาคทางเพศหรือการมีส่วนร่วมทางสังคมในแผนงาน/โครงการหรือไม่			
17. มีการบูรณาการงบประมาณเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในการจัดทำงบประมาณเป็นประจำหรือไม่			
18. จัดสรรงบประมาณให้กับแผนงาน/โครงการที่มุ่งเป้าไปที่ผู้หญิงและ/หรือกลุ่มเปราะบางหรือไม่			
19. มีการกำหนดงบประมาณที่ตอบสนองต่อมิติเพศ หรืองบประมาณสำหรับกิจกรรมเฉพาะกลุ่มเปราะบาง โดยมีระบบติดตามเพื่อประเมินความก้าวหน้าของแผนงาน/โครงการเมื่อเทียบกับเป้าหมาย หรือไม่			
20. ในขั้นตอนการทบทวนงบประมาณ มีการวิเคราะห์ว่า ผู้หญิงและผู้ชาย เด็กหญิงและเด็กชาย หรือกลุ่มเปราะบางที่เป็นเป้าหมายได้รับประโยชน์จากทรัพยากรที่จัดสรรมาน้อยเพียงใด และการจัดสรรทรัพยากรตอบสนองความต้องการและลำดับความสำคัญของผู้รับประโยชน์ที่ตั้งใจไว้ได้มากน้อยเพียงใด			

ที่มา: ดัดแปลงจาก องค์กรแรงงานระหว่างประเทศ (ILO), ยุทธศาสตร์การบูรณาการมิติเพศเป็นกระแสหลักการส่งเสริมการทำงานที่ดี: เครื่องมือโปรแกรม(ชุดเครื่องมือ) GEMS , ILO: กรุงเทพฯ, พ.ศ. 2553, เครื่องมือที่ 3: วิธีการทบทวน GEMS ในองค์กรของท่าน, รายการตรวจสอบ 3.3.1 ความสามารถ GEMS ในองค์กรของท่านคืออะไร? และรายการตรวจสอบ 3.3.2 ท่านใช้ GEMS ในองค์กรของท่านมากเพียงใด?, หน้า 28-30.

เครื่องมือ 2.2: รายการตรวจสอบ – ศักยภาพของชุมชนในการบูรณาการ CC-GSI

แนวปฏิบัติ: โปรดตอบข้อความต่อไปนี้ตามสิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่/ภาคส่วนหรือชุมชนเป้าหมาย โดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่เหมาะสม หากคำตอบของท่านมากกว่าครึ่งหนึ่งคือ “ใช่” พื้นที่/ภาคส่วนเป้าหมายกำลังดำเนินการตามแนวทางการบูรณาการ GSI ในการดำเนินการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หากคำตอบของท่านมากกว่าครึ่งหนึ่งคือ “ไม่ใช่” หรือ “ไม่แน่ใจ” แสดงถึงต้องมีการปรับปรุงความสามารถของท้องถิ่นในการบูรณาการ CC-GSI

ในพื้นที่/ภาคส่วน/ชุมชนเป้าหมาย :	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ แน่ใจ
การมีส่วนร่วมและการตัดสินใจ			
1. มีการจัดประชุมอย่างน้อยหนึ่งครั้งเกี่ยวกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ภัยแล้ง อุทกภัย อากาศร้อนจัด ไฟป่า การกัดเซาะดิน การพังทลายของดิน ภาวะดินเค็ม มลพิษทางอากาศตามฤดูกาล การประมงเกินขนาด โรคพืชชนิดใหม่หรือไม่			
2. มีการดำเนินการบางอย่างเพื่อแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ได้มีการอภิปรายไว้หรือไม่			
3. ในการประชุมมักจะมีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งผู้ชายและผู้หญิงในจำนวนที่เท่ากันหรือใกล้เคียงกันใช่หรือไม่			
4. โดยปกติผู้เข้าร่วมประชุมจะเป็นสมาชิกของชุมชนที่ได้รับผลกระทบที่มาจากกลุ่มเศรษฐกิจสังคมและมีภูมิหลังที่แตกต่างกันใช่หรือไม่			
5. มีการให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่เปราะบาง หรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาหรือสถานการณ์บางอย่างเกี่ยวกับสิ่งที่พวกเขาควรทำก่อนการตัดสินใจใช่หรือไม่			
6. ผู้แทนผู้หญิง เยาวชน และกลุ่มเปราะบางมีโอกาสที่จะให้ข้อมูลในกระบวนการตัดสินใจใช่หรือไม่			
การกระจายทรัพยากร			
7. มีโครงการในท้องถิ่นที่มุ่งแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหรือปัญหาสิ่งแวดล้อม (เช่น ความแห้งแล้ง อุทกภัย การสูญเสียผลผลิตทางการเกษตร อากาศร้อนจัด ไฟป่า การกัดเซาะดิน การพังทลายของดิน ภาวะดินเค็ม มลพิษทางอากาศ การประมงเกินขนาด โรคพืชชนิดใหม่) ใช่หรือไม่			
8. มีการนำทรัพยากรมาใช้ในโครงการของท้องถิ่นหรือเมื่อเกิดภัยธรรมชาติเพื่อประโยชน์ของผู้ได้รับผลกระทบอย่างแท้จริง ใช่หรือไม่			

ใบพื้นที่/ภาคส่วน/ชุมชนเป้าหมาย :	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ แน่ใจ
9. มีแผนงาน/โครงการที่มุ่งเป้าไปที่กลุ่มผู้หญิง เด็ก ผู้สูงอายุ และ/หรือกลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะใช่หรือไม่			
10. มีการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอสำหรับโครงการที่กำหนดเป้าหมายไปที่กลุ่มผู้หญิง เด็ก ผู้สูงอายุ และ/หรือกลุ่มเปราะบางโดยเฉพาะใช่หรือไม่			
การจัดการข้อมูล			
11. มีประวัติเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับพื้นที่/ภาคส่วน/ชุมชน ใช่หรือไม่			
12. มีการจัดเก็บและบำรุงรักษาแผนที่ระบุสถานที่สำคัญและการพัฒนาในท้องถิ่น (เช่น โรงเรียน โรงพยาบาลหรือคลินิกสุขภาพ วัด ศาลากลาง ศูนย์ชุมชน โรงงาน ตลาด แหล่งน้ำ สวนสาธารณะ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ) ใช่หรือไม่			
13. มีแผนที่ที่แสดงถึงภัยอันตรายจากสภาพภูมิอากาศหรือจากสิ่งแวดล้อม (เช่น สถานที่ที่มีความเสี่ยงว่าจะเกิดภัยแล้ง อุทกภัย พายุ ไฟป่า ดินถล่ม ที่ทิ้งขยะ พื้นที่มีมลพิษ) ใช่หรือไม่			
14. มีการรวบรวมข้อมูลเป็นประจำเพื่อการวางแผนและประเมินผลโดยแยกตาม เพศ อายุ ประเภทครัวเรือน และตัวแปรสำคัญอื่นๆ เช่น อาชีพและรายได้ ใช่หรือไม่			
15. สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมและจัดการข้อมูล (เช่น การให้สัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูล ทำหน้าที่เป็นผู้รวบรวมข้อมูลของชุมชน) ใช่หรือไม่			

เครื่องมือ 2.3: การระบุการดำเนินการเกี่ยวกับ CC-GSI ช่องว่าง และลำดับความสำคัญ

1) ทบทวนคำตอบในรายการตรวจสอบว่าหน่วยงานของท่านมีการดำเนินการในส่วนสำคัญ ต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด

• นโยบายและแผนงานเกี่ยวกับ CC-GSI

- จัดการปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (ด้วยนโยบาย แผนปฏิบัติการ แผนงาน/โครงการ มาตรการ หรือความคิดริเริ่มที่มีอยู่)
- ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ (ด้วยนโยบาย แผนปฏิบัติการ แผนงาน/โครงการ มาตรการ หรือความคิดริเริ่มที่มีอยู่)

- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคม/ความครอบคลุมทางสังคม (ผ่านนโยบายหรือแผนปฏิบัติการ แผนงาน/โครงการ มาตรการ หรือความคิดริเริ่มที่มีอยู่ซึ่งกำหนดเป้าหมายเฉพาะกลุ่มที่ได้รับผลกระทบ/กลุ่มเปราะบาง)

• การรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ CC-GSI

- รวบรวมข้อมูลความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศและผลกระทบในแต่ละภาคส่วน และ/หรือพื้นที่
- รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประชากรที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- จำแนกข้อมูลตามเพศ อายุ และตัวแปรที่สำคัญอื่นๆ
- ทบทวนและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบเกี่ยวกับความเสี่ยง ผลกระทบ และความเปราะบางจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- มีการวิเคราะห์ด้านมิติเพศ (gender analysis) เพื่อระบุความต้องการและลำดับความสำคัญของประชากรจากเพศและกลุ่มอายุต่างๆ โดยเป็นส่วนหนึ่งของการทบทวนและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ
- วิเคราะห์สถานการณ์เพื่อระบุผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อกลุ่มประชากรต่างๆ (เช่น แบ่งตามเพศ อายุ ประเภทครัวเรือน สถานะการจ้างงาน อาชีพ พักอาศัยในชนบท/เมือง รายได้ เป็นต้น)
- วิเคราะห์สถานการณ์ โดยมีการรวมข้อมูลความต้องการและลำดับความสำคัญของประชากรที่ได้รับผลกระทบและกลุ่มเปราะบาง ในการวิเคราะห์
- นำข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่ได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับความต้องการและลำดับความสำคัญมาพิจารณาในการออกแบบและวางแผนมาตรการ

• การมีส่วนร่วมทางสังคมและการปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับ CC-GSI

- นำข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่หรือภาคส่วนเป้าหมายมาใช้ในการวิเคราะห์ การออกแบบโครงการ และการวางแผน
- ปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในหน่วยงานของรัฐ ตลอดจนตัวแทนกลุ่มประชากรที่ได้รับผลกระทบในภาคส่วน/พื้นที่เป้าหมายในกระบวนการวางแผนโครงการ
- ดำเนินการใดๆ เพื่อรับรองว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากกลุ่มที่มีความเปราะบางและด้อยโอกาส เช่น กลุ่มสตรียากจน เกษตรกรที่ไร้ที่ดิน ชนพื้นเมือง ชชาติพันธุ์ หรือศาสนา แรงงานข้ามชาติ คนพิการ ผู้สูงอายุ และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTIQ) มีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ
- ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญภายนอกเกี่ยวกับมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (gender and social inclusion) เช่น กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว องค์กรพัฒนาเอกชน หรือองค์กรสตรี และองค์กรชุมชน
- มีการจัดพัฒนาตัวชี้วัดที่ตอบสนองต่อมิติเพศ และ/หรือตัวชี้วัดเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย และใช้วัดความก้าวหน้าเกี่ยวกับความเสมอภาคทางเพศ หรือการมีส่วนร่วมทางสังคม/ความครอบคลุมทางสังคมของแผนงาน/โครงการ

• การจัดทำงบประมาณเกี่ยวกับ CC-GSI

- มีการรวมงบประมาณเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศไว้ในการจัดทำงบประมาณปกติ
- จัดทำงบประมาณที่ตอบสนองต่อมิติเพศ (gender-responsive budgeting)
- จัดสรรงบประมาณให้กับแผนงาน/โครงการเฉพาะ ที่กำหนดเป้าหมายเฉพาะกลุ่มประชากรหรือพื้นที่เป้าหมายเฉพาะ
- จัดสรรงบประมาณให้กับแผนงาน/โครงการที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่กำหนดเป้าหมายเฉพาะกลุ่มประชากรที่ได้รับผลกระทบหรือพื้นที่เป้าหมาย
- จัดทำระบบติดตาม (tracking system) เพื่อติดตามความก้าวหน้าของการจัดทำงบประมาณที่ตอบสนองต่อมิติเพศ หรือการจัดทำงบประมาณสำหรับกลุ่มเปราะบางหรือกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยเฉพาะ
- ดำเนินการทบทวนงบประมาณเพื่อวัดผลลัพธ์ และเพื่อให้ทราบว่า การจัดสรรทรัพยากรตรงตามความต้องการและลำดับความสำคัญของผู้รับผลประโยชน์ที่ตั้งใจมากในระดับใด

2) ระบุความเชื่อมโยงกับ CC-GSI ช่องว่าง และอุปสรรคในการวางแผนและการดำเนินงาน (ตามหน้าที่) ของหน่วยงาน/ภาคส่วน/ชุมชน:

- การเชื่อมโยงและช่องว่างของแผนงานการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- การเชื่อมโยงและช่องว่างของแผนงานมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม
- การเชื่อมโยงและช่องว่างในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- การเชื่อมโยงและช่องว่างในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล GSI
- การเชื่อมโยงและช่องว่างเกี่ยวกับ CC-GSI ในการปรึกษาหารือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- อุปสรรคในการบูรณาการ CC-GSI ในการจัดทำแผนงาน/โครงการ
- อุปสรรคในการบูรณาการ CC-GSI ในการกำหนดค่าของงบประมาณ (budget request formulation)

3) สรุปการประเมินศักยภาพในการบูรณาการ CC-GSI

- โดยรวมแล้วท่านให้ประเมินขีดความสามารถในการบูรณาการ CC-GSI ของหน่วยงานของท่านอย่างไร
- อะไรคือปัญหาเกี่ยวกับ CC-GSI ที่หน่วยงานของท่านได้แก้ไขแล้ว
- อะไรคือช่องว่างเกี่ยวกับ CC-GSI ที่หน่วยงานท่านยังไม่ได้แก้ไข
- อะไรคือปัญหาที่สำคัญ อุปสรรค หรือความท้าทายในการบูรณาการ CC-GSI ในงานของหน่วยงานท่าน

- ปัญหาทั่วไป เช่น การขาดความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ/หรือ การเชื่อมโยง GSI และ CC-GSI การขาดความเชี่ยวชาญด้าน CC หรือ GSI ในระดับนโยบายและการวางแผน การขาดข้อมูล CC-GSI ที่มีการจำแนกประเภทและการวิเคราะห์ข้อมูล การจัดสรรทรัพยากรอย่างจำกัด (งบประมาณ บุคลากร) การให้ความสำคัญกับการบูรณาการ CC-GSI ของสถาบัน การสนับสนุนความเป็นผู้นำ การขาดความต่อเนื่องของนโยบายหรือการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การทำงานร่วมกันภายในหน่วยงานและระหว่างหน่วยงาน ความคิดริเริ่มจากฝ่ายบริหารไม่ได้ถูกนำไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพในระดับท้องถิ่น เป็นต้น

4) ระบุความเกี่ยวข้องและลำดับความสำคัญในการบูรณาการ CC-GSI ในงานของหน่วยงานท่าน

- ผู้วางแผนสามารถระบุความเกี่ยวข้องของ CC-GSI กับงานตามหน้าที่ของหน่วยงาน โดยจับคู่การดำเนินการด้าน CC-GSI การเชื่อมโยงและช่องว่างเกี่ยวกับ CC-GSI เข้ากับข้อบังคับ ความรับผิดชอบและเป้าหมายของหน่วยงาน และจัดลำดับความสำคัญของการดำเนินการ และช่องว่างดังกล่าวตามลำดับความเกี่ยวข้อง
- ควรมีการระดมความคิดภายในหน่วยงานควบคู่ไปกับการปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก เพื่อระบุลำดับความสำคัญหลักและทิศทางที่เหมาะสม หรือจุดเน้นของการบูรณาการ CC-GSI (เพื่อเป็นแนวทางอ้างอิงเพื่อระบุประเด็นที่กังวลและประเด็นสำหรับการดำเนินการ โปรดดูบันทึกย่อ: การประเมินศักยภาพในการบูรณาการ CC-GSI และสัญญาณเตือนของความไม่เท่าเทียมกัน และตาราง 1.1: มิติ GSI ในความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและศักยภาพในการดำเนินการ)
- ควรให้ลำดับความสำคัญต่อสิ่งใดเป็นอันดับแรก
  - หากปรากฏว่ามีช่องว่างของความรู้เกี่ยวกับการเชื่อมโยง CC-GSI หรือช่องว่างของข้อมูล ขั้นตอนแรกที่สำคัญคือการเติมช่องว่างของความรู้และข้อมูล การทำความเข้าใจข้อมูลพื้นฐานของ CC-GSI และการรวบรวมข้อมูลแบบจำแนกประเภทเป็นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการวิเคราะห์ CC-GSI
  - การปรับปรุงศักยภาพขององค์กรในการบูรณาการ CC-GSI อาจเริ่มต้นด้วยการฝึกอบรมหรือการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านเทคนิคเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานของ CC-GSI และการเชื่อมโยง CC-GSI ให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการวางแผนและการจัดทำคำของบประมาณ)
  - ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล สามารถเริ่มต้นด้วยข้อมูลทุติยภูมิจากฐานข้อมูลของหน่วยงานเอง สถาบันวิจัยและสถาบันทางสถิติ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ
- ด้วยความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการเชื่อมโยง CC-GSI ชุดข้อมูลทุติยภูมิ และทิศทางในการบูรณาการ CC-GSI จะทำให้หน่วยงานสามารถทำการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ รวมถึงข้อมูลที่ได้จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักอย่างเป็นระบบมากขึ้น ขั้นตอนที่ 3 จะให้คำแนะนำเกี่ยวกับการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล CC-GSI

บันทึกย่อ: การประเมินศักยภาพในการบูรณาการ CC-GSI และสัญญาณเตือนของความไม่เท่าเทียมกัน

การประเมินศักยภาพในการบูรณาการ CC-GSI เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ:

- ✓ การระบุปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (CC) ในแต่ละหน่วยงาน ภาคส่วน หรือ พื้นที่ทางภูมิศาสตร์
- ✓ การระบุปัญหาทางมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI) ที่ต้องมีการแก้ไขในบริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในแต่ละหน่วยงาน ภาคส่วน หรือพื้นที่ทางภูมิศาสตร์
- ✓ การประเมินศักยภาพในการบูรณาการปัญหา CC-GSI ในหน่วยงาน ภาคส่วน หรือชุมชน
- ✓ การระบุช่องว่างของศักยภาพในการบูรณาการ CC-GSI และความต้องการการพัฒนาขีดความสามารถ
- ✓ อธิบายการมีส่วนร่วมและความร่วมมือทั้งในแนวตั้งและแนวนอนในภาคส่วน/พื้นที่ที่กำหนดในระดับประเทศ ภูมิภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล หรือระดับหมู่บ้าน
- ✓ การระบุปัญหาสำคัญที่ต้องแก้ไข เครื่องมือ และความร่วมมือขององค์กรที่จำเป็นในดำเนินมาตรการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ตอบสนองต่อมิติเพศและที่ครอบคลุมทางสังคมในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การปรับตัว หรือการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศ

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมักทำให้ความเหลื่อมล้ำและความเปราะบางที่มีอยู่รุนแรงยิ่งขึ้นและมีความซับซ้อน สังคมส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมที่ยังมีค่านิยมและบรรทัดฐานดั้งเดิม มีแง่มุมของความไม่เท่าเทียมทางเพศและความไม่เท่าเทียมทางสังคมที่แตกต่างกัน ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์และเศรษฐกิจสังคม เช่น เพศ อายุ ชนชั้น รายได้ การศึกษา อาชีพ ชาติพันธุ์ ความพิการ และบริบททางวัฒนธรรมและการเมืองมีบทบาทต่อความไม่เท่าเทียมกันดังกล่าว

ต่อไปนี้เป็นสัญญาณเตือนบางประการเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมทางเพศและความไม่เท่าเทียมทางสังคมในสังคมหรือชุมชน

- ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ชายและผู้หญิงมีความไม่สมดุลในครอบครัว ธุรกิจ องค์กร การเมือง หรือศาสนา
- การว่างงานสูงอย่างไม่ได้สัดส่วนระหว่าง (เยาวชน)ชาย หรือ (เยาวชน) หญิง หรือกลุ่มประชากรเฉพาะ
- ครอบครัวยากจนจำนวนมากมีหัวหน้าครอบครัวที่เป็นพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว หรือผู้สูงอายุที่มีการศึกษาต่ำหรืออาศัยในครัวเรือนข้ามรุ่น (ปู่ย่าตายายที่อาศัยอยู่กับหลาน)
- การเข้าถึงบริการพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา ขนส่ง การศึกษา การดูแลสุขภาพ โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต และบริการสังคมด้านต่างๆ (เช่น ประกันสังคม บริการจัดหางาน) มีความไม่เท่าเทียมกันอย่างมากระหว่างผู้ชายและผู้หญิง หรือระหว่างกลุ่มประชากรที่แตกต่างกัน (เช่น กลุ่มอายุ ประเภทครัวเรือน กลุ่มอาชีพ/รายได้ ชาติพันธุ์ที่ต่างกัน) หรือทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน (เช่น ชนบทกับในเมือง ภายในกับนอกเขตเศรษฐกิจพิเศษ)

- สุขภาพและการดำรงชีวิตของชุมชนที่ยากจน และชุมชนคนชายขอบ ได้รับผลกระทบอย่างไม่ได้สัดส่วนจากภัยธรรมชาติและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง อากาศร้อนจัด พายุ การกัดเซาะชายฝั่ง ไฟป่า มลพิษทางอากาศ ขยะของเสีย และโรคภัยต่างๆ
- ชนกลุ่มน้อยยากจนไม่มีสถานะทางกฎหมาย หรือขัดแย้งกับหน่วยงานรัฐหรือธุรกิจขนาดใหญ่เกี่ยวกับแหล่งดำรงชีวิต
- มีงานที่ส่วนใหญ่ที่ทำโดยผู้ชาย (มักจะเป็นงานด้านเทคนิค) และอาชีพที่ส่วนใหญ่ทำโดยผู้หญิง (มักจะเป็นงานบริการ) หรือผู้หญิงและผู้ชายได้รับค่าจ้างไม่เท่ากันสำหรับงานที่มีลักษณะเดียวกัน
- มีผู้หญิงหรือตัวแทนของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสเพียงไม่กี่คนในโครงสร้างและกระบวนการตัดสินใจที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ (เช่น การบริหารระดับชาติ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ องค์กรท้องถิ่น สมาคมธุรกิจ กลุ่มเกษตรกร)
- มีอุปการณ์สูงของการแสวงประโยชน์จากการใช้แรงงานและทางเพศ การตั้งครุฑในวัยรุนแรง ความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงบนฐานของมิติเพศ ความรุนแรงทางการเมือง/ทางนิกาย
- ความรับผิดชอบของครอบครัวถูกแบ่งแยกอย่างเข้มงวดและไม่เท่าเทียมกัน (ผู้หญิงและเด็กหญิงมักต้องแบกรับความรับผิดชอบในครัวเรือนมากกว่าและถูกกีดกันออกจากชีวิตสาธารณะ และผู้ชายเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องสำคัญในครอบครัวและเกี่ยวกับชีวิตสาธารณะ)

ขั้นตอนที่ 3: การรวบรวมและการวิเคราะห์ ข้อมูล CC-GSI

สิ่งที่สำคัญก่อนที่จะเริ่มกระทำการใดๆ คือต้องเห็น “ภาพรวม” ก่อน ดังนั้นเมื่อระบุปัญหา/ภาคส่วน/พื้นที่เป้าหมายที่ต้องการมุ่งเน้นในการบูรณาการ CC-GSI แล้ว ขั้นตอนแรกคือการสำรวจบริบทที่กว้างขึ้นของปัญหา/ภาคส่วน/พื้นที่เป้าหมายที่ต้องการมุ่งเน้น ไม่ว่าจะเป็นการเกษตร สุขภาพ การขนส่ง พลังงานหมุนเวียน ความหลากหลายทางชีวภาพ การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม หรือด้านอื่นๆ ในระดับใดก็ตาม หรือความครอบคลุมทางภูมิศาสตร์ เช่น ระดับประเทศ ภูมิภาค จังหวัด อำเภอ หรือชุมชน

เครื่องมือ 3.1: วิธีรวบรวมข้อมูลกฤษฎีเกี่ยวกับ CC-GSI ในบริบทที่กว้างขึ้น

ตรวจสอบรายละเอียดของปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้อง เช่น ทำเลที่ตั้ง ประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมือง การปกครองท้องถิ่น โครงสร้างการตัดสินใจ บทบาทและความสัมพันธ์ทางมิติเพศ และบริบททางสังคมวัฒนธรรม ปัจจัยเหล่านี้ประกอบขึ้นเป็นสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น ดังนั้นจึงควรมีการตรวจสอบและวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ในปัญหา/ภาคส่วน/พื้นที่เพื่อสร้างพื้นฐานในการดำเนินการ จำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานที่เป็นผู้ดำเนินการ ต้องเข้าใจว่าปัจจัยต่างๆ เหล่านี้กำหนดเงื่อนไขและความสนใจของภาคส่วน/สถาบัน/ท้องถิ่น และมีอิทธิพลหรือความท้าทายต่อมาตรการที่อาจเกิดขึ้นอย่างไร

 วัตถุประสงค์:	<ul style="list-style-type: none"> • เพื่อรวบรวมข้อมูลกฤษฎีเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับปัญหา/ภาคส่วน/พื้นที่เป้าหมาย • เพื่อระบุช่องว่างของข้อมูลสำหรับข้อมูลสำคัญที่ต้องเก็บรวบรวมต่อไป
 เวลา:	2-3 วันถึงหลายสัปดาห์ขึ้นอยู่กับขอบเขตของการศึกษา ความซับซ้อน และปริมาณข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
 วิธีการ:	การวิจัยเอกสาร อีเมลหรือติดต่อทางโทรศัพท์ การเยี่ยมชมสถานที่ ที่ตั้ง
 เครื่องมือ:	<ul style="list-style-type: none"> • ตารางที่ 2.1: รายการตัวอย่างของแหล่งข้อมูลกฤษฎี • ตารางที่ 2.2: แบบฝึกหัดร่างบริบทที่กว้าง

โดยทั่วไป ขั้นตอนแรกมักจะเกี่ยวข้องกับการวิจัยเอกสาร (desk review) และรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ เช่น เอกสารนโยบายและแผนเชิงกลยุทธ์ รายงานการวิจัยและการวิเคราะห์ในหัวข้อที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลสถิติที่มีในระดับประเทศ จังหวัด หรือระดับท้องถิ่น ซึ่งใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์ CC - GSI หน่วยงานอาจดำเนินการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเอง หรือว่าจ้างนักวิจัยภายนอกมาทำงาน ต่อไปนี้คือขั้นตอนในทางปฏิบัติในการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ต้องการมุ่งเน้น

1) ระบุแหล่งข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวกับ CC-GSI

- ระดมความคิดและจัดทำรายการของแหล่งข้อมูลที่มีศักยภาพในระดับประเทศ โดยแหล่งข้อมูลจะถูกระบุตามความเกี่ยวข้องกับภาคส่วน พื้นที่ หรือปัญหาที่มุ่งเน้น ข้อมูลที่จะรวบรวมแบ่งเป็น 2 ประเภทหลักกล่าวคือ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (CC) และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI) นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องมีข้อมูลทางเศรษฐกิจสังคมและความยากจน รวมถึงข้อมูลในบริบทการปกครองท้องถิ่นอีกด้วย (ดูตาราง 3.2: แนวคำถามสำหรับการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล CC-GSI)
- เริ่มต้นด้วยหน่วยงานรัฐซึ่งทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลระดับชาติโดยสม่ำเสมอ สถาบันวิจัยและนโยบายที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติ (สพช.) และสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) หน่วยงานเหล่านี้จัดทำสถิติระดับชาติและการวิเคราะห์นโยบายอย่างสม่ำเสมอซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานได้ ตัวอย่างเช่น รายงานเกี่ยวกับความยากจนและความเหลื่อมล้ำซึ่งจัดทำเป็นประจำทุกปี โดย สศช. ให้การวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับความยากจนและความเหลื่อมล้ำในหลายมิติในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ชนบท/เมืองที่แตกต่างกัน และตัวชี้วัดทางสังคมและเศรษฐกิจเชิงเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มประชากรต่างๆ ในระยะยาว²²
- หน่วยงานระดับกระทรวงสามารถรวบรวมข้อมูลในภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับตน เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงคมนาคม กระทรวงพลังงาน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- กรมและสำนักงานสังกัดกระทรวงต่างๆ เป็นแหล่งข้อมูลที่มีศักยภาพในระดับต้นเฉพาะ (เช่น พลังงาน การขนส่ง อุตสาหกรรม การบริหารและการพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาที่ดิน การพัฒนาการเกษตร น้ำและการชลประทาน ป่าไม้ การประมง อุดมศึกษา สุขภาพของประชาชน อนามัยสิ่งแวดล้อม รวมถึงกลุ่มเปราะบางต่างๆ) ตัวอย่างเช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย กรมการขนส่งทางบก กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมพัฒนาชุมชน กรมพัฒนาที่ดิน กรมชลประทาน กรมประมง กรมการข้าว กรมปศุสัตว์ กรมอนามัย กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมทรัพยากรน้ำ กรมทรัพยากรน้ำบาดาล กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กรมอุดมศึกษาสังกัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

22 สศช., รายงานความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ประจำปี 2563 https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=11972

- ระบุแหล่งข้อมูลภาครัฐระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น ซึ่งมักเป็นสำนักงานระดับจังหวัด อำเภอ และระดับท้องถิ่นของกระทรวงและกรมต่างๆ
- ระบุแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่ภาครัฐ รวมทั้งสถาบันวิจัยของเอกชน สถาบันวิจัยภาครัฐ หรือสถาบันวิจัยในเครือของมหาวิทยาลัย นอกจากนี้สถาบันวิจัยในเครือของมหาวิทยาลัยระดับชาติที่สำคัญแล้ว ควรตรวจสอบมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยในท้องถิ่นตามที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เป้าหมาย เนื่องจากมีองค์ความรู้เฉพาะของท้องถิ่นนั้นๆ สถาบันวิจัยเอกชนมักมีข้อมูลที่ทันสมัยเฉพาะพื้นที่
- รวบรวมรายชื่อแหล่งข้อมูลที่เป็นไปได้เพื่อใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงและรายการตรวจสอบ (ดูตัวอย่างในตาราง 2.1: รายการตัวอย่างแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ)

2) รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับ CC-GSI จากแหล่งที่ได้รับไว้

- ค้นหาแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องทางออนไลน์ เพื่อระบุข้อมูลที่พร้อมสำหรับการรวบรวม ทำการตรวจสอบว่าข้อมูลที่มีอยู่แยกประเภทตามตัวแปรสำคัญๆ หรือไม่ เช่น ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ (ภูมิภาค จังหวัด อำเภอ ชนบท/เมือง) เพศ อายุ การศึกษา รายได้ สถานะการจ้างงาน อาชีพ ความพิการ สถานะทางกฎหมาย ชาติพันธุ์ และศาสนา
- ควรมีการติดต่อหน่วยงานที่ระบุไว้ โดยอาจติดต่อทางดิจิทัลหรือเดินทางไปสำนักงานของหน่วยงานนั้น การสนทนาส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบการรวบรวมข้อมูลสามารถให้ความกระจ่างเกี่ยวกับข้อมูลที่มีอยู่ การจำแนกข้อมูล กระบวนการเก็บรวบรวมและความน่าเชื่อถือของข้อมูลเหล่านั้น
- รวบรวมรายงานการวิจัยและการวิเคราะห์ที่มีอยู่ซึ่งเกี่ยวข้องกับภาคส่วน/ปัญหา/พื้นที่เป้าหมายที่กำลังตรวจสอบ คัดกรองเฉพาะการวิเคราะห์หรือข้อสังเกตเกี่ยวกับประชากรที่ได้รับผลกระทบซึ่งมีมิติ GSI
- ข้อมูลเกี่ยวกับความยากจนในหลายมิติระดับประเทศ และระดับจังหวัด สามารถดูได้ที่ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาดชนแบบชี้เป้า (TPMAP) เว็บไซต์ <https://www.tpmmap.in.th> ซึ่งจะทำให้เข้าใจภาพรวมของข้อมูลความยากจนของประเทศไทยด้วยดัชนีความยากจนหลายมิติ (Multidimensional Poverty Index : MPI) ใน 5 มิติ กล่าวคือ ด้านสุขภาพ ความเป็นอยู่ การเข้าถึงบริการภาครัฐ รายได้ และการศึกษา แม้ว่าข้อมูล TPMAP จะมีประโยชน์อย่างมาก แต่ก็ไม่ได้ให้ข้อมูลในมิติเพศและมิติเศรษฐกิจสังคมที่สำคัญอื่นๆ ซึ่งจำเป็นต้องรวบรวม
- รวบรวมข้อมูลที่มีพร้อมใช้งานและจัดเก็บไว้ในโพลเดออร์อย่างเป็นระบบและเหมาะสมกับการใช้งาน

- รวบรวมข้อมูลเฉพาะเจาะจงสำหรับกลุ่มเปราะบางเป็นพิเศษ เช่น ประชากรที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน (poverty line) ผู้ที่มีอาชีพเสี่ยง ผู้หญิง/ผู้ชายที่ยากจน ผู้สูงอายุ ผู้หญิงที่เพิ่งคลอดบุตร เด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี เยาวชนที่ตกงาน คนชายขอบ ผู้พิการ ผู้ที่มีโรคประจำตัว และครัวเรือนที่เปราะบาง
- ในระดับภูมิภาค สำนักงานท้องถิ่นสังกัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงสาธารณสุข มักจะมีข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประชากรภายใต้เขตอำนาจของตน ข้อมูลเหล่านั้นอาจมีหรือไม่มีการจำแนกตามเพศ กลุ่มอายุ หรือครัวเรือนอย่างเป็นระบบ แต่โดยทั่วไปมักจะมีข้อมูลเกี่ยวกับสมาชิกในครัวเรือน กลุ่มอายุ และกิจกรรมการเกษตรหรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระดับอำเภอไปจนถึงระดับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และระดับหมู่บ้าน

3) ข้อมูลศักยภาพของชุมชน

- หากโครงการเกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูลในระดับชุมชนท้องถิ่น ควรติดต่อ อบต. และผู้ใหญ่บ้านเพื่อขอข้อมูลประชากรในท้องถิ่นและข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นนั้น ประเภทของข้อมูลที่มีในระดับชุมชน ได้แก่
  - ประวัติชุมชน
  - จำนวนครัวเรือน
  - ข้อมูลประชากร อาจแยกตามเพศและกลุ่มอายุ (เช่น ผู้สูงอายุ เด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ผู้พิการ ผู้ป่วยติดเตียง)
  - จำนวนคนเกิดและเสียชีวิต (รวมทั้งเสียชีวิตจากภัยพิบัติ)
  - จำนวนนักเรียน
  - แผนที่ตำบล แผนที่หมู่บ้านพร้อมสถานที่สำคัญ เช่น โรงเรียน วัด คลินิกสุขภาพ ตลาด แม่น้ำ ภูเขาและป่าไม้ รวมถึงทรัพยากรสาธารณะที่ใช้ร่วมกันทั่วไป เช่น ถนน บ่อน้ำ บ่อน้ำ และอ่างเก็บน้ำ
  - ปฏิทินชุมชนตามฤดูกาล
  - การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสมาคม เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเงินกู้ท้องถิ่น หรือกลุ่มสหกรณ์
  - โครงสร้างการบริหารชุมชน
- โดยทั่วไปข้อมูลที่รวบรวมได้ในระดับชุมชนสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานและให้ภาพทั่วไปของชุมชนได้ ควรมีการตรวจสอบข้อมูลซ้ำและปรับปรุงข้อมูลผ่านการปรึกษาหารือกับชุมชน หรือการสำรวจชุมชน (ดูการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในหัวข้อถัดไป)

4) ร่างบริบทที่กว้างขึ้น

- วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รวบรวมและข้อค้นพบจากการศึกษา เพื่อร่างบริบทที่เกี่ยวข้องที่กว้างขึ้น ตั้งแต่ในระดับประเทศถึงระดับภูมิภาค (จังหวัด อำเภอ ตำบล หรือชุมชน/หมู่บ้าน)
- บริบทที่กว้างขึ้นควรครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้

ประเทศ
จังหวัด
อำเภอ
ตำบล
ชุมชน / หมู่บ้าน

- ภาคส่วน/ปัญหา/จุดมุ่งเน้นที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่สำคัญ
- ภาคส่วน/พื้นที่และประชากรเป้าหมาย
- สภาพแวดล้อมทางกายภาพ
- รายละเอียดด้านสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศ
- สภาพเศรษฐกิจ
- การปกครองท้องถิ่นและการเมือง
- บริบททางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ทางมิติเพศ
- กลุ่มเปราะบางเป็นพิเศษ
- แนวโน้มสภาพภูมิอากาศ สังคม และเศรษฐกิจที่น่าจับตามอง

- ใช้เครื่องมือในตาราง 2.2: แบบฝึกหัดร่างบริบทที่กว้าง เพื่อสรุปประเด็นต่างๆ ช่างต้น
- ระบุช่องว่างของข้อมูลและนำมาใช้ในการออกแบบการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ
- ระบุความเชื่อมโยงใดๆ ที่แสดงให้เห็นถึงวิธีการที่สถานการณ์ในท้องถิ่นถูกกำหนดโดยบริบทที่กว้างขึ้น

5) การรายงาน การแบ่งปันข้อมูล และการจัดการข้อมูล

- รายงานข้อค้นพบที่สำคัญจากการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ ประมวลสาระสำคัญที่ได้จากประเด็นที่ระบุไว้ใน 4) รายงานเบื้องต้นนี้ใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการตรวจสอบเพิ่มเติม เช่น ในการวิจัยการเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งโดยทั่วไปจะเกี่ยวข้องกับการสำรวจชุมชนและ/หรือการสนทนากลุ่ม และการปรึกษาหารือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รายงานควรระบุช่องว่างของข้อมูลเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ
- เน้นข้อค้นพบที่สำคัญและแสดงภาพข้อมูลสำคัญ (เช่น ในรูปแบบของอินโฟกราฟิกหรือแผนภูมิ ความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศที่สำคัญซึ่งแสดงภาพจำนวนผู้ที่ได้รับผลกระทบ ตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ที่เปราะบาง และกลุ่มคนที่มีความเสี่ยงต่อผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศมากที่สุด โดยแยกตามอายุ เพศ อาชีพ รายได้ ระดับความยากจน แนวโน้ม) ข้อมูลที่แสดงเป็นภาพนั้นง่ายต่อการเข้าใจ และสะดวกในการแบ่งปันกับองค์กรและพันธมิตร นอกจากนี้ ยังมีประโยชน์ในการสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตลอดจนผู้กำหนดนโยบายและสาธารณะชน (ถ้ามี)

- จัดระบบและรักษาข้อมูลดิบในฐานข้อมูล (ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) ควรมีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระเบียบ สามารถเข้าถึงและแบ่งปันได้ง่าย ตัวอย่างเช่น สามารถจัดเก็บฐานข้อมูลแบบออนไลน์หรือในระบบคลาวด์เพื่อให้ทีมงานของโครงการ บุคลากรภายในองค์กร และบุคลากรขององค์กรพันธมิตรสามารถเข้าถึงแบบออนไลน์ได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการวิจัยและการทำงานร่วมกัน
- มีการปรับปรุงแหล่งข้อมูลที่มีคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ องค์กรควรดำเนินการภายในองค์กรหรือร่วมมือกับพันธมิตรในการแบ่งปันจุดข้อมูล (data points) จัดเก็บ และปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันเพื่ออำนวยความสะดวกในการวิจัยและการทำงานร่วมกันแบบพหุภาคี

กล่องข้อความ 8: ข้อสังเกตสำคัญเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูล CC-GSI ในประเทศไทย

- ข้อมูลมีความสำคัญต่อการกำหนดนโยบาย การวางแผนปฏิบัติการ และการจัดงบประมาณ
- ข้อมูลจะปรากฏอยู่ในองค์กรและแหล่งที่มาต่างๆ แต่ข้อมูลเหล่านั้นมักจะไม่ได้รับการจัดระเบียบอย่างดีแยกอย่างเหมาะสม หรือวิเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อการใช้งานหรือแบ่งปันระหว่างองค์กร
- การเชื่อมต่อจุดข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลที่สำคัญจะเพิ่มคุณค่าของข้อมูลและการนำมาใช้ประโยชน์ให้มากขึ้น
- ประเทศไทยขาดข้อมูลที่มีการแยกประเภทและการวิเคราะห์ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับมิติเพศและสังคมสำหรับการดำเนินการเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างมีประสิทธิภาพในทุกระดับ มีความจำเป็นในการพัฒนาฐานข้อมูลการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในมิติสังคมและมิติเพศ ที่ใช้งานและแบ่งปันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการวางแผนและการจัดงบประมาณ
- โดยทั่วไปมักจะมีความว่างในข้อมูลกฤตยภูมิ ช่องว่างเหล่านี้สามารถเติมเต็มได้ด้วยการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ วิธีที่ดีที่สุดในการได้ข้อมูลที่ถูกต้องและนำไปดำเนินการได้ในระดับท้องถิ่น คือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
- ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบันเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในมิติเพศและมิติเศรษฐกิจ และสังคมจะช่วยเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของแผนงานการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และโครงการของกระทรวงต่างๆ ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น
- ข้อมูลที่สามารถนำไปดำเนินการได้ในบริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะต้องถูกจำแนกตามตัวแปรทางประชากรศาสตร์ และเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ เช่น เพศ อายุ สถานะการจ้างงาน อาชีพ กิจกรรมทางเศรษฐกิจ รายได้ ระดับความยากจน ชนบท/เมือง ชชาติพันธุ์ และอื่นๆ
- พัฒนาการรวบรวมและการจัดการข้อมูล CC-GSI อย่างเป็นระบบในระดับชุมชน สถาบัน ภาคส่วน และระดับประเทศ

ตาราง 2.1: รายการตัวอย่างแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

ประเภทหน่วยงาน	หน่วยงาน
การวิจัย	สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย
	สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
	สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
	สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
	สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
	วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
	สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข
	สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
	สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ ธนาคารแห่งประเทศไทย
	สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยขอนแก่น
	สำนักงานวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
เศรษฐกิจ/การเงิน	คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
	ธนาคารแห่งประเทศไทย
	กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
	สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
สวัสดิการสังคม	กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
	กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
	กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
	กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
	กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
	กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (ข้อมูลเบื้องต้น)
	กระทรวงสาธารณสุข
	กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง (ระบบฐานข้อมูลสวัสดิการสังคมแบบบูรณาการ)
	สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน
	กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน
	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
	สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

ประเภทหน่วยงาน	หน่วยงาน
การเกษตร	กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
	กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
	กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
	สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
	กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
	กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
	กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
	สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร
น้ำ	กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
	สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ
	องค์การจัดการน้ำเสีย
สิ่งแวดล้อม	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
	กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
	กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
	กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
	กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
	กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
	องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก
พลังงาน	สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กระทรวงพลังงาน
	กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน
	กรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน
	การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
	การไฟฟ้านครหลวง
	การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

ประเภทหน่วยงาน	หน่วยงาน
อุตสาหกรรม	กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม
	กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ กระทรวงอุตสาหกรรม
	กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ กระทรวงอุตสาหกรรม
	การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
	สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ	กรมอุทยานวิทยา กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม
	สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม
	สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ
การขนส่ง	สำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทย
	การท่าเรือแห่งประเทศไทย
	สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร กระทรวงคมนาคม
	กรมการขนส่งทางบก กระทรวงคมนาคม
	การรถไฟแห่งประเทศไทย

ตาราง 2.2: แบบฝึกหัดร่างบริบทที่กว้าง

ทำการรวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิโดยใช้คำแนะนำเบื้องต้นต่อไปนี้เพื่อกำหนดบริบทที่กว้างของภาคส่วน/ปัญหา/ประเด็นที่มุ่งเน้น กรอกข้อมูลที่มีอยู่ หากมีช่องว่างของข้อมูล สามารถแก้ไขด้วยการแบ่งปันข้อมูลกับหน่วยงานอื่นๆ และ/หรือการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

บริบทที่กว้าง	คำอธิบาย
1. ภาคส่วน/ปัญหา/ประเด็นที่มุ่งเน้น เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่สำคัญ:	
2. ภาคส่วน/พื้นที่เป้าหมายและข้อมูลภาพรวมของประชากร	
ก) ความครอบคลุมทางภูมิศาสตร์	<ul style="list-style-type: none"> ทั่วประเทศ ภูมิภาค จังหวัด อำเภอ: _____ ชนบท/ในเมือง: _____
ข) เกี่ยวกับประชากร	<ul style="list-style-type: none"> ขนาดประชากร: _____ ความหนาแน่น: (ประชากรเบาบางหรือหนาแน่น?) _____ การกระจายของเพศ: ชาย _____% หญิง _____% การกระจายของอายุ: 0-5 ปี _____% 6-14 ปี _____% 15-24 ปี _____% 25- 59 ปี _____% 60+ ปี _____% ประเภทครัวเรือน: พ่อแม่สองคน _____% แม่เลี้ยงเดี่ยว _____% พ่อเลี้ยง เดี่ยว _____% โสด _____%

บริบทที่กว้าง	คำอธิบาย
3. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ	
ก) ลักษณะภูมิประเทศ	<ul style="list-style-type: none"> • ขนาดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์: _____ • ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่โดดเด่นคืออะไร (เช่น ชายฝั่ง ภูเขา ที่ราบสูง ที่ราบลุ่ม สามเหลี่ยมปากแม่น้ำ/ลุ่มน้ำ ป่า พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่แห้งแล้ง บึง พื้นที่ชุ่มน้ำ) • รูปแบบการขนส่งทั่วไปมีอะไรบ้าง • สามารถเข้าถึงการขนส่งได้ง่าย เช่น ไปโรงเรียน โรงพยาบาล เมืองสำคัญ หน่วยงานราชการในท้องถิ่นหรือไม่ ถ้าไม่สามารถเข้าถึงได้ อุปสรรคคืออะไร ประชากรกลุ่มใดมักจะเผชิญกับอุปสรรคดังกล่าว
ข) โครงสร้างพื้นฐาน	<ul style="list-style-type: none"> • อธิบายโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ (เช่น ที่อยู่อาศัย ถนน การขนส่งสาธารณะ น้ำ ประปา ไฟฟ้า การเข้าถึงพลังงาน การจัดการสุขาภิบาล/ขยะ สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขภาพ ระบบชลประทาน การป้องกันน้ำท่วม เขื่อน หรือ อ่างเก็บน้ำ): • ประชากรทั้งหมดมีการเข้าถึงและใช้โครงสร้างพื้นฐานหรือไม่ ถ้าไม่สามารถเข้าถึงได้ใครไม่มีสิทธิ์เข้าถึงหรือใช้งานไม่ได้
ค) ทรัพยากรที่ใช้ร่วมกัน	<ul style="list-style-type: none"> • อธิบายถึงสิ่งอำนวยความสะดวกหรือทรัพยากรสาธารณะที่ใช้ร่วมกัน (โดยเฉพาะในระดับชุมชน เช่น บ่อน้ำ/บึง/ถังเก็บน้ำ ถังขยะ สวนสาธารณะ ป่าชุมชน แม่น้ำ/คลอง/บ่อน้ำ พื้นที่สาธารณะ เช่น วัด โรงเรียน ศาลาชุมชน แปลงผักในหมู่บ้าน): • ประชากรทั้งหมดมีการเข้าถึงและใช้สิ่งอำนวยความสะดวกและทรัพยากรเหล่านี้หรือไม่ ถ้าไม่ ปกติแล้วใครไม่มีสิทธิ์เข้าถึงหรือใช้งานไม่ได้
4. ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศ	
ก) ความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศหรือความเสี่ยงจากปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ	<ul style="list-style-type: none"> • เน้นถึงปัญหาที่สำคัญ (เช่น หนองเสีย มลพิษทางอากาศ/น้ำ การขยายตัวของเมืองเชิงรุก หรือแนวทางการทำการเกษตร การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ดินถล่ม การตัดไม้ทำลายป่า ความขัดแย้งในสิทธิชุมชนและการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ อากาศร้อนจัด น้ำท่วม ภัยแล้ง การขาดแคลนน้ำ การพังทลายของดิน การกัดเซาะชายฝั่ง ภาวะดินเค็ม โรคที่อุบัติใหม่):

บริบทที่กว้าง	คำอธิบาย
ว) สภาพลมฟ้าอากาศสุดขั้ว และภัยพิบัติทางธรรมชาติ	<ul style="list-style-type: none"> ภัยธรรมชาติที่พบเป็นประจำหรือบ่อยครั้ง (เช่น อุทกภัย ภัยแล้ง ดินถล่ม พายุ คลื่นพายุซัดฝั่ง อากาศร้อนจัด ไฟป่า) คืออะไร ภัยธรรมชาติเหล่านี้เกิดขึ้นบ่อยแค่ไหน และมีรูปแบบการเกิดอย่างไร (ถ้ามีข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ โปรดอธิบาย)
ค) ผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่สำคัญ	<ul style="list-style-type: none"> อะไรคือผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีต่อประชากรในท้องถิ่น (เช่น มลพิษของเสีย/น้ำ/อากาศ การขาดแคลนน้ำ การสูญเสียผลผลิตทางการเกษตร การเปลี่ยนแปลงแนวทางการทำการเกษตร ความไม่มั่นคงทางอาหาร ความเสียหายต่อที่อยู่อาศัย การเสียชีวิตและอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยของประชาชน การหยุดชะงักและความเสียหายต่อธุรกิจและการดำรงชีวิต ความสูญเสียทางเศรษฐกิจในอุตสาหกรรมหรือภาคส่วน ความยากจนที่เพิ่มขึ้น การว่างงาน การย้ายถิ่น) มีข้อมูลสถิติอะไรบ้างเกี่ยวกับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติหรือผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (เช่น การเสียชีวิต การบาดเจ็บ การสูญเสียทรัพย์สิน ความเจ็บป่วย) มีข้อมูลสถิติแยกตามอายุ เพศ อาชีพ หรือตัวแปรอื่นๆ หรือไม่ มีประชากรกลุ่มเปราะบางกลุ่มใดโดยเฉพาะที่เผชิญกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหรือไม่? ถ้าเป็นเช่นนั้นพวกเขามีความเปราะบางในลักษณะใด
ว) เกี่ยวกับประชากร	<ul style="list-style-type: none"> มีการริเริ่มหรือดำเนินมาตรการ (การปรับตัวหรือการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก) ในบ้างเพื่อจัดการกับความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีอยู่หรือที่เกิดขึ้นในอดีต ผลของมาตรการดังกล่าวเป็นอย่างไร (ถ้ามี)
5. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ	
ก) ลักษณะสำคัญของเศรษฐกิจท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> อธิบายภาคเศรษฐกิจที่สำคัญ (เช่น ภาคเกษตรกรรมหรือภาคนอกเกษตรกรรม อุตสาหกรรมในระบบ กิจกรรมหลักในการสร้างรายได้ในระบบเศรษฐกิจที่เป็นทางการ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในท้องถิ่น): ใครคือนายจ้างที่โดดเด่นในพื้นที่

บริบทที่กว้าง	คำอธิบาย
ว) แหล่งที่มาของรายได้หลักและการดำรงชีพ	<ul style="list-style-type: none"> อธิบายเกี่ยวกับวิธีที่ประชากรดำรงชีพและหารายได้ (เช่น ค่าจ้าง รายได้จากฟาร์มหรือธุรกิจ สวัสดิการช่วยเหลือ เงินกู้): รูปแบบการจ้างงาน (เช่น ร้อยละของผู้ที่ทำงานในระบบเทียบกับเศรษฐกิจนอกระบบ อาชีพทั่วไป ร้อยละของจำนวนผู้ที่อยู่ในระบบประกันสังคม) เป็นอย่างไร มีความแตกต่างในระดับรายได้ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย และระหว่างกลุ่มประชากรที่แตกต่างกัน รวมถึงมีความแตกต่างในการเข้าถึงระบบประกันสังคมหรือไม่
ค) ดัชนีความยากจนหลายมิติ (Multidimensional Poverty Index : MPI)	<ul style="list-style-type: none"> ระบุอัตราความยากจนในพื้นที่เป้าหมาย แยกตามเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ: ตรวจสอบข้อมูลระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (TPMAP) ได้ที่ https://www.tpmmap.in.th พร้อมดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) ใน 5 มิติ ได้แก่ ด้านสุขภาพ ความเป็นอยู่ การเข้าถึงบริการภาครัฐ รายได้ และการศึกษา โปรดระบุสถิติที่เกี่ยวข้อง การเป็นหนี้เป็นเรื่องปกติในหมู่ประชากร ใช่หรือไม่ มีความแตกต่างกันตามเพศ อายุ อาชีพหรือไม่ อธิบายแหล่งเงินกู้ทั่วไปและวัตถุประสงค์ในการนำเงินกู้ไปใช้
6) การปกครองท้องถิ่นและการเมือง	
ก) การปกครองท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> อธิบายการจัดการเชิงสถาบันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่น ความโปร่งใส:
ว) การเมืองท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> อธิบายระดับการมีส่วนร่วมโดยทั่วไปของประชาชนในกิจกรรมทางสังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมตลอดจนกระบวนการตัดสินใจ (เช่น ใครเป็นผู้ดำเนินการ (actor) ที่สำคัญ บทบาทของกลุ่มประชาคม) ประเด็นสำคัญที่โต้แย้งกัน (เช่น การเข้าถึงน้ำประปา ข้อพิพาทที่ดิน การเข้าถึงถนน การจัดการของเสีย การเผาทางการเกษตร มลพิษทางน้ำ/อากาศ สิทธิชุมชน การประมงเกินขนาด) คืออะไร

บริบทที่กว้าง	คำอธิบาย
ค) การกำกับดูแลนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศ	<ul style="list-style-type: none"> กฎหมาย นโยบาย ข้อตกลงที่มีอยู่ซึ่งให้แนวทางสำหรับความร่วมมือและการแก้ไขข้อขัดแย้ง (เช่น ออกกฎหมายหรือข้อบังคับเฉพาะ เช่น ในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติหรือทรัพยากรที่ใช้ร่วมกัน สิทธิชุมชน แผนป้องกันภัยพิบัติ) คืออะไร
7 บริบททางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ทางมิติเพศ	
ก) บริบททางวัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> อธิบายบทบาทของศาสนา วัฒนธรรมนิยมและบรรทัดฐานในท้องถิ่น ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย และกลุ่มประชากรท้องถิ่นต่างๆ
ข) ความสัมพันธ์ทางมิติเพศ	<ul style="list-style-type: none"> อธิบายบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายในครอบครัว ในทางเศรษฐกิจ และในทางสาธารณะ: อำนาจการตัดสินใจของผู้หญิงเมื่อเทียบกับผู้ชาย ผู้หญิงและชนกลุ่มน้อยที่ด้อยโอกาสเป็นตัวแทนในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ แผนงาน/โครงการในระดับใด
8 กลุ่มเปราะบางเป็นพิเศษ	
<ul style="list-style-type: none"> ระบุกลุ่มประชากรที่ด้อยโอกาสหรือเปราะบางทั่วไปที่มีความสามารถจำกัดในการจัดการกับผลของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่รุนแรง (climate shock) (เช่น ผู้สูงอายุ คนพิการ กลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน เด็กเล็ก (อายุ 0-5 ปี) แม่เลี้ยงเดี่ยว ผู้ที่ประกอบอาชีพเสี่ยง เยาวชนว่างงาน) 	
9 แนวโน้มสภาพภูมิอากาศ สังคม และเศรษฐกิจที่น่าจับตามอง	
10 ช่องว่างของข้อมูล	

เครื่องมือ 3.2: วิธีรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิเกี่ยวกับ CC-GSI ผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

ข้อมูลทุติยภูมิให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังหรือสามารถใช้เป็นข้อมูลเส้นฐานได้ แต่เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวมีการปรับให้เข้ากับความต้องการของแต่ละโครงการ จึงทำให้การใช้ข้อมูลทุติยภูมิเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ นอกจากนี้ ข้อมูลทุติยภูมิอาจมีข้อบกพร่องหรือลำเอียง ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลของสถานการณ์ปัจจุบันและข้อมูลเฉพาะที่ถูกต้องจึงจำเป็นต้องมีข้อมูลปฐมภูมิที่เป็นปัจจุบัน ช่องว่างของข้อมูลที่ระบุได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิเป็นตัวชี้ถึงประเภทของข้อมูลปฐมภูมิที่ควรรวบรวมเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ CC-GSI

ในส่วนนี้จะให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิในระดับท้องถิ่นโดยเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสำรวจชุมชนเป็นหลักเพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ในการออกแบบ PAR ไม่ได้ออกแบบเพียงเพื่อเติมเต็มช่องว่างของข้อมูลเท่านั้น แต่ยังเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและได้รับข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในกระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล (ดูกล่องข้อความ 9 สำหรับคำจำกัดความและแนวทางของ PAR)

วัตถุประสงค์:

เพื่อรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในมิติเพศและมิติสังคมในระดับชุมชนเพื่อทำการวิเคราะห์ความเปราะบางจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและนำมาเป็นข้อมูลสำหรับการออกแบบมาตรการ การวางแผน และการจัดทำงบประมาณ

เวลา:

2-3 วันถึงหลายสัปดาห์ขึ้นอยู่กับขอบเขตของการศึกษา ความซับซ้อน และปริมาณข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

วิธีการ:

การสำรวจชุมชน การสนทนากลุ่ม การประชุมกับชุมชน และการประชุมเชิงปฏิบัติการ และวิธีการอื่นๆ ใน PAR

เครื่องมือ:

- ตาราง 3.1: ขั้นตอนทั่วไปของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)
- ตาราง 3.2: แนวทางคำถามเพื่อเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล CC-GSI
- ตาราง 3.3: วิธีการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ
- ตาราง 3.4: ตัวแปรข้อมูลและคำถามการวิจัยสำหรับการสำรวจชุมชนเกี่ยวกับ CC-GSI

กล่องข้อความ 9: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) คืออะไร

การมีส่วนร่วม

- การทำงานร่วมกัน ผ่านการมีส่วนร่วม
- การเสริมพลังของผู้เข้าร่วม

การดำเนินการ

- การเปลี่ยนแปลง – ประสบการณ์ชีวิต
- หลักฐาน – ผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน

การวิจัย

- ความรู้ใหม่
- การบันทึกบทเรียนที่ได้รับ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เป็นแนวทางในการวิจัยและการดำเนินการร่วมกันซึ่งใช้ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นปัญหาทางสังคมและสิ่งแวดล้อม แนวทาง PAR เกี่ยวข้องกับนักวิจัย ผู้เข้าร่วมวิจัย และชุมชนที่ทำงานร่วมกันเพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเพื่อค้นหาแนวทางแก้ไขหรือสร้างแนวทางปฏิบัติที่ยั่งยืน

PAR เป็นคำที่ให้ความหมายครอบคลุมในวงกว้างสำหรับการวิจัยที่มีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การกำหนดปัญหาการวิจัยและคำถามการวิจัยไปจนถึงการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการให้คำแนะนำ

จุดเน้นของ PAR คือการดำเนินการเพื่อปรับปรุงสถานการณ์ผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน การมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นของผู้เข้าร่วมการวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่พยายามร่วมกันในการสร้างองค์ความรู้ โดยอ้างอิงหลักฐานที่ค้นพบและทำการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวก มันคือการท้าทายความไม่เท่าเทียมกันในสังคมและอาศัยการมีส่วนร่วมของความเห็นและมุมมองที่หลากหลายรวมถึงกลุ่มเปราะบาง

PAR เป็นแนวทางที่แนะนำสำหรับการรวบรวมข้อมูลประเด็นปัญหาของประชากรที่ได้รับผลกระทบโดยตรง และใช้ข้อมูลนั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบเหล่านั้น ดังนั้นจึงมักมีการใช้ PAR ในการพัฒนาชุมชนและการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน เช่น ในการประเมินสถานการณ์ และการวางแผนและประเมินโครงการ โดยหัวข้อการวิจัยอาจมีตั้งแต่การประมงและการทำป่าไม้ไปจนถึงระบบเกษตร การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพไปจนถึงการก่อกองเกี่ยว และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศไปจนถึงการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมสำหรับการปกครองท้องถิ่น PAR ใช้วิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่หลากหลาย เช่น การสำรวจ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การถ่ายวิดีโอ การถ่ายภาพ การทำแผนที่และการสร้างไดอะแกรม รวมถึงการวิเคราะห์ด้วยคอมพิวเตอร์

ที่มา: สถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนา (Institute of Development studies), <https://www.participatorymethods.org/glossary/participatory-action-research/>; การเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม <https://learningforsustainability.net/action-research/>; Delve, <https://delvetool.com/blog/participatoryaction/>.

1) กำหนดขอบเขตของงาน

เมื่อทำการรวบรวม ตรวจสอบความถูกต้องและสังเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับ CC-GSI แล้ว ข้อเสนอของบริบทที่กว้างขึ้นและช่องว่างของข้อมูลที่ระบุได้ จะเป็นตัวชี้ถึงการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (ดูผลลัพธ์จากตาราง 2.2: แบบฝึกหัดร่างบริบทที่กว้าง ในส่วนก่อนหน้า) ขั้นตอนต่อไปคือการกำหนดขอบเขตของการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยระบุ

- ปัญหาหลัก (central issue) หรือภาคส่วนที่มุ่งเน้น
- วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ผลลัพธ์ที่คาดหวังของการวิจัย
- พื้นที่ครอบคลุมทางภูมิศาสตร์
- ประชากรกลุ่มเป้าหมาย
- กำหนดการ (timeline) สำหรับกระบวนการวิจัย
- หน่วยงานและผู้ดำเนินการที่เกี่ยวข้อง (เช่น หน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบ/ดำเนินการ นักวิจัย เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงานหลัก และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภาคประชาสังคม ผู้นำชุมชน นักเคลื่อนไหว ผู้บริจาค)

ตามหลักการแล้ว กระบวนการข้างต้นควรเกี่ยวข้องกับการปรึกษาหารือกับผู้ดำเนินการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญ หน่วยงานที่รับผิดชอบสามารถร่างข้อเสนอการวิจัยเพื่อปรึกษากับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในขั้นต้น (รายละเอียดเพิ่มเติมในขั้นตอนที่ 4) โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เสนอควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลตามหลักฐานเชิงประจักษ์ (evidence-based) และข้อมูลที่สามารถไปดำเนินการได้ (actionable) รวมถึงเส้นทางเพื่อบูรณาการ CC-GSI เข้ากับวาระของหน่วยงานเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของแผนงานหรือโครงการที่มีอยู่หรือโครงการริเริ่มใหม่ หลักการชี้แนะบางประการ ได้แก่:

- ดำเนินการวิเคราะห์ความยากจนและมิติเพศในภาคส่วนหรือพื้นที่เฉพาะ พร้อมกับการประเมินความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการประเมินผลกระทบ
- จัดทำข้อมูลที่แยกตามเพศและความยากจน โดยเป็นส่วนหนึ่งของการรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- เสนอแผน แผนงาน และงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งตอบสนองต่อมิติเพศ ไม่ควรเพิ่มความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่และจัดการกับการลดความยากจน
- จัดทำและดำเนินการตามระบบติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยอ้างอิงจากข้อมูลเส้นฐานเกี่ยวกับ CC-GSI ที่แยกประเภท
- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาสังคมและองค์กรชุมชนที่เป็นตัวแทนของผู้หญิง กลุ่มผู้ยากจน และกลุ่มเปราะบาง
- ควรจัดให้มีการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิอากาศอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้หญิงยากจนและกลุ่มคนชายขอบ
- ให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง องค์กรภาคประชาสังคมและองค์กรชุมชน กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน สถาบันวิจัย ภาคเอกชน และหน่วยงานทางการเมือง (เช่น คณะกรรมการข้าราชการฝ่ายรัฐสภา) มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกันและการสื่อสาร

2) วางแผนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

PAR นำเสนอแบบจำลองประชาธิปไตยสำหรับการสร้างองค์ความรู้และการนำความรู้มาใช้ กระบวนการ PAR เป็นความร่วมมือจากหลายฝ่ายและเกี่ยวข้องกับการอภิปราย การแบ่งปันข้อมูล การรวมทักษะ และการทำงานร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ขั้นตอนที่มีการเกิดขึ้นตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ การสะท้อนผลการดำเนินการและ

การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ²³ ในการวางแผน PAR หน่วยงานที่รับผิดชอบไม่เพียงกำหนดขอบเขตของโครงการวิจัยและเตรียมข้อเสนอการวิจัยฉบับร่างเท่านั้น แต่ยังระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญอีกด้วย (หน่วยงานและผู้ดำเนินการที่เกี่ยวข้องดังที่อธิบายไว้ข้างต้น)

ในช่วงเริ่มต้นของกระบวนการการมีส่วนร่วมอาจมีความยากลำบาก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นประเด็นปัญหาที่เชื่อมโยงหลากหลายมิติที่อาจเกี่ยวข้องกับผู้ดำเนินการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวนมาก ควรถามคำถามดังต่อไปนี้

- **ใครจะมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการ PAR นี้** – โดยปกติ หน่วยงานที่รับผิดชอบจะเริ่มกระบวนการ PAR และออกแบบแผนการวิจัยคร่าวๆ หรือข้อกำหนดในการอ้างอิงเพื่อว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญภายนอกหากหน่วยงานนั้นไม่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับ PAR ผู้เชี่ยวชาญภายนอกอาจเป็นที่ปรึกษามีอาชีพ หรือนักวิจัยของมหาวิทยาลัย หรือหรือกลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่มีประสบการณ์ (ซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องมีวุฒิการศึกษา แต่มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในประเด็นปัญหาที่กำหนด และ/หรือมีความเชี่ยวชาญในการดำเนินการ PAR ในระดับชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากการมีส่วนร่วมของชุมชนมีความสำคัญเป็นอย่างมาก)
- **ผู้วิจัยจะมีบทบาทอย่างไรใน PAR** – ผู้วิจัยซึ่งอาจจะเป็นผู้เชี่ยวชาญภายในหรือภายนอกหน่วยงาน จะเป็นผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับกระบวนการ ให้การฝึกอบรม ใช้วิธีการเฉพาะเพื่อช่วยในการพัฒนาเครื่องมือวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล อำนวยความสะดวกในการอภิปรายจัดทำเอกสารผลลัพธ์ของกิจกรรมและข้อมูลที่ได้รับ ร่างข้อค้นพบและจัดทำรายงาน เป็นต้น สำหรับผู้วิจัยที่ใช้วิธี PAR ไม่ได้ดำเนินการวิจัยแบบดั้งเดิมแต่มีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือและส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการสื่อสารระหว่างผู้เข้าร่วมการวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตลอดกระบวนการ

ในโครงการ PAR ขนาดเล็กมีความเป็นไปได้ที่ผู้เข้าร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการทั้งหมดได้ตั้งแต่ต้นจนจบ อย่างไรก็ตามในโครงการ PAR ขนาดใหญ่ เป็นเรื่องปกติที่จะมีทีมนักวิจัยขนาดเล็กที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและการดำเนินการโครงการ PAR ทั้งหมด และให้ผู้เข้าร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนที่แตกต่างกันในการวิจัย อย่างไรก็ตามถือเป็นเรื่องที่สำคัญที่ผู้วิจัยจะต้องไม่ปล่อยให้ความคิดเห็นของตนเองมีอิทธิพลเหนือผู้อื่นในการตัดสินใจ

- **ผู้เข้าร่วมการวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะมีบทบาทอย่างไรใน PAR** – PAR ถูกขับเคลื่อนโดยผู้เข้าร่วมการวิจัย ผู้ดำเนินการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับ PAR ควรมีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้น โดยปกติทีมผู้วิจัยอาจเป็นผู้เริ่มกระบวนการ PAR แต่ผู้เข้าร่วมการวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนอย่างยิ่งในการกำหนดทิศทาง การวิจัย และกระบวนการวิจัยจากการแบ่งปันข้อมูลและตรวจสอบยืนยันผลการวิจัย กำหนดการออกแบบการวิจัยและคำถามการวิจัยเพื่อเสนอคำแนะนำและร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับ

23 Rachel Pain, Geoff Whitman และ David Millledge (Durham University) และ Lune Rivers Trust, ชุดเครื่องมือการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม: An Introduction to Use PAR as an Approach to Learning, Research and Action, 2011, <http://communitylearningpartnership.org/wp-content/uploads/2017/01/PARtoolkit.pdf>.

การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการเมื่อสิ้นสุดกระบวนการ โดยปกติการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องมักเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ

- **จะทำการวิจัยร่วมกับได้อย่างไร** – ทีมวิจัย/หน่วยงานที่รับผิดชอบควรปรึกษาผู้ที่อาจเป็นผู้เข้าร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตั้งแต่เริ่มต้นเกี่ยวกับแผนและกระบวนการวิจัย กำหนดการสำหรับกิจกรรม และผลลัพธ์และผลผลิตที่คาดหวัง ควรมีการอภิปรายและทำข้อตกลงเกี่ยวกับวาระการวิจัย วิธีการวิจัย ข้อมูลที่จะรวบรวม ความเป็นเจ้าของงานวิจัย วิธีการทำงานร่วมกัน ระยะเวลาที่ประชุม เป็นต้น กล่าวอีกนัยหนึ่งควรมีแผนดำเนินการวิจัย (research action plan) นั้นเอง

โดยพื้นฐานแล้ว “5Ws” เป็นวิธีที่มีประโยชน์ในการวางแผนและการตัดสินใจ ซึ่งได้แก่

- จะทำอะไร (WHAT will be done?)
- ใครจะมีส่วนเกี่ยวข้อง (WHO will be involved?)
- จะเกิดขึ้นที่ใด (WHERE will it take place?)
- แต่ละขั้นตอนจะเกิดขึ้นเมื่อใด (WHEN will each stage happen?)
- จะทำอย่างไร (HOW will we do it?)

(ดูตาราง 3.1: ขั้นตอนทั่วไปของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อให้เข้าใจกระบวนการ PAR ยิ่งขึ้น)

- โดยทั่วไปแผนการวิจัยใดๆ มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงเมื่อการวิจัยดำเนินไประยะหนึ่ง สืบเนื่องจากปัจจัยต่างๆ ตัวอย่าง เช่น กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงเนื่องจากผู้เข้าร่วมไม่พร้อม ร่วมกิจกรรมตามกำหนดการเดิม กิจกรรมที่ได้วางแผนไว้บางอย่างอาจทำไม่ได้หรือไม่เหมาะสม หรือเกิดสถานการณ์ที่ไม่คาดฝัน มีแนวคิดหรือข้อมูลใหม่ปรากฏขึ้น กิจกรรมบางอย่างอาจต้องปรับเปลี่ยนในแง่ของเวลาหรือรูปแบบ กิจกรรมที่จัดขึ้นในสถานที่อาจต้องเปลี่ยนเป็นกิจกรรมออนไลน์ สิ่งสำคัญที่สุดคือผู้เข้าร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใน PAR ควรมีโอกาสในการเสนอแนะการเปลี่ยนแปลงและผู้วางแผนการวิจัยต้องมีความยืดหยุ่นและพร้อมที่จะปรับกระบวนการตามความจำเป็นเท่าที่เป็นไปได้

ตาราง 3.1: ขั้นตอนทั่วไปของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

PAR เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการวางแผน (Planning) การดำเนินการ (Action) และการสะท้อนผล (Reflection) ที่เกิดขึ้นซ้ำๆ และสิ้นสุดด้วยการประเมินผล อย่างไรก็ตามไม่มีการกำหนดขั้นตอน PAR ที่ตายตัวหรือวิธีการที่ต้องใช้ต่อไปนี้เป็นขั้นตอนทั่วไปของ PAR

ขั้นตอน (Phase)	การดำเนินการ (Action)	ผลผลิต (Outputs)
การดำเนินการ	<ul style="list-style-type: none"> จัดทำแผนที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สร้างความสัมพันธ์ และวาระร่วมกัน สำรวจความเชื่อมโยงกับแผนงาน/โครงการที่มีอยู่ ร่วมกันตัดสินใจในปัญหาต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ รายชื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง ✓ วาระทั่วไป (และความเชื่อมโยงกับแผนงาน / โครงการที่มีอยู่) ✓ ปัญหาที่ต้องการมุ่งเน้น
การสะท้อนผล	<p>เกี่ยวกับปัญหาที่ต้องการมุ่งเน้น ความรู้พื้นฐาน การออกแบบการวิจัย ผลประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้นและข้อกังวลใดๆ เกี่ยวกับจริยธรรมและความรับผิดชอบ (เช่น วิธีหลีกเลี่ยงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับบุคคลหรือกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง ข้อพิจารณาทางการเมือง)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ชุดความรู้พื้นฐานที่ตกลงกัน (จากการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิและการแบ่งปันข้อมูล) ✓ ช่องว่างของข้อมูลที่ระบุได้ ✓ ข้อเสนอการออกแบบ PAR และกรอบงาน (ด้านการดำเนินการและจริยธรรม)
การดำเนินการ	<ul style="list-style-type: none"> สร้างความสัมพันธ์ ระบุบทบาทและความรับผิดชอบ และทรัพยากร ออกแบบกระบวนการและเครื่องมือวิจัยร่วมกัน อภิปรายผลลัพธ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ การบริหารจัดการองค์กร/ด้านความร่วมมือ (ใครจะทำอะไร เมื่อใดอย่างไร) เช่น คณะทำงาน ✓ แผนการวิจัยพร้อมกำหนดการ ✓ ผลลัพธ์ที่คาดหวัง ✓ ร่างเครื่องมือวิจัย
การสะท้อนผล	<p>เกี่ยวกับคำถามการวิจัย การออกแบบความสัมพันธ์ในการทำงาน ข้อมูลและทรัพยากรที่จำเป็น</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ การออกแบบงานวิจัยที่ได้รับอนุมัติ ✓ คำถามการวิจัย ✓ เครื่องมือวิจัยที่ได้รับอนุมัติ (เช่น แบบสอบถาม รูปแบบการสนทนากลุ่ม)
การดำเนินการ	<ul style="list-style-type: none"> ทำงานร่วมกันในการรวบรวมข้อมูลและการแบ่งปันข้อมูล เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมการวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดมีส่วนร่วม โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษกับกลุ่มผู้ที่มีถูกมองข้าม ร่วมกันวิเคราะห์ข้อค้นพบ 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ เสร็จสิ้นกิจกรรมการรวบรวมข้อมูล เช่น การอบรมผู้สัมภาษณ์ภาคสนาม การสำรวจชุมชน การสนทนากลุ่ม/การสัมภาษณ์ ✓ การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อปรึกษาหารือระดับจังหวัด/อำเภอ/ระดับชุมชน ✓ การนำเสนอข้อค้นพบเบื้องต้น

ขั้นตอน (Phase)	การดำเนินการ (Action)	ผลผลิต (Outputs)
การสะท้อนผล	เกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน เช่น ทำงานร่วมกันได้ดีหรือไม่ สามารถปรับปรุงสิ่งใดได้บ้าง	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยและผลการวิจัย ✓ ข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ✓ คำแนะนำสำหรับการปรับปรุง
การดำเนินการ	<ul style="list-style-type: none"> • สรุปผลการวิจัย (โดยรวมข้อมูลที่ได้จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย) • แผนความร่วมมือขั้นตอนต่อไป 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ การนำเสนอผลการวิจัยขั้นสุดท้าย และการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อตรวจสอบยืนยันผลการวิจัย ✓ แผนปฏิบัติการสำหรับขั้นตอน
การประเมินผล	ของการดำเนินการ PAR และกระบวนการโดยรวม	✓ รายงานการประเมินผลพร้อมบทเรียนสำคัญที่ได้เรียนรู้รวมถึงคำแนะนำด้านนโยบาย

ที่มา: ดัดแปลงจาก Rachel Pain, Geoff Whitman and David Milledge (Durham University) & Lune Rivers Trust, ชุดเครื่องมือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: An Introduction to Using PAR as an Approach to Learning, Research and Action, 2011, <http://communitylearningpartnership.org/wp-content/uploads/2017/01/PARtoolkit.pdf>.

3) ตัวอย่างกระบวนการ PAR

ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2563 ถึงปลายปี พ.ศ. 2564 มีการริเริ่มโครงการนำร่องและดำเนินการภายใต้คณะทำงานแห่งชาติการศึกษาผลประโยชน์ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ครอบคลุมและคำนึงถึงมิติเพศ (Inclusive, Gender-responsive Climate Change Benefit Analysis: iCCBA) และความร่วมมือของ UNDP สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) โครงการนำร่องใช้แนวทาง PAR ใน 2 จังหวัดนำร่องได้แก่จังหวัดมหาสารคามและอุทัยธานี กระบวนการ PAR เปิดโอกาสให้หน่วยงานต่างๆ ของรัฐบาลไทยรวมทั้งผู้วิจัยและชุมชนท้องถิ่นได้ร่วมกันเรียนรู้วิธีดำเนินการและร่วมมือกันในการวิเคราะห์ความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโดยบูรณาการ GSI และผลกระทบในขนาดเล็ก เพื่อพัฒนาแบบจำลองที่มีประสิทธิภาพในการบูรณาการ GSI ในการวางแผนและการจัดทำงบประมาณของโครงการที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิอากาศ

กล่องข้อความ¹⁰ แสดงตัวอย่างกระบวนการ PAR ในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่มีการบูรณาการ CC-GSI ในขั้นตอนการออกแบบและดำเนินการวิจัย โดยมีการปรึกษาร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายระดับที่ครอบคลุม มีการสำรวจชุมชนเกี่ยวกับ CC-GSI การวิเคราะห์ผลกระทบ และมีโครงการที่มีการบูรณาการ CC-GSI ซึ่งกำหนดโดยชุมชน

กล่องข้อความ 10: กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในจังหวัดมหาสารคาม

การดำเนินการ	ผลลัพธ์
ผู้ดำเนินการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ผู้ดำเนินการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
<p>ผู้ดำเนินการที่สำคัญระดับประเทศ:</p> <ul style="list-style-type: none"> คณะทำงานแห่งชาติเกี่ยวกับ iCCBA ภายใต้คณะกรรมการนโยบายการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ (กนภ.) สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) 	<p>การดำเนินการระดับประเทศ:</p> <ul style="list-style-type: none"> คณะทำงานแห่งชาติเกี่ยวกับ iCCBA อนุมัติโครงการศึกษานำร่องเพื่อบูรณาการ CC-GSI สศก. แสดงความสนใจโครงการนำร่องด้านการเกษตร การปรึกษาหารือกับโครงการ NDC Support และ สศก. เกี่ยวกับเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่นำร่อง (ความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความไม่มั่นคงทางอาหารและน้ำ ร้อยละของประชากรที่พึ่งพารายได้ทางการเกษตรสูง)
<p>การสนับสนุนด้านเทคนิค/การวิจัย:</p> <ul style="list-style-type: none"> โครงการ NDC Support และ UNDP ทีมวิจัยมหาวิทยาลัยมหาสารคาม 	<ul style="list-style-type: none"> คณะทำงานเกี่ยวกับ iCCBA อนุมัติให้จังหวัดมหาสารคามและอุทัยธานีเป็นจังหวัดนำร่อง (สิงหาคม พ.ศ. 2563) โครงการ NDC Support ได้มอบหมายให้รวบรวมข้อมูลกฤษฎีกาเกี่ยวกับ CC-GSI ในระดับประเทศและระดับจังหวัดสำหรับบริบทการศึกษานำร่องใน 2 จังหวัด*
<p>*หมายเหตุเกี่ยวกับการสังเกตข้อมูลกฤษฎีกาเกี่ยวกับ CC-GSI 1) มีข้อมูลเชื่อมโยงกับผลกระทบทางกายภาพของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่จำกัด (เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง การกัดเซาะชายฝั่ง) และรายละเอียดทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนหรือบุคคล รวมถึงข้อมูลผลกระทบส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ 2) มีข้อมูลที่จำกัดเกี่ยวกับ CC-GSI ในระดับต่ำกว่าจังหวัด 3) การขาดแคลนข้อมูลนอกเหนือจากผลกระทบจากอุทกภัยและภัยแล้ง 4) เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอาจจะไม่อยู่ในฐานข้อมูลการขึ้นทะเบียนเกษตรกร 5) ขาดข้อมูลเกี่ยวกับความรุนแรงของผลกระทบและความสามารถในการจัดการผลกระทบ 6) ข้อมูลมีตีพิมพ์จำกัดอยู่เพียงเฉพาะเพจของหัวหน้าครัวเรือน ไม่มีการวิเคราะห์ข้อมูลในมิติอื่น เช่น บทบาทและความรับผิดชอบของแต่ละเพศ การแบ่งงานของแต่ละเพศ และ 7) ขาดข้อมูลที่อ้างอิงตามหลักฐานและที่สามารถนำไปดำเนินการได้ในระดับจังหวัดและต่ำกว่าจังหวัด</p>	
<p>ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับจังหวัด:</p> <ul style="list-style-type: none"> สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานชลประทานจังหวัดมหาสารคาม โครงการชลประทานมหาสารคาม สำนักงานชลประทานที่ 6 สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 4 สถานีพัฒนาที่ดินมหาสารคาม ศูนย์ป่าไม้มหาสารคาม สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ ที่ 7 	<p>การดำเนินการส่วนภูมิภาค ดำเนินการโดยทีมวิจัยมหาวิทยาลัยมหาสารคาม สนับสนุนโดย UNDP และสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.)</p> <ul style="list-style-type: none"> การปรึกษาหารือระดับจังหวัดครั้งแรก (12 พ.ย. พ.ศ. 2563) <ul style="list-style-type: none"> ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบูรณาการ CC-GSI ข้อมูลกฤษฎีกาและการแบ่งปันข้อมูล การคัดเลือกอำเภอนำร่องโดยมีทุกภาคมีส่วนร่วม การศึกษาระดับอำเภอ ในอำเภอยักษ์ภูมิพิสัย (ธันวาคม พ.ศ. 2563) <ul style="list-style-type: none"> ทีมวิจัยเยี่ยมชมที่ตั้งที่มีความเป็นไปได้ในการทำวิจัย

การดำเนินการ	ผลลัพธ์
<ul style="list-style-type: none"> สำนักงานที่ดิน จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานพลังงาน จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดมหาสารคาม 	<ul style="list-style-type: none"> - การแบ่งปันข้อมูลกฤษฎีกา - ประชุมกับหน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง - ระบุที่ตั้งโครงการ (3 หมู่บ้านในชุมชนเม็กดำ) <ul style="list-style-type: none"> • การพัฒนาเครื่องมือวิจัยและวัดความสามารถ <ul style="list-style-type: none"> - แบบสอบถามและการสนทนากลุ่มสำหรับการสำรวจชุมชน การประชุมเชิงปฏิบัติกับชุมชน - อบรมผู้สัมภาษณ์ภาคสนาม - การทดสอบแบบสอบถามภาคสนาม <ul style="list-style-type: none"> • การสำรวจชุมชนและการวิเคราะห์ข้อมูล (ม.ค. - มี.ค. พ.ศ. 2564) <ul style="list-style-type: none"> - ข้อมูลกฤษฎีกาของชุมชน - การสำรวจชุมชนเชิงปริมาณ - การสนทนากลุ่ม - การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลข้อค้นพบ เบื้องต้น
<p>หมายเหตุ:</p> <ul style="list-style-type: none"> การสำรวจชุมชนเกี่ยวกับความเปราะบางต่อจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบได้ดำเนินการกับ 220 ครัวเรือนใน 3 หมู่บ้านของชุมชนเม็กดำ โครงการ NCD Support และทีมวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาสารคามได้เตรียมการโดยละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหากระบวนการ และวิธีการ ก่อนดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการการปรึกษาหารือแต่ละครั้ง 	<p>การประชุมเชิงปฏิบัติการชุมชนครั้งที่ 1 (3 เมษายน พ.ศ. 2564)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ - การอภิปรายเกี่ยวกับความเปราะบางในมิติเพศและสังคมต่อผลกระทบการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ - การนำเสนอและการตรวจสอบยืนยันข้อค้นพบเกี่ยวกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อกลุ่มประชากรต่างๆ ในชุมชน - การวิเคราะห์ช่องว่างของข้อมูลและการวิเคราะห์ความต้องการ - การวิเคราะห์สวอต (SWOT Analysis)
<p>ชุมชนเม็กดำระบุถึงปัญหาภัยแล้ง และปัญหาทรัพยากรน้ำและการส่งน้ำที่ไม่ยั่งยืนเป็นปัญหาสำคัญอันดับต้นๆ ของชุมชน และเสนอโครงการเพื่อแก้ไขปัญหา 2 โครงการ ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) การขุดลอกห้วยลำพังชู ซึ่งเป็นแหล่งน้ำหลักของชุมชน ป้องกันการกัดเซาะตลิ่งและสร้างฝายชะลอน้ำ 2) ติดตั้งระบบปั๊มน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ 	<ul style="list-style-type: none"> • การประชุมเชิงปฏิบัติการชุมชนครั้งที่ 2 (20 มิถุนายน พ.ศ. 2564) <ul style="list-style-type: none"> - การวิเคราะห์แผนภูมิต้นไม้ปัญหา (Problem tree analysis) - ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง - การระบุลำดับความสำคัญของชุมชน - การทำแผนที่และการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย - การกำหนดโครงการชุมชน

Action	Outputs
<p>หัวข้อสนทนาในการปรึกษาหารือระดับจังหวัดครั้งสุดท้าย:</p> <ul style="list-style-type: none"> • กระบวนการที่ชุมชนเมื่อดำจัดทำโครงการชุมชน • กระบวนการปรึกษาหารือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตั้งแต่ระดับจังหวัดถึงระดับท้องถิ่น • การรวบรวมข้อมูลแบบมีส่วนร่วมในชุมชน • มีมติ GSI ในผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ • การบูรณาการมติ GSI ในโครงการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ • ข้อค้นพบที่สำคัญจากพื้นที่นำร่องของจังหวัดมหาสารคาม • กระบวนการปรึกษาหารือชุมชนในการพัฒนาโครงการ • งบประมาณที่เป็นไปได้สำหรับโครงการ 	<ul style="list-style-type: none"> • การปรึกษาหารือระดับจังหวัดครั้งสุดท้ายเกี่ยวกับโครงการชุมชนและงบประมาณ (17 สิงหาคม พ.ศ. 2564) <ul style="list-style-type: none"> - การนำเสนอผลการวิจัยต่อหน่วยงานรัฐระดับจังหวัด - การนำเสนอโครงการชุมชนโดยตัวแทนชุมชน - ปรึกษาหารือเกี่ยวกับโครงการชุมชน – อภิปรายเกี่ยวกับโครงการหรือแผนงานที่มีอยู่ที่จะทำได้ - คำแนะนำเกี่ยวกับช่องทางและขั้นตอนเกี่ยวกับข้อเสนอโครงการ/งบประมาณ และงบประมาณที่มีอยู่
หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบ ตามที่ได้ระบุไว้สำหรับโครงการชุมชนเมื่อดำ	
<p>โครงการ 1: ชุดลากลำห้วยลำพังชู ป้องกันการพัง ทลายของตลิ่ง & ฝายชะลอน้ำ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. โครงการชลประทานมหาสารคาม สำนักงานชลประทานที่ 6 2. สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 4 3. สถานีพัฒนาที่ดินมหาสารคาม 4. ศูนย์ป่าไม้มหาสารคาม - สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 7 5. สำนักงานที่ดิน จังหวัดมหาสารคาม 6. สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม 	<p>โครงการ 2: ระบบบิมน้ำพลังงานแสงอาทิตย์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 4 2. สำนักงานพลังงาน จังหวัดมหาสารคาม 3. สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดมหาสารคาม 4. สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม 5. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดมหาสารคาม
<p>ที่มา: รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 3: การปรึกษาหารือด้านการประสานความร่วมมือเชิงเทคนิค – การคลังภาครัฐเพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ตอบสนองต่อมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคมในจังหวัดมหาสารคาม โดยภาควิชาเทคโนโลยีการเกษตร คณะเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ภายใต้โครงการ NCD Support, UNDP, 23 สิงหาคม พ.ศ. 2564.</p>	

4) สำรองคำถามเพื่อเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล CC-GSI

การรวบรวมข้อมูล CC-GSI ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจำเป็นต้องมีบริบทจากมุมมองของทั้ง CC และ GSI หากต้องการดูมิติ CC-GSI ในพื้นที่ ภาคส่วน หรือประชากรเป้าหมาย มีคำถามหลัก 5 ข้อที่เป็นแนวทางในการตั้งคำถามการวิจัยดังนี้

- 1) บริบทคืออะไร
- 2) ใครมีอะไร
- 3) ใครทำอะไร
- 4) ใครเป็นคนตัดสินใจ
- 5) ใครได้ประโยชน์

ในแต่ละคำถามข้างต้นทั้ง 5 ข้อนี้จะมีชุดคำถามย่อยเพื่อช่วยระบุและตรวจสอบเกี่ยวกับ 1) บริบทที่กว้างขึ้น 2) ทรัพยากรที่มีอยู่ 3) กิจกรรมทางเศรษฐกิจและกิจกรรมสร้างรายได้ หน้าที่และความรับผิดชอบของประชาชนในภาคส่วน/พื้นที่เป้าหมาย 4) โครงสร้างการตัดสินใจและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และ 5) ผู้รับผลประโยชน์ในพื้นที่/ภาคส่วนเป้าหมาย นอกจากนี้ ภาคส่วน พื้นที่ หรือประชากรเป้าหมายได้รับบริการจากแผนงานหรือโครงการที่มีอยู่ภายใต้หน่วยงานที่รับผิดชอบหรือหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐหรือไม่ (ดูรายละเอียดของคำถามเพิ่มเติมจาก ตาราง 3.2: แนวทางคำถามเพื่อเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล CC-GSI)

คำถามเหล่านี้บางข้ออาจหาคำตอบได้จากข้อมูลทุติยภูมิ อย่างไรก็ตามดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า ข้อมูลทุติยภูมิอาจไม่เป็นปัจจุบันหรืออาจมีข้อบกพร่อง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีข้อมูลปฐมภูมิเพื่อยืนยันสถานการณ์ปัจจุบัน ชุดคำถามในตาราง 3.4 สามารถใช้เป็นแนวทางตลอดวัฏจักรโครงการ โดยเริ่มจากการกำหนดกรอบคำถามสำหรับการรวบรวมข้อมูลและกิจกรรมการวิจัยอื่นๆ ตั้งแต่การวิจัยเอกสารไปจนถึงการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

5) การวิเคราะห์ CC-GSI คืออะไร

การวิเคราะห์ CC-GSI เป็นการวิเคราะห์ที่มีการบูรณาการมิติเพศและสังคมเข้าไปในการวิเคราะห์สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญเพื่อให้แน่ใจว่าการดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศจะตอบสนองต่อมิติเพศและมีส่วนร่วมทางสังคม การบูรณาการ GSI ในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสามารถช่วยให้ค้นพบความเหลื่อมล้ำทางเพศและทางสังคมที่มีอยู่ ซึ่งอาจเลวร้ายลงจากการดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศที่ “ตาบอดเรื่องผู้คน (people blind)” หรือ “ตาบอดเรื่องเพศ (gender blind)” (การกระทำที่ขาดมิติของผู้คน ไม่ได้คำนึงถึงผู้ที่จะเป็นผู้รับผลประโยชน์ หรือการดำเนินการที่ใช้มาตรการเดียวกันสำหรับทุกคน ผู้ชายหรือผู้หญิง โดยไม่คำนึงถึงเพศและบริบททางสังคมอื่นๆ ที่แตกต่างกันที่อาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและความเท่าเทียมในผลลัพธ์) เราเรียนรู้ผ่านการศึกษาระดับนานาชาติ และการวิเคราะห์ระดับชาติของประเทศไทย²⁴ ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศไม่ได้มีผลกระทบต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกันหรือในลักษณะเดียวกัน (ดูกล่องข้อความ 11)

กล่องข้อความ 11 : ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในมิติ GSI

<ul style="list-style-type: none"> • ผลกระทบที่ไม่เท่าเทียมกันต่อกลุ่มประชากร <ul style="list-style-type: none"> - กลุ่มต่างๆ ความเสี่ยงที่แตกต่างกันและความเปราะบาง • ประสบการณ์ที่แตกต่างกันในมิติเพศ บุคคล ครัวเรือน และสังคม <ul style="list-style-type: none"> - บทบาทและความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน - โอกาส ทรัพยากร การเข้าถึงข้อมูล เทคโนโลยี และการตัดสินใจที่แตกต่างกัน - ความสามารถในการจัดการความเสี่ยงที่แตกต่างกัน 	<ul style="list-style-type: none"> • ความยากจนเป็นปัจจัยสำคัญของความเปราะบาง • ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทำให้ความเหลื่อมล้ำและความเปราะบางที่มีอยู่รุนแรงยิ่งขึ้น • ผู้หญิง คนยากจน และคนชายขอบ มีความสามารถในการรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้น้อยกว่า <ul style="list-style-type: none"> - ต้องการการสนับสนุนเพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และสร้างโอกาสในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่ส่งผลต่อชีวิตและการดำรงชีวิตของพวกเขา
---	--

เนื่องจากกลุ่มประชากรต่างๆ อาจได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแตกต่างกัน และอาจมีความสามารถในการรับมือกับผลกระทบและจัดการความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศได้ไม่เท่ากัน ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องเข้าใจความแตกต่างเหล่านี้ มาตรการที่ไม่คำนึงถึงมิติต่างๆ เหล่านี้มักจะเป็นวิธีแก้ปัญหาที่ไม่มีประสิทธิผลและทำให้ผู้ที่เปราะบางที่สุดถูกทิ้งไว้ข้างหลัง

กลุ่มประชากรต่างๆ มีประสบการณ์ชีวิต ความต้องการ และความสามารถที่แตกต่างกัน แต่พวกเขาเหล่านั้นมีศักยภาพในการจัดการสถานการณ์ของตนเองได้หากได้รับการสนับสนุนและโอกาสที่จำเป็น ทุกคนมีความต้องการในการอยู่รอดขั้นพื้นฐาน เช่น ที่พักอาศัย อาหาร น้ำ และการดูแลสุขภาพ ดังนั้นนโยบายและแผนงานของรัฐบาลทั้งหมดควรมุ่งหมายพื้นฐานเพื่อจัดการกับ

กล่องข้อความ 12 : ความต้องการเชิงปฏิบัติ และความต้องการเชิงกลยุทธ์ คืออะไร

<ul style="list-style-type: none"> • ความต้องการเชิงปฏิบัติ เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานหรือความต้องการในการอยู่รอด เช่น อาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย รายได้ เครื่องนุ่งห่ม และการดูแลสุขภาพ การตอบสนองความต้องการเชิงปฏิบัตินั้นจะเกี่ยวกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่และสภาพการทำงานของเด็กหญิงและเด็กชาย ผู้หญิงและผู้ชาย 	<ul style="list-style-type: none"> • ความต้องการเชิงกลยุทธ์ เป็นความต้องการเพื่อความเท่าเทียมและการเสริมสร้างพลังของทั้งผู้หญิงและผู้ชาย เด็กหญิงและเด็กชาย เช่น การแบ่งปัน การดูแล ครอบครัวยุคใหม่และการตัดสินใจ การเข้าถึงทรัพยากร ข้อมูล การศึกษา การฝึกอบรมและการเข้าถึงเทคโนโลยีที่เท่าเทียมกัน การตอบสนองความต้องการเชิงกลยุทธ์เป็นเรื่องเกี่ยวกับการแก้ไขความเหลื่อมล้ำ
--	---

24 บุศกร สุริยสาร และภาวิญญู เถลิงศรี, มิติสังคมในผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย: การวิเคราะห์ความเสี่ยง นโยบาย การวางแผน และการเงิน, UNDP, พ.ศ. 2562.

ความต้องการเชิงปฏิบัติเหล่านี้ เพื่อประกันถึงการอยู่รอด สุขภาพ ความมั่นคง และความปลอดภัยของประชาชน อย่างไรก็ตามมีความต้องการอีกประเภทหนึ่งที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนและการพัฒนาประเทศ นั่นคือความต้องการเชิงกลยุทธ์ ซึ่งเป็นความต้องการในการแก้ไขความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมโอกาสที่เท่าเทียมกันเพื่อให้ประชากรทั้งหมดได้รับประโยชน์จากผลลัพธ์ที่เท่าเทียมกันจากการตัดสินใจ นโยบาย และโครงการที่ส่งผลต่อชีวิตและชุมชนของพวกเขา ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องระบุความต้องการเชิงปฏิบัติและเชิงกลยุทธ์ และการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องในมาตรการใดๆ (ดูกล่องข้อความ 12)

การวิเคราะห์ CC-GSI ช่วยระบุความต้องการเชิงปฏิบัติและเชิงกลยุทธ์ของประชากรเป้าหมาย ลำดับ ความสำคัญและความท้าทาย ตลอดจนโอกาสและข้อจำกัดของประชากรเป้าหมายในการดำเนินการกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การวิเคราะห์ CC-GSI สามารถช่วยให้ผู้ดำเนินการเข้าใจบริบทในท้องถิ่นได้ดีขึ้น และระบุวิธีที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมและอำนวยความสะดวกการมีส่วนร่วมของผู้หญิงและผู้ชายจากกลุ่มประชากรต่างๆ ในการดำเนินการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ต้องการ รวมถึงวิธีการที่คนเหล่านั้นจะได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันมากขึ้น

การรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	<ul style="list-style-type: none"> ศักยภาพในการจัดการความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบ การมีส่วนร่วมที่เป็นไปได้ในการดำเนินการด้านภูมิอากาศ
ทรัพยากรและอำนาจ	<ul style="list-style-type: none"> การเข้าถึงและควบคุมทรัพยากร ข้อมูล เทคโนโลยี และการตัดสินใจ
หน้าที่และความรับผิดชอบ	<ul style="list-style-type: none"> โอกาสและข้อจำกัด ศักยภาพในการมีส่วนร่วม
ความต้องการเชิงปฏิบัติ เทียบกับความต้องการเชิงกลยุทธ์	<ul style="list-style-type: none"> ช่องว่างของสวัสดิการพื้นฐาน ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศและสังคม
มิติ GSI	<ul style="list-style-type: none"> กลุ่มประชากรที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (ประชากรศาสตร์ สังคม-เศรษฐกิจ วัฒนธรรม)

ในขณะที่ประชากรทั้งหมดที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากมาตรการ แต่ประชากรที่ยากจนและเปราะบางซึ่งได้รับผลกระทบอย่างไม่ได้สัดส่วนมักจะเป็นผู้รับผลประโยชน์และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญ การวัดความสำเร็จของมาตรการใดๆ สามารถประเมินจากการที่ผู้หญิงและผู้ชายจากส่วนต่างๆ ในชุมชนที่ได้รับผลกระทบนั้นได้รับประโยชน์และมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ในกระบวนการหรือไม่ กล่าวคือไม่เพียงแต่ในฐานะผู้รับประโยชน์เท่านั้น แต่ยังเป็นผู้สามารถทำการเปลี่ยนแปลงและมีโอกาสในการมีส่วนร่วมที่มีความหมายในการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความยั่งยืนด้านสภาพภูมิอากาศในระยะยาว ตัวอย่างเช่น พวกเขาควรจะมีส่วนร่วมใน

- การรวบรวม แบ่งปัน และจัดเก็บข้อมูล CC-GSI ในระดับชุมชน
- การระบุประเด็นปัญหาด้านมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (เช่น ใครคือกลุ่มที่เปราะบางเป็นพิเศษและทำไม) ในการวางแผนและการลงทุนด้านสภาพภูมิอากาศ
- การประเมินความต้องการเชิงปฏิบัติและเชิงกลยุทธ์และข้อกังวล รวมถึงแสดงความเห็นสำหรับการแก้ปัญหาในท้องถิ่น
- การเป็นตัวแทนของชุมชนของตนในกระบวนการปรึกษาหารือและการตัดสินใจทั้งหมด
- การพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลมาตรการหรือการลงทุนที่ได้ดำเนินการ
- การจัดทำแนวปฏิบัติในการเข้าถึงการลงทุนภาครัฐและการแบ่งปันทรัพยากรอย่างเท่าเทียม

6) ออกแบบการสำรวจชุมชน

แนวคำถามและการวิเคราะห์ CC-GSI ที่กล่าวถึงข้างต้นให้แนวทางเชิงลึกในการกำหนดคำถาม การวิจัยเพื่อตรวจสอบสถานการณ์และมิติที่มีอยู่ในภาคส่วน/พื้นที่/ปัญหาที่เลือก การมีเครื่องมือวิจัยในการรวบรวมข้อมูล เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ได้ข้อมูลปฐมภูมิที่สามารถนำไปดำเนินการได้

การสำรวจชุมชนในโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) อาจเกี่ยวข้องกับการใช้วิธีการต่างๆ ในการรวบรวมข้อมูลร่วมกัน เช่น แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม การสำรวจภาคสนาม การปรึกษาหารือชุมชน เป็นต้น วิธีการรวบรวมข้อมูลแต่ละวิธีย่อมมีจุดแข็งและจุดอ่อนที่แตกต่างกันและเหมาะสมสำหรับสถานการณ์และวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ตาราง 3.3: วิธีการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ จะแนะนำวิธีการที่ใช้กันทั่วไปในการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ รวมถึงการสังเกตโดยตรง การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และการสำรวจ

ในกรณีที่มีช่องว่างของข้อมูลเพศและเศรษฐกิจและสังคม และจำเป็นต้องมีการเปรียบเทียบทางสถิติเพื่อใช้ในการตัดสินใจด้านนโยบายหรือการกำหนดโครงการที่ส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมาก การสำรวจเป็นทางเลือกที่ดีสำหรับการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปค่าใช้จ่ายสำหรับวิธีนี้จะสูงกว่าวิธีอื่นๆ

สำหรับพื้นที่เป้าหมายที่มีขนาดประชากรน้อย (เช่น ชุมชนที่มีเพียงไม่กี่ร้อยครัวเรือน) การสำรวจครัวเรือนทุกครัวเรือนสามารถทำได้ แต่หากในกรณีมีขนาดประชากรมากกว่า 200-300 ครัวเรือน จำเป็นต้องใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างบางรูปแบบ โดยแนะนำให้สุ่มตัวอย่างกลุ่มเป้าหมายที่มีการคัดเลือกแบบครอบคลุม เพื่อให้แน่ใจว่ากลุ่มตัวอย่างดังกล่าวเป็นตัวแทนของประชากรจากกลุ่มเศรษฐกิจและสังคมต่างๆ รวมถึงกลุ่มเปราะบาง

ในการสำรวจพื้นที่เป้าหมายแต่ละแห่ง อาจใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลหลายวิธีร่วมกัน ตัวอย่างเช่น ใช้แบบสอบถาม หรือแบบสำรวจสำหรับการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ และใช้การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ และการประชุมเชิงปฏิบัติการปรึกษาหารือชุมชนในการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ไม่ว่าจะเลือกวิธีการใดก็ตาม สิ่งสำคัญก็คือในคำถามการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลจะต้องมี

การแยกข้อมูลประชากรตามเพศ อายุ และตัวแปรสำคัญอื่นๆ เช่น ประเภทครัวเรือน การศึกษา อาชีพ รายได้ และความทุกข์ทรมาน

สำหรับการออกแบบเครื่องมือรวบรวมข้อมูลในการสำรวจชุมชน ตาราง 3.4: ตัวแปรข้อมูลและคำถามการวิจัยสำหรับการสำรวจชุมชนเกี่ยวกับ CC-GSI ให้รายละเอียดตัวแปรและประเภทข้อมูลประชากรศาสตร์เป็นรายบุคคลและครัวเรือน ซึ่งรวมถึงทรัพยากรและความสามารถในการฟื้นตัว (resilience) ของครัวเรือน หน้าที่และความรับผิดชอบ โอกาสและข้อจำกัด ประสบการณ์ของครัวเรือนเกี่ยวกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การปรับตัวและการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ตลอดจนข้อมูลภาพรวมของชุมชน รายการตัวแปรข้อมูลและประเภทข้อมูลที่เป็นไปได้เหล่านี้สามารถนำไปใช้ นำไปปรับปรุง หรือดัดแปลงเพิ่มเติมตามความเหมาะสมกับภาคส่วนหรือปัญหา และวิธีการวิจัยที่เลือก

7) การวิเคราะห์ข้อมูล CC-GSI ในกระบวนการมีส่วนร่วม

ในการวิเคราะห์ข้อมูล CC-GSI ตัวแปร GSI รายบุคคลและครัวเรือนควรเป็นแบบตารางไขว้ (crossed-tabulated) ทำการวิเคราะห์แบบไขว้ (crossed-analyzed) และเปรียบเทียบ เช่น ผู้ชายเทียบกับผู้หญิง เด็กชายเทียบกับเด็กหญิง กลุ่มอายุที่มากกว่าเทียบกับหนุ่มสาว ผู้ที่มีการศึกษา/ระดับรายได้ที่ต่างกัน อาชีพที่แตกต่างกัน ประเภทครัวเรือนที่แตกต่างกัน ผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชลประทานและนอกเขตชลประทาน เปรียบเทียบในแง่ของความเสถียร/ประสบการณ์ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเข้าถึงและควบคุมทรัพยากร การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ความสามารถในการจัดการความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศ เป็นต้น

ข้อมูลประชากรศาสตร์เชิงปริมาณของภาคส่วนหรือพื้นที่เป้าหมายจะมีประโยชน์มากขึ้นเมื่อพิจารณาพร้อมกับข้อมูลเชิงคุณภาพและมุมมองของชุมชนที่ได้จากการสนทนากลุ่ม การประชุมชุมชน หรือการประชุมเชิงปฏิบัติการที่ตรวจสอบการจัดการการแบ่งปันทรัพยากรและโครงสร้างอำนาจที่มีอยู่ ตลอดจนบทบาทและความรับผิดชอบของสมาชิก และกระบวนการตัดสินใจภายในภาคส่วน/พื้นที่หรือชุมชน

ประการแรก โครงสร้างการตัดสินใจจะเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงวิธีการระบุลำดับความสำคัญและตกลงกันในกระบวนการมีส่วนร่วม หากโครงสร้างการตัดสินใจที่มีอยู่ไม่เปิดกว้างสำหรับทุกกลุ่มที่ได้รับผลกระทบในการให้ข้อมูล ควรตั้งถามว่าจะสามารถทำให้กระบวนการนี้มีส่วนร่วมมากขึ้นได้อย่างไร อย่างไรก็ตาม กระบวนการที่ไม่มีส่วนร่วมก็อาจไม่ได้เกิดขึ้นโดยเจตนาหรือยากเกินกว่าที่จะแก้ไข บางครั้งที่เป็นเช่นนั้นเพราะมีการทำสิ่งต่างๆ ตามความคุ้นชินที่เคยทำกันมา ดังนั้นอาจจำเป็นต้องเปลี่ยนมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้การส่งเสริมและการโน้มน้าวใจเพื่อขับเคลื่อนสิ่งต่างๆ ด้วยวิธีที่ต่างออกไปเล็กน้อย

ตาราง 3.2: แนวทางคำถามเพื่อเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล CC-GSI

ชุดคำถาม 5 ชุดต่อไปนี้จะสรุปบริบทในการตรวจสอบด้านการตอบสนองต่อมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม ชุดคำถามเหล่านี้สามารถใช้เป็นแนวทางได้ตลอดวัฏจักรโครงการ ตั้งแต่การวางแผนและการดำเนินโครงการไปจนถึงขั้นตอนการติดตามและประเมินผล เริ่มต้นด้วยการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิและปฐมภูมิสำหรับการวิเคราะห์สถานการณ์ แนวทางเหล่านี้ช่วยกำหนดกรอบคำถามสำหรับการวิจัยเอกสาร การสำรวจ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในแต่ละโครงการ PAR ไม่จำเป็นต้องถามคำถามทุกข้อและบางคำถามอาจมีความสำคัญหรือมีความเกี่ยวข้องมากกว่าคำถามอื่นๆ ในกรณีที่มีความเกี่ยวข้อง ควรถามคำถามที่เกี่ยวข้องทั้งในช่อง CC และ GSI ร่วมกันเพื่อให้ครอบคลุมทั้งมิติ CC และ GSI

1. บริบทที่กว้างขึ้นคืออะไร	
สิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (CC)	มิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI)
<ul style="list-style-type: none"> ตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ที่สำคัญและลักษณะเฉพาะของพื้นที่เป้าหมายคืออะไร (เช่น ที่ตั้งในประเทศและภูมิภาค ชนบทหรือในเมือง มีประชากรเบาบางหรือหนาแน่น ประเภทของพื้นผิวโลก เช่น ภูเขา บนเชิงเขา บนที่ราบสูง บนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ/ลุ่มน้ำ หรือที่ราบน้ำท่วม พื้นที่ลุ่มต่ำใกล้หรือต่ำกว่าระดับน้ำ พื้นที่ใกล้ชายฝั่งทะเล) 	<ul style="list-style-type: none"> มีข้อมูลประชากรใดบ้างในพื้นที่หรือภาคส่วนเป้าหมาย ข้อมูลที่มีอยู่ถูกแยกตามตัวแปรทางประชากรศาสตร์ที่สำคัญ (เช่น จังหวัด ชนบท/เมือง เพศ อายุ รายได้ การศึกษา อาชีพ สุขภาพหรือความพิการ/สุขภาพ เชื้อชาติ/สถานะทางกฎหมาย) หรือไม่
<ul style="list-style-type: none"> ภัยธรรมชาติทั่วไปและเหตุการณ์สภาพภูมิอากาศสุดขั้ว (เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง ดินถล่ม พายุ ไฟป่า คลื่นพายุซัดฝั่ง อากาศร้อนจัด) คืออะไร ภัยธรรมชาติเหล่านี้เกิดขึ้นบ่อยแค่ไหนและมีรูปแบบอย่างไร สภาพสิ่งแวดล้อมและปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องในพื้นที่/ภาคเป้าหมาย (เช่น ของเสีย มลพิษทางอากาศ หรือน้ำ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ การตัดไม้ทำลายป่า การขยายตัวของเมือง/อุตสาหกรรมเชิงรุก ความขัดแย้งเกี่ยวกับสิทธิชุมชน และการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ ไรศอบุติใหม่) คืออะไร ความเสี่ยงและความเปราะบางจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ทราบคืออะไร ภาคเศรษฐกิจใดที่เสี่ยงต่อภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (เช่น การขาดแคลนน้ำ การสูญเสียผลผลิตทางการเกษตร การเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางการเกษตร ความไม่มั่นคงทางอาหาร การเสียชีวิตและอันตรายต่อสุขภาพของประชาชนและความปลอดภัย ไรศอบุติใหม่ การหยุดชะงักและความเสียหายต่อธุรกิจและการดำรงชีวิต 	<ul style="list-style-type: none"> ข้อมูลประชากรศาสตร์ที่มีอยู่มีมิติความยากจนหรือไม่ (ดูข้อมูล TPMAP https://www.tpmmap.in.th กับ ดัชนีความยากจน (MPI) ใน 5 มิติ ได้แก่ สุขภาพ ความเป็นอยู่ การเข้าถึงบริการภาครัฐ รายได้ และการศึกษา) ครัวเรือนประเภทใดบ้างที่อยู่ในพื้นที่หรือภาคส่วนเป้าหมาย (เช่น ครัวเรือนที่มีทั้งพ่อและแม่ ครัวเรือนที่มีแม่/พ่อเลี้ยงเดี่ยว ครัวเรือนข้ามรุ่น) มีความเหลื่อมล้ำทางเพศและทางเศรษฐกิจและสังคมแบบใดบ้าง มีสิทธิอะไรบ้างเกี่ยวกับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติหรือภัยพิบัติที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิอากาศหรือมลภาวะ (เช่น การเสียชีวิต การบาดเจ็บ การสูญเสียทรัพย์สิน ความเจ็บป่วย) - สถิติแยกตามอายุ เพศ อาชีพ หรือตัวแปรอื่นๆ หรือไม่ มีกลุ่มประชากรกลุ่มเปราะบางกลุ่มใดโดยเฉพาะที่เผชิญกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหรือไม่ ถ้ามี พวกเขามีความเปราะบางในลักษณะใด

1. บริบทที่กว้างขึ้นคืออะไร (ต่อจากตารางก่อนหน้า)	
สิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (CC)	มิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI)
<p>ความสูญเสียทางเศรษฐกิจในอุตสาหกรรมหรือภาคส่วน ความยากจนที่เพิ่มขึ้น การว่างงาน การโยกย้ายถิ่นฐาน) ที่ทราบคืออะไร</p> <ul style="list-style-type: none"> • มาตรการการ (การปรับตัวหรือลดผลกระทบ) ใดบ้างที่มีการริเริ่มหรือดำเนินการเพื่อจัดการกับความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีอยู่ปัจจุบันหรือในอดีต และผลของมาตรการดังกล่าวเป็นอย่างไร (ถ้ามี) • การเมืองท้องถิ่นและความสัมพันธ์ทางสังคมในพื้นที่หรือภาคส่วนเป้าหมายมีลักษณะเช่นใด โปรดอธิบาย 	<ul style="list-style-type: none"> • อะไรคือความต้องการเชิงปฏิบัติและเชิงกลยุทธ์และลำดับความสำคัญของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในพื้นที่หรือภาคส่วนที่เจาะจง <ul style="list-style-type: none"> - ผู้ชายและผู้หญิง หรือประชากรที่มีความแตกต่างทางด้านอายุ รายได้ อาชีพ สังคม หรือกลุ่มรายได้มีความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญแตกต่างกันหรือไม่ • สถานะทางกฎหมายของผู้หญิงและผู้ชาย เด็กชายและเด็กหญิงจากกลุ่มเปราะบาง (เช่น พลเมือง ชนกลุ่มน้อยที่ไม่มีเอกสาร ผู้โยกย้ายถิ่นฐาน บุคคลไร้สัญชาติ) คืออะไร • อะไรคือความเชื่อทั่วไปหรือแบบแผนที่เกี่ยวข้องกับเพศหรือกลุ่มทางสังคม/ชาติพันธุ์/ศาสนาในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะในชุมชนหรือสังคมที่ใหญ่กว่า
2. ใครมีอะไร (Who has what?)	
ทรัพยากรเศรษฐกิจ	มิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI)
<ul style="list-style-type: none"> • อะไรคือลักษณะสำคัญของเศรษฐกิจท้องถิ่น (เช่น ภาคเศรษฐกิจที่สำคัญ) • แหล่งการดำรงชีวิตหลักของพื้นที่หรือภาคส่วนเป้าหมาย คืออะไร • แหล่งรายได้ของประชาชนในพื้นที่หรือภาคส่วนเป้าหมาย (เช่น ค่าจ้าง รายได้จากการเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์หรือธุรกิจ ความช่วยเหลือด้านสวัสดิการ) มาจากอะไร • สภาพปัจจุบันของการสาธารณสุขและประกันสังคม (เช่น สภาวะทางร่างกายและจิตใจ โภชนาการ บริการสุขภาพ โครงข่ายการคุ้มครองทางสังคม) เป็นอย่างไร • ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในหรือสำหรับชุมชนมีอะไรบ้าง (เช่น แม่น้ำ ทะเลสาบ ทะเล ป่า ป่าพรุ) • ทรัพยากรที่ใช้ร่วมกันในชุมชนหรือทรัพยากรชุมชนคืออะไร (เช่น ถนน ไฟฟ้า คลองชลประทาน การขนส่งสาธารณะ ปิมน้ำ เขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำ บ่อน้ำ ถังเก็บน้ำ แปลงผักทดลองในหมู่บ้าน โรงงานกำจัดขยะหรือโรงงานแปรรูป สวนสาธารณะ พื้นที่ชุมชน เช่น วัด โรงเรียนหรือหอประชุมชุมชน คลินิกสุขภาพ หรือโรงพยาบาล) 	<ul style="list-style-type: none"> • ระดับของรายได้และค่าจ้างของผู้หญิงและผู้ชายใน พื้นที่หรือภาคส่วนเป้าหมาย (โดยทั่วไปและของกลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะ) คือเท่าไร อธิบายความแตกต่าง (หากมี) • อะไรคือระดับและประเภทของการศึกษาของเด็กหญิงและเด็กชาย ผู้หญิงและผู้ชายในพื้นที่หรือภาคส่วนเป้าหมาย (โดยทั่วไปและของกลุ่มเปราะบางโดยเฉพาะ) อธิบายความแตกต่าง (หากมี) • ระดับและประเภทของการศึกษาสำหรับเด็กหญิงและเด็กชาย ผู้หญิงและผู้ชายในพื้นที่หรือภาคส่วนเป้าหมาย (โดยทั่วไปและของกลุ่มเปราะบางเฉพาะ) คืออะไร อธิบายความแตกต่าง (หากมี) • ความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีอยู่คืออะไร • มีความแตกต่างในระดับของการเข้าถึงและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรสาธารณะที่ใช้ร่วมกันภายในชุมชนระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย หรือผู้ที่แตกต่างกันด้านอายุ อาชีพ สังคม หรือสถานะทางกฎหมายหรือไม่ • ใครเป็นผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรของชุมชนที่ใช้ร่วมกันอยู่บ้าง

2. ใครมีอะไร (Who has what?) (ต่อจากตารางก่อนหน้า)

ทรัพยากรเศรษฐกิจ	มิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI)
<ul style="list-style-type: none"> • ใครบ้างที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรทั่วไปของชุมชนที่มีอยู่ • มีข้อจำกัดในการเข้าถึงและการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรทั่วไปของชุมชนเหล่านี้หรือไม่ อธิบายข้อจำกัด (ถ้ามี) • สถานการณ์การถือครองที่ดิน (เพื่อวัตถุประสงค์ทางการเกษตรและนอกภาคเกษตร) เป็นอย่างไร • ทรัพยากรและทรัพย์สินที่ให้ผลผลิตอื่นๆ มีอะไรบ้าง? ใครบ้างที่สามารถใช้ทรัพยากรเหล่านี้ (เช่น บ้าน ยานพาหนะ เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน เครื่องมือการเกษตร เครื่องมือทางธุรกิจ โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์) • ค่าใช้จ่ายหลักของครัวเรือน (เช่น ค่าอาหาร ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เช่น ไฟฟ้า ค่าเช่าเพลิงหุงต้ม โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับ โรงเรียนสำหรับเด็ก สุขภาพ หนังสือ) คืออะไร • ทรัพยากรทางการเงินใดบ้างที่มีอยู่ในพื้นที่หรือภาคส่วนเป้าหมายสำหรับโครงการริเริ่มด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (เช่น งบประมาณของรัฐ กองทุนหมู่บ้าน เงินกู้ของรัฐหรือเอกชน ตราสารหนี้เพื่อสิ่งแวดล้อม การลงทุนของเอกชน กิจกรรมเพื่อสังคม การเงินเพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาครัฐ และเอกชน ความช่วยเหลือจากภาครัฐหรือเอกชน การเงินที่พึ่งพาตลาดทุน เช่น ตลาดด้านสภาพภูมิอากาศ (climate markets) และการจ่ายค่าตอบแทนให้บริการของระบบนิเวศ) 	<ul style="list-style-type: none"> • มีความแตกต่างในการเข้าถึงทรัพยากรใน ครัวเรือนอื่นเนื่องมาจากความแตกต่างทางเพศหรือไม่ อธิบายความแตกต่าง (หากมี) ตัวอย่าง เช่น <ul style="list-style-type: none"> - กรรมสิทธิ์ในที่ดินหรือที่ดินทำกิน (เป็นชื่อของใคร ผู้ชายหรือผู้หญิง) - การเข้าถึงทางการเงิน เช่น บัญชีธนาคารเป็นชื่อของใคร ผู้ชายหรือผู้หญิง) - เงินสดในครัวเรือน (ใครเป็นผู้เก็บเงินสด) - เงินกู้ (ใครเป็นผู้ใช้เงินกู้เงิน จากแหล่งเงินกู้ใด ชื่อผู้กู้คือใคร ผู้ชายหรือผู้หญิง) - เครื่องมือทำงานที่สำคัญ (เช่น เครื่องมือการเกษตร เครื่องมือทางธุรกิจ รถยนต์ รถบรรทุก รถจักรยานยนต์) - เทคโนโลยี (เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ) • โดยปกติใครเป็นผู้ไปประชุม ให้บริการ หรือฝึกอบรม (ผู้ชายหรือผู้หญิง เด็กหรือผู้สูงอายุ) - ผู้หญิงและผู้ด้อยโอกาสหรือกลุ่มเปราะบางได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการสร้างรายได้หรือการพัฒนาขีดความสามารถหรือไม่ • มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ในการเข้าถึงทรัพยากรทางการเงินหรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> - ผู้หญิงและผู้ด้อยโอกาสหรือกลุ่มเปราะบางสามารถเข้าถึงทรัพยากรทางการเงินอย่างเท่าเทียมกันหรือไม่ • มีอุปสรรคอะไรบ้างที่ขัดขวางไม่ให้คนบางกลุ่มเข้าถึงทรัพยากรทางการเงินที่มีอยู่

3 ใครทำอะไร (Who does what?)

การจ้างงานและทรัพยากรทางสังคม	มิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI)
<ul style="list-style-type: none"> • อะไรคืออาชีพและกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลักของคนในพื้นที่หรือภาคส่วนเป้าหมาย • ระดับของการจ้างงานและการว่างงานในพื้นที่หรือภาคส่วนเป้าหมายมีมากน้อยเพียงใด โปรดอธิบาย • ใครคือผู้นำชุมชน • บทบาทและความรับผิดชอบของผู้นำชุมชนคืออะไร <ul style="list-style-type: none"> • กิจกรรมของชุมชนที่สำคัญตลอดทั้งปีมีอะไรบ้าง (ตรวจสอบปฏิทินชุมชน) 	<ul style="list-style-type: none"> • การแบ่งงานโดยทั่วไประหว่างผู้ชายและผู้หญิง สมาชิกที่อายุน้อยและอายุมากของชุมชนในภาคส่วน / พื้นที่เฉพาะ มีลักษณะอย่างไร <ul style="list-style-type: none"> - โดยทั่วไปมีการมอบหมายงานที่ให้อะไรเฉพาะผู้ชายหรือผู้หญิง เด็กชายหรือเด็กหญิงหรือไม่ - โดยทั่วไปมีการมอบหมายงานที่ให้อะไรเฉพาะผู้สูงอายุหรือคนอายุน้อยกว่าหรือไม่

3 ใครทำอะไร (Who does what?) (ต่อจากตารางก่อนหน้า)

การจ้างงานและทรัพยากรทางสังคม	มิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI)
<ul style="list-style-type: none"> • โดยปกติใครบ้างเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน • องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มประชาคม กลุ่มธุรกิจ และกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มผลักดัน (pressure group) ใดบ้างที่อยู่ในพื้นที่หรือภาคส่วนเป้าหมาย • องค์กรหรือกลุ่มเหล่านี้มีบทบาทและอิทธิพลอะไรบ้างในชุมชน พื้นที่ หรือภาคส่วนเป้าหมาย? • ทรัพยากรบุคคลที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน (บุคคล องค์กร) ใดที่มีอยู่ในพื้นที่หรือภาคส่วนเป้าหมาย ความเชี่ยวชาญของพวกเขาคืออะไร • ทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่ในองค์กรที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจหรือความเชี่ยวชาญด้านความเท่าเทียมทางเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคมหรือไม่ 	<ul style="list-style-type: none"> • รูปแบบของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างผู้ชายและผู้หญิง หรือระหว่างกลุ่มทางสังคมหรือกลุ่มที่มีรายได้ที่ต่างกันมีอะไรบ้าง - มีรูปแบบการจ้างงานในระบบเศรษฐกิจที่เป็นทางการเปรียบเทียบกับเศรษฐกิจนอกระบบหรือไม่ - จำนวนชั่วโมงทำงานสำหรับผู้หญิงและผู้ชายหรือคนจากกลุ่มสังคมต่างๆ แตกต่างกันหรือไม่ - มีความแตกต่างในการเลือกพืชผลที่จะเพาะปลูกโดยผู้หญิงและผู้ชาย หรือชานวนจากกลุ่มรายได้ที่ต่างกันหรือไม่ - มีคนบางกลุ่มไม่มีโอกาสร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือทางสังคมใช้หรือไม่ ถ้าใช่ ทำไปถึงเป็นเช่นนั้น • มีการแบ่งงานโดยทั่วไปภายในครัวเรือนอย่างไร - โดยทั่วไปใครเป็นผู้ดูแลจัดการภายในครัวเรือน - ผู้ที่มักดูแลเด็ก และ/หรือผู้สูงอายุหรือคนป่วยคือใคร - ผู้หญิงใช้เวลาในการทำงานบ้านและดูแลคนในครอบครัวมากเพียงใดเมื่อเทียบกับผู้ชาย

4. ใครเป็นคนตัดสินใจ (Who decides?)

การปกครองท้องถิ่นและการเมือง	มิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI)
<ul style="list-style-type: none"> • มีการจัดการองค์กรในการปกครองท้องถิ่นอย่างไร - มีหน่วยงานรัฐใดบ้างในการปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่หรือภาคส่วนเป้าหมาย - อำนาจและข้อบังคับขององค์กรเหล่านี้คืออะไร - องค์กรเหล่านี้ทำงานและประสานงานกันอย่างไร - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้คำนึงถึงผลประโยชน์ท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด - มีองค์กรที่มาจากทางเลือกตั้งในท้องถิ่นหรือไม่ ถ้าใช่ อะไรคือข้อบังคับของพวกเขา • ระบบการปกครองท้องถิ่นมีความโปร่งใสเพียงใด 	<ul style="list-style-type: none"> • ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมทางสังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมและกระบวนการตัดสินใจในพื้นที่หรือภาคส่วนเป้าหมายเป็นอย่างไร • ระดับการมีส่วนร่วมของผู้หญิง กลุ่มประชากรที่ยากจนและเปราะบางในกิจกรรมทางสังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมและกระบวนการตัดสินใจเป็นอย่างไร • ใครเป็นผู้ควบคุม จัดการ หรือตัดสินใจเกี่ยวกับทรัพยากรในครัวเรือน ทรัพย์สิน และการเงิน (ผู้หญิงหรือผู้ชาย) ตัวอย่างเช่น - ผู้หญิงและผู้ชายมีส่วนในการตัดสินใจในครัวเรือนอย่างเท่าเทียมกัน (เช่น เรื่องการศึกษาของลูก การซื้อรถยนต์ รถบรรทุกหรือโทรศัพท์มือถือ การเลือกซื้อเพลิงประกอบอาหาร) หรือไม่ - ใครเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีการหรือวัตถุประสงค์ของการใช้ที่ดินของครอบครัวหรือพื้นที่การเกษตร - ใครเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุนของครอบครัว

4. ใครเป็นคนตัดสินใจ (Who decides?) (ต่อจากตารางก่อนหน้า)

การปกครองท้องถิ่นและการเมือง	มิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI)
<ul style="list-style-type: none"> หน่วยงานท้องถิ่นตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่นได้มากน้อยเพียงใด มีช่องว่างในหน่วยงานท้องถิ่นและความรับผิดชอบของพวกเขหรือไม่ โปรดอธิบาย (ถ้ามี) องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มประชาคม กลุ่มธุรกิจ กลุ่มผลประโยชน์ หรือกลุ่มผลักดัน (pressure group) มีอิทธิพลต่อนโยบายหรือการบริหารจัดการในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศมากน้อยเพียงใด ความขัดแย้งในชุมชนมักจะได้รับแก้ไขอย่างไร มีกลไกใดบ้างสำหรับการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมและมีความหมายในกระบวนการตัดสินใจในท้องถิ่น เพื่อกำหนดนโยบายและแผน แก้ไขปัญหา เสนอความคิดริเริ่มใหม่ๆ หรือจัดทำงานประมาณของชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> ผู้ชายและผู้หญิงมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตหรือการมีส่วนร่วม ทางการเมืองอย่างไร - ใครมักจะเป็นตัวแทนของครัวเรือนในการประชุมชุมชน ผู้หญิงและผู้ชายเป็นสมาชิกของสหกรณ์หรือองค์กรทางเศรษฐกิจ การเมือง หรือสังคมประเภทอื่นๆ หรือไม่ - องค์กรดังกล่าวมีอะไรบ้าง รูปแบบการเป็นสมาชิกมีความแตกต่างกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง และระหว่างคนที่มาจากกลุ่มทางสังคมหรือกลุ่มรายได้ที่ต่างกันหรือไม่ ผู้หญิงและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสหรือกลุ่มเปราะบางมีตำแหน่งเป็นผู้นำในการบริหารจัดการโครงการ (ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมหรือสภาพภูมิอากาศ) พิจารณาถึงวิธีการหรือวัตถุประสงค์ในการนำสินค้าและบริการมาใช้และวิธีการกระจายทรัพยากรและผลประโยชน์ในชุมชนหรือองค์กรมากน้อยเพียงใด

5. ใครเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ (Who benefits?)

ผลประโยชน์ร่วมด้านสภาพภูมิอากาศ (Climate co-benefits)	มิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI)
<ul style="list-style-type: none"> ผลประโยชน์จากมาตรการการปรับตัวและการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีอยู่ปัจจุบันหรือในอดีตที่หน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานอื่นๆ ได้จัดให้แก่พื้นที่หรือภาคส่วนเป้าหมาย มีอะไรบ้าง ใครคือผู้รับผลประโยชน์หลักของมาตรการที่มีอยู่หรือในอดีต - ผู้รับผลประโยชน์ได้รับผลประโยชน์ตามที่ตั้งใจไว้หรือไม่ ถ้าไม่ได้รับ ทำมาจริงเป็นเช่นนั้น มาตรการที่มีอยู่หรือในอดีตได้สร้างงาน หรือสร้างโอกาสในการดำรงชีวิตให้กับผู้คนในพื้นที่ หรือภาคส่วนเป้าหมายหรือไม่ มาตรการที่มีอยู่หรือในอดีตได้เพิ่มรายได้ ของประชาชนในพื้นที่หรือภาคส่วนเป้าหมายหรือไม่ มาตรการที่มีอยู่หรือในอดีตลดอัตราความยากจนในพื้นที่หรือภาคส่วนเป้าหมายหรือไม่ มาตรการที่มีอยู่หรือในอดีตได้ปรับปรุง สุขภาพ และความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในพื้นที่หรือภาคส่วนเป้าหมายหรือไม่ 	<ul style="list-style-type: none"> ผู้ชายและผู้หญิง กลุ่มประชากรต่างๆ ได้รับประโยชน์จากมาตรการที่มีอยู่ในปัจจุบันหรือในอดีตอย่างเท่าเทียมกันหรือไม่ ถ้าไม่เท่าเทียมกัน ทำมาจริงเป็นเช่นนั้น มีมาตรการที่ออกแบบมาโดยเฉพาะเพื่อ สนับสนุน และเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเปราะบางเป็นพิเศษ (เช่น ผู้หญิง ผู้สูงอายุ เด็ก ผู้พิการ ชนกลุ่มน้อยที่ด้อยโอกาส) หรือไม่ โครงการ/แผนงานที่เสนอจะสามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกันสำหรับผู้หญิงและผู้ชาย และกลุ่มประชากรต่างๆ โดยเฉพาะผู้รับผลประโยชน์ที่ตั้งใจหรือไม่ โครงการ/แผนงานที่เสนอจะเพิ่มรายได้ของผู้หญิง และผู้ชายในกลุ่มผู้รับผลประโยชน์ที่ตั้งใจหรือไม่ โครงการ/แผนงานที่เสนอจะเพิ่มหรือลดปริมาณงานของผู้หญิง (หรือผู้ชาย) หรือไม่ มีการสนับสนุนผู้หญิงเกี่ยวกับงานที่ให้ผลผลิต (productive task) และการให้กำเนิดสมาชิกครอบครัว (reproductive task) รวมถึงงานบ้านและงานดูแลคนในครอบครัวที่ไม่ได้รับค่าจ้างหรือไม่

ที่มา: ดัดแปลงจาก ตารางที่ 3 องค์กรการเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ (UN Women) การบูรณาการมิติเพศเป็นกระแสหลักในโครงการกองทุนภูมิอากาศสีเขียว หน้า 28-29.

ตาราง 3.3: วิธีการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

วิธีการ	จุดแข็ง	จุดอ่อน	ค่าใช้จ่าย
การสังเกตโดยตรง	<ul style="list-style-type: none"> ใช้การเตรียมการน้อย อาจช่วยให้สามารถสังเกตประสบการณ์ของชนกลุ่มน้อยหรือผู้หญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์อันตรายที่เกิดจากสิ่งพวกเขาพูดถึงกับบรรทัดฐาน 	<ul style="list-style-type: none"> ต้องทำในเวลาและสถานที่ที่เหมาะสม ไม่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุที่สิ่งต่างๆ เกิดขึ้น • ผู้สังเกตการณ์อาจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม 	ต่ำ
การสนทนากลุ่ม	<ul style="list-style-type: none"> สามารถระบุปัญหาที่ต้องตรวจสอบโดยวิธีอื่น ทำให้สามารถสังเกตการรับรู้ปัญหาในแง่มุมที่หลากหลาย มีจำนวนคนเข้าร่วมมากกว่าในเวลาที้น้อยกว่าการสัมภาษณ์รายบุคคล 	<ul style="list-style-type: none"> ยากที่จะจัดการความคิดเห็นที่หลากหลาย “การคิดแบบติดกลุ่ม (group think)” อาจเกิดขึ้น ผู้เข้าร่วมอาจรู้สึกไม่สบายใจที่จะคิดค้าน ข้อมูลอาจจำกัดหากการคัดเลือกผู้เข้าร่วมไม่ได้เป็นตัวแทนของที่ดีของกลุ่มประชากร 	ต่ำ/ปานกลาง
การสัมภาษณ์	<ul style="list-style-type: none"> เหมาะสำหรับผู้เข้าร่วมจำนวนไม่มาก สามารถสำรวจรายละเอียดว่าอย่างไรและทำไม ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการ ความคาดหวัง ทัศนคติ การรับรู้ ความเชื่อ และความรู้สึก 	<ul style="list-style-type: none"> ใช้เวลานาน อาจแยกแยะได้ยากระหว่างผู้ที่กำลังบอกท่านในสิ่งที่พวกเขาคิดว่าท่านอยากได้ยิน และผู้ที่พูดความจริง 	ต่ำ/ปานกลาง
การใช้แบบสอบถาม (ส่งทางไปรษณีย์หรืออีเมล)	<ul style="list-style-type: none"> ดีถ้ามาตรการส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมาก ดีหากต้องการผลลัพธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ 	<ul style="list-style-type: none"> ผู้ตอบแบบสอบถามต้องสามารถอ่านออกเขียนได้ ใช้เวลานาน ต้องมีระบบการกระจายแบบสอบถาม (เช่น ไปรษณีย์ ระบบอินเทอร์เน็ต) สำหรับคนจำนวนมาก 	ปานกลาง/สูง
การสำรวจ (รายบุคคล)	<ul style="list-style-type: none"> ดีสำหรับมาตรการที่ส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมาก ผู้ตอบไม่จำเป็นต้องอ่านออกเขียนได้ ดีถ้าจำเป็นต้องมีการเปรียบเทียบทางสถิติ 	<ul style="list-style-type: none"> หากไม่ได้รับการฝึกอบรมมาอย่างดี ความลำเอียงของผู้สำรวจอาจส่งผลต่อคำตอบ ต้องการทรัพยากรมากกว่าการใช้แบบสอบถาม ไม่อธิบายเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดเหตุการณ์ หรือเหตุการณ์เกิดขึ้นได้อย่างไร ไม่ค่อยดีหากจุดประสงค์ของการประเมินคือการศึกษากระบวนการที่ซับซ้อน ใช้เวลานาน 	สูง

ตาราง 3.4: ตัวแปรข้อมูลและคำถามการวิจัยสำหรับการสำรวจชุมชนเกี่ยวกับ CC-GSI

สิ่งสำคัญคือต้องกำหนดตัวแปรข้อมูลสำหรับการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ตาราง 3.4 แสดงรายการประเภทข้อมูลและตัวแปรที่เป็นไปได้ในการออกแบบเครื่องมือรวบรวมข้อมูลในแบบสำรวจชุมชน ข้อมูล 3 ประเภทแรกจะเกี่ยวข้องกับข้อมูลประชากรส่วนบุคคล ตัวแปรข้อมูลครัวเรือน และทรัพยากรและการฟื้นตัวของครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นตัวแปรสำหรับการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ (ผ่านแบบสอบถามหรือแบบสำรวจ) ข้อมูล 3 ประเภทสุดท้าย ซึ่งได้แก่ บทบาทและความรับผิดชอบและโอกาสและข้อจำกัด ประสบการณ์เกี่ยวกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการปรับตัวและการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และรายละเอียดเกี่ยวกับชุมชน เป็นข้อมูลสำหรับการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (ผ่านการสนทนากลุ่มหรือการสัมภาษณ์) ตัวอย่างคำถามที่ให้ไว้สามารถนำไปปรับปรุงเพิ่มเติมหรือดัดแปลงให้เข้ากับบริบทเฉพาะของภาคส่วนต่างๆ

1. ตัวแปรข้อมูลประชากรส่วนบุคคล	
<ul style="list-style-type: none"> • IWF <ul style="list-style-type: none"> - หญิง ชาย อื่นๆ (LGBTIQ+) • อายุ <ul style="list-style-type: none"> - 0-5 6-14 15-24 25-59 60+ ปี • สถานภาพการสมรส <ul style="list-style-type: none"> - โสด แต่งงาน คู่ชีวิต หย่าร้าง แยกจากกันอยู่เป็นหม้าย • หัวหน้าครัวเรือน <ul style="list-style-type: none"> - ใช่/ไม่ใช่ • การศึกษา <ul style="list-style-type: none"> - ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. ป.ตรี สูงกว่าป.ตรี • รายได้ <ul style="list-style-type: none"> - (ตัวเลขรายเดือนหรือรายปีเทียบกับเส้นความยากจนของจังหวัด) • ภาวะพลภาพ <ul style="list-style-type: none"> - ใช่/ไม่ใช่ (ถ้าใช่ ให้ระบุประเภทความพิการ) 	<ul style="list-style-type: none"> • อาชีพ <ul style="list-style-type: none"> - ชาวนานอนที่ดินของตนเอง รับจ้างทำการเกษตร ลูกจ้างทั่วไป คนทำบัญชี/เจ้าของธุรกิจ คนงานในครอบครัว รับจ้างทำงานบ้าน พนักงานภาคเอกชน พนักงานของรัฐ ข้าราชการ ลูกจ้างอิสระ ว่างานนักเรียน เกษียณ อื่นๆ _____ • สัญชาติไทย <ul style="list-style-type: none"> - ใช่/ไม่ใช่ • ศาสนา • เชื้อชาติ • สมาชิกของสหกรณ์ องค์กร หรือกลุ่มประชาสังคม <ul style="list-style-type: none"> - ใช่/ไม่ใช่ (เช่น สหกรณ์การเกษตร กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม)
2. ตัวแปรข้อมูลครัวเรือน	
<ul style="list-style-type: none"> • จำนวนสมาชิกในครอบครัว <ul style="list-style-type: none"> - (บันทึกจำนวนสมาชิกอายุ 0-5 ปี 6-15ปี 60+ปี ผู้พิการ ผู้ป่วยติดเตียง) • ประเภทครัวเรือน <ul style="list-style-type: none"> - ครอบครัวขยาย (3 รุ่น – ปู่ย่าตายายพ่อแม่ลูก) - ครอบครัวเดี่ยว (พ่อแม่และแม่ 2 คน และลูก) - ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว (พ่อ หรือแม่ หรือผู้ปกครองและลูก) - ครอบครัวข้ามรุ่น (ปู่ย่า/ตายาย และหลาน) - ครอบครัวผู้สูงอายุ (เฉพาะสมาชิก 60+ปี) - โสด (อยู่คนเดียว) • หัวหน้าครัวเรือน 	<ul style="list-style-type: none"> • แหล่งรายได้หลัก <ul style="list-style-type: none"> - (เช่น รายได้ บ้านนึ่งบ้านญาติ ความช่วยเหลือด้านสวัสดิการ เงินโอน) • สมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาล <ul style="list-style-type: none"> - มี/ไม่มี (ถ้ามี ให้ระบุรายละเอียด เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ แม่ และการก) • ผู้หารายได้หลักสำหรับครัวเรือน <ul style="list-style-type: none"> - ผู้ชาย ผู้หญิง หรือร่วมกันหารายได้มากกว่า 1 คน • กิจกรรมสร้างรายได้อื่นๆ <ul style="list-style-type: none"> - มี/ไม่มี (ถ้ามี ให้ระบุ _____) • แบบแผนค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

<ul style="list-style-type: none"> - เพศ (ชาย/หญิง/อื่นๆ) - 60+ปี (ใช่/ไม่ใช่) • มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเกษตร <ul style="list-style-type: none"> - ใช่/ไม่ใช่ • รายได้ของครัวเรือน <ul style="list-style-type: none"> - (ตัวเลขรายเดือนหรือรายปีเทียบกับเส้นความยากจนของจังหวัด) 	<ul style="list-style-type: none"> - อาหาร สารานุกรมโลก (น้ำ น้ำมัน ไฟฟ้า แก๊ส โทรศัพท อินเทอร์เน็ต) การขนส่ง การศึกษา การบำรุงรักษาบ้าน การบำรุงรักษาเครื่องมือในการทำงาน การชำระหนี้ ฯลฯ • สมาชิกในครอบครัวที่โยกย้ายถิ่นฐานไปทำงานต่างจังหวัด <ul style="list-style-type: none"> - มี/ไม่มี (ถ้ามี ระบุเพศ ชาย/หญิง/อื่นๆ อายุ?)
--	---

3. ทรัพยากรและการฟื้นตัวของครัวเรือน (Household resources and resilience)

<ul style="list-style-type: none"> • กรรมสิทธิ์ในที่ดิน/ที่ดินทำกิน <ul style="list-style-type: none"> - ใช่/ไม่ใช่ (ถ้าใช่ เป็นเจ้าของหรือเช่าและอยู่ในชื่อของใคร?) • ที่อยู่อาศัย <ul style="list-style-type: none"> - (เป็นเจ้าของ เช่า อยู่อาศัยฟรี ฯลฯ ถ้าเป็นเจ้าของ อยู่ในชื่อของใคร) • ยานพาหนะ: <ul style="list-style-type: none"> - มี/ไม่มี (ถ้ามี เป็นรถจักรยาน รถจักรยานยนต์ รถยนต์ รถบรรทุก หรือเรือ ยานพาหนะอยู่ในชื่อของใคร) - ใครคือผู้ใช้หลักของยานพาหนะ? • มีบริการขนส่งสาธารณะหรือไม่? <ul style="list-style-type: none"> - มี/ไม่มี • มีเครื่องมือในการทำงานหรือไม่? <ul style="list-style-type: none"> - มี/ไม่มี (ถ้ามี ให้ระบุ _____ เป็นเจ้าของหรือเช่า?) • ประเภทของเชื้อเพลิงที่ใช้ประกอบอาหาร <ul style="list-style-type: none"> - แก๊ส ไฟฟ้า ฟืน ถ่านหิน อื่นๆ • เป็นเจ้าของสิ่งต่อไปนี้: <ul style="list-style-type: none"> - ทีวี วิทยุ โทรศัพท์บ้าน โทรศัพท์มือถือ สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต หรือไม่) - ใช่/ไม่ใช่ • การเข้าถึงอินเทอร์เน็ต <ul style="list-style-type: none"> - ใช่/ไม่ใช่ (ถ้าใช่ เป็นการเข้าถึงแบบไวไฟหรือผ่านโทรศัพท์มือถือ) • ใช้สมาร์ตโฟนหรืออุปกรณ์สื่อสารเพื่อเข้าถึงข้อมูลหรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> - ใช่/ไม่ใช่ (ถ้ามีการใช้ ใช้เกี่ยวกับอะไร ข่าวทั่วไป โซเชียลสื่อ การตรวจสอบสภาพภูมิอากาศ (อุณหภูมิ ระดับน้ำฝน น้ำท่วม พายุ) งานหรือธุรกิจ ฯลฯ) - ใช้บนแพลตฟอร์ม/แอปพลิเคชันใด: เฟสบุ๊ก ทูทิลยูทูป ไลน์ หรือแอปพลิเคชันเฉพาะ _____ 	<ul style="list-style-type: none"> • บัญชีธนาคาร <ul style="list-style-type: none"> - มี/ไม่มี (ถ้ามี เป็นธนาคารพาณิชย์ ธนาคารสหกรณ์ การเกษตร หรือธนาคารสหกรณ์อื่น บัญชีธนาคารอยู่ในชื่อของใคร) • เงินออม <ul style="list-style-type: none"> - มี/ไม่มี - (ถ้ามี อยู่ในรูปแบบใดเช่น เงินสด ทอง บัญชีออมทรัพย์ การลงทุน) - (ถ้ามี เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน 3 เดือนใช่หรือไม่) • หนี้ <ul style="list-style-type: none"> - มี/ไม่มี - (ถ้ามี แหล่งเงินกู้ที่เป็นทางการหรือนอกระบบ?) - (ถ้ามี ยังสามารถชำระหนี้ได้ใช่หรือไม่) • ใช้เงินกู้ยืมไปกับสิ่งใด โปรดให้รายละเอียด: <ul style="list-style-type: none"> - ค่าใช้จ่ายครัวเรือนขั้นพื้นฐาน (อาหาร สารานุกรมโลก) การศึกษา การลงทุนในกิจกรรมสร้างรายได้ การดูแลสุขภาพ การชำระหนี้ กิจกรรมพิเศษ (เช่น งานแต่งงาน งานศพ) • ใครเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะใช้จ่ายรายได้หรือเงินกู้ยืมอย่างไร? <ul style="list-style-type: none"> - (หัวหน้าครัวเรือน แตกต่างกันไปตามสถานการณ์เกือบทุกครั้งที่เป็นการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกทุกคนในครอบครัว) • สมาชิกในครอบครัวทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรในครัวเรือนได้อย่างเป็นธรรมเมื่อจำเป็นหรือไม่? <ul style="list-style-type: none"> - ใช่/ไม่ใช่ (ถ้าไม่ใช่ ยกตัวอย่าง) • มีสมาชิกในครัวเรือนคนใดได้รับการศึกษา/การฝึกอบรมผ่านชุมชนหรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> - มี/ไม่มี (ถ้ามี ให้ระบุ _____)
---	---

4. บทบาทและความรับผิดชอบ และ โอกาสและข้อจำกัด

รูปแบบของการแบ่งงานและกิจกรรมเฉพาะเพศ/อายุ: มีบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิมระหว่างกิจกรรมสำหรับผู้ชายและผู้หญิงในชุมชนหรือไม่ ถ้ามี เป็นอย่างไร? อธิบายรูปแบบ (เพื่อให้เข้าใจบริบทของชุมชนโดยรวม) ตัวอย่างเช่น

- ใครเป็นผู้รับผิดชอบงานบ้านเป็นหลัก
- ใครเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการหาอาหารหรือซื้ออาหาร (เช่น ไปตักปลา ไปตลาด)
- ใครเป็นคนทำอาหาร
- ใครเป็นคนทำความสะอาดและซักผ้า
- ใครเป็นคนตักน้ำ ฆ่าฟัน (กรณีไม่มีน้ำประปา หรือ แก๊สหุงต้ม)
- ใครดูแลเด็กและคนป่วย
- ปกติใครทำงานนอกบ้าน
- ใครเป็นคนจัดการขยะในครัวเรือน
- ใครเป็นคนดูแลสัตว์
- โดยปกติใครเป็นเจ้าของรถของครอบครัว
- ใครบ้างที่ใช้เทคโนโลยี (เช่น เครื่องมือทำงานทางเครื่องกลหรือเครื่องมือทางเทคนิค คอมพิวเตอร์ และโซเซียลมีเดียในการเข้าถึงข้อมูล)
- โดยปกติใครไปประชุมและอบรม
- ใครเป็นผู้ตัดสินใจมากที่สุดเกี่ยวกับเรื่องในพื้นที่ส่วนตัวและเรื่องในพื้นที่สาธารณะ
- มีรูปแบบทั่วไปในการตัดสินใจหรือไม่
- หากชุมชนมีผู้โยกย้ายถิ่นฐานเข้าหรือออก ใครเป็นผู้ที่มักจะโยกย้ายถิ่น (เพศหรือกลุ่มอายุใด)

ความรับผิดชอบมักจะมีผลกระทบที่จะตามมาต่อโอกาสและความเปราะบาง ตลอดจนศักยภาพในการรับมือกับภัยพิบัติและความพร้อมในพื้นที่จากผลกระทบการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ควรมีการตรวจสอบรูปแบบการใช้เวลาแยกตามเพศต่างๆ ต่อไปนี้เป็นรูปแบบกิจกรรมและรูปแบบการใช้เวลาที่ควรพิจารณา

- งาน การดำรงชีวิต กิจกรรมสร้างรายได้ งานบ้าน งานดูแล
- ชั่วโมงทำงานที่ได้รับค่าจ้างต่อวันใน 1 สัปดาห์ (สร้างรายได้)
- ชั่วโมงทำงานที่ไม่ได้รับค่าจ้างต่อวันใน 1 สัปดาห์ (เช่น งานบ้าน งานดูแลเด็ก ดูแลผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัวที่มีความพิการ)
- เวลาทำงาน (งานที่ได้รับค่าจ้าง การดำรงชีวิต กิจกรรมสร้างรายได้ การจัดการครัวเรือน งานดูแล)
- สถานที่ทำงาน การดำรงชีวิต กิจกรรมสร้างรายได้ (ที่บ้านหรือนอกบ้าน ใกล้หรือไกล)
- เวลาที่ใช้ในการเดินทางเพื่อไปทำงานประจำวันหรือกิจกรรมอื่นๆ
- เวลาว่าง (สำหรับตัวเอง กิจกรรมยามว่าง)
- เวลาที่ใช้ในกิจกรรมสาธารณะ/ชุมชน
- อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อภัยพิบัติที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน
- มีความเสี่ยงที่จะได้รับผลกระทบของเหตุการณ์สภาพภูมิอากาศสุดขั้ว
- โอกาสในการเรียนรู้หรือการพัฒนาตนเอง (เช่น การศึกษา การฝึกอบรม)

(ดูตัวอย่าง 4ก: รูปแบบการตัดสินใจในครัวเรือน (ในชุมชนเกษตรกรรม))

5. ประสบการณ์เกี่ยวกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การปรับตัว และการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

- มีประสบการณ์กับภัยธรรมชาติหรือเหตุการณ์รุนแรงจากผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหรือไม่
  - เช่น อุทกภัย ภัยแล้ง พายุ คลื่นพายุซัดฝั่ง อนุหิมะสุดขั้ว ดินถล่ม โคลนถล่ม ไฟป่า มลพิษทางอากาศ

- มีสมาชิกในครัวเรือนคนใดได้รับการศึกษา/ฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น พืชทนแล้ง การเก็บน้ำ การป้องกันน้ำท่วม การบรรเทาภัยพิบัติ การรีไซเคิล การจัดการขยะหรือไม่

<ul style="list-style-type: none"> - เกิดขึ้นเมื่อใด เกิดขึ้นได้ยาก เกิดซ้ำ เกิดตามฤดูกาล ต่อเนื่อง หรือยาวนาน - ระดับความรุนแรง • ผลกระทบประเภทใดที่เคยประสบมา <ul style="list-style-type: none"> - เช่น การเสียชีวิต การบาดเจ็บ ความเสียหายต่อทรัพย์สิน การสูญเสียผลผลิตทางการเกษตร การสูญเสียแหล่งอาหาร การตกงาน การสูญเสียรายได้หรือวิถีการดำรงชีวิต การสูญเสียแหล่งส่งน้ำ ปัญหาสุขภาพ • ท่านหรือครอบครัวของท่านทำอะไรบ้างเพื่อลดผลกระทบหรือปรับตัวให้เข้ากับผลกระทบ การกระทำดังกล่าวประสบความสำเร็จในระดับใด • ความท้าทายที่สำคัญยังคงมีอยู่คืออะไร 	<ul style="list-style-type: none"> - มี/ไม่มี (ถ้ามี ให้ระบุ _____) • ครึ่งเรือนของท่านเคยได้รับคำชดเชยหรือความช่วยเหลือสำหรับความเสียหายจากภัยธรรมชาติหรือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหรือไม่ (เช่น คำชดเชยสำหรับการสูญเสียผลผลิตทางการเกษตรหรือบรรเทาสาธารณภัยในกรณีน้ำท่วมหรือภัยแล้ง ปันส่วนน้ำในฤดูแล้ง การสนับสนุนการสร้างที่อยู่อาศัย การฝึกทักษะใหม่) <ul style="list-style-type: none"> - ใช่/ไม่ใช่ (ถ้าใช่ โปรดระบุ _____) • ท่านทราบเกี่ยวกับมาตรการการปรับตัวหรือลดผลกระทบในการจัดการภัยธรรมชาติหรือจัดการผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> - ทราบ/ไม่ทราบ (ถ้าทราบ โปรดระบุ _____)
---	--

(ดูตัวอย่าง 5ก: ประสบการณ์เกี่ยวกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ)

6. รายละเอียดเกี่ยวกับชุมชน

- ภูมิภาคและลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่โดดเด่น
- ข้อมูลประวัติการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติและเหตุการณ์สภาพภูมิอากาศสุดขั้ว
  - ประเภทของภัยพิบัติ/เหตุการณ์ (นานๆ เกิดครั้งหรือเกิดซ้ำ เกิดตามฤดูกาลหรือคาดเดาไม่ได้ ความรุนแรงของภัยพิบัติ)
  - ข้อมูลผลกระทบต่อประชากรที่ได้นับถือไว้ (เช่น การเสียชีวิต การทำลายทรัพย์สินและโครงสร้างพื้นฐาน การบาดเจ็บ การเจ็บป่วย การสูญเสียการดำรงชีวิต)
- ผลกระทบและความเปราะบางด้านสิ่งแวดล้อม/ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่สำคัญ
  - เช่น มลพิษของเสีย/น้ำ/อากาศ การขาดแคลนน้ำ การสูญเสียผลผลิตทางการเกษตร การเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางการเกษตร ความไม่มั่นคงทางอาหาร ความเสียหายต่อที่อยู่อาศัย การเสียชีวิตและอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยของประชาชน การหยุดชะงักและความเสียหายต่อธุรกิจและการดำรงชีวิต ความสูญเสียทางเศรษฐกิจในอุตสาหกรรมหรือภาคส่วน ความยากจนที่เพิ่มขึ้น การว่างงาน การโยกย้ายถิ่นฐาน
- สิ่งแวดล้อมที่สร้างขึ้น
  - ประเภทที่อยู่อาศัย โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ถนน การขนส่งสาธารณะ น้ำ ประปา ไฟฟ้า การเข้าถึงพลังงาน การจัดการสุขาภิบาล/ขยะ สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขภาพ ระบบชลประทาน การป้องกันน้ำท่วม เขื่อน หรืออ่างเก็บน้ำ
- ประชากร
  - จำนวนครัวเรือน ร้อยละสัดส่วนของผู้หญิง เด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ป่วยติดเตียง
  - กลุ่มที่มีความอ่อนแอต่อสถานการณ์สภาพภูมิอากาศสุดขั้วและผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น อุนหภูมิสุดขั้ว คลื่นพายุซัดฝั่ง ดินถล่ม น้ำท่วม อันตรายที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ เช่น (ในครัวเรือน) มลพิษทางอากาศ การปนเปื้อนในน้ำ สารพิษในอาหาร กลุ่มโรคเฉพาะ
  - กลุ่มที่ได้รับผลกระทบในอดีตหรือมีความเปราะบางอย่างมากต่อผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในเชิงลบ ความไม่มั่นคงทางน้ำหรืออาหาร หรือการถูกทำให้สูญเสียวิถีดำรงชีวิต
- กิจกรรมหลักทางเศรษฐกิจและการดำรงชีวิต
- รูปแบบการแบ่งงาน แบ่งตามเพศและอายุ
- วัฒนธรรมนิยมและบรรทัดฐานดั้งเดิมที่กำหนดบทบาทและความรับผิดชอบทางเพศ โอกาสและข้อจำกัดของผู้หญิง ผู้ชาย อายุหรือกลุ่มสังคมต่างๆ
- รูปแบบการโยกย้ายถิ่นฐาน หากมี (ในมิติเพศ อายุ กลุ่มประชากร)
- รูปแบบการตัดสินใจในครอบครัวและชุมชน

- ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้ร่วมกัน
    - เช่น แหล่งน้ำ ป่าชุมชน บริการระบบนิเวศเพื่อการดำรงชีวิต
    - ทรัพยากรสำคัญของผู้หญิงและกลุ่มเปราะบางที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรเหล่านี้
  - โครงสร้างพื้นฐานที่ใช้ร่วมกัน สาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวก
    - เช่น การขนส่งสาธารณะ น้ำประปา การป้องกันอุทกภัย การเข้าถึงพลังงาน สถานพยาบาล
    - ใครเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดลำดับความสำคัญในการใช้และการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกด้านโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้
  - นโยบายและกรอบการทำงานขององค์กรที่มีอยู่ซึ่งสามารถแก้ไขความเปราะบางและส่งเสริมขีดความสามารถในการเปลี่ยนแปลง
    - เช่น คณะกรรมการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคประชาสังคม
  - ทรัพยากรสำคัญของผู้หญิงและกลุ่มที่ได้รับผลกระทบที่อยู่ในหน่วยงานดังกล่าว
  - มาตรการการปรับตัวและมาตรการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่มีในอดีตหรือปัจจุบันซึ่งแก้ไขปัญห ความเสี่ยงและความเปราะบางจากสภาพภูมิอากาศ
    - ข้อมูลความสำเร็จหรือความล้มเหลว และสาเหตุผลของความสำเร็จหรือความล้มเหลวดังกล่าว
  - แนวโน้มสภาพภูมิอากาศ/สิ่งแวดล้อมที่น่าจับตามอง
  - แนวโน้มเศรษฐกิจและอนาคตของชุมชน
- (ดูตัวอย่าง 6ก: การประเมินศักยภาพของชุมชนในการจัดการความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ)

ตัวอย่าง 4ก: รูปแบบการตัดสินใจในครัวเรือน (ในชุมชนเกษตรกรรม)

ใครเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องต่อไปนี้ (ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่เหมาะสม)	ชาย	หญิง	ตัดสินใจร่วมกัน	เหตุผล (รหัส')
1. การผลิตทางการเกษตรหรือการวางแผนงาน เช่น การเลือกพืชผลที่จะปลูก ช่วงเวลาที่เริ่มปลูก ขนาดการผลิต ชนิดของปุ๋ยที่ใช้				
2. การขายผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์เมื่อใดที่ใด ภายใต้สถานการณ์ใด				
3. การพัฒนาการผลิตหรือการสร้างรายได้ เช่น การซื้อเครื่องมือ การใช้เทคโนโลยีใหม่ การฝึกหรือการพัฒนาทักษะ				
4. สิ้นเชื่อภาคครัวเรือน เช่น เพื่อเป็นทุนในการผลิต การลงทุนในการสร้างรายได้ การศึกษา				
5. การจัดการค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เช่น การซื้อยานพาหนะหรืออุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์/ดิจิทัล ค่าบำรุงรักษาบ้าน ค่าอาหาร ค่า สาธารณูปโภค				

6. การแบ่งงานในครัวเรือนและความรับผิดชอบ เช่น ใครควรทำสิ่งใด เมื่อใด ใครควรสนับสนุนใคร				
7. ความรับผิดชอบในการดูแลครอบครัว เช่น เด็กเล็ก ผู้สูงอายุ ผู้ป่วย หรือผู้พิการ				
8. โอกาสก้าวหน้าของสมาชิกในครอบครัว เช่น การศึกษาของเด็ก โอกาสในการฝึกอบรมความรู้และทักษะใหม่ๆ				
9. การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน เช่น การประชุมชุมชน การลงคะแนนเสียงในประเด็นชุมชนในนามของครัวเรือน				
รหัส 1 โดย 1 = เพราะเขา/เธอเป็นหัวหน้าครัวเรือน 2 = เพราะเขา/เธออายุมากกว่า 3 = เพราะเขา/เธอมีการศึกษาสูงกว่า 4 = เพราะเขา/เธอมีความรู้ในเรื่องนี้มากที่สุด 5 = เพราะว่าเป็นเรื่องเฉพาะผู้หญิง/ผู้ชาย 6 = เพราะเรื่องนี้ต้องการการตัดสินใจร่วมกัน 7 = อื่นๆ (ระบุ _____)				

ตัวอย่าง 5ก: ประสพการณ์เกี่ยวกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ครัวเรือนของท่านมีประสพการณ์ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติหรือผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมหรือไม่ (ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่เหมาะสม)	ใช่	ไม่ใช่	ไม่เกี่ยวข้อง	เหตุผล (รหัส ^๑)
1. ความเสียหายต่อที่อยู่อาศัย				
2. ความเสียหายต่อพืชผลหรือผลผลิตทางการเกษตร				
3. ความเสียหายต่อธุรกิจ				
4. บริการพื้นฐานถูกตัดขาด เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ แก๊ส				
5. การเข้าถึงทางถนน/การเดินทางถูกตัดขาดอย่างน้อย 1 สัปดาห์ เนื่องจากถนนเสียหายหรือไม่สามารถขนส่งได้				
6. การขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคในครัวเรือน				
7. สูญเสียแหล่งอาหาร หรือแหล่งอาหารลดลง				

8. สมาชิกในครอบครัวเสียชีวิตจากภัยธรรมชาติ				
9. สมาชิกในครอบครัวได้รับบาดเจ็บจากภัยธรรมชาติ				
10. สมาชิกในครอบครัวป่วยหรือเสียชีวิตจากปัญหาสิ่งแวดล้อม ภัยธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสภาพภูมิอากาศ (เช่น โรคลมแดด โรคทางเดินหายใจจากมลพิษทางอากาศ โรคที่เกิดจากน้ำในช่วงเกิดอุทกภัย โรคไข้เลือดออก โรคชิคุนคุนยา โรคมาลาเรีย)				
11. สมาชิกในครอบครัวมีความเครียด ซึมเศร้า วิตกกังวล หรือปัญหาสุขภาพจิตอื่นๆ จากผลกระทบ				
12. ชั่วโมงการทำงานลดลง				
13. ชั่วโมงการทำงานยาวนานขึ้น				
14. รายได้ลดลง				
15. รายได้เพิ่มขึ้น				
16. การว่างงาน				
17. มาตรฐานการครองชีพแยลงเนื่องจากผลผลิตทางการเกษตรไม่ดี หรือขาดเงินซื้อ อาหาร น้ำ หรือสิ่งจำเป็นอื่นๆ				
18. มาตรฐานการครองชีพดีขึ้นเนื่องจากผลผลิตทางการเกษตรที่ดีขึ้นหรือการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติทางการเกษตรหรือการดำรงชีวิต				
19. เด็กต้องออกจากโรงเรียนหรือไม่สามารถเรียนต่อได้ เนื่องจากรายได้ลดลง				
20. สมาชิกในครอบครัวต้องโยกย้ายถิ่นฐานไปทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว				
<p>รหัส 2 โดย 0 = ไม่มีการดำเนินการ (เหตุผล: _____)</p> <p>1 = ซ้ำประกัน 2 = ลดค่าใช้จ่าย</p> <p>3 = เปลี่ยนการปฏิบัติทางการเกษตรหรือการเลือกพืชผล 4 = หารายได้เสริม</p> <p>5 = เปลี่ยนงาน 6 = กู้เงิน 7 = ขายทรัพย์สิน 8 = อื่นๆ (โปรดระบุ _____)</p>				

ตัวอย่าง 6ก: การประเมินศักยภาพของชุมชนในการจัดการความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

แนวปฏิบัติ: ท่านสามารถใช้คำถามต่อไปนี้เพื่อประเมินศักยภาพของชุมชนในการจัดการความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยสามารถใช้/ตัดแปลงคำถามตามความเหมาะสมของกิจกรรม เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ ปรึกษาหารือกับชุมชนหรือการสนทนากลุ่ม และนำคำตอบมาจัดทำเป็นเอกสารและวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพหรือให้คะแนนในระดับ 1-5 เช่น 1 = ไม่มี 2 = ต่ำ/จำกัด 3 = ปานกลาง 4 = สูง 5 = สูงมาก

ลักษณะที่ประเมิน	ความสามารถชุมชน	คะแนน
การจัดการตามหลักการบริหาร (Administrative management)	<ul style="list-style-type: none"> สภาพทั่วไปของโครงสร้างพื้นฐานและบริการพื้นฐาน เช่น ถนน สะพาน ไฟฟ้า และประปาในชุมชน (เช่น ได้รับการดูแลอย่างดี มีการป้องกันน้ำท่วม เข้าถึงได้ในทุกฤดูกาลหรือไม่) เป็นอย่างไร 	
	<ul style="list-style-type: none"> ผู้นำชุมชนคำนึงถึงความเสี่ยงและความเปราะบางจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเมื่อจัดทำโครงการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมสำหรับชุมชนในระดับใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนมีโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือเคยมีมาก่อนหรือไม่ (เช่น เกี่ยวกับอุทกภัย ภัยแล้ง การเกษตรที่เท่าทันต่อภูมิอากาศ (climate-smart agriculture) การเป็นสวนน้ำในฤดูแล้ง การจัดการขยะ-ชุมชน การปลูกป่าในชุมชน) 	
	<ul style="list-style-type: none"> ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกลุ่มต่างๆ (เช่น ผู้หญิง ผู้ชาย ผู้สูงอายุ เยาวชน เกษตรกร หรือกลุ่มอาชีพที่ได้รับผลกระทบ ชนพื้นเมือง/ชนกลุ่มน้อย ผู้พิการ) อยู่ในกระบวนการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศโดยชุมชนมากน้อยเพียงใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนได้สำรองเงินทุนสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระดับใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> ข้อมูลเกี่ยวกับการพยากรณ์อากาศ ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือการป้องกันภัยพิบัติ (เช่น อุณหภูมิสุดขั้ว ระดับฝุ่น PM2.5 อุทกภัย พายุ ระดับน้ำทะเล โรคอุบัติใหม่) ที่แบ่งปันในชุมชนสามารถนำไปใช้เพื่อสาธารณสุขและสุขภาพส่วนบุคคลและความปลอดภัย และ/หรือการวางแผนสำหรับกิจกรรมประจำวัน เช่น การทำงานกลางแจ้ง การทำการเกษตร จับปลา การจัดการปศุสัตว์ได้ในระดับใด 	
เศรษฐกิจและการมีส่วนร่วมทางสังคม	<ul style="list-style-type: none"> รายได้และการดำรงชีวิตของคนในชุมชนขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจ ตลาด และบริการจากภายนอก เช่น นักท่องเที่ยว เมล็ดพันธุ์และปุ๋ย งานภายนอกชุมชนมากน้อยเพียงใด 	

เศรษฐกิจและการมีส่วนร่วมทางสังคม	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนมีระบบสนับสนุนหรือโครงข่ายความปลอดภัยสำหรับกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือมีโรคประจำตัว สตรีมีครรภ์ เด็กเล็ก ในระดับใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> มีระบบสังคม เครือข่ายหรือกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นภายในชุมชนที่มีศักยภาพในสนับสนุนชุมชนรวมทั้งกลุ่มเปราะบางในช่วงเกิดภัยพิบัติและหลังภัยพิบัติหรือไม่ ถ้ามี ระบบหรือกลุ่มดังกล่าวมีประสิทธิภาพเพียงใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนได้รับงบประมาณจากรัฐบาล เงินช่วยเหลือ กองทุนหมุนเวียนหรือเงินกู้ เพื่อสร้างงาน ฝึกอบรมทักษะหรือกิจกรรมสร้างรายได้ในระดับใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> โครงการที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิอากาศได้ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเปราะบาง (เช่น รับรองการเข้าถึงความต้องการพื้นฐานในการอยู่รอดและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน) ในระดับใด 	
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	<ul style="list-style-type: none"> ประชาชนในชุมชนพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพ (เช่น ป่าไม้ น้ำ ดิน แร่ธาตุ) มากน้อยเพียงใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน (เช่น ป่าชุมชน การจัดการลุ่มน้ำ) ในระดับใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> ผู้ที่พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิตอยู่ในกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ มากน้อยเพียงใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและประเภทของความเสี่ยงในการวางแผนและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนในระดับใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนช่วยลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศผ่านการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในระดับใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> ผู้คนในชุมชนเข้าใจและเห็นคุณค่าบริการของระบบนิเวศ (ecosystem services) และทรัพยากรธรรมชาติในระดับใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> ทุกคนในชุมชนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานได้ในระดับใด 	
การใช้ที่ดินและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน	<ul style="list-style-type: none"> ทุกคนในชุมชนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานได้ในระดับใด 	

<p>การใช้ที่ดินและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ชุมชนใช้ข้อมูลการประเมินความเสี่ยง แผนการใช้ที่ดิน หรือข้อมูลความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในการตัดสินใจเกี่ยวกับการก่อสร้างอาคาร/บ้านเรือน/โครงสร้างในชุมชนในระดับใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> • การออกแบบการก่อสร้างโดยทั่วไปคำนึงถึงความเสี่ยงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากภัยธรรมชาติเพื่อลดการสูญเสียและความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในระดับใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> • ประชาชนในชุมชนรวมถึงกลุ่มเปราะบางได้รับข้อมูลและการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับนโยบายหรือแนวทางของรัฐบาลเกี่ยวกับการใช้ที่ดินอย่างปลอดภัยและยั่งยืน และการก่อสร้างบ้านเรือนอย่างปลอดภัยในระดับใด 	
<p>การประเมินความเสี่ยง</p>	<ul style="list-style-type: none"> • คนในชุมชนเข้าใจถึงความเสี่ยงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีต่อเศรษฐกิจท้องถิ่นและการดำรงชีวิตในระดับใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> • ชุมชนได้ทำการประเมินความเปราะบางหรือผลกระทบของความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหรือไม่ 	
	<ul style="list-style-type: none"> • ชุมชนได้พิจารณาถึงความเสี่ยงของกลุ่มเปราะบางเป็นพิเศษใด (เช่น ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก สตรีมีครรภ์ และสตรีที่ให้นมบุตร ผู้พิการ ผู้ป่วยติดเตียง คนยากจน) และเตรียมการตอบสนองต่อความเสี่ยงเหล่านั้นในระดับใด 	
<p>การเตือนภัยล่วงหน้า</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ชุมชนใช้ช่องทางการสื่อสาร การประกาศเตือนภัย หรือเครื่องมืออื่นๆ ในการให้ข้อมูลการเตือนภัยล่วงหน้าในกรณีฉุกเฉินมากในระดับใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> • สมาชิกของชุมชน (ผู้ชาย ผู้หญิง ผู้สูงอายุ เด็ก เยาวชน ผู้พิการ ชนกลุ่มน้อยที่เป็นชนพื้นเมืองและกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้โยกย้ายถิ่นฐาน ฯลฯ) สามารถเข้าถึงข้อมูลพยากรณ์อากาศ ข้อมูลความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือการป้องกันภัยพิบัติ (เช่น อุณหภูมิสุดขั้ว ระดับฝุ่น PM2.5 น้ำท่วม พายุ ระดับน้ำทะเลสูง โรควัวไฟ) ได้ในระดับใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> • มีการนำข้อมูลที่ได้แบ่งปันไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพโดยกลุ่มต่างๆ เพื่อประโยชน์ด้านสาธารณสุขและความปลอดภัยของสาธารณสุข รวมถึงเพื่อสุขภาพและความปลอดภัยส่วนบุคคลในระดับใด (เช่น การสวมหน้ากากป้องกันฝุ่น PM2.5 การป้องกันโรค การหลีกเลี่ยงความร้อนจัด การหลีกเลี่ยงภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น) และการวางแผนกิจกรรมประจำวัน เช่น การเดินทางไปทำงาน กิจกรรมกลางแจ้ง ข้อควรระวังด้านสุขภาพและความปลอดภัย การทำการเกษตร การทำการประมงในทะเลน้ำลึก การจัดการปศุสัตว์) 	
	<ul style="list-style-type: none"> • มีเขตปลอดภัยที่พร้อมใช้งานอย่างทันท่วงทีระหว่างการเกิดภัยพิบัติในระดับใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> • มีการฝึกอบรมการเตือนภัยล่วงหน้าหรือการเตรียมการสำหรับภัยพิบัติในชุมชนหรือไม่ 	

การตอบสนองต่อภาวะฉุกเฉิน	<ul style="list-style-type: none"> • ชุมชนมีแผนตอบสนองต่อภาวะฉุกเฉินในกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉินด้านสภาพภูมิอากาศ (เช่น อุทกภัย พายุ ภัยแล้งรุนแรง ดินถล่ม ไรศรระบาดหรือการระบาดใหญ่) หรือไม่ • ถ้ามีแผนดังกล่าว สมาชิกทั้งหมดในชุมชนทราบเกี่ยวกับแผนตอบสนองต่อภาวะฉุกเฉินที่มีหรือไม่ 	
	<ul style="list-style-type: none"> • ชุมชนมีมาตรการในการประกันความปลอดภัยของที่อยู่อาศัยและอาคารสาธารณะในระหว่างเกิดภัยธรรมชาติในระดับใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> • ผู้หญิงและเยาวชนมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินการตามแผน และตัดสินใจเกี่ยวกับการตอบสนองต่อภาวะฉุกเฉินในระดับใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> • มีการฝึกอบรมใดๆ สำหรับการตอบสนองต่อภาวะฉุกเฉินเพื่อปกป้องชีวิต ทรัพย์สิน และการดำรงชีวิตหรือไม่ 	
	<ul style="list-style-type: none"> • ชุมชนมีอาหารสำรองและทรัพยากรอื่นๆ ที่จำเป็นต่อความอยู่รอดอย่างเพียงพอในระหว่างเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินหรือไม่ 	
การฟื้นฟูหลังภาวะฉุกเฉิน	<ul style="list-style-type: none"> • ชุมชนมีแผนฟื้นฟูความเสียหายที่เกิดจากภัยธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศสุดขั้วหรือไม่ 	
	<ul style="list-style-type: none"> • ชุมชนใช้ประโยชน์จากข้อมูลเกี่ยวกับการสนับสนุนการฟื้นฟูความเสียหายจากหน่วยงานราชการในระดับใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> • ชุมชนประสบความสำเร็จในการแสวงหากลไกสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานอื่นๆ เพื่อการฟื้นฟูหลังจากภัยธรรมชาติหรือเหตุการณ์สภาพภูมิอากาศสุดขั้วในระดับใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> • ชุมชนมีเงินที่สำรองไว้สำหรับการฟื้นฟูหลังจากเกิดภัยธรรมชาติหรือเหตุการณ์สภาพภูมิอากาศสุดขั้วหรือไม่ 	

ขั้นตอนที่ 4: การปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียและการวิเคราะห์ ผลกระทบ CC-GSI

ในการปรึกษาหารือปัญหา ตัดสินใจ และวางแผนโครงการ สิ่งสำคัญคือต้องปรึกษาให้ถูกคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ได้รับผลกระทบ ประเด็นใดก็ตามที่กระทบชุมชนหรือสังคมย่อมมีผู้ดำเนินการที่หลากหลายเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งมักมีความสนใจ ความต้องการ มุมมอง จุดประสงค์ และความกังวลที่แตกต่างกัน มีทั้งผู้ได้ประโยชน์และผู้เสียประโยชน์ เราเรียกบุคคลเหล่านั้นว่า “ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย”

การวางแผนที่ดีต้องเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ระยะแรกของขั้นตอนการปรึกษาหารือ การวางแผนที่ดีย่อมนำไปสู่การดำเนินการที่มีประสิทธิภาพและส่งผลให้โครงการบรรลุสู่เป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนี้ยังช่วยให้สามารถระบุความเสี่ยงและโอกาส การกำหนดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ถูกต้องจึงเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนการวางแผนในขณะที่การตัดสินใจร่วมกันจะทำให้ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ร่วมกันอย่างเต็มที่

ขั้นตอนนี้จะให้เครื่องมือซึ่งช่วยในการระบุผู้เกี่ยวข้องในโครงการที่กำลังพัฒนาอยู่ เราเรียกขั้นตอนนี้ว่า “การทำแผนที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder mapping)” ตามมาด้วย “การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย” ซึ่งเป็นการระบุผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการ วิธีการที่ผู้ได้รับผลกระทบเหล่านั้นมีส่วนเกี่ยวข้องและสามารถส่งเสริมความสำเร็จของโครงการ รวมถึงการประสานกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านั้นอย่างสร้างสรรค์

ในการบูรณาการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (CC) และมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI) การทำแผนที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะต้องมีการรวบรวมรายชื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาคส่วนหรือปัญหาที่มุ่งเน้น การระบุกลุ่มที่ให้ความสำคัญด้าน GSI เช่น บุคคลจากกลุ่มเพศใดเพศหนึ่ง ช่วงอายุ กลุ่มอาชีพ และกลุ่มเปราะบาง

กล่องข้อความ 13: การปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคืออะไร

การปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคือ การระบุและจัดการกับความต้องการของผู้ได้รับผลประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ต่างกันมักมีแนวความคิดในการอภิปรายที่แตกต่างกันและให้มุมมองต่อปัญหาหรือความท้าทายที่กว้างขึ้น

มุมมองที่แตกต่างกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบางครั้งขัดแย้งกัน วิธีหนึ่งที่จะลดความขัดแย้งและให้ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ร่วมกันอย่างสูงสุดคือเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นจำนวนมากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ในขั้นตอนการตัดสินใจ รวมถึงผู้ที่อาจได้รับประโยชน์

ที่มา: Grassroots Collective, Grassroots Hub. คู่มือ 1: เครื่องมือวางแผนโครงการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาชุมชน หน้า 4

เพื่อให้ได้มุมมองที่กว้างขึ้นเกี่ยวกับความเปราะบางหรือความสามารถในการรับมือกับผลกระทบด้านสภาพภูมิอากาศและเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมในการนำบุคคลเหล่านั้นเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมีความหมายในขั้นตอนการออกแบบและดำเนินโครงการ ท้ายที่สุดผลของการทำแผนที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะเป็นข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ผลกระทบ CC-GSI ในภาพรวมเพื่อนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดโครงการ (project formulation) ต่อไป

เครื่องมือ 4.1: การทำแผนที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Mapping)

การทำแผนที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นแนวปฏิบัติที่ดีที่จะเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องจำนวนมากเข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลจากประสบการณ์ที่ได้รับจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ คนต่างกลุ่มอาจมีมุมมองและประสบการณ์ชีวิตที่ต่างกัน ซึ่งทำให้มองเห็นความท้าทาย โอกาส และทางแก้ปัญหาที่หลากหลาย

การปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะช่วยลดความขัดแย้งและทำให้เกิดประโยชน์ร่วมกันอย่างสูงสุดจากโครงการ

คำแนะนำ: การระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะแตกต่างกันไปตามลักษณะปัญหาหรือโครงการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการเกษตรกรรม สุนัข และการคมนาคมย่อมไม่เหมือนกัน อย่างไรก็ตามถือเป็นปกติของทุกโครงการที่จะต้องมีการระบุผู้เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น หน่วยงาน/องค์กร/กลุ่มที่รับผิดชอบ และองค์กร/กลุ่มอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทางใดทางหนึ่งหรืออาจมีอิทธิพลในภาคส่วนหรือพื้นที่เป้าหมายนั้น และประการสำคัญคือ จะมีคน/กลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการไม่ว่าในเชิงบวกหรือลบ

1) ประเภทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแบ่งเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรอง (ดูกล่องข้อความ 14 สำหรับคำจำกัดความ) นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในและภายนอกโครงการ

กล่องข้อความ 14: ประเภทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

1. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญ (Key Stakeholders)	2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (Primary Stakeholders)	3. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรอง (Secondary Stakeholders)
บุคคล กลุ่มบุคคล หรือสถาบันที่อาจมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญหรือมีความสำคัญเป็นพิเศษต่อความสำเร็จของโครงการ	บุคคลหรือกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการ <ul style="list-style-type: none"> • ผู้ได้รับผลประโยชน์ - ได้รับผลกระทบในเชิงบวก • ผู้เสียผลประโยชน์ - ได้รับผลกระทบในเชิงลบ 	บุคคลหรือกลุ่มอื่นๆ ทั้งหมดที่มีส่วนได้เสียหรือผลประโยชน์ในโครงการที่นำเสนอ หรือได้รับผลกระทบโดยอ้อมจากโครงการ

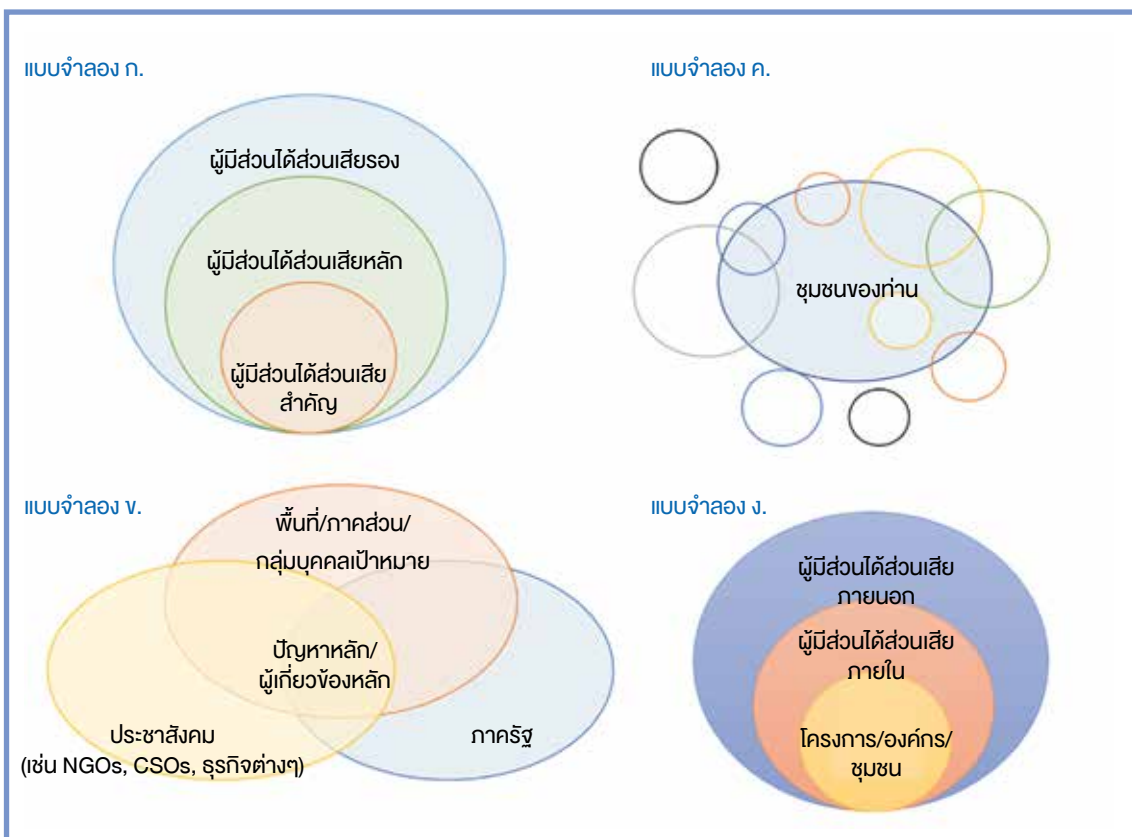

(ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง 3 กลุ่มอาจได้รับผลกระทบในเชิงบวกหรือลบ)	
นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งประเภทผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในโครงการและภายนอกโครงการ	
บุคคล กลุ่มบุคคล หรือสถาบันที่อาจมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญหรือมีความสำคัญเป็นพิเศษต่อความสำเร็จของโครงการ	ภายนอกโครงการ - บุคคลหรือกลุ่มผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการออกแบบโครงการ แต่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จ หรือได้รับผลกระทบโดยอ้อม (หน่วยงานอื่นๆ ของรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และผู้ประกอบการอื่นๆ)
ที่มา: Grassroots Collective, <i>Grassroots Hub</i> , คู่มือ 1: เครื่องมือวางแผนโครงการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาชุมชน, หน้า 32-33.	

2) การทำแผนที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การทำแผนที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีหลายวิธีขึ้นอยู่กับลักษณะของโครงการ รูปที่ 12 แสดงแบบจำลอง 4 แบบในการทำแผนที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับต่างๆ แบบจำลอง ก. และ ข. เหมาะสำหรับการทำแผนที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับประเทศและภูมิภาค แบบจำลอง ค. เหมาะสำหรับการทำแผนที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับชุมชน แบบจำลอง ง. เหมาะสำหรับทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการระดมความคิดภายในทีม โครงการ หรือองค์กร

รูปที่ 12: แบบจำลองแผนผังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของ Venn

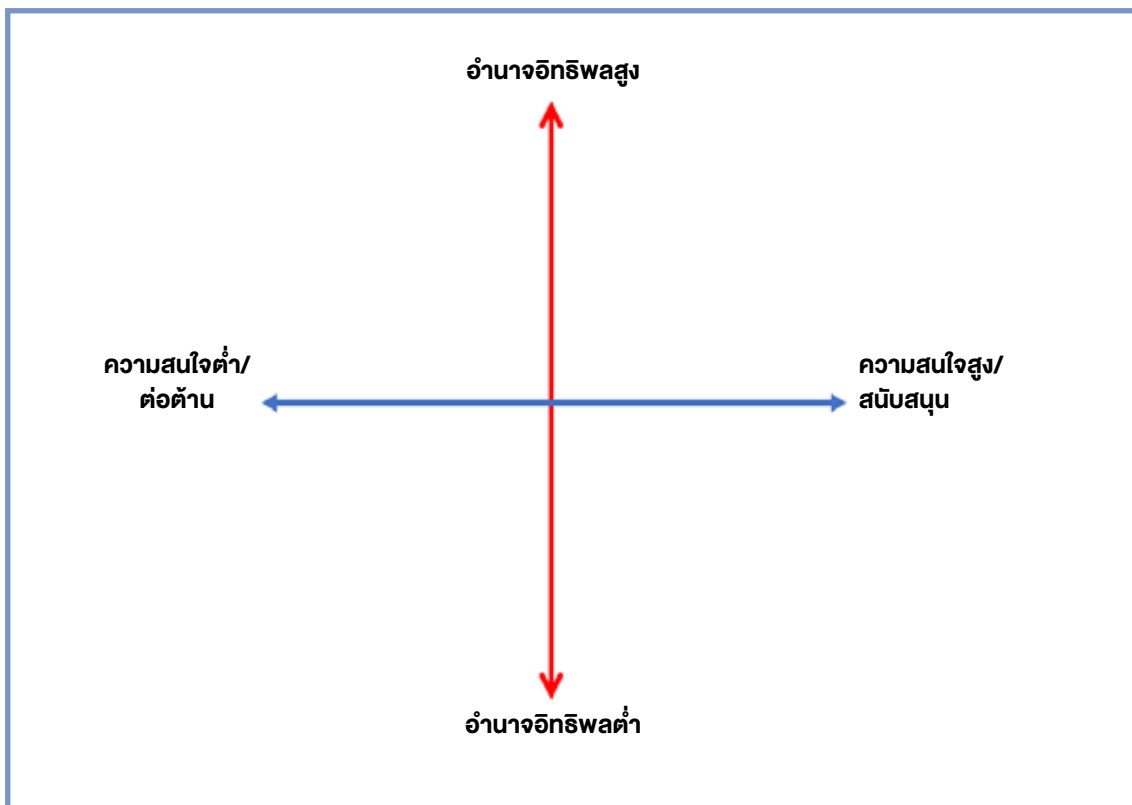

- ไม่ว่าจะใช้แบบจำลองใดก็ตามในการทำแผนที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รายชื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ได้จากแบบจำลองแบบต่างๆ ที่นำไปใช้ในการพัฒนาโครงการควรได้รับความเห็นชอบจากผู้มีส่วนร่วมทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการ โดยหลักแล้วควรแบ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญ 2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก 3) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรอง
- ศึกษาและอภิปรายเกี่ยวกับระดับความเกี่ยวข้องของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละรายเท่าที่เป็นไปได้ ในโครงการที่กำลังพิจารณาอยู่ รวมถึงแนวโน้มจุดยืนของพวกเขาว่าจะสนับสนุนหรือต่อต้านโครงการ

เครื่องมือ 4.2: การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Analysis)

การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งจะประสบความสำเร็จเมื่อได้รับคำปรึกษาโดยตรงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตัวจริง หลังจากระดมความคิดภายในทีมแล้ว วิธีเริ่มต้นการมีส่วนร่วมที่ดีคือ จัดการสนทนากลุ่มหรือสัมมนาเชิงปฏิบัติการกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก โดยทั่วไปการวิเคราะห์นี้จะช่วยประเมินว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ เหล่านั้นจะมีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อโครงการอย่างไร และช่วยค้นหายุทธศาสตร์ความร่วมมือที่เป็นไปได้ที่เหมาะสม

รูปที่ 13: ตารางอำนาจ-ความสนใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

1) ตารางอำนาจ-ความสนใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การทำแผนที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทำให้ทราบรายชื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ขึ้นต่อไปคือวิเคราะห์อำนาจ/อิทธิพลและระดับความสนใจที่จะเข้าร่วมโครงการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ปรากฏรายชื่อ ในขั้นนี้สามารถมุ่งเน้นไปที่การแบ่งปันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการพัฒนายุทธศาสตร์ความร่วมมือสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มต่างๆ รูปที่ 13 แสดงเครื่องมือที่มีประโยชน์ในการวิเคราะห์อำนาจและความสนใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

- วาดตารางขนาดใหญ่ที่มีแกนแนวตั้งและแนวนอนตามรูปที่ 13
- แกนแนวตั้งคือ ระดับอำนาจ/อิทธิพลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับโครงการ กล่าวคือ อำนาจ/อิทธิพลต่ำอยู่ด้านล่าง และอำนาจ/อิทธิพลสูงอยู่ด้านบน
- แกนแนวนอนคือระดับความสนใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อโครงการ กล่าวคือ ความสนใจต่ำหรือต่อต้านอยู่ด้านซ้าย และความสนใจสูงหรือสนับสนุนอยู่ด้านขวา
- แบ่งตารางออกเป็น 4 ช่องและเขียนตัวเลข 1 2 3 4 ลงในช่องทั้ง 4 ช่องของตาราง แต่ละช่องมีระดับอำนาจ/อิทธิพล และความสนใจ/การสนับสนุนที่แตกต่างกัน

<p>2</p> <p>อำนาจ/อิทธิพลสูง แต่ ความสนใจ/การสนับสนุนต่ำ</p>	<p>1</p> <p>อำนาจ/อิทธิพลสูง และ ความสนใจ/การสนับสนุนสูง</p>
<p>4</p> <p>อำนาจ/อิทธิพลต่ำ และ ความสนใจ/การสนับสนุนต่ำ</p>	<p>3</p> <p>อำนาจ/อิทธิพลต่ำ แต่ ความสนใจ/การสนับสนุนสูง</p>

- ระดับอำนาจ-ความสนใจของแต่ละช่องสามารถบ่งบอกถึงระดับการสนับสนุนหรือแรงจูงใจที่จะเข้าร่วมโครงการและระดับอิทธิพลต่อความสำเร็จของโครงการ
- ตรวจสอบรายการรายชื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเขียนชื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียลงในช่องตามข้อมูลที่ท่านมี

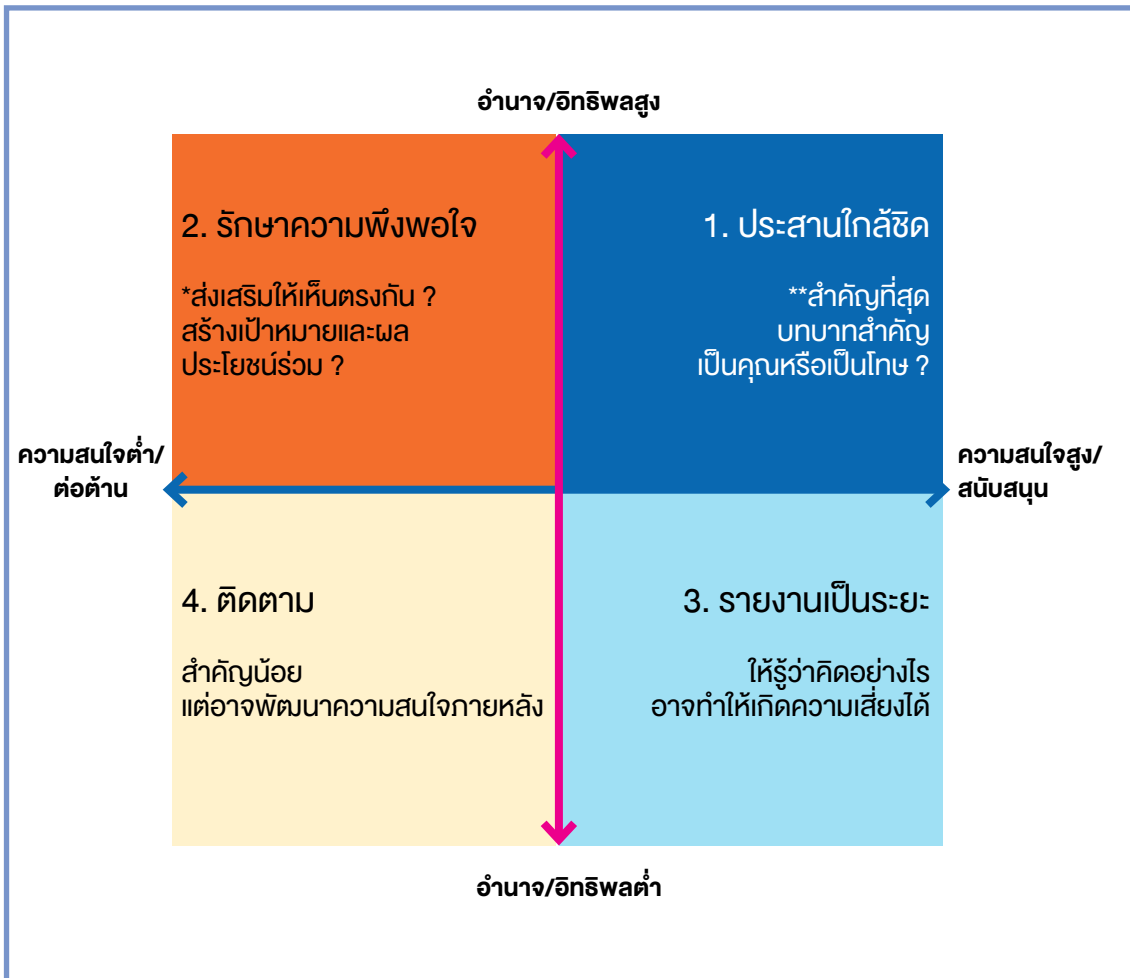
คำแนะนำ: วิธีทราบอำนาจ ความสนใจ และแนวโน้มการสนับสนุนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

เป็นไปได้ที่จะทราบระดับอำนาจ/อิทธิพล ความสนใจหรือแรงจูงใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกราย เช่นเดียวกับที่ไม่สามารถทราบว่าโครงการจะได้รับการสนับสนุนในระดับใด ดังนั้นวิธีที่ดีที่สุดคือการพูดคุยโดยตรงกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละราย

2) กลยุทธ์การประสานกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีระดับอำนาจ/อิทธิพล และความสนใจ/การสนับสนุนที่ต่างกัน ควรมีการจัดลำดับความสำคัญและมีการวางกลยุทธ์ในการประสานกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่ม รูปที่ 14 แสดงกลยุทธ์ต่างๆ ของการประสาน

รูปที่ 14: กลยุทธ์การประสานกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

- กลุ่มที่ 1 อำนาจสูง-ความสนใจสูง: ความสำคัญสูงสุด บุคคลเหล่านี้คือผู้มีบทบาทสำคัญที่ควรมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ตามการที่คนกลุ่มนี้มีระดับอำนาจ-ความสนใจสูงอาจไม่ได้เป็นประโยชน์ต่อโครงการเสมอไป ในทางกลับกันอาจมีผลกระทบในเชิงลบต่อโครงการหากเป้าหมายของคนกลุ่มนี้ไม่สอดคล้องกับโครงการ
- กลุ่มที่ 2 อำนาจสูง-ความสนใจต่ำ: รักษาความพึงพอใจ บุคคลเหล่านี้อาจเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่มีอำนาจและอิทธิพลต่อความสำเร็จของโครงการ แต่อาจต้องการแรงจูงใจที่จะเข้าร่วม ซึ่งคงต้องอาศัยการสร้างการเข้าใจ เป้าหมาย และผลประโยชน์ร่วมกัน

- กลุ่มที่ 3 อำนาจต่ำ-ความสนใจสูง: รายงานเป็นระยะ เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องทราบมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มนี้ และคอยระวังปัจจัยเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น
- กลุ่มที่ 4 อำนาจต่ำ-ความสนใจต่ำ: มีความสำคัญต่ำ ให้ติดตาม เนื่องจากบุคคลกลุ่มนี้อาจดูเหมือนไม่มีความสนใจและแนวโน้มความเกี่ยวข้องต่ำ แต่อาจพัฒนาความสนใจได้ในภายหลัง
- การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม ควรแบ่งปันข่าวสารเป็นประจำกับกลุ่มที่มีความสนใจสูง ในขณะที่สื่อสารอย่างระมัดระวังและอย่างมีกลยุทธ์กับกลุ่มที่มีความสนใจต่ำหรือกลุ่มที่อาจต่อต้านโครงการ
- เผื่อระวังข้อกังวลหรือข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นและทำการแก้ไข ทางที่ดีควรมีพันธมิตร สร้างความเข้าใจ เป้าหมาย และผลประโยชน์ร่วมกัน
- ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอาจเปลี่ยนสถานะได้ เช่น ผู้ที่มีความสนใจต่ำหรือแนวโน้มต่อต้านอาจเปลี่ยนมาสนับสนุนหรือเป็นพันธมิตรเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงหรือได้รับข้อมูลเพิ่มเติม

3) สรุปการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผลจากการทำแผนที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยใช้ตารางอำนาจ-ความสนใจข้างต้นสามารถสรุปออกมาเป็นตารางดังตัวอย่างด้านล่าง ตาราง 4.1 สามารถใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในการวางแผนและดำเนินโครงการในอนาคต

ตาราง 4.1: ตารางวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	อำนาจ-ความสนใจ	ผลกระทบจากโครงการ (+/-)	การสนับสนุนต่อโครงการ	ปัจจัยเสี่ยง	กลยุทธ์

เมื่อไม่นานมานี้มีแนวคิดใหม่เกิดขึ้นโดยกล่าวว่า ไม่เพียงมนุษย์เท่านั้นที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศก็สามารถเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เช่นกัน ดังนั้นในการริเริ่มโครงการใหม่ควรคำนึงถึงสุขภาพ ชีวิต และสุขภาวะของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติด้วย ไม่ใช่เพียงเฉพาะของมนุษย์

เครื่องมือ 4.3: การวิเคราะห์ผลกระทบด้าน CC-GSI

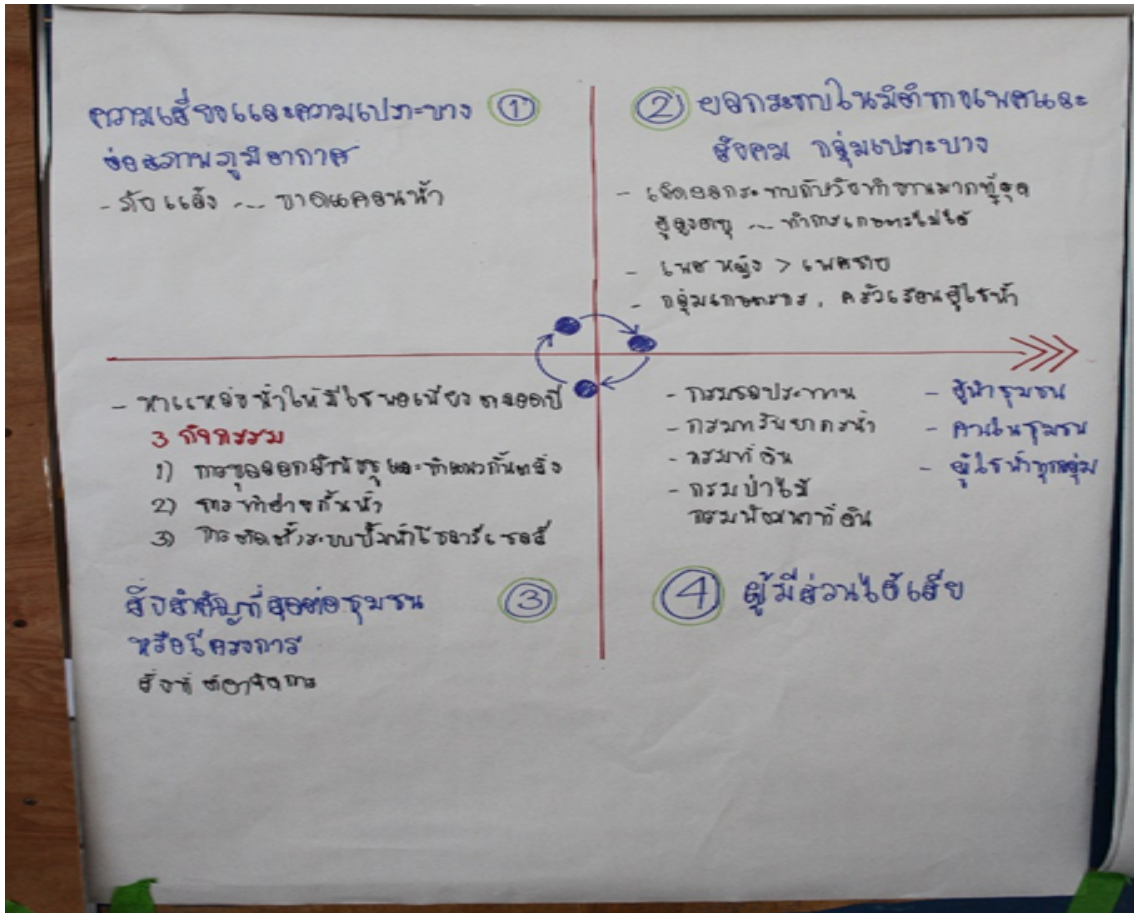
การวิเคราะห์ผลกระทบด้าน CC-GSI จะช่วยบูรณาการผลของการวิเคราะห์ CC-GSI และการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อนำไปพัฒนาโครงการ ข้อค้นพบจากข้อมูลทุติยภูมิและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่รวมผลจากข้อมูลปฐมภูมิ การพูดคุยระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับหน่วยงานราชการ องค์กรภาคประชาสังคม องค์กรปกครองท้องถิ่น และตัวแทนกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบต่างๆ ประกอบกันเป็นพื้นฐานของการวิเคราะห์ผลกระทบด้าน CC-GSI

การวิเคราะห์ผลกระทบด้าน CC-GSI คือการวิเคราะห์ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่บูรณาการมุมมองในมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI) หรือเรียกได้ว่าเป็นการวิเคราะห์ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ตอบสนองต่อมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI-responsive) ที่มีการระบุถึง

- ความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศที่สำคัญและความเปราะบางในแต่ละภาคส่วนหรือพื้นที่เป้าหมาย
- ประชากรกลุ่มต่างๆ ได้รับความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศและได้รับผลกระทบอย่างไร
- ใครคือกลุ่มเปราะบางเป็นพิเศษ
- อะไรคือช่องว่างและความต้องการของการปรับตัวและการลดปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ในประชากรกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่
- กลุ่มประชากรต่างๆ มีขีดความสามารถและโอกาสใดบ้างในการตอบสนองต่อความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศ
- มีอุปสรรคใดขัดขวางขีดความสามารถและโอกาสในการสนับสนุนของกลุ่มประชากรต่างๆ ต่อการดำเนินการที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- ลำดับความสำคัญของชุมชนตามที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้ตกลงกันคืออะไร
- สามารถสนับสนุนให้กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ/เปราะบาง/ด้อยโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจได้อย่างไร เพื่อให้ได้วิธีแก้ปัญหาที่ครอบคลุม เหมาะสมกับท้องถิ่น และมุ่งเน้นสำหรับการปรับตัวและการลดปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- กลุ่มประชากรที่ได้รับผลกระทบกลุ่มต่างๆ สามารถได้รับประโยชน์ที่เท่าเทียมกันจากการลงทุนด้านสภาพภูมิอากาศได้อย่างไร

การวิเคราะห์ผลกระทบ CC-GSI ควรดำเนินการในช่วงท้ายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (ดูตาราง 3.1: ขั้นตอนทั่วไปของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ในหัวข้อขั้นตอนที่ 3) เมื่อมีการแบ่งปันข้อค้นพบต่างๆ ของ PAR กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ตรวจสอบความถูกต้อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถใช้ข้อค้นพบที่ได้รับการตรวจสอบแล้วในการปรึกษาหารือและตกลงเป้าหมายร่วมกันบนพื้นฐานของข้อค้นพบเหล่านั้น และวางแผนดำเนินการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศร่วมกันไม่ว่าจะเป็นแผนระยะสั้น ระยะกลาง หรือระยะยาว

รูปที่ 15: เมทริกซ์ของการวิเคราะห์ผลกระทบ CC-GSI

(รายงานสรุปการวิเคราะห์ผลกระทบ CC-GSI ที่ได้จากการประชุมปรึกษาหารือกับชุมชนเม็กดำ ตำบลพยุหะภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม วันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2564)

ในทางปฏิบัติ ผู้จัดหรือวิทยากรการประชุมหรือสัมมนาเชิงปฏิบัติการสามารถใช้เมทริกซ์นี้เป็นเครื่องมือในการสนับสนุนกิจกรรมการอภิปรายได้ ตัวอย่างเช่น สามารถอธิบายองค์ประกอบหลัก 4 ประการของเมทริกซ์และจากนั้นจึงทำกิจกรรม (เช่น งานกลุ่ม) เพื่อหาบทสรุปที่มีสาระสำคัญสำหรับแต่ละช่อง

- 1) ความเสี่ยงและความเปราะบางจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (เรียงลำดับความสำคัญ 1 2 3 ...)
- 2) ผลกระทบด้าน GSI และกลุ่มเปราะบาง (หาช่องว่างและความต้องการด้าน GSI ความสามารถและลำดับความสำคัญ การสนับสนุนที่เป็นไปได้สำหรับการดำเนินการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ใครคือผู้ที่ได้รับผลกระทบและเปราะบางมากที่สุด)
- 3) ลำดับความสำคัญของชุมชน (ประเด็น/ปัญหาใดที่ต้องแก้ไขเป็นลำดับแรก ลำดับที่สอง ...) ตามที่ตกลงกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

- 4) ใครคือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญ (ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรงและผู้มีบทบาทหลัก) เพื่อจัดลำดับการดำเนินงาน (โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษแก่ผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง)

(ดูตัวอย่างเมทริกซ์วิเคราะห์ผลกระทบ CC-GSI ที่ปฏิบัติจริงในชุมชนแห่งหนึ่งของจังหวัดมหาสารคามที่หน้า 109)

สิ่งสำคัญที่ต้องเน้นย้ำคือ ควรดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่ากลุ่มผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง กลุ่มเปราะบาง และกลุ่มด้อยโอกาสได้รวมอยู่ในบรรดาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่จะปรึกษาหารือ (เช่น หญิงยากจน เยาวชน หญิงและชายสูงอายุ ผู้พิการ ชนกลุ่มน้อย) เพื่อให้คนเหล่านั้นสามารถให้ข้อมูลและมุมมองโดยตรงแก่ผู้วางแผน หากกลุ่มเปราะบางเคยถูกกีดกันออกจากกระบวนการตัดสินใจในอดีต อาจจำเป็นต้องใช้มาตรการเฉพาะเจาะจง พยายามทำข้อสรุปของแต่ละหัวข้อให้ชัดเจนและขอความเห็นชอบเกี่ยวกับบทสรุปเหล่านั้นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ขั้นตอนที่ 5: การกำหนดโครงการ CC-GSI

ข้อสรุปของการวิเคราะห์ผลกระทบ CC-GSI ในขั้นตอนที่ 3 เป็นข้อมูลสำหรับการกำหนด/บูรณาการโครงการหน่วยงานรัฐมักกำหนดโครงการจากบทบาทหน้าที่ ข้อมูลที่ได้จากงานประจำ และการวิเคราะห์สถานการณ์ของตน หน่วยงานสามารถดำเนินการตามขั้นตอนการกำหนดโครงการด้วยวิธีดังกล่าวได้ตามปกติ แต่ควรใช้ร่วมกับข้อมูล CC-GSI และผลการวิเคราะห์ที่ได้มาจากการวิเคราะห์ CC-GSI ในขั้นตอนก่อนหน้า เป้าหมายหลักของการบูรณาการ CC-GSI ยังคงเหมือนเดิมซึ่งก็คือการดำเนินการตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของหน่วยงาน และเสริมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผล

มาตรการ CC-GSI

โดยทั่วไปมาตรการ CC-GSI แบ่งเป็น 2 ประเภทหลัก

- มาตรการการปรับตัว (Adaptation measures) มีเป้าหมายเพิ่มพูนขีดความสามารถของกลุ่มประชากรที่ได้รับผลกระทบในการตอบสนองต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในเชิงรุกและอย่างมีประสิทธิภาพ
- มาตรการลดปัญหา (Mitigation measures) มุ่งเน้นที่จะเพิ่มพูนขีดความสามารถของกลุ่มประชากรที่ได้รับผลกระทบในการเข้าร่วมกิจกรรมลดปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้อย่างมีความหมาย ซึ่งจะช่วยให้ปรับปรุงขั้นตอนการลดปัญหา/ผลลัพธ์ให้ดียิ่งขึ้น

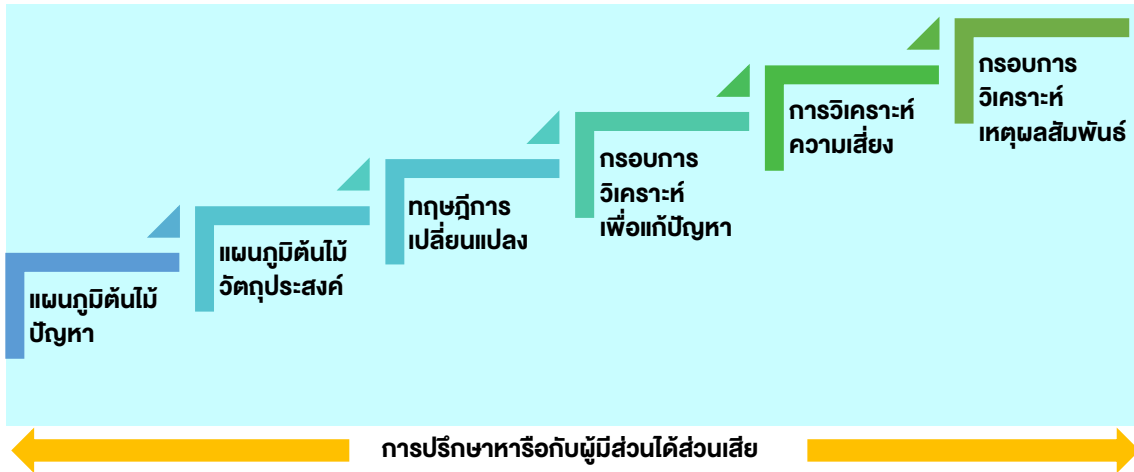
เนื่องจากปัญหาและความท้าทายที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อประชากรมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับบริบทพื้นที่ ธรรมเนียมปฏิบัติ เศรษฐกิจสังคม และสภาพท้องถิ่น มาตรการใดๆ จึงต้องสนองต่อเป้าหมายหน้าที่ของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก โดยมีการดำเนินการเพิ่มเติมเพื่อจัดการกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีต่อประชากร

เครื่องมือสำคัญ 6 ประเภทที่สามารถนำมาใช้ในการกำหนดโครงการ CC-GSI มีดังนี้

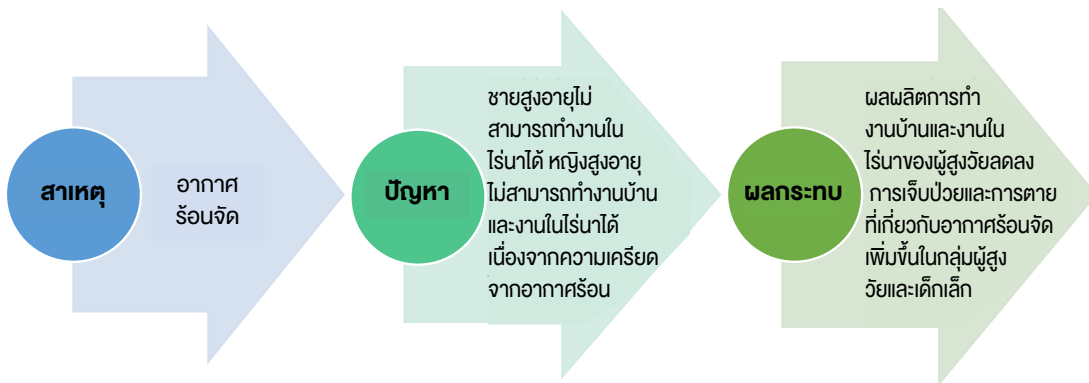
- 1) แผนภูมิต้นไม้ปัญหา (Problem Tree Analysis)
- 2) แผนภูมิต้นไม้วัตถุประสงค์ (Objective Tree Analysis)
- 3) ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (Theory of Change)
- 4) กรอบการวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา (Solution Analysis Framework)
- 5) การวิเคราะห์ความเสี่ยง (Risk Analysis)
- 6) กรอบการวิเคราะห์เหตุผลสัมพันธ์ (Logical Framework)

รูปที่ 16: เครื่องมือกำหนดโครงการ CC-GSI แสดงลำดับการวิเคราะห์ของเครื่องมือ 6 ประเภท ควรมีการปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องตลอดขั้นตอนการกำหนดโครงการ

รูปที่ 16: เครื่องมือกำหนดโครงการ CC-GSI

- ประการแรก ต้องมีการเชื่อมโยงผลกระทบที่หลากหลายของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีต่อกลุ่มประชากรต่างๆ อย่างชัดเจนเพื่อกำหนดห่วงโซ่ความสัมพันธ์ (สาเหตุ-ปัญหา-ผลกระทบ) การใช้แผนภูมิต้นไม้ปัญหาจะทำให้สามารถระบุสาเหตุ ผลกระทบที่แวดล้อมปัญหา และความเชื่อมโยงระหว่างกันได้
- จากนั้นจึงสามารถแปลงปัญหาดังกล่าวเป็นวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน (ซึ่งคือสิ่งที่ต้องการแก้ไขหรือบรรลุผล) โดยใช้แผนภูมิต้นไม้วัตถุประสงค์ ดังตัวอย่างที่แสดงด้านล่าง ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น อากาศร้อนจัด อาจกระทบประชากรสูงอายุในชุมชนเกษตรกรรม (เช่น ความเครียดจากอากาศร้อน อ่อนเพลีย โรคลมร้อน) ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรลดลงและเพิ่มความเสี่ยงต่อโรคภัยไข้เจ็บตลอดจนการเสียชีวิตอันเนื่องจากอากาศร้อน
- หลังจากแปลงปัญหาเป็นวัตถุประสงค์แล้ว หน่วยงานรัฐสามารถใช้ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงเพื่อ

วิเคราะห์ถึงวิธีการใช้มาตรการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทันที การเปลี่ยนแปลงระยะกลาง และระยะยาว นอกจากนี้ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงยังช่วยหน่วยงานรัฐในการตั้งคำถามลูกศรแห่งห่วงโซ่ผลลัพธ์ เชื่อมโยงมาตรการ/กิจกรรมเข้ากับผลลัพธ์ ผลผลิต และผลกระทบเบื้องต้น

- กระบวนการระบุ จัดลำดับความสำคัญ และเลือกมาตรการที่จะแก้ปัญหา CC-GSI สามารถกระทำในกรอบการวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาผ่านการวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางการเปลี่ยนแปลง
- จากนั้น การวิเคราะห์ความเสี่ยงช่วยระบุความเสี่ยงที่เป็นไปได้และอุปสรรคที่แฝงอยู่ในการนำมาตรการ CC-GSI ที่วางแผนไว้ไปใช้และค้นหาเครื่องมือในการลดปัญหาที่เป็นไปได้เพื่อจัดการกับความเสี่ยงและอุปสรรคดังกล่าว
- สุดท้าย ข้อมูลในการออกแบบโครงการทั้งหมด ได้แก่ วัตถุประสงค์ ผลลัพธ์ ผลผลิต ข้อมูลนำเข้า กิจกรรม ตัวชี้วัด และอื่นๆ สามารถสรุปเป็น “กรอบแม่แบบ” โดยใช้กรอบการวิเคราะห์เหตุผลสัมพันธ์ที่จะทำให้บทสรุปเชิงกลยุทธ์ของเป้าหมาย วัตถุประสงค์ กิจกรรม สมมติฐาน ตัวชี้วัดของโครงการ รวมถึงแหล่งที่มาของการตรวจสอบยืนยันเพื่อนำไปดำเนินการ เฝ้าติดตาม วัดผล และรายงานความสำเร็จตลอดจนการถอดบทเรียน

เครื่องมือ 5.1: แผนภูมิต้นไม้ปัญหา (Problem Tree Analysis)

เครื่องมือนี้ใช้เพื่อกำหนดห่วงโซ่ความสัมพันธ์ซึ่งปัญหาหลักได้ฝังอยู่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงภาพรวมอย่างกว้างของปัญหาที่ต้องแก้ไข ตลอดจนระบุสาเหตุและผลกระทบเฉพาะเจาะจงของปัญหาที่ได้รับรู้บนพื้นฐานของข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ความเปราะบางและผลกระทบ CC-GSI ที่ได้ทำไว้ก่อนหน้านี้ ปัญหาหลักไม่จำเป็นต้องมุ่งเน้นไปที่ CC-GSI อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ CC-GSI จะนำไปสู่การระบุสาเหตุและผลกระทบเฉพาะเพศกลุ่มประชากร หรือทางสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ดังที่แสดงไว้ในตัวอย่างเรื่องปัญหาความร้อนสูงข้างต้น ผลกระทบครอบคลุมไปถึงหญิงและชายสูงอายุที่ไม่สามารถทำงานและกิจวัตรประจำวันเนื่องจากความเครียดจากอากาศร้อน ผลกระทบนั้นทำให้ผลผลิตจากไร่นาของครัวเรือนสูงอายุลดลง และเพิ่มอัตราการเจ็บป่วยและเสียชีวิตของผู้สูงอายุและเด็กเล็กอันเนื่องมาจากความร้อน ดังนั้นปัญหานี้จึงมีมิติด้านอายุ เพศ และอาชีพเข้ามาเกี่ยวข้อง

ตัวอย่างเช่น ชายสูงอายุไม่สามารถทำงานนอกบ้าน ในขณะที่หญิงชานาไม่สามารถทำงานบ้านหลายอย่างพร้อมกัน หรือต้องเดินระยะทางไกลเพื่อพาปุ๋ยสัตว์ไปยังแหล่งน้ำหรือนำน้ำกลับมาใช้ในครัวเรือน ครัวเรือนข้ามรุ่นที่มีชานาสูงอายุอาศัยร่วมกับหลานที่เป็นเด็กเล็ก หรือครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุอาศัยเพียงลำพังมีความเปราะบางต่อความยากจน ไร้ความมั่นคงทางอาหารและน้ำ และมีความเสี่ยงด้านสุขภาพที่เพิ่มขึ้น²⁵

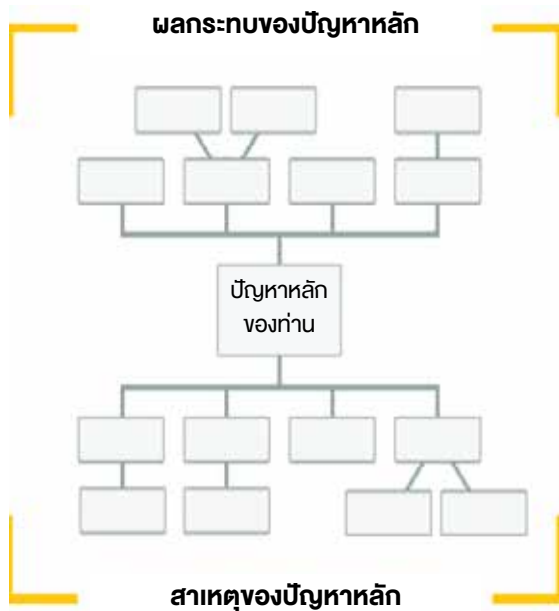
25 HelpAge International, การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในโลกสูงวัย, HelpAge Position Paper, 2015, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/COP21_HelpAge_PositionPaper_Final_0.pdf

1) ระบุปัญหา

เริ่มต้นจากแผนภูมิต้นไม้เปล่า (ดูภาพด้านล่าง) จากนั้นเพิ่มกิ่งก้าน ราก และระดับชั้นต่างๆ ให้ครอบคลุมองค์ประกอบทุกตัวของปัญหา

ปัญหาในภาพรวมอาจถูกระบุไว้แล้วจากการวิเคราะห์ CC-GSI ที่กระทำก่อนหน้านี้นี้ แต่กิจกรรมนี้จะกำหนดปัญหาที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น ซึ่งอาจเชื่อมโยงไปยังอีกหลายปัญหา

- ในการระดมความคิด ให้เขียนปัญหา และระบุปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของปัญหาเหล่านั้น แล้วเลือกปัญหา CC-GSI ที่สำคัญที่สุด
- ปัญหาควรแสดงถึงสถานะเชิงลบที่มีอยู่ ไม่ใช่เพราะไม่มีทางแก้ไข เช่น “หญิงชานาสูงอายุได้รับผลกระทบมากที่สุดจากสภาวะแห้งแล้ง” นั่นคือปัญหา แต่ “การที่ไม่มีน้ำ” ไม่ใช่ปัญหา

2) ระบุสาเหตุ

พิจารณาสเหตุของปัญหาโดยตั้งคำถาม “ทำไม” และ “ทำไม” และ “ทำไม” ตั้งแต่ระดับสูงสุดของสาเหตุ (สาเหตุหลักหรือสาเหตุที่ชัดเจนที่สุด) ไปจนถึงระดับที่ต่ำลงมาเรื่อยๆ (ชัดเจนน้อยกว่าแต่เป็นสาเหตุสำคัญที่สุดหรือรองลงมา) จนกระทั่งไปต่อไม่ได้ (ถึงสาเหตุรากเหง้า หรือสาเหตุพื้นฐาน หรือสาเหตุเชิงโครงสร้างของปัญหาหลัก) ตัวอย่างเช่น “ทำไมจึงเกิดสภาวะแห้งแล้ง” (คำตอบอาจเป็น ฝนไม่ตกตามฤดูกาล) จากนั้นถามต่อไปว่า “ทำไมฝนจึงไม่ตกตามฤดูกาล” (คำตอบอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพดินฟ้าอากาศ) จากนั้นจึงถามคำถาม “ทำไม” และ “ทำไม” ไปเรื่อยๆ

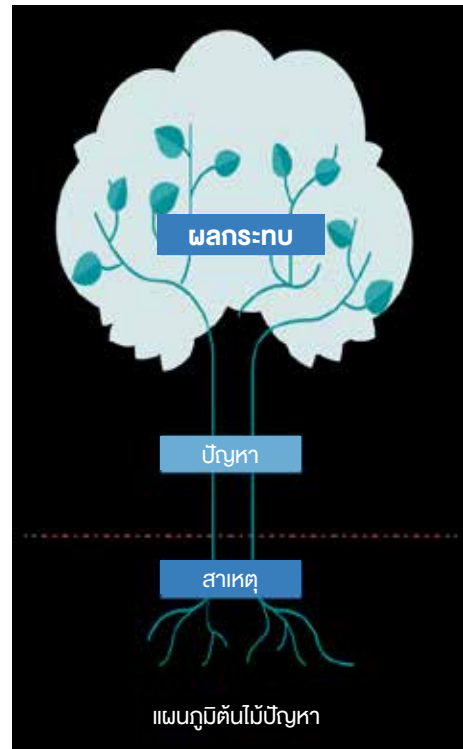
- บ่อยครั้งที่หลายปัญหาที่พบจากขั้นที่ 1) เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาหลักและสามารถใส่เข้าไปในช่องว่างของต้นไม้
- นอกจากนั้น ยังมีความเป็นไปได้ที่สาเหตุหนึ่งจะประกอบด้วยชั้นของสาเหตุอีกหลายชั้น พยายามค้นหาสิกลงไป หากยังพบรายละเอียดของสาเหตุมากเท่าใดก็ยิ่งพบทางแก้ไขปัญหาง่ายขึ้นตามไปด้วย
- สามารถใช้กระดาษโน้ตติดขาว (post-it) เพื่อให้สามารถเคลื่อนย้ายหรือจัดวางสาเหตุแต่ละสาเหตุไปรอบๆ ใต้ต้นไม้ได้อย่างสะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องการจัดกลุ่มสาเหตุที่เกี่ยวข้องกัน

3) ระบุผลกระทบ

ค้นหาผลกระทบของปัญหาหลักโดยตั้งคำถามว่า “อะไรคือผลที่ตามมา” จนกว่าจะไปที่ต่อไม่ได้ องค์ประกอบสุดท้ายของแผนภูมิต้นไม้ปัญหาคือผลกระทบจากปัญหาหลัก

ตัวอย่างเช่น “ผลกระทบที่ตามมาของสภาวะแห้งแล้งคืออะไร” (คำตอบอาจเป็นการขาดแคลนน้ำเพื่อการทำนาและการบริโภคในครัวเรือน) “ผลกระทบที่ตามมาของการขาดแคลนน้ำคืออะไร” (คำตอบอาจเป็นการทำนาล้มเหลว ผลผลิตทางการเกษตรลดลง สูญเสียรายได้ สุขภาพของคนและสัตว์เลี้ยงที่แย่) จากนั้นก็ตั้งคำถามต่อไปเรื่อยๆ “ผลกระทบที่ตามมาของ... คืออะไร”

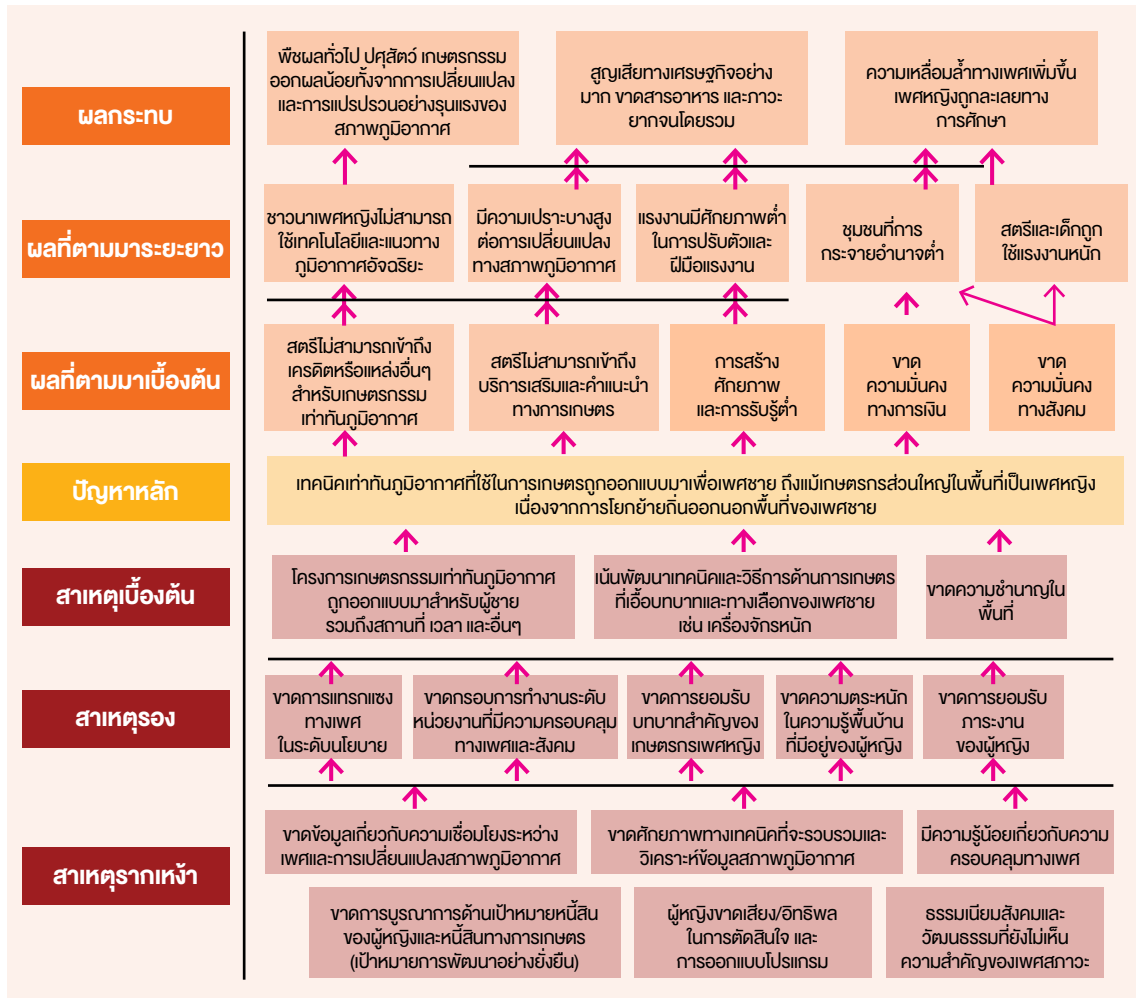
- เขียนผลกระทบเหล่านี้เหนือปัญหา จากนั้นสร้าง “กิ่งก้าน” ของต้นไม้ อาจมีผลกระทบหลายชั้นได้แต่จำเป็นต้องระบุอย่างเฉพาะเจาะจง (ดูตัวอย่างแผนภูมิต้นไม้ปัญหาในรูปที่ 17)
- สุดท้าย เขียนคำชี้แจงปัญหา (problem statement) สรุปสาเหตุและผลกระทบลงในตารางด้านล่าง

ตาราง 5.1: ตารางสรุปสาเหตุ ปัญหา และผลกระทบ

ผลกระทบ			
คำชี้แจงปัญหา			
สาเหตุ			

รูปที่ 17: ตัวอย่างแผนภูมิต้นไม้ปัญหาเรื่องเกษตรกรรมเท่ากันภูมิอากาศ

ที่มา: M. Dupar and P. Velasco, ปฏิบัติการเดินหน้าด้านความเท่าเทียมทางเพศและภูมิอากาศ: คู่มือปฏิบัติ การกำหนดเป้าหมาย และติดตามความก้าวหน้า, เคปทาวน์: เครือข่ายความรู้ด้านภูมิอากาศและการพัฒนา (Climate and Development Knowledge Network), พ.ศ. 2564.

💡 แผนภูมิต้นไม้ปัญหาเป็นขั้นตอนแรกในการกำหนดโครงการ การวิเคราะห์
นี้แสดงให้เห็นภาพวงกว้างของห่วงโซ่ความสัมพันธ์ซึ่งเป็นพื้นฐานของการ
หาทางแก้ไข หากสามารถระบุปัญหาอย่างเจาะจงมากเท่าใดก็ยิ่งทำให้สามารถ
กำหนดวัตถุประสงค์ได้ชัดเจนมากขึ้น ตลอดจนกำหนดมาตรการที่เหมาะสม
ยิ่งขึ้นในทางปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ด้วยเช่นกัน

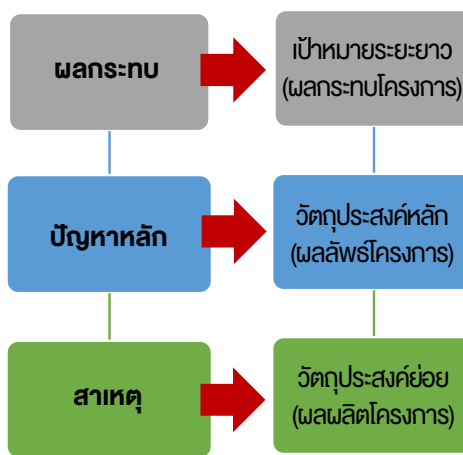
เครื่องมือ 5.2: แผนภูมิต้นไม้วัตถุประสงค์ (Objective Tree Analysis)

เครื่องมือนี้ใช้เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์หลักของโครงการ วัตถุประสงค์ย่อย และเป้าหมายซึ่งอ้างอิงจากปัญหา สาเหตุ และผลกระทบที่ค้นพบในแผนภูมิต้นไม้ปัญหา โดยทั่วไปแล้วหากสามารถระบุวัตถุประสงค์อย่างเจาะจง มากเพียงใด จะยิ่งทำให้สามารถกำหนดมาตรการที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากขึ้นเท่านั้น

1) กำหนดวัตถุประสงค์หลักของโครงการ

ในการสร้างแผนภูมิต้นไม้วัตถุประสงค์ เพียงเปลี่ยนข้อความในแต่ละช่อง (ส่วนใหญ่เป็นข้อความเชิงลบ) บนแผนภูมิต้นไม้ปัญหาเป็นข้อความวิธีการแก้ไขเชิงบวก ตัวอย่างเช่น กรณี เนื่องจากความร้อน

- “เกษตรกรผู้สูงอายุเป็นโรคลมร้อน เจ็บป่วย และเสียชีวิตเนื่องจากความร้อนมากขึ้น” เปลี่ยนเป็น “เกษตรกรผู้สูงอายุเป็นโรคลมร้อน เจ็บป่วย และเสียชีวิตเนื่องจากความร้อนน้อยลง”

วัตถุประสงค์หลักของโครงการถูกเปลี่ยนจากปัญหาหลักเป็นผลลัพธ์ของโครงการ

2) กำหนดวัตถุประสงค์ย่อย

โดยทั่วไปการแปลงสาเหตุของปัญหาหลักเป็นข้อความเชิงบวก สามารถนำมาใช้ในการระบุ วัตถุประสงค์ย่อยที่จะช่วยทำให้บรรลุวัตถุประสงค์หลัก วัตถุประสงค์ย่อยที่ถูกแปลงมาจาก สาเหตุจะเรียกว่าผลลัพธ์ (outputs) ของโครงการ ตัวอย่างเช่น สาเหตุหนึ่งของปัญหาสุขภาพที่ เกี่ยวข้องกับความร้อนในสตรีสูงอายุ

- “สตรีสูงอายุต้องเดินระยะทางไกลเพื่อหาแหล่งน้ำสำหรับปศุสัตว์ของตน” เปลี่ยนเป็น “สตรีสูงอายุสามารถเข้าถึงแหล่งน้ำสำหรับปศุสัตว์ของตน”

3) กำหนดผลกระทบโครงการที่อาจเกิดขึ้น

การแปลงผลกระทบเชิงลบของปัญหาหลักเป็นเป้าหมายเชิงบวกระยะยาวเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ผลกระทบโครงการที่อาจเกิดขึ้นหากบรรลุวัตถุประสงค์หลัก (ผลลัพธ์ของโครงการ) ตัวอย่างเช่น ส่วนหนึ่งของผลกระทบจากสภาวะแห้งแล้งคือพืชผลเสียหาย ผลผลิตการเกษตรต่ำ ขาดแคลน น้ำดื่มสะอาดในชุมชนยากจน และขาดความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจนที่สุด

สิ่งเหล่านี้สามารถถูกแปลงเป็น:

- การผลิตทางเกษตรที่ยั่งยืนโดยปลูกพืชที่ทนต่อสภาวะแห้งแล้ง
- แหล่งน้ำดื่มสะอาดแบบยั่งยืนในชุมชนยากจน
- ความมั่นคงทางอาหารสำหรับครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจนที่สุด

ตาราง 5.2 สามารถใช้กำหนดคำชี้แจงวัตถุประสงค์ (objective statement) 3 ระดับ

ตาราง 5.2: คำชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการ

คำชี้แจงปัญหาหลัก	วัตถุประสงค์หลักของโครงการ (ผลลัพธ์)
สาเหตุ	วัตถุประสงค์ย่อย (ผลผลิต)
•	1)
•	2)
•	3)
•	4)
•	5)
ผลกระทบ	เป้าหมายระยะยาว (ผลกระทบ)
•	1)
•	2)
•	3)

การวิเคราะห์แผนภูมิต้นไม้วัตถุประสงค์คือขั้นที่สองในการกำหนดโครงการ การวิเคราะห์นี้ช่วยกำหนดวัตถุประสงค์ย่อย (ผลผลิต) ที่ต้องทำให้สำเร็จเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หลักของโครงการ ยิ่งวัตถุประสงค์หลักและวัตถุประสงค์ย่อย (ผลลัพธ์และผลผลิต) มีความเจาะจงมากเท่าใด จะยิ่งทำให้สามารถกำหนดมาตรการ CC-GSI ที่เหมาะสมในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้น

เครื่องมือ 5.3: ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (Theory of Change)

หลังจากมีการแปลงคำชี้แจงปัญหาและสาเหตุเป็นวัตถุประสงค์หลักและวัตถุประสงค์ย่อยแล้ว ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงจะช่วยวิเคราะห์ว่าจะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์หลักหรือผลลัพธ์ของโครงการผ่านชุดของผลผลิต (ซึ่งได้จากวัตถุประสงค์ย่อย) ได้อย่างไร ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนามาตรการที่มีกิจกรรมโครงการแบบเจาะจงต่อไป ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงคือชุดความเชื่อเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่งจะใช้ตรวจสอบสมมติฐานพื้นฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจริงในบริบทต่างๆ ในทางปฏิบัติ ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทำหน้าที่เป็นหัวข้อที่เชื่อมโยงกิจกรรมโครงการ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายให้มีความสอดคล้องกัน ดังที่แสดงในรูปแบบที่ 18 การกระทำที่ 1 นำไปสู่การกระทำที่ 2 จากนั้นการกระทำที่ 2 นำไปสู่ 3 4 5 และต่อไป

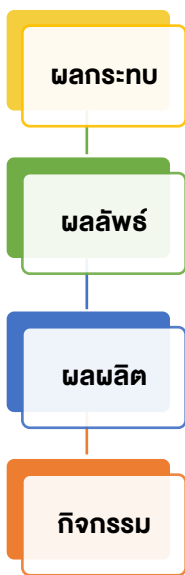
รูปที่ 18: เส้นทางการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ

การอธิบายทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงและสมมติฐานพื้นฐานสามารถช่วยทำให้โครงการมีตรรกะที่หนักแน่นขึ้น ตลอดจนช่วยในการระบุช่องว่างและความต้องการ นอกจากนี้ยังช่วยผู้วางแผนโครงการในการพัฒนาเส้นทางการเปลี่ยนแปลงในการตั้งคำถามลูกศรในห่วงโซ่ผลลัพธ์ เชื่อมโยงมาตรการ/กิจกรรม ที่ให้ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบของโครงการ ผู้วางแผนโครงการจะมีแผนผังเส้นทางการกระทำอย่างเป็นระบบและสมเหตุสมผล สามารถมองเห็นการเปลี่ยนแปลงในระยะยาวและวิธีการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นผ่านชุดขั้นตอนที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนและปฏิบัติได้จริง

1) พัฒนาเส้นทางการเปลี่ยนแปลงเชิงตรรกะและตามลำดับเวลา

ด้วยข้อมูลผลกระทบ CC-GSI ผลลัพธ์ และผลผลิตที่ได้ระบุในการวิเคราะห์แผนภูมิต้นไม้ วัตถุประสงค์ ทำให้สามารถพัฒนาเส้นทางการเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งก็คือชุดความเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังจากผลผลิตของโครงการไปสู่ผลกระทบของผลลัพธ์โครงการ

ตัวอย่างเช่น โครงการที่ระบุการขาดแคลนน้ำเพื่อการบริโภค การเกษตรกรรม และ ปศุสัตว์ในช่วงฤดูแล้งเป็นปัญหาหลักที่มีผลกระทบต่อประชากรยากจนและ ประชากรสูงอายุอย่างไม่ได้สัดส่วน ดังนั้นผลผลิตของโครงการคือ การมีน้ำ เพื่อใช้อุปโภคบริโภคตลอดทั้งปี และผลลัพธ์ที่คาดหวังอาจจะเป็นหญิงสูงอายุ ที่ยากจนและเกษตรกรสูงอายุสามารถเข้าถึงแหล่งน้ำสำหรับครัวเรือน ปศุสัตว์ และการเกษตรตลอดทั้งปี

สุดท้าย ผลกระทบอาจจะเป็นผลสะสมและผลในระยะยาวของผลผลิตและผลลัพธ์ โครงการผลิตผลการเกษตรที่เพิ่มสูงขึ้น รายได้ครัวเรือนที่ยั่งยืน สุขภาพที่ดีของคน และปศุสัตว์ในชุมชน รวมถึงครัวเรือนเกษตรกรสูงอายุที่ยากจนและแม่เลี้ยงเดี่ยว

วิธีทดสอบว่าเส้นทางการเปลี่ยนแปลงมีตรรกะและตามลำดับเวลาหรือไม่ ให้ตั้ง คำถามเช่น “ผลกระทบจะเกิดขึ้นอย่างไร” “ควรเกิดอะไรขึ้นตอนนี้และหลังจากนี้” “ใคร/อะไรคือตัวขับเคลื่อนหลักของการเปลี่ยนแปลง” “ผลกระทบจะ สอดคล้องกับเป้าหมายระยะยาวของโครงการหรือไม่”

2) กำหนดมาตรการหรือกิจกรรมเพื่อบรรลุผลผลิตเฉพาะ:

มาตรการที่กำหนดขึ้นมา ประกอบไปด้วยกิจกรรมโครงการที่เฉพาะเจาะจง เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และสามารถบริหารจัดการได้ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ได้บูรณาการมิติ CC-GSI ที่ได้จากขั้นตอนก่อนหน้านี้ ชุดกิจกรรมที่กำหนดไว้อย่างดีและสอดคล้องกับปัญหา ช่องว่าง และความต้องการที่ได้ระบุไว้ จะทำให้เกิดผลผลิตที่นำไปสู่การบรรลุผลลัพธ์ของโครงการ

เนื่องจากผลลัพธ์ของโครงการควรสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักที่กล่าวไว้ และผลผลิตควร สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ย่อย มาตรการที่มีกิจกรรมเฉพาะเจาะจงจะส่งเสริมผลผลิตที่คาดหวัง โดยตรง เครื่องมือ 5.4: กรอบการวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาจะแสดงวิธีกำหนดมาตรการที่มีกิจกรรม โครงการอย่างละเอียด

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงช่วยผู้วางแผนโครงการสร้างแผนผังเส้นทาง การเปลี่ยนแปลงอย่างมีตรรกะและเป็นระบบ ซึ่งสามารถแสดงให้เห็น ผู้บริหารระดับสูงทราบว่ามาตรการที่นำเสนอจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง หรือผลกระทบระยะยาวที่คาดหวังไว้อย่างไร

สิ่งสำคัญคือ ต้องใช้ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงก่อนที่จะกำหนดมาตรการเฉพาะ เจาะจง เพื่อให้เห็นภาพว่ากิจกรรมโครงการแต่ละกิจกรรมจะสนับสนุนการ เปลี่ยนแปลงเบื้องต้น (ผลผลิตโครงการ) ที่นำไปสู่ผลลัพธ์โครงการที่มี ผลกระทบระยะยาวได้อย่างไร

3) การรับรองความมีประสิทธิภาพของมาตรการ

เมื่อกำหนดกิจกรรมโครงการภายใต้กรอบการวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาแล้ว ระดมความคิดเบื้องต้นเพื่อหาวิธีการที่จะทำให้ทราบว่าการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังเกิดขึ้นหรือไม่ ในขั้นตอนนี้จะทำให้ได้ตัวชี้วัด (indicator) ของโครงการสำหรับประเมินประสิทธิผลของมาตรการที่ได้กำหนดไว้ จดบันทึกตัวชี้วัดและเป้าหมายคร่าวๆ เหล่านี้ (ในขั้นตอนนี้ยังไม่จำเป็นต้องมีความแม่นยำเนื่องจากจะมีการพัฒนาตัวชี้วัดในขั้นตอนที่ 5.5)

เครื่องมือ 5.4: กรอบการวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา (Solution Analysis Framework)

เครื่องมือนี้ช่วยในการค้นหา จำลำดับความสำคัญ และเลือกมาตรการด้าน CC-GSI ที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหา ด้าน CC-GSI อย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้กรอบการวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา กระบวนการนี้ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ระดมความคิดหาวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ 2) กำหนดวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติและไม่ยั่งยืน 3) ตรวจสอบตัวเลือกของมาตรการ 4) กำหนดเกณฑ์การคัดเลือก และ 5) จัดอันดับและคัดเลือกมาตรการที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร/โครงการมากที่สุด

1) ระดมความคิดหาวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปได้

ระดมความคิดเพื่อหามาตรการด้าน CC-GSI โดยอ้างอิงจากผลผลิตโครงการ (ที่สอดคล้องกับสาเหตุต่างๆ) เขียนทางเลือกของมาตรการให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้โดยไม่ต้องคิดมากเกินไป โดยตั้งคำถามว่าสาเหตุเหล่านั้นเกิดขึ้นมาได้อย่างไร

- ตัวอย่างเช่น “ทำไมลำคลองที่มีอยู่ไม่สามารถกักเก็บน้ำในฤดูแล้ง” (อาจเพราะตื้นเกินไป) “ทำไมคลองจึงตื้นเกินไป” (อาจเพราะมีตะกอนมากไป) “ทำไมจึงมีตะกอนมากไป” ให้ถามหาสาเหตุต่อไปเรื่อยๆ จนไปถึงสาเหตุรากเหง้าที่จะต้องแก้ไขด้วยมาตรการ

ในการเลือกมาตรการควรคำนึงถึงปัจจัย 5 ประการดังนี้

- วัตถุประสงค์โครงการ: วัตถุประสงค์โครงการไม่ควรตอบสนองเพียงเป้าหมายโครงการเท่านั้น แต่ต้องตอบสนองต่อบทบาทการทำงานและความรับผิดชอบขององค์กรด้วย ระบุวิธีการแก้ปัญหาที่ตอบสนองทั้งวัตถุประสงค์องค์กรและปัญหา CC-GSI ที่ปรากฏ
- ผู้รับผลประโยชน์: กลุ่มเปราะบางมักต้องการความช่วยเหลือในการเข้าร่วมปรึกษาหารือและกิจกรรมโครงการ ระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สามารถช่วยเหลือผู้รับผลประโยชน์หลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเปราะบางที่เป็นคนส่วนน้อยเช่น ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก หญิงยากจนในชุมชนกลุ่มน้อย

- คนยากจนที่ไม่รู้หนังสือ คนป่วย และคนพิการ เป็นต้น ควรพิจารณาว่ามาตรการที่เสนอมองจะตอบสนองต่อความต้องการและลำดับความสำคัญที่ได้รับประโยชน์หรือไม่
- **ทักษะ:** พิจารณาว่าทักษะของทีมงานโครงการหรือขององค์กรที่มีอยู่สามารถเป็นประโยชน์ได้อย่างไรบ้าง ค้นหาวิธีการแก้ปัญหาที่จะใช้ประโยชน์จากทักษะที่มีอยู่อย่างสูงสุด อย่างไรก็ตามเป็นไปได้ว่ามาตรการที่มีประสิทธิภาพอาจต้องอาศัยทักษะใหม่ ซึ่งหมายความว่าสมาชิกของทีมจะต้องเรียนรู้ทักษะใหม่ อาจต้องว่าจ้างพนักงานหรือที่ปรึกษาใหม่ที่มีทักษะที่ต้องการ หรือร่วมมือกับองค์กรอื่นที่มีทักษะนั้น
  - **ผลงานในอดีต:** สำนักรวบรวมประสบการณ์ของทีมหรือขององค์กรจากโครงการที่เคยทำก่อนหน้า ไตร่ตรองว่าสิ่งใดที่ได้ผลและไม่ได้ผลและบันทึกการถอดบทเรียนจากการทำงานในอดีต
  - **องค์กรพันธมิตร:** สำนักรวบรวมว่าองค์กรที่มีความเชี่ยวชาญด้าน CC หรือ GSI อื่นๆ ใช้วิธีใดแก้ไขปัญหาที่คล้ายคลึงกัน ค้นคว้าหรือปรึกษาหารือกับองค์กรเหล่านั้นถึงผลลัพธ์ของวิธีการที่ใช้ และถอดบทเรียนจากประสบการณ์ของพวกเขาเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนามาตรการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องยุทธวิธี วิธีการ และความเป็นไปได้ การแสวงหาพันธมิตรซึ่งมีบทบาทความเกี่ยวข้อง หรือการสนับสนุนที่สำคัญต่อความสำเร็จของมาตรการหรือของโครงการเป็นสิ่งที่ดีสำหรับหลายๆ โครงการ

2) กำจัดวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติและไม่ยั่งยืน

คัดเลือกรายการตัวเลือกของวิธีการแก้ปัญหาที่มีอยู่ให้สั้นลงเหลือเพียงวิธีการที่เหมาะสม เมื่อคัดเลือกเสร็จแล้วควรเหลือเพียง 3-5 ตัวเลือกสำหรับแต่ละวัตถุประสงค์ย่อยหรือผลผลิตโครงการ

- **อันดับแรก** คัดเลือกวิธีแก้ปัญหาที่ไม่สมจริง เป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ ไม่เหมาะสม ออกจากรายการ เช่น การย้ายหมู่บ้านไปยังแหล่งน้ำ เป็นวิธีแก้ปัญหาที่ไม่สมจริงและเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติที่จะใช้แก้ปัญหาคารขาดแคลนน้ำ
- จากนั้นคัดเลือกวิธีแก้ปัญหาที่ไม่ยั่งยืนออกจากรายการ วิธีการแก้ปัญหบางวิธีอาจดูเหมือนเป็นความคิดที่ดีแต่ไม่เหมาะสมหรือไม่ยั่งยืนเพราะจำเป็นต้องใช้เงินทุนมากเกินไป หรือจำเป็นต้องพึ่งพาทักษะหรือความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในระยะยาวที่หาไม่ได้ในท้องถิ่นหรือหลังจากโครงการเสร็จสิ้นแล้ว ตัวอย่างเช่น ระบบปั๊มน้ำที่ควบคุมด้วยคอมพิวเตอร์ในชุมชนที่ไม่มีช่างเทคนิคท้องถิ่นที่สามารถบำรุงรักษาในระยะยาว
- คัดเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่อาจมีความเสี่ยงมากเกินไปเมื่อพิจารณาถึงบริบทของสังคมหรือการเมืองที่มีอยู่ออกจากรายการ ตัวอย่างเช่น เนื่องจากปัญหาขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ทีมโครงการจึงเสนอให้สูบน้ำจากอ่างเก็บน้ำใกล้เคียงซึ่งอยู่ในพื้นที่ป่าชุมชนที่ชุมชนท้องถิ่นอื่นบริหารจัดการอยู่

3) ตรวจสอบตัวเลือกของมาตรการ

วิธีการแก้ปัญหาที่เหลือจากขั้นตอนก่อนหน้าคือตัวเลือกมาตรการที่จำเป็นจะต้องตรวจสอบอย่างละเอียดว่าจะสามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์โครงการที่เฉพาะเจาะจงได้มากน้อยเพียงใด

- รวบรวมข้อมูลของตัวเลือกมาตรการทุกข้อให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ เพื่อทำความเข้าใจว่าตัวเลือกแต่ละข้อจะแก้ไขปัญหาที่ได้ระบุไว้ในวัตถุประสงค์อย่างไร
- ทดสอบตัวเลือกมาตรการแต่ละข้อว่าเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เป็นไปได้ และยั่งยืนหรือไม่ โดยตั้งคำถามตามแนวทางเหล่านี้
  - “มาตรการนี้แก้ปัญหา [ที่ระบุไว้] ได้ดีเพียงใด ”
  - “มีบุคคลที่มีความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับมาตรการนี้หรือไม่ บุคคลเหล่านั้นคือใครบ้าง พวกเขาจะทำอะไรบ้าง พวกเขาจะยังคงอยู่หลังโครงการเสร็จสิ้นหรือไม่”
  - “มาตรการนี้จะต้องใช้เงินทุนเพิ่มในอนาคตหรือไม่”
  - “มาตรการนี้จะยังคงอยู่อย่างยั่งยืนหลังจากเสร็จสิ้นโครงการหรือการสนับสนุนการเงินอย่างไร”
- ตรวจสอบว่าตัวเลือกมาตรการเหล่านั้นตอบสนองต่อความต้องการเชิงปฏิบัติและความต้องการเชิงกลยุทธ์ที่เฉพาะเจาะจงของกลุ่มประชากรที่ได้รับผลกระทบและลำดับความสำคัญเชิงกลยุทธ์ที่ได้ระบุในพื้นที่เป้าหมายหรือภาคส่วน หรืออาจส่งผลกระทบในทางตรงข้าม ในระดับใด
  - “มาตรการนั้นตอบสนองต่อความต้องการเชิงปฏิบัติของกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบหรือไม่ เช่น ความต้องการขั้นพื้นฐาน อาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย รายได้ การดูแลสุขภาพ”
  - “มาตรการนั้นตอบสนองต่อความต้องการเชิงกลยุทธ์ของกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบหรือไม่ เช่น ความช่วยเหลือพิเศษสำหรับกลุ่มเปราะบางในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการและกระบวนการตัดสินใจ”
  - “มาตรการนั้นจะลดความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้ชายและผู้หญิงในกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ ในด้านการเข้าถึงทรัพยากร บริการ รายได้ งาน และอำนาจการตัดสินใจหรือไม่”
  - “ผลกระทบในทางลบที่เป็นไปได้ของมาตรการนั้นคืออะไร จะสามารถป้องกันหรือบรรเทาผลกระทบในทางลบได้อย่างไร”
  - “มาตรการนั้นจะให้ประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันแก่ประชากรทุกกลุ่มที่ได้รับผลกระทบหรือไม่”
  - “มาตรการนั้นจะส่งเสริมลำดับความสำคัญเชิงกลยุทธ์ของพื้นที่หรือภาคส่วนเป้าหมายอย่างไร”
  - “หน่วยงานและพันธมิตรที่จะดำเนินมาตรการมีความอ่อนไหวต่อปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความต้องการด้านมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม ในระดับใด”

4) กำหนดเกณฑ์การคัดเลือก

ขั้นต่อไป ต้องกำหนดเกณฑ์เพื่อประเมินตัวเลือกมาตรการที่ได้มีการตรวจสอบก่อนหน้า ต่อไปนี้คือเกณฑ์ที่เป็นไปได้สำหรับมาตรการด้าน CC-GSI แต่ละหน่วยงานสามารถตั้งเกณฑ์ของตนเอง ซึ่งอาจรวมเกณฑ์ด้านล่างทั้งหมดหรือบางส่วนเข้าไปด้วย หรือใช้เกณฑ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

- ความเกี่ยวข้อง: ตัวเลือกมาตรการแต่ละข้อสนองต่อวัตถุประสงค์โครงการได้ดีเพียงใด
  - (มาตรการแต่ละข้อสามารถแก้ไขปัญหาที่เฉพาะเจาะจงและสอดคล้องกับเป้าหมายและลำดับความสำคัญในระดับท้องถิ่น/ภาคส่วน องค์กร และระดับประเทศมากน้อยเพียงใด)
- ความเป็นไปได้: ตัวเลือกมาตรการนั้นสมจริงและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากน้อยเท่าใด
  - ความเป็นไปได้อาจประกอบด้วยหลายแง่มุม เช่น ต้นทุน (เรามีงบประมาณหรือไม่) ทักษะ (เรามีทักษะหรือไม่) เวลา (เป็นไปได้สำหรับกรอบเวลานั้นหรือไม่) ประสพการณ์ (เราเคยทำอะไรที่คล้ายคลึงกันมาก่อนหรือไม่) อุปสรรค (สิ่งที่ขัดขวางความสำเร็จของมาตรการมีอะไรบ้าง และสามารถชนะอุปสรรคนั้นได้หรือไม่)
- ความยั่งยืน: ผลกระทบในเชิงบวกของมาตรการนั้นจะคงอยู่นานเท่าใดหลังจากที่โครงการออกจากพื้นที่
  - สำหรับความยั่งยืนระยะยาว จำเป็นต้องประเมินว่ามาตรการนั้นยังสามารถดำเนินการต่อไปได้และเป็นประโยชน์กับผู้รับผลประโยชน์หรือไม่
- ผลกระทบ: ตัวเลือกมาตรการนั้นเป็นประโยชน์ต่อวัตถุประสงค์โครงการโดยรวมและวัตถุประสงค์การพัฒนาที่สูงขึ้นได้ดีเพียงใด
  - (มาตรการนั้นจะให้ประโยชน์ที่วัดได้แก่ผู้รับผลประโยชน์ที่ตั้งใจและองค์กรอย่างไรบ้าง และสามารถสนองต่อความต้องการและลำดับความสำคัญของกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบได้ดีเพียงใด มาตรการนั้นมีผลกระทบในสัดส่วนเท่าใดเมื่อเทียบกับสถานการณ์โดยรวมของกลุ่มเป้าหมายและเมื่อเทียบกับสถานการณ์โดยรวมขององค์กร)
- การมีส่วนร่วม: ตัวเลือกมาตรการนั้นจะช่วยให้ผู้มีบทบาทต่างๆ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการได้ดีเพียงใด
  - (มาตรการนั้นมีมาตรการจำเป็นในการเสริมพลังกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบที่เปราะบาง ด้อยโอกาส หรือชนกลุ่มน้อยให้มีส่วนร่วมและสนับสนุนโครงการหรือไม่)

5) จัดอันดับและคัดเลือกมาตรการ

ใช้เกณฑ์ที่เลือกไว้ในการจัดอันดับและคัดเลือกตัวเลือกมาตรการที่ดีที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ที่เหมาะสมกับบริบทองค์กร/โครงการ ด้วยขั้นตอนต่อไปนี้ (ดูตาราง 5.3)

- ก) เขียนคำชี้แจงปัญหาและวิธีแก้ไข (ตัวเลือกมาตรการ) ที่เป็นไปได้ลงใน 2 คอลัมน์แรกของตาราง
- ข) เขียนเกณฑ์ที่เลือกไว้ในแต่ละคอลัมน์ใต้ “เกณฑ์”

- ค) ให้คะแนนวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปได้แต่ละวิธีจาก 1-10 โดยพิจารณาว่าวิธีแก้ปัญหาเหล่านั้นตรงตามเกณฑ์มากน้อยเพียงใด (จากต่ำสุดไปหาสูงสุด 1 = ตรงตามเกณฑ์ต่ำมาก/ทางลบ 10 = ตรงตามเกณฑ์ทั้งหมด/ทางบวก)
- ง) รวมคะแนนของแต่ละตัวเลือกในคอลัมน์ “คะแนนรวม” ใช้คะแนนเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดลำดับความสำคัญและเลือกวิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุด ตัวเลือกที่มีคะแนนรวมสูงสุด ควรจะให้ผลลัพธ์ในเชิงบวกมากที่สุด

ตาราง 5.3: การจัดอันดับและคัดเลือกมาตรการ

ปัญหา	วิธีแก้ปัญหา	เกณฑ์					คะแนนรวม
		ความเกี่ยวข้อง	ความเป็นไปได้	ความยั่งยืน	ผลกระทบ	การมีส่วนร่วม	
	1)						1)
	2)						2)
	3)						3)

กรอบการวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาจะช่วยในการค้นหา จัดลำดับความสำคัญ และเลือกมาตรการด้าน CC-GSI ที่เหมาะสมเพื่อกำหนดกิจกรรมโครงการให้บรรลุผลผลิตที่ต้องการ ซึ่งจะสนับสนุนผลลัพธ์และผลกระทบของโครงการ สำคัญอย่างยิ่งที่กระบวนการคัดเลือกมาตรการต้องมีการมีส่วนร่วมและมีความครอบคลุมเพื่อให้ได้มาซึ่งวิธีแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพและผลลัพธ์ที่ต้องการ

เครื่องมือ 5.5: การวิเคราะห์ความเสี่ยง (Risk Analysis)

การวิเคราะห์ความเสี่ยงจะช่วยเสริมกรอบการวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา โดยจะช่วยระบุความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นหรือความเสี่ยงที่แฝงอยู่ในการดำเนินมาตรการที่เลือก จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์ความเสี่ยงคือการระบุช่วงของความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นหรือความเสี่ยงแฝง และหามาตรการที่เป็นไปได้เพื่อลดความเสี่ยงที่เกี่ยวข้อง

1) ระบุความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นหรือความเสี่ยงแฝง

- จัดทำรายการความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นหรือความเสี่ยงแฝงทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม องค์การ และความเสี่ยงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้มาตรการ CC-GSI ที่เลือก โดยการใช้แนวคำถาม ดังนี้
  - “มีสิ่งใดบ้างที่อาจทำให้โครงการเกิดขึ้นไม่ได้”
  - “มีสิ่งใดบ้างที่อาจขัดขวาง หยุด หรือชะลอโครงการ”
  - “มีสิ่งใดบ้างที่ขัดขวางการนำเข้าสู่ข้อมูล/ผลผลิต/ผลลัพธ์ของโครงการ”
- พิจารณาทั้งความเสี่ยงภายใน (ในองค์กร) และภายนอก (นอกองค์กร)
- จัดอันดับความเสี่ยงเป็น ต่ำ ปานกลาง หรือสูง ระบุเหตุผลในการจัดอันดับดังกล่าว

2) พิจารณามาตรการลดความเสี่ยง

- นึกถึงมาตรการที่อาจช่วยลดความเสี่ยงที่ระบุได้ มาตรการลดความเสี่ยงสามารถมีหลายรูปแบบ เช่น การแบ่งปันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใช้ข้อมูลที่มีหลักฐานเป็นเครื่องจูงใจผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านั้น พัฒนาทักษะการวิเคราะห์ CC-GSI ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ ปรับปรุงกฎ ระเบียบหรือการบริหารองค์กร ค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงิน
- จับคู่ความเสี่ยงที่ได้ระบุกับมาตรการลดความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบและโปร่งใส (ดูตาราง 5.4)

ตาราง 5.4: ระบุความเสี่ยงและมาตรการลดความเสี่ยง

ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น	มาตรการลดความเสี่ยง
เช่น หน่วยงานปกครองท้องถิ่นอาจไม่สนับสนุนโครงการ	เช่น สื่อสารอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานเหล่านั้น และให้มีส่วนร่วมในขั้นตอนการปรึกษาหารือ

การระบุความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นและอุปสรรคที่แฝงอยู่ในมาตรการที่ เป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้เพื่อกำหนดทางที่เป็นไปได้ในการลดความเสี่ยงเหล่านั้น ยิ่งค้นพบความเสี่ยงและจัดการกับความเสี่ยงเหล่านั้นอย่างรวดเร็วมากเท่าใด มาตรการก็จะยิ่งมีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น

เครื่องมือ 5.6: กรอบการวิเคราะห์เหตุผลสัมพันธ์ (Logical Framework)

กรอบเหตุผลสัมพันธ์ (Logical Framework: Logframe) ถูกนำมาใช้เพื่อนำข้อมูลการออกแบบโครงการทั้งหมดจากเครื่องมือทุกชนิดก่อนหน้ามารวมไว้ในกรอบแม่บทกรอบเดียว เมทริกซ์กรอบเหตุผลสัมพันธ์ (“เรียกลำย่อว่า กรอบเหตุผล”) คือเมทริกซ์ 4x4 ที่ประกอบไปด้วยตาราง 4 ช่องในแนวตั้ง (คอลัมน์) กับ 4 ช่องในแนวนอน (แถว) ซึ่งบรรจุองค์ประกอบหลักของแผนโครงการ กล่าวคือ ประกอบด้วยเป้าหมายโครงการ (วัตถุประสงค์หลักหรือผลกระทบ) วัตถุประสงค์ (ผลลัพธ์ที่คาดหวัง) ผลผลิต และกิจกรรม และตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องซึ่งตรวจสอบได้จริง แหล่งและวิธีการตรวจสอบ ความเสี่ยงและสมมติฐานต่างๆ

ตาราง 5.5 ให้คำจำกัดความของแต่ละช่อง โดยทั่วไปกรอบเหตุผลนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินโครงการ ติดตาม และประเมินผล

ตาราง 5.5: เมทริกซ์กรอบเหตุผลสัมพันธ์ (Logframe)

	คำอธิบายโครงการ:	ตัวชี้วัดที่ตรวจสอบได้จริง	แหล่งและวิธีการตรวจสอบ	ความเสี่ยงและสมมติฐาน
เป้าหมาย	มีผลกระทบทั่วไปอย่างกว้างและระยะยาวอะไรบ้างที่มาจากโครงการ	อะไรคือมาตรการเชิงปริมาณอย่างกว้างหรือการตัดสินใจคุณภาพที่จะใช้ประเมินว่าได้บรรลุเป้าหมายระยะยาวแล้ว	แหล่งข้อมูลใดที่จะใช้วัดระดับความสำเร็จของโครงการและวัดอย่างไร	อะไรคือปัจจัยภายนอกที่จำเป็นสำหรับการรักษาเป้าหมายระยะยาวของโครงการ
วัตถุประสงค์	อะไรคือผลลัพธ์จะจงเมื่อเสร็จสิ้นโครงการและผลลัพธ์นั้นจะช่วยสนับสนุนเป้าหมายระยะยาวได้อย่างไร	อะไรคือมาตรการเชิงปริมาณหรือการตัดสินใจคุณภาพที่จะใช้ประเมินว่าโครงการได้บรรลุเป้าหมายระยะยาวแล้ว	อะไรคือแหล่งข้อมูลที่มีอยู่หรือที่สามารถรวบรวมได้ที่จะใช้วัดผลลัพธ์โครงการ และต้องใช้วิธีใดเพื่อให้ได้รับข้อมูลนี้	อะไรคือปัจจัยภายนอกและเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับการบรรลุผลลัพธ์ของโครงการ
ผลผลิต	อะไรคือผลที่ได้เบื้องต้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะและผลลัพธ์ของโครงการ	อะไรคือเป้าหมายที่วัดผลได้ที่จะใช้ประเมินว่าผลผลิตเบื้องต้นของโครงการบรรลุผลสำเร็จหรือไม่ และในระดับใด	อะไรคือแหล่งข้อมูลที่จะใช้ติดตามและประเมินความสำเร็จของผลผลิตของโครงการ	อะไรคือปัจจัยภายนอกและเงื่อนไขที่จำเป็นต้องปฏิบัติเพื่อให้ได้ผลผลิตที่คาดหวังตามกำหนดการ
กิจกรรม	อะไรคือกิจกรรมหลักที่ต้องดำเนินการและในลำดับอย่างไรเพื่อให้ได้รับผลผลิตที่คาดหวัง	อะไรคือทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรมเหล่านี้ เช่น บุคลากร เทคโนโลยี อุปกรณ์ ทัศนคติ อะไรคือเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมเหล่านี้	ค่าใช้จ่ายสำหรับกิจกรรมเหล่านั้นมีจำนวนเท่าใด แหล่งข้อมูลใดที่จะใช้วัดความก้าวหน้าของกิจกรรมเหล่านั้น	อะไรคือปัจจัยภายนอกและเงื่อนไขที่อาจกระทบต่อกิจกรรมที่ให้ผลผลิตที่ต้องการ อะไรคือเงื่อนไขบังคับ (pre-condition) ก่อนที่จะเริ่มโครงการ

ที่มา: ดัดแปลงจาก Barreto-dillon 2010 กรอบเหตุผลสัมพันธ์ (Logical Framework)

1) การกำหนดกรอบเหตุผล (Logframe)

กรอกข้อมูลโดยเริ่มจากทีละแถว:

- คำอธิบายโครงการ (รายละเอียดย่อ)
- เป้าหมาย (ระบุผลกระทบที่ปรากฏในเครื่องมือ 5.3: ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง)
- วัตถุประสงค์ (ระบุผลลัพธ์ที่คาดหวังตามที่ปรากฏในทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง เช่น ใครจะเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากโครงการ โครงการจะทำให้เกิดการปรับปรุงหรือการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับ CC-GSI ด้านใดบ้าง)
- ผลผลิต (ระบุผลผลิตที่ปรากฏในเครื่องมือ 5.4: กรอบการวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา)
- กิจกรรม (ระบุมาตรการ/กิจกรรมที่ปรากฏในเครื่องมือ 5.4: กรอบการวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา)

กรอกข้อมูลในช่องแนวตั้งตามคำอธิบาย

- ตัวชี้วัดที่ตรวจสอบได้จริง (กรอกหลังจากกำหนดตัวชี้วัดแล้วตามขั้นตอนที่ 6: การติดตามความก้าวหน้า CC-GSI)
- ที่มาและวิธีการของการตรวจสอบ (นึกถึงวิธีการวัดตัวชี้วัดและประเมินผลการดำเนินการโครงการ ดูข้อมูลจาก ขั้นตอนที่ 6: การติดตามความก้าวหน้า CC-GSI)
- ความเสี่ยงและสมมติฐาน (กรอกข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือ 5.5: การวิเคราะห์ความเสี่ยง)

2) ตรวจสอบความเชื่อมโยงของเหตุและผล

ตรวจสอบความเชื่อมโยงของเหตุและผลทั่วทั้งกรอบเหตุผลโดยตั้งคำถามว่า “ถ้า... ดังนั้น” จากข้างล่างขึ้นไปข้างบนตัวอย่างเช่น “ถ้ากิจกรรมนี้เกิดขึ้น (ติดตามผลด้วยตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้อง) และสมมติฐานที่เกี่ยวข้องเป็นจริง ดังนั้นจึงควรได้รับผลผลิตนี้” สามารถกระทำเช่นนี้ได้กับทุกระดับเชื่อมโยงกับระดับที่สูงขึ้นเพื่อเน้นย้ำเหตุผลของการวางแผนโครงการ

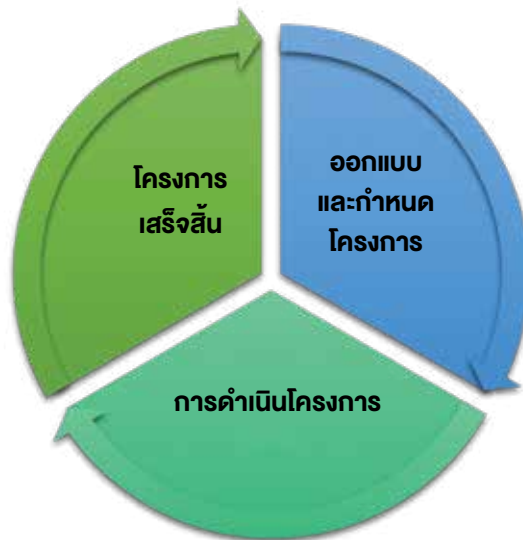
กรอบการวิเคราะห์เหตุผลสัมพันธ์มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการ โครงการ ตั้งแต่การออกแบบ การดำเนินงาน การติดตาม ไปจนถึงการประเมินผล เครื่องมือนี้ยังเป็นแนวทางให้หน่วยงานรัฐตรวจสอบความก้าวหน้าและความสำเร็จ ตลอดจนรายงานอย่างเป็นระบบต่อผู้บังคับบัญชาสูงสุดและสำนักงบประมาณ โดยมีแหล่งที่มาของข้อมูลชัดเจน กรอบเหตุผล สามารถนำไปใช้กับโครงการ CC-GSI และโครงการอื่นๆ ทั่วไป

ขั้นตอนที่ 6: การติดตามความก้าวหน้า CC-GSI

ขั้นตอนนี้ให้เครื่องมือทางเทคนิคในการติดตามความก้าวหน้าของมาตรการ CC-GSI และความสำเร็จ การติดตามเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่งที่จะให้ความสนใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นและส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนมาตรการอย่างต่อเนื่องตามปัญหาที่เกิดขึ้น

การติดตามจะช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพและบรรลุผลในระดับกิจกรรม ผลผลิต และผลลัพธ์ โดยการรวบรวมข้อมูลทุกด้านและทุกระยะอย่างเป็นระบบตลอดวัฏจักรโครงการ ตั้งแต่ระยะออกแบบและกำหนดโครงการ จนถึงระยะดำเนินโครงการและจนกว่าจะเสร็จสิ้น (ดูรูปที่ 19)

รูปที่ 19: วัฏจักรโครงการ

- เมื่อเริ่มต้นกำหนดโครงการ การติดตามจะช่วยทีมงานในการกำหนดตัวแปรการประเมินความสำเร็จของ CC-GSI โดยเทียบกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์โครงการในระยะต่างๆ
- ในระหว่างดำเนินโครงการ การติดตามจะช่วยทีมงานสืบหาปัจจัยที่ขัดขวางหรือส่งเสริมกิจกรรมระบุสิ่งที่ควรปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง ตลอดจนติดตามความก้าวหน้าและติดตามข้อมูลที่เป็นในการวัดความสำเร็จของแต่ละผลผลิต
- เมื่อโครงการเสร็จสิ้น การติดตามยังให้แนวทางแก่ทีมงานในการประเมินความสำเร็จโดยรวมของโครงการ ตลอดจนถอดบทเรียนและข้อมูลสำหรับการออกแบบและกำหนดโครงการในอนาคต

เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องรายงานความก้าวหน้าต่อฝ่ายบริหารโครงการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นระยะด้วยข้อมูลที่แม่นยำที่อ้างอิงจากหลักฐาน รวมถึงความสำเร็จและความท้าทายตลอด วัฏจักรโครงการ การติดตามความสำเร็จของ CC-GSI มี 4 ขั้นตอนดังนี้ (ดูรูปที่ 20):

- 1) ทบทวนผลลัพธ์ ผลผลิต และกิจกรรม CC-GSI ว่าถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ (โดยปกติอยู่ในขั้นตอน 5: การกำหนดโครงการ CC-GSI)
- 2) พัฒนาตัวชี้วัด CC-GSI เพื่อวัดและประเมินความก้าวหน้าและความสำเร็จของโครงการ
- 3) เลือกแหล่งข้อมูล CC-GSI กำหนดการ และความรับผิดชอบ เพื่อวัดตัวชี้วัด
- 4) จัดทำแผนการติดตามและประเมินผลบนพื้นฐานของตัวชี้วัดที่ตั้งไว้ หาแหล่งข้อมูล วิธีการรวบรวมข้อมูล และแผนการติดตาม

รูปที่ 20: ขั้นตอนการติดตาม CC-GSI

เครื่องมือ 6.1: การทบทวนผลลัพธ์ ผลผลิต และกิจกรรม CC-GSI

ก่อนกำหนดตัวชี้วัด CC-GSI จำเป็นต้องตรวจสอบผลลัพธ์ ผลผลิต และกิจกรรมของโครงการอีกครั้งว่ามีความชัดเจน เกี่ยวข้อง และเป็นไปได้ในทางปฏิบัติหรือไม่ รวมถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์โครงการมีมิติของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคมอยู่หรือไม่ โดยการทำเช่นนั้น ทีมงานจะสามารถแน่ใจได้ว่าโครงการตั้งขึ้นโดยมีกรอบบรรทัดและระบบที่ติดตามและประเมินผลโครงการ

1) ทบทวนผลลัพธ์และผลผลิตของโครงการ

- อ้างอิงผลลัพธ์ (วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหลักของโครงการ) และผลผลิต (วัตถุประสงค์ย่อย) ของโครงการที่ปรากฏในแผนภูมิต้นไม้วัตถุประสงค์ และทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงในขั้นตอนที่ 5: การกำหนดโครงการ CC-GSI

- หากผลลัพธ์และผลผลิตไม่สอดคล้องกัน หรือไม่เชื่อมโยงกันอย่างชัดเจนเพียงพอ ให้กลับไปดูการวิเคราะห์แผนภูมิต้นไม้อีกครั้งและขั้นตอนการกำหนดผลลัพธ์และผลผลิตในการวิเคราะห์แผนภูมิต้นไม้วัดดูประสิทธิผลและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง

2) กฎเกณฑ์กิจกรรมโครงการ

อ้างอิงมาตรการที่ได้มีการจัดลำดับความสำคัญและได้เลือกไว้ในกรอบการวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาให้นำมาตรการที่ได้เลือกไว้ไปทดสอบกับแบบทดสอบ SMART ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- เฉพาะเจาะจง (Specific) : มาตรการควรมีความชัดเจน เฉพาะเจาะจง กระชับ และมีขอบเขตที่แน่นอน ยิ่งมาตรการมีความเฉพาะเจาะจงมากเท่าใด ก็จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการจัดการวัดดูประสิทธิผล
- วัดผลได้ (Measurable) : มาตรการควรกำหนดตัวแปรต่างๆ ให้ชัดเจน เช่น กำหนดการของกิจกรรม ค่าใช้จ่าย ผู้รับผลประโยชน์ที่เป็นเป้าหมาย และผลผลิตที่คาดหวังที่สามารถวัดได้ ตัวแปรที่ชัดเจนจะมีประโยชน์ในขั้นตอนการติดตามความก้าวหน้าและช่วยสร้างแรงจูงใจให้ทีมงานดำเนินงานตามทิศทางที่กำหนด
- บรรลุผลได้ (Achievable) : ทีมงานโครงการจำเป็นต้องทราบว่าตนกำลังทำงานกับอะไร และสามารถบรรลุสิ่งใด ถึงแม้ว่าสามารถเพิ่มขีดความสามารถของทีมงานและทรัพยากรโครงการเท่าที่เป็นไปได้ แต่ทีมงานยังคงต้องมีวัตถุประสงค์ที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติและสามารถบรรลุได้จริง
- มีความเกี่ยวข้อง (Relevant) : กิจกรรมมาตรการควรสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดและผลที่จะได้รับจากผลกระทบที่คาดหวัง
- ทันเวลา (Timely) : มาตรการควรเกิดขึ้นภายในกรอบเวลาที่กำหนด กล่าวคือเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดเพื่อให้แน่ใจว่ามีความเกี่ยวข้องและเกิดประโยชน์ต่อผู้รับผลประโยชน์

3) กฎเกณฑ์กิจกรรมโครงการในมิติ CC-GSI

กิจกรรมโครงการควรเกิดจากผลการวิเคราะห์ CC-GSI ซึ่งมีการปรึกษาร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ดูขั้นตอนที่ 3: การรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล CC-GSI และขั้นตอนที่ 4: การปรึกษาร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการวิเคราะห์ผลกระทบ CC-GSI) โดยใช้แนวทางในการทบทวนดังนี้

- กิจกรรมโครงการเป็นวัตถุประสงค์ย่อยที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพที่สุดสำหรับการบรรลุวัตถุประสงค์หลักของโครงการและเป้าหมายในภาพรวมของการส่งเสริมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการพัฒนาอย่างยั่งยืนหรือไม่
- กิจกรรมเหล่านั้นส่งเสริมการแก้ไขความไม่เท่าเทียมทางเพศและสัมพันธ์ทางสังคมตามแผนงานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ตั้งไว้สำหรับภาคส่วนหรือพื้นที่เป้าหมายหรือไม่
- กิจกรรมเหล่านั้นจะช่วยลดช่องว่างความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง และระหว่างประชากรกลุ่มต่างๆ ในภาคส่วนหรือพื้นที่เป้าหมายในด้านการจ้างงาน รายได้ ความปลอดภัย และความมั่นคง การเข้าถึงบริการและทรัพยากร อำนาจตัดสินใจ ความสามารถในการปรับตัว และบรรเทาปัญหาหรือไม่

- กิจกรรมเหล่านั้นได้รวมมาตรการการสร้างเสริมพลังซึ่งจำเป็นต่อการสนับสนุนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มเปราะบางและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในภาคส่วน/พื้นที่เป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิง คริวเรือนยากจน ผู้สูงอายุ คนพิการ และชนกลุ่มน้อยหรือไม่
- ใครจะเป็นหน่วยงานและพันธมิตรในการดำเนินกิจกรรมเหล่านี้
- หน่วยงาน และ/หรือ พันธมิตรที่ดำเนินกิจกรรมเหล่านี้มีความเข้าใจที่เพียงพอเกี่ยวกับการบูรณาการ CC-GSI หรือไม่

หากพบว่ากิจกรรมโครงการไม่มีลักษณะ SMART หรือไม่ได้ระบุมิติของ CC-GSI อย่างเพียงพอ โปรดกลับไปดูกรอบการวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาและดำเนินตามขั้นตอนนั้นอีกครั้ง ปรับปรุงและปรับเปลี่ยนกิจกรรมตามสมควรเพื่อให้แน่ใจว่ามีการกิจกรรมที่สอดคล้องกับปัญหาและวัตถุประสงค์โครงการ

ผลลัพธ์ ผลผลิตของโครงการ และมาตรการที่ชัดเจนซึ่งระบุถึงมิติของ CC และ GSI จะช่วยในการพัฒนาตัวชี้วัดที่มีประสิทธิภาพในการวัดความสำเร็จ

เครื่องมือ 6.2: การพัฒนาตัวชี้วัด CC-GSI

ตัวชี้วัด คือจุดอ้างอิงสำหรับประเมินความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป ถึงแม้ว่าตัวชี้วัดไม่ได้อธิบายว่าการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเพราะอะไรหรืออย่างไร แต่มันถูกใช้เพื่อวัดความเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์หรือเงื่อนไขหนึ่ง หรือเพื่อยืนยันความก้าวหน้าของความพยายามในการบรรลุผลที่เฉพาะเจาะจง

ตัวชี้วัด คือเครื่องมือติดตามความก้าวหน้าที่มีประโยชน์ตลอดวัฏจักรโครงการ เมื่อเริ่มต้นโครงการ ตัวชี้วัดจะกำหนดวิธีการวัดผลโครงการและวิธีการประเมินประสิทธิภาพของโครงการด้วยตัวแปรต่างๆ นอกจากนี้ ตัวชี้วัดยังช่วยให้ทีมงานโครงการรับรู้และวัดการเปลี่ยนแปลง (ผลหรือความสำเร็จ) ในบริบทที่ต้องการ ตัวชี้วัดช่วยในการติดตามกิจกรรมตลอดโครงการเพื่อติดตามความก้าวหน้าและระบุถึงสิ่งที่ควรปรับปรุงหรือแก้ไข ตัวชี้วัดที่มีประสิทธิภาพจะทำให้ทราบถึงชนิดของข้อมูลที่ควรรวบรวมเพื่อวัดผล

1) ตัวชี้วัด CC-GSI คืออะไร

ตัวชี้วัด CC-GSI คือตัวชี้วัดที่บูรณาการมิติของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (CC) และมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI) ตัวชี้วัด CC-GSI สะท้อนถึงความเข้าใจเกี่ยวกับความท้าทายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ บทบาททางเพศ และความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม อีกทั้งช่วยส่งเสริมการลดช่องว่างทางเพศและสังคม ตลอดจนวัดความสำเร็จของการดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อให้แน่ใจว่ามีการกระจายผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน และยุติธรรม

ตัวชี้วัดที่ตอบสนองต่อ GSI (GSI-responsive indicators) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันของผู้ชายและผู้หญิงจากกลุ่มประชากรต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบ และช่วยหลีกเลี่ยงผลกระทบเชิงลบของมาตรการที่อาจทำให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันเลวร้ายลงโดยทั่วไป สิ่งที่ต้องพิจารณาในการพัฒนาตัวชี้วัดมีดังนี้

- ประเภทของการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการวัด คืออะไร
- จะใช้หน่วย/ตัวแปรใดในการวัดการเปลี่ยนแปลงนั้น
- การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการวัดมีขนาด/จำนวน/สัดส่วนเท่าใด (ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ)
- การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการวัดมีคุณภาพ/มาตรฐานอย่างไร (ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ)
- การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการวัดจะส่งผลกระทบต่อผู้ใดบ้าง
- อะไรคือเป้าหมายและกรอบเวลาของการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการวัด
- จะตรวจสอบตัว/พิสูจน์ตัวชี้วัดได้อย่างไร
- สถานะเดิม (ข้อมูลเส้นฐาน) ก่อนใช้มาตรการคืออะไร
- ตัวชี้วัดเหล่านี้สอดคล้องกับ SMART และ GSI หรือไม่

การสร้างตัวชี้วัดการดำเนินการต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโดยตอบสนองต่อมิติ GSI ไม่ได้หมายถึงการใช้ตัวชี้วัดมาตรฐานในแง่ของภูมิอากาศเท่านั้น แต่ยังวัดช่องว่างทางเพศและสังคมตลอดจนประเด็นสำคัญต่างๆ จากการวิเคราะห์อีกด้วย โดยตั้งคำถามดังต่อไปนี้

- มาตรการได้รับข้อมูลใดบ้างจากการวิเคราะห์สถานการณ์และการวิเคราะห์มิติเพศ (gender analysis)
- มีกลุ่มเปราะบางกลุ่มใดโดยเฉพาะที่ต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษในการวิเคราะห์ ถ้ามีความต้องการเชิงปฏิบัติและเชิงกลยุทธ์ของพวกเขาและลำดับความสำคัญคืออะไร
- มีข้อมูลเส้นฐาน (baseline data) หรือไม่
- ข้อมูลเส้นฐานที่มีอยู่แบ่งตามเพศและตัวแปรสำคัญอื่นๆ เช่น อายุ ประเภทครัวเรือน อาชีพ และรายได้ หรือไม่

2) ตัวชี้วัดเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ตัวชี้วัดสามารถเป็นได้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

- ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ วัดผลการปฏิบัติงานหรือความสำเร็จที่แสดงเป็นปริมาณได้ ดังนั้นจึงมักอ้างอิงจากข้อมูลสถิติ ข้อเท็จจริง และตัวเลข ข้อมูลที่คำนึงถึงมิติ GSI (GSI-responsive data) ควรแบ่งตามเพศ อายุ ประเภทครัวเรือน และตัวแปรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น รายได้ การศึกษา สถานะการจ้างงาน และอาชีพ
- ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ วัดการตัดสินใจ ความรู้สึก และการรับรู้ของผู้คน ซึ่งมักอ้างอิงจากข้อมูลเชิงพรรณนา

ตัวชี้วัดทั้ง 2 ตัวมีคุณค่าและประโยชน์ของมันเอง ไม่มีตัวใดดีกว่าอีกตัว แต่แต่ละตัวเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน มาตรการที่มักใช้ตัวชี้วัดทั้ง 2 ประเภท (ดูตัวอย่างในกล่องข้อความ 15)

กล่องข้อความ 15: ตัวอย่างตัวชี้วัด CC-GSI เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ	ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ
<ul style="list-style-type: none"> การเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนประชากรผู้ใหญ่ที่เป็นเจ้าของทรัพย์สิน (บ้าน ยานพาหนะ เทคโนโลยี และอื่นๆ) แยกตามเพศหรืออาชีพ อาชีพใหม่หรืออาชีพที่เพิ่มขึ้นในพื้นที่ แบ่งตามเพศหรืออายุ โดยเปรียบเทียบกับช่วงเวลาก่อนหน้า ชั่วโมงการทำงานโดยเฉลี่ยในพื้นที่ทั้งแบบได้ค่าจ้างและไม่ได้ค่าจ้างรวมกัน แบ่งตามเพศ การเปลี่ยนแปลงของค่าเฉลี่ยจำนวนชั่วโมงที่ทำงานบ้านและงานดูแลที่ไม่มีค่าจ้างเทียบกับงานที่ได้รับค่าจ้างหลังจากเกิดภัยธรรมชาติ แบ่งตามเพศ จำนวนชายและหญิงที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิอากาศในพื้นที่ จำนวนและอัตราร้อยละของบุคลากรหน่วยงานรัฐที่ได้รับการฝึกอบรมเรื่องการบูรณาการ CC-GSI อัตราร้อยละของการเพิ่มของเครดิตสำหรับผู้หญิงในการซื้อเทคโนโลยีหรือพัฒนาธุรกิจเกี่ยวกับภูมิอากาศในพื้นที่เมื่อเทียบกับผู้ชายในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา 	<ul style="list-style-type: none"> ความคิดเห็นของเด็กและผู้ใหญ่ต่อผลกระทบจากอากาศร้อนจัดในชีวิตประจำวัน แยกตามเพศและอายุ หรือเพศและอาชีพ การรับรู้ของผู้หญิงและผู้ชายต่อผลกระทบของการปกป้องป่าไม้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ทัศนคติและพฤติกรรมในการจัดการขยะในครัวเรือน แบ่งตามเพศและอายุ ความก้าวหน้าในความรู้และทักษะด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในภาคส่วนหรือพื้นที่เป้าหมาย แบ่งตามเพศ ความมั่นใจของสมาชิกชุมชนที่มีต่อศักยภาพระยะยาวของชุมชนในการจัดการแหล่งเก็บน้ำของชุมชน ความสามารถในการพึ่งพาตนเองและความมั่นใจที่จะดำเนินกิจกรรมต่อไป แบ่งตามเพศและอายุ ความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องกับโครงการในภาคส่วนหรือพื้นที่เป้าหมาย แบ่งตามเพศอายุ หรืออาชีพ การเพิ่มขึ้นของการติดต่อและเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสภาพภูมิอากาศและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาคส่วนเมื่อเทียบกับการประเมินครั้งก่อนหน้า

ที่มา: ดัดแปลงจาก Una Murray, ตัวชี้วัดที่ตอบสนองต่อมิติเพศ: การวางแผนด้านมิติเพศและการมีส่วนร่วมที่ประเทศกำหนด (NDC) เพื่อนำไปปฏิบัติ, UNDP, พ.ศ. 2562.

3) การแปลงตัวชี้วัดเชิงคุณภาพเป็นเชิงปริมาณ

ตัวชี้วัดเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพสามารถเสริมกันและตรวจสอบยืนยันความถูกต้องระหว่างกันได้ ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพมักวัดการเปลี่ยนแปลงระยะยาวและมีรายละเอียดมากกว่า คำตอบของตัวชี้วัดเชิงคุณภาพมีลักษณะเป็นคำอธิบายที่ไม่มีมาตรฐานตายตัวแต่ให้ข้อมูลเชิงลึก ข้อเสียคือการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต้องใช้แรงงานมาก

วิธีหนึ่งที่จะทำให้ข้อมูลเชิงคุณภาพสามารถวัดและเปรียบเทียบได้คือ การแปลงตัวชี้วัดเชิงคุณภาพเป็นเชิงปริมาณด้วยมาตราส่วนเชิงพรรณนา (descriptive scale) ดังตัวอย่างในกล่องข้อความ 16

กล่องข้อความ 16: การแปลงตัวชี้วัดเชิงคุณภาพเป็นเชิงปริมาณ

ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ	ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ
<ul style="list-style-type: none"> การคมนาคม: การรับรู้ของผู้หญิงและผู้ชาย (หรือของเด็กเทียบกับผู้ใหญ่) ต่อการใช้ระบบขนส่งสาธารณะในเทศบาล สามารถให้คะแนนได้ตั้งแต่ 1-5 พลังงาน: ความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นในเรื่องเตาประหยัดพลังงานของครอบครัวชนบท (ประเภทต่างๆ) ในอำเภอ x ภาค xx โดยให้คะแนนได้ตั้งแต่ 1-5 	<ul style="list-style-type: none"> ป่าไม้: สัดส่วนของผู้หญิงและผู้ชายที่รับรู้ว่าการออกใบอนุญาตปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ที่กำหนดมีประสิทธิภาพ โดยสามารถเพิ่มขึ้นจาก 30% เป็น 50% ในช่วงเวลา xxx น้ำ: ระดับความรับผิดชอบต่อเจ้าหน้าที่รัฐระดับสูงในการดูแลการเข้าถึงแหล่งน้ำให้เป็นไปอย่างเท่าเทียม (ในหมู่ประชากรต่างเพศและต่างวัย) ในพื้นที่แห้งแล้งเป็นประจำ สามารถระบุเป็น สม่ำเสมอ บางครั้ง หรือไม่เคยเลย

ที่มา: ดัดแปลงจาก Una Murray, ตัวชี้วัดที่ตอบสนองต่อมิติเพศ: การวางแผนด้านมิติเพศและการมีส่วนร่วมที่ประเทศกำหนด (NDC) เพื่อนำไปปฏิบัติ, UNDP, พ.ศ. 2562.

4) ระดับของตัวชี้วัด

มีการนำตัวชี้วัดมาใช้ในโครงการหลายระดับ ตัวชี้วัดบางตัวใช้สำหรับวัดผลกระทบ ผลลัพธ์ ผลผลิต และทรัพยากรนำเข้า (กิจกรรม) ของโครงการ ตัวชี้วัดแต่ละระดับใช้วัดความสำเร็จในระดับต่างกัน (ดูกล่องข้อความ 17)

กล่องข้อความ 17: ตัวชี้วัดในระดับต่างๆ และสิ่งที่วัด

ระดับ	เกี่ยวข้องกับ	สิ่งที่วัด
ตัวชี้วัดผลกระทบ	โดยรวม เป้าหมายโครงการระยะยาว	<ul style="list-style-type: none"> หลังโครงการเสร็จสิ้น ความสำเร็จ (เช่น การเปลี่ยนแปลงชีวิตในทางที่ดีของผู้ได้รับผลประโยชน์) ความยั่งยืน (เช่น โครงการจะยังคงอยู่ต่อไปหรือไม่เมื่อเวลาผ่านไป ผู้หญิงและผู้ชายในกลุ่มประชากรต่างๆ จะมีแรงจูงใจมากพอที่จะดำเนินกิจกรรมต่อไปหรือไม่) การเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติ ความมั่นใจ ความรู้สึกในการเสริมสร้างพลัง มีส่วนร่วมในเป้าหมายการพัฒนาที่ใหญ่ขึ้น
ตัวชี้วัดผลลัพธ์	จุดประสงค์โครงการ (วัตถุประสงค์หลักของโครงการ)	<ul style="list-style-type: none"> เมื่อสิ้นสุดวัฏจักรโครงการ ความสำเร็จ (เช่น เกิดการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวัง มีการพัฒนาทักษะใหม่ มีการกระจายผลประโยชน์ เกิดการปรับปรุงที่มุ่งหวัง) จุดประสงค์หรือวัตถุประสงค์หลักของโครงการสำเร็จลุล่วงหรือไม่และในระดับใด ผลผลิตของโครงการสำเร็จลุล่วงกันกำหนดเวลาหรือไม่และดีเพียงใด (การติดตามความสำเร็จในระยะเวลาดำเนินการ) ผลการดำเนินโครงการ (ตรงตามกำหนดเวลา คุ้มค่า มีการส่งมอบโครงการโดยรวมทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ)

ตัวชี้วัดผลผลิต	วัตถุประสงค์ย่อยของโครงการ	<ul style="list-style-type: none"> • ในระหว่างดำเนินโครงการ • กิจกรรมโครงการส่งมอบผลงานเบื้องต้นสำเร็จในเชิงคุณภาพ ปริมาณ และตรงกำหนดเวลา • ผลผลิตแต่ละชั้นและเป้าหมายแต่ละชุดสำเร็จลุล่วงด้วยดีหรือไม่ และในระดับใด
ตัวชี้วัดทรัพยากรนำเข้า	กิจกรรมหรือบริการของโครงการ	<ul style="list-style-type: none"> • เมื่อเริ่มต้นและระหว่างดำเนินโครงการ • มีการลงทุนทรัพยากรใด (เช่น การเงิน บุคลากร ทักษะ เทคโนโลยี ความร่วมมือ) ในมาตรการหรือกิจกรรมที่กำหนด • เป้าหมายของความสำเร็จ

5) การจัดหมวดหมู่ตัวชี้วัด

กำหนดตัวชี้วัดตามระดับวัตถุประสงค์ตามที่ได้อธิบายในกล่องข้อความ 17 ตรวจสอบให้แน่ใจว่าตัวชี้วัดวัดความสำเร็จที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้

ตาราง 6.1: การจัดหมวดหมู่ตัวชี้วัดผลกระทบ ผลลัพธ์ และผลผลิต

ตัวชี้วัด	เชิงปริมาณ	เชิงคุณภาพ
ผลกระทบ (Impact)		
-		
ผลลัพธ์ (Outcome)		
-		
-		
ผลผลิต (Output)		
-		
-		
-		

เมื่อกำหนดตัวชี้วัดแล้ว จัดหมวดหมู่ตามระดับ (ผลกระทบ ผลลัพธ์ ผลผลิต) และตามประเภท (เชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ) ดังตัวอย่างในตาราง 6.1

6) ตัวชี้วัดผลผลิตกับตัวชี้วัดผลลัพธ์

ตัวชี้วัดผลผลิตกับตัวชี้วัดผลลัพธ์ควรมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน

- ตัวชี้วัดผลผลิต วัดผลเบื้องต้น (immediate result) ของกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ย่อยของโครงการ โดยส่วนใหญ่กิจกรรมโครงการมักถูกออกแบบมาสำหรับกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่เฉพาะ

- ผลผลิตของกิจกรรมโครงการจะส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์โครงการ ดังนั้นจำเป็นต้องมีการติดตามตัวชี้วัดผลผลิตเพื่อให้แน่ใจว่ากิจกรรมบรรลุเป้าหมายที่ตั้งใจและเสร็จสิ้นภายในเวลาที่กำหนด
- ตัวชี้วัดผลลัพธ์ วัดผลสะสมของทั้งโครงการ เพื่อดูว่าโครงการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หลักของโครงการหรือไม่ ตัวชี้วัดเหล่านี้วัดประสิทธิภาพในด้านค่าใช้จ่าย เวลา ปริมาณและคุณภาพของการส่งมอบโครงการ ตัวอย่างเช่น ผลโดยรวมของกิจกรรมโครงการทั้งหมดที่เสร็จสิ้นก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการมากน้อยเพียงใด ส่งเสริมให้เกิดผลกระทบที่มากขึ้นและพัฒนาเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ระยะยาวที่กว้างขึ้นขององค์กรหรือพื้นที่นั้นมากน้อยเพียงใด

กล่องข้อความ 18 แสดงตัวอย่างตัวชี้วัดผลผลิตและตัวชี้วัดผลลัพธ์

กล่องข้อความ 18: ตัวอย่างตัวชี้วัดผลผลิตและตัวชี้วัดผลลัพธ์

ตัวชี้วัดผลผลิต	ตัวชี้วัดผลลัพธ์
<ul style="list-style-type: none"> • เกษตรกรชายและหญิงมีส่วนร่วมในโปรแกรมเกษตรกรรมอัจฉริยะที่ใช้งานในพื้นที่โดยใช้วิธีการและเทคโนโลยีที่ยั่งยืนปล่อยก๊าซคาร์บอนต่ำและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 	<ul style="list-style-type: none"> • เกษตรกรชายและหญิงในพื้นที่เป้าหมายมีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมากขึ้น (เช่น การปลูกพืชและใช้เทคนิคการเกษตรที่ยืดหยุ่นต่อสภาพภูมิอากาศ การบริหารจัดการที่ดินที่ดีขึ้น เทคโนโลยีสะอาด)
<ul style="list-style-type: none"> • มีเครื่องมือทำงานและเทคนิคที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในขั้นตอนการวางแผนและการปรึกษาหารือที่เกี่ยวข้อง 	<ul style="list-style-type: none"> • เพิ่มการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายกลุ่มสตรีในการดำเนินการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในพื้นที่/ประเด็นที่มุ่งเน้น
<ul style="list-style-type: none"> • สัดส่วนของครัวเรือนยากจนที่ใช้น้ำและพลังงานโดยใช้วิธีการที่ปล่อยคาร์บอนต่ำและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 	<ul style="list-style-type: none"> • ประหยัดเวลาในการแสวงหาน้ำและเชื้อเพลิงผ่านการใช่วิธีการที่ปล่อยคาร์บอนต่ำและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ • ลดอัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคทางเดินหายใจในผู้หญิงและเด็กในชุมชนที่เคยใช้เชื้อเพลิงปรุงอาหารที่ปล่อยมลพิษ
<ul style="list-style-type: none"> • หลักฐานแรงจูงใจทางการเงินที่ส่งเสริมผู้ประกอบการที่เป็นผู้หญิงและเยาวชนในการเข้าสู่ตลาดสินค้าและบริการที่ปล่อยคาร์บอนต่ำ/ยืดหยุ่นต่อสภาพภูมิอากาศ (เช่น ประโยชน์ทางภาษีและการคืนภาษี การช่วยเหลือและอุดหนุนทางการเงิน โครงการนำร่องความร่วมมือกับสถาบันการเงิน การสนับสนุนสำหรับสมาคมสตรีและเยาวชน) • สัดส่วนของผู้ประกอบการที่เป็นผู้หญิงและเยาวชนในการเข้าถึงกลไกทางการเงิน (การลงทุนอย่างเท่าเทียมเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ และอื่นๆ) สำหรับสินค้าและบริการที่ปล่อยคาร์บอนต่ำ/ยืดหยุ่นต่อสภาพภูมิอากาศ 	<ul style="list-style-type: none"> • ผู้ประกอบการที่เป็นผู้หญิงและเยาวชนมีโอกาสมากขึ้นในการเข้าถึงความช่วยเหลือทางการเงินในระบบเศรษฐกิจสีเขียว • มีสัดส่วนของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เพิ่มขึ้นในภาคธุรกิจสีเขียว • มีการสร้างงานใหม่จาก SMEs ในภาคธุรกิจสีเขียว • ผู้หญิงและเยาวชนในภาคธุรกิจสีเขียวมีรายได้เพิ่มขึ้นจากธุรกิจ โดยนำหลักการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการลดปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมาใช้ในสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ

<ul style="list-style-type: none"> • จำนวนและร้อยละของผู้หญิงที่มีส่วนร่วมในการออกแบบ การกระจาย การบริหารจัดการ และการใช้วิธีการที่ปล่อยคาร์บอนต่ำและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 	<ul style="list-style-type: none"> • ลดค่าใช้จ่ายด้านพลังงานในครัวเรือนยากจน • ผลิตภัณฑ์พลังงานที่ใช้ในครัวเรือนที่ปล่อยคาร์บอนต่ำ/ยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศซึ่งสอดคล้องความต้องการและลักษณะการใช้งาน (โดยผู้หญิงเป็นส่วนใหญ่)
--	---

7) การเลือกตัวชี้วัด SMART

ควรทำการทดสอบ SMART TEST กับตัวชี้วัด เช่นเดียวกับกิจกรรมโครงการ

- เฉพาะเจาะจง (Specific) : ตัวชี้วัดจะวัดเฉพาะการเปลี่ยนแปลง (ในระดับผลผลิต ผลลัพธ์ หรือ ผลกระทบ) ที่มันถูกกำหนดให้วัดเท่านั้น โดยต้องมุ่งเป้าไปที่องค์ประกอบหลักที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการเท่านั้น เช่น มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นที่ใด เกิดขึ้นเมื่อใด และเกิดขึ้นกับผู้ใด
- สามารถวัดผลได้ (Measurable) : ตัวชี้วัดต้องมีคำแนะนำที่ชัดเจนในการวัดผล (เช่น ความหมายของหน่วยการวัด) เพื่อให้บุคคลต่างๆ จะสามารถวัดผลได้ในลักษณะเดียวกัน ตัวชี้วัดเชิงปริมาณสามารถวัดผลที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ เช่น จำนวนหรือร้อยละ ได้อย่างง่ายดาย ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพมีความแม่นยำน้อยกว่าแต่ก็ยังสามารถวัดได้ วิธีการหนึ่งที่ยั่งยืนคือ แปลงตัวชี้วัดเชิงคุณภาพเป็นการวัดเชิงปริมาณด้วยมาตราส่วน (ดูข้อ 3 ข้างต้น) มีวิธีการรวบรวมข้อมูลหลายวิธีที่เหมาะสมกับตัวชี้วัดเชิงปริมาณและตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ
- บรรลุผลได้ (Achievable) : วิธีการเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ให้นำมาวัดและตรวจสอบยืนยันตัวชี้วัดควรมีความเป็นจริงและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ อาจมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ กำลังคน หรือระยะเวลาและบางครั้งอาจต้องประเมินประนีประนอมในการเลือกวิธีการตรวจสอบยืนยันที่บรรลุผลได้
- มีความเกี่ยวข้อง (Relevant) : ตัวชี้วัดต้องสอดคล้องกับผลผลิตหรือผลลัพธ์ที่ต้องการวัด
- ทันเวลา (Timely) : ตัวชี้วัดต้องมีลักษณะทันเวลาในหลายด้าน เช่น ระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูลต้องอยู่ในกรอบเวลาของโครงการ คำนึงถึงช่วงเวลาการส่งมอบผลผลิตและผลลัพธ์ที่คาดหวังเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ

8) การสร้างตัวชี้วัดที่ตอบสนองต่อ GSI (GSI-responsive)

ตัวชี้วัดนอกจากต้องมีลักษณะ SMART แล้วควรจะตอบสนองต่อ GSI ตามที่กล่าวมาก่อนหน้า (ดูข้อ 1 ข้างต้น) การพัฒนาตัวชี้วัดที่สนองต่อ GSI เป็นสิ่งที่ท้าทาย (ดูกล่องข้อความ 19) อย่างไรก็ตาม ด้วยความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับมิติ CC-GSI (ดูขั้นตอนที่ 1: ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ CC-GSI) การพัฒนาตัวชี้วัด CC-GSI สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบหากมีการวินิจฉัยปัญหาและ

กล่องข้อความ 19: ความท้าทายในการพัฒนาตัวชี้วัดที่ตอบสนองต่อ GSI

ตัวชี้วัดผลผลิต	ตัวชี้วัดผลลัพธ์
<ul style="list-style-type: none"> • ตัวชี้วัดไม่สามารถวัดผลกระทบของการดำเนินการเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศด้านสภาพภูมิอากาศที่ตอบสนองต่อ GSI ได้อย่างสมบูรณ์ • ความรู้สึกที่ว่า ประเด็นความเท่าเทียมทางเพศและสังคมไม่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และไม่มีควมจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องแก้ไขปัญหาคาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 	<ul style="list-style-type: none"> • ข้อมูลพื้นฐานไม่เพียงพอและไม่มีการจำแนกข้อมูล • สามารถจัดเก็บข้อมูลที่ยังไม่ได้จำแนก แต่ไม่ได้วิเคราะห์เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณ ความสามารถ หรือความชำนาญ • งบประมาณหรือความสามารถที่จำกัดในการรวบรวมข้อมูลที่จำแนกตามเพศและลักษณะที่สำคัญอื่นๆ ทางประชากรศาสตร์

ที่มา: ดัดแปลงจาก Una Murray, ตัวชี้วัดที่ตอบสนองต่อมิติเพศ: การวางแผนด้านมิติเพศและการมีส่วนร่วมที่ประเทศกำหนด (NDC) เพื่อนำไปปฏิบัติ, UNDP, พ.ศ. 2562.

มีการระบุเรื่อง CC-GSI อย่างชัดเจนในการวิเคราะห์ ถ้าหน่วยงานวางแผนขาดความเชี่ยวชาญในประเด็นมิติเพศ อาจจำเป็นต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาช่วยวิเคราะห์ CC-GSI

เพื่อที่จะเอาชนะความท้าทายเหล่านี้ในการพัฒนาตัวชี้วัดที่มีประสิทธิภาพซึ่งสามารถวัดผลกระทบของการดำเนินการเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ตอบสนองต่อ GSI ให้พิจารณาสิ่งต่อไปนี้

- มีตัวชี้วัดที่จัดการปัญหาช่องว่าง GSI และความไม่เท่าเทียมที่ระบุในการวิเคราะห์ CC-GSI
- หากเป็นไปได้ ให้ใช้ข้อมูลพื้นฐานที่แยกตามเพศ อายุ ประเภทครัวเรือน และลักษณะสำคัญอื่นๆ
- หากเป็นไปได้ รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิที่จำแนกตามเพศ อายุ ประเภทครัวเรือน และลักษณะสำคัญอื่นๆ เช่น อาชีพ รายได้ ความทุพพลภาพ เพื่อวัดความสำเร็จในแต่ละกลุ่มประชากรเฉพาะ การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานแบบปฐมภูมิอาจจำเป็นสำหรับโครงการที่มีอายุมากกว่า 2-3 ปี
- สร้างกจิวัตรขององค์กรในการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการรายงานข้อมูลที่มีการแบ่งตามเพศ อายุ และลักษณะสำคัญอื่นๆ
- ดำเนินการให้การแบ่งปันข้อมูลเป็นส่วนหนึ่งของความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน
- บูรณาการความรู้และทักษะด้าน CC-GSI ให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่โครงการ ตั้งแต่กระบวนการออกแบบ ดำเนินโครงการ ติดตาม และประเมินผล

9) ตัวอย่างตัวชี้วัด CC-GSI ตามภาคส่วน

กล่องข้อความ 20 แสดงตัวอย่างตัวชี้วัด CC-GSI ที่แบ่งตามภาคส่วน

กล่องข้อความ 20: ตัวอย่างตัวชี้วัด CC-GSI ตามภาคส่วน

พลังงาน	คมนาคม
<ul style="list-style-type: none"> • สัดส่วนครัวเรือนที่ไม่มีไฟฟ้า แบ่งตามประเภทครัวเรือน (เช่น ผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว ผู้หญิงเป็นหัวหน้าครอบครัว ผู้สูงอายุ ครอบครัวข้ามรุ่นในเมือง/ชนบท) • สัดส่วนครัวเรือนที่หุงต้มด้วยเชื้อเพลิงถ่านหิน/ถ่านไม้ แบ่งตามรายได้และเพศของหัวหน้าครอบครัว • จำนวนการใช้เตาประหยัดพลังงาน (ไม่ใช่จำนวนที่จำหน่าย) แบ่งตามเพศและประเภทครัวเรือน • สัดส่วนแรงจูงใจทางการเงินที่มอบให้ในการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพและพลังงานทดแทน รวมถึงเครดิตบริการที่ทั้งผู้ชายและผู้หญิงสามารถเข้าถึงได้ 	<ul style="list-style-type: none"> • การใช้ระบบขนส่งสาธารณะในพื้นที่เป้าหมาย แบ่งตามเพศ อายุ รายได้ • ค่าเดินทางด้วยระบบขนส่งสาธารณะคิดเป็นร้อยละของรายได้ผู้ชายและผู้หญิง หรือเทียบกับพื้นที่อื่น • จำนวนผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนท้องถนน แบ่งตามเพศ อายุ ประเภทยานพาหนะ ถนนหรือสภาพถนน • สัดส่วนผู้ชายและผู้หญิงในตลาดแรงงานภาคขนส่งมวลชนต่ำและประเภทอาชีพ
ป่าไม้	การเกษตร
<ul style="list-style-type: none"> • สัดส่วนผู้หญิงและกลุ่มเปราะบาง (ถิ่นก้นดง/ชนพื้นเมืองยากจน) ในกลุ่มผู้ใช้ป่าไม้และที่ดิน • จำนวนใบอนุญาตที่ออกให้เพื่อใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ แบ่งตามเพศหรือประเภทครัวเรือน • ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองป่าไม้ แบ่งตามเพศ • จำนวนผู้หญิงและชนพื้นเมืองที่อยู่ในบทบาทหรือตำแหน่งผู้ตัดสินใจในชุมชนที่มีการคุ้มครองป่าไม้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 	<ul style="list-style-type: none"> • อัตราการมีส่วนร่วมของผู้ชายและผู้หญิงต่อตำบลที่เข้าร่วมในเรื่องเกษตรทำกินภูมิอากาศ (CSA) เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง และอัตราผู้ที่ไม่สามารถปรับตัว • ร้อยละของการเปลี่ยนแปลงของผลผลิตการเกษตรต่อไร่ และต่อปีอันเนื่องมาจาก CSA แบ่งตามประเภทครัวเรือนและเพศของหัวหน้าครอบครัว • สัดส่วนผู้หญิงที่เข้าร่วมการฝึกอบรม CSA • ความเข้าใจของผู้ชายและผู้หญิงเกี่ยวกับประสิทธิภาพของ CSA และประโยชน์จากการปรับใช้
น้ำ	ระบบเตือนภัยล่วงหน้าด้านสภาพอากาศ/ภัยพิบัติ
<ul style="list-style-type: none"> • จำนวนครัวเรือนในและนอกเขตชลประทาน แบ่งตามรายได้และประเภทครัวเรือน • จำนวนครัวเรือนที่เข้าถึงน้ำประปา แบ่งตามรายได้ ประเภทครัวเรือน และเพศของหัวหน้าครอบครัว • จำนวนผู้เข้าร่วมสมาคมน้ำดื่มเพื่อสุขภาพอันเนื่องมาจากโครงการ แบ่งตามเพศ • การเปลี่ยนแปลงภาระแรงงานของผู้หญิงและผู้ชายอันเป็นผลมาจากกิจกรรมโครงการ (เช่น จำนวนคนที่ใช้เวลาในการจัดหาน้ำน้อยลงเป็นรายชั่วโมงต่อวัน) 	<ul style="list-style-type: none"> • จำนวนระบบเตือนภัยล่วงหน้าที่ตั้งในพื้นที่เป้าหมายหรือภาคส่วน • จำนวนเด็กและผู้ใหญ่ที่เข้าถึงบริการพยากรณ์อากาศและบริการข้อมูลภูมิอากาศเป็นประจำในพื้นที่เสี่ยงภัย แบ่งตามเพศ อายุ และประเภทครัวเรือน • ร้อยละของเกษตรกรชายและหญิงที่รับทราบและใช้ข่าวสารจากระบบเตือนภัยล่วงหน้า • ความเข้าใจต่อข้อมูลที่ได้รับจากระบบเตือนภัยล่วงหน้า แบ่งตามเพศและอายุโดยให้คะแนนจาก 1-5 • อัตราส่วนของผู้ชายและผู้หญิงที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้สื่อสารในอำเภอที่เสี่ยงภัย

สุขภาพ	การจัดการขยะ
<ul style="list-style-type: none"> จำนวนผู้ป่วยโรคทางเดินหายใจ แบ่งตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ เพศ และอายุ การเปลี่ยนแปลงของจำนวนผู้ป่วยโรคอุบัติใหม่ที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิอากาศ แบ่งตามเพศและอายุ ครอบคลุมช่วงระยะเวลาหนึ่ง จำนวนเด็กและผู้ใหญ่ที่มีความเสี่ยงเพิ่มขึ้นจากน้ำหรืออาหารที่ปนเปื้อนจากสภาพภูมิอากาศ แบ่งตามเพศและอายุ สัดส่วนกลุ่มเปราะบาง (เช่น สตรีมีครรภ์ หญิงที่เพิ่งคลอดบุตร เด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี เด็กอายุ 5-15 ปี ผู้สูงวัย 60 ปีขึ้นไป ผู้คนในถิ่นทุรกันดาร/ชนพื้นเมือง/ชนกลุ่มน้อย/ผู้โยกย้ายถิ่นฐานที่ยากจน ผู้มีปัญหาด้านสุขภาพหรือผู้พิการ ผู้ว่างงาน) ที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุข 	<ul style="list-style-type: none"> สัดส่วนครัวเรือนที่เข้าถึงบริการเก็บขยะ แบ่งตามประเภทครัวเรือน ทัศนคติและพฤติกรรมในการจัดการขยะในครัวเรือน แบ่งตามเพศและอายุ สัดส่วนประชากรกลุ่มเปราะบางที่เข้าถึงสุขาภิบาล (เช่น ผู้สูงอายุ ผู้ยากจนในเมือง ผู้โยกย้ายถิ่นฐานที่ยากจน ผู้พิการ) สัดส่วนผู้หญิงที่รับการอบรมเรื่องการเปลี่ยนขยะเป็นรายได้ (เช่น แปลงขยะเป็นเทคโนโลยีด้านพลังงาน) จำนวน/สัดส่วนผู้ประกอบการที่เป็นผู้หญิงและเยาวชนที่เข้าถึงกลไก/แรงจูงใจทางการเงินในการแปลงขยะเป็นเงิน

ที่มา: ดัดแปลงจาก Una Murray, *ตัวชี้วัดที่ตอบสนองต่อมิติเพศ: การวางแผนด้านมิติเพศและการมีส่วนร่วมที่ประเทศกำหนด (NDC) เพื่อนำไปปฏิบัติ*, UNDP, พ.ศ. 2562.

ตัวชี้วัดที่ถูกรออกแบบมาดีจะช่วยเสริมความแข็งแกร่งให้กับกระบวนการติดตามความก้าวหน้า และประเมินการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ การมีตัวชี้วัดจำนวนไม่มากที่ตรงตามเกณฑ์ SMART และตอบสนองต่อ GSI ยังเป็นที่ต้องการมากกว่าการมีตัวชี้วัดหลายตัวที่วัดผลยากเนื่องจากมีข้อมูลไม่เพียงพอหรือวิธีวัดเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ

เครื่องมือ 6.3: การเลือกแหล่งข้อมูล CC-GSI กำหนดเวลา และหน้าที่รับผิดชอบ

ตัวชี้วัดที่มีประสิทธิภาพจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจทั้งในระดับโครงการและระดับองค์กร ข้อมูลที่ตัวชี้วัดใช้จะต้องถูกต้อง เชื่อถือได้ และตรวจสอบยืนยันได้ คำถามที่สำคัญคือจะตรวจสอบยืนยันข้อมูลที่จะนำไปวัดโดยตัวชี้วัดได้อย่างไร มีหลายวิธีในการรวบรวมข้อมูลที่สามารถยืนยันความถูกต้องได้

1) แหล่งข้อมูลทั่วไปที่ยืนยันความถูกต้องได้สำหรับตัวชี้วัด

ข้อมูลที่ยืนยันความถูกต้องได้ทั้งข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ โดยทั่วไปมีดังนี้

- สำมะโนประชากร
- ข้อมูลการสำรวจแรงงาน
- ข้อมูลการสำรวจครัวเรือน
- บันทึกการบริหารราชการในระดับกระทรวง กรมจังหวัด อำเภอ และท้องถิ่น
- ข้อมูลจากโครงการ เกี่ยวกับ
  - การวัดผลผลิต แบ่งตามเพศ อายุ อาชีพ กลุ่มประชากร
  - บันทึกการเงินในการดำเนินโครงการ (เช่น ใบเสร็จรับเงิน ผู้รับผลประโยชน์)
  - รายชื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมโครงการ
  - แบบประเมินผล
  - แบบสำรวจ
  - การสนทนากลุ่ม
  - บทสัมภาษณ์

2) การเลือกแหล่งข้อมูลและวิธีรวบรวมข้อมูล

อ้างอิงถึงชุดตัวชี้วัด CC-GSI ที่พัฒนาขึ้นและผ่านการทดสอบ SMART ก่อนหน้านี้ ระดมความคิดเกี่ยวกับประเภทข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่เป็นไปได้ที่จะถูกนำมาวัดโดยตัวชี้วัด ซึ่งประเภทและที่มาของข้อมูลมักขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ตัวชี้วัดต้องการ ข้อมูลควรน่าเชื่อถือและพร้อมใช้งาน

ค้นหาวิธีการต่างๆ ในการรวบรวมข้อมูลที่คุ้มค่าและประหยัดเวลา ข้อมูลที่ยืนยันความถูกต้องได้ (verification data) อาจเป็นข้อมูลจากการดำเนินโครงการและกิจกรรม เช่น หลักฐานการเงิน รายชื่อผู้เข้าร่วม และผลการประเมินของผู้เข้าร่วมโครงการ ข้อมูลดังกล่าวจะถูกรวบรวมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการติดตามและประเมินผลโครงการ นอกจากนี้ข้อมูลที่ยืนยันความถูกต้องได้ยังสามารถมาจากกิจกรรมติดตามและประเมินผล (M&E) ที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งสามารถรวบรวมข้อมูล

โดยการสังเกตการณ์โดยตรง การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสำรวจ หรือหลายวิธีร่วมกัน แต่ละวิธีมีข้อดีและข้อเสียต่างกันและเหมาะสมกับข้อมูลที่ต่างประเภทกัน (ดูตาราง 3.3: วิธีการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ) ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเส้นฐาน (baseline data) วิธีการตรวจสอบยืนยันสำหรับข้อมูลเส้นฐานและข้อมูลที่ใช้ในการประเมินผลควรเป็นวิธีเดียวกัน

ทำการตกลงเกี่ยวกับประเภทและแหล่งที่มาของข้อมูลที่ยืนยันความถูกต้องได้ และตรวจสอบให้แน่ใจว่าวิธีการรวบรวมข้อมูลมีความชัดเจน แม่นยำ และน่าเชื่อถือ

3) กำหนดเส้นฐาน เป้าหมาย และกำหนดการ สำหรับการวัดผล

ในขั้นตอนนี้จะมีการกำหนดเส้นฐาน เป้าหมาย และกำหนดการสำหรับตัวชี้วัด

- เส้นฐาน คือจุดตั้งต้นเพื่อใช้ในการเปรียบเทียบ เช่น จุดหรือเงื่อนไขที่ใช้เปรียบเทียบกับจุดหรือเงื่อนไขที่มีการวัดความก้าวหน้าหรือความสำเร็จของมาตรการ
  - มาตรการบางอย่างอาจใช้เวลานานจึงจะเห็นผลสำเร็จ ในกรณีเช่นนี้สามารถใช้ข้อมูลเส้นฐานเป็นจุดเริ่มต้นในการวัดความก้าวหน้าที่เพิ่มขึ้นได้ ช่วงเวลาที่เหมาะสมในการวัดเพื่อเปรียบเทียบกับเส้นฐานจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประเภทและระดับของมาตรการ
  - ข้อมูลเส้นฐานถูกรวบรวมก่อนหรือเมื่อเริ่มมาตรการ ข้อมูลเส้นฐานสามารถมาจากข้อมูลทุติยภูมิที่มีอยู่แล้ว เช่น ข้อมูลงานวิจัย สถิติทางการ ผลการประเมินโครงการที่คล้ายคลึงกัน หรือจากการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ
  - ในทางปฏิบัติ ควรเลือกข้อมูลเส้นฐานในช่วงเวลาที่ไม่มีผลกระทบจากเหตุการณ์สำคัญหรือสภาพการณ์ที่ไม่ปกติ ซึ่งอาจส่งผลให้ข้อมูลบิดเบือนไปจากปกติ ขั้นตอนในการกำหนดข้อมูลเส้นฐานยังเป็นการให้เหตุผลสำหรับการคัดเลือกตัวชี้วัดไปด้วยในตัว เช่น ตัวชี้วัดสะท้อนถึงสัญญาณการเปลี่ยนแปลงอย่างแม่นยำหรือไม่ และสามารถวัดและนำไปใช้ในการวิเคราะห์การประเมินผลและการติดตามได้หรือไม่
- มีการกำหนดเป้าหมายเพื่อวัดการเปลี่ยนแปลง (มักเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นเทียบกับข้อมูลเส้นฐาน) อันเนื่องจากมาตรการ สำหรับมาตรการที่ไม่มีข้อมูลเส้นฐานสามารถกำหนดเป้าหมายเพื่อวัดความสำเร็จขึ้นมาได้
  - ในการกำหนดเป้าหมาย ระบุการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการเมื่อโครงการเสร็จสิ้น การเปลี่ยนแปลงควรมีความสำคัญเพียงพอและบรรลุผลได้ในทางปฏิบัติด้วยทรัพยากรของโครงการ ตัวอย่างเช่น เป้าหมาย “ร้อยละ 100 ของครัวเรือนที่ผู้หญิงเป็นหัวหน้าครอบครัวมีรายได้เพิ่มจากเทคโนโลยีคาร์บอนต่ำ” ไม่น่าจะบรรลุผลได้ในทางปฏิบัติ แต่ “อย่างน้อยร้อยละ 50 ของครัวเรือนที่ผู้หญิงเป็นหัวหน้าครอบครัวมีโอกาสที่จะมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเทคโนโลยีคาร์บอนต่ำ” เป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากกว่า เป้าหมายของตัวชี้วัดแต่ละตัวสามารถปรับได้ตามประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้นและสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปในระหว่างดำเนินโครงการ

- จำเป็นต้องมีกำหนดการ (timeline) ที่ชัดเจนในการรวบรวมชุดข้อมูลที่ยืนยันความถูกต้องได้ ที่จำเป็นเพื่อวัดผลความสำเร็จตลอดการดำเนินโครงการจนเสร็จสิ้น เมื่อสิ้นสุดโครงการควรต้องมีการรวบรวมข้อมูลที่ยืนยันความถูกต้องได้สำหรับการประเมินผลโครงการ
  - ระหว่างการติดตามความก้าวหน้าโครงการ สามารถปรับเป้าหมายและกรอบเวลาของตัวชี้วัดบางตัวตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงซึ่งกระทบต่อกิจกรรมและผลผลิตบางตัว เพื่อผลที่ดีขึ้น

4) สรุปตัวชี้วัดพร้อมเส้นฐาน เป้าหมาย และแหล่งข้อมูล

เขียนรายการสรุปตัวชี้วัดผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบที่สอดคล้องกับเส้นฐาน เป้าหมายและแหล่งข้อมูลที่ยืนยันความถูกต้องได้ โดยใช้ตาราง 6.2 เป็นแนวทาง

ตาราง 6.2: รายการตัวชี้วัดพร้อมเส้นฐาน เป้าหมาย และแหล่งข้อมูล

ตัวชี้วัด	เส้นฐาน	เป้าหมาย	แหล่งข้อมูล
ผลกระทบ			
-			
ผลลัพธ์			
-			
-			
ผลผลิต			
-			
-			
-			

5) แผนติดตามตัวชี้วัด

จัดทำแผนติดตามตามตัวชี้วัดที่เลือก แหล่งข้อมูลที่ยืนยันความถูกต้องได้ วิธีการและกรอบเวลาในการรวบรวมข้อมูล

- มอบหมายความรับผิดชอบในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลให้แก่สมาชิกของทีมงานโครงการ เป็นรายบุคคล โดยมีการระบุรายละเอียดความรับผิดชอบอย่างชัดเจนที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ เช่น ควรรวบรวมข้อมูลประเภทใด จะรวบรวมเมื่อใดและอย่างไร วิธีการกรอกข้อมูลในระบบใช้ระบบใดและรูปแบบใด วิธีการวิเคราะห์และรายงานผล การมีมาตรฐานในการรวบรวมข้อมูลและจัดทำรายงานจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง
- ควรให้คำอธิบายที่ชัดเจนสำหรับเกณฑ์เฉพาะของตัวชี้วัดแต่ละตัวเพื่อป้องกันความสับสนและความผิดพลาด การตรวจสอบข้อมูลสามารถมีผู้ตรวจสอบได้มากกว่า 1 คน หากพบความผิดพลาด

ในการรวบรวมข้อมูลหรือการนำเข้าข้อมูลต้องมีการรายงาน ยืนยันความถูกต้อง และแก้ไข โดยเร็ว ผลที่ตามมาจากการผิดพลาดที่ไม่พึงประสงค์นั้นต้องถูกแก้ไขทันที

- ใส่ชื่อ วันที่ เวลา และสถานที่ที่จะรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล
- ใส่ข้อมูลทั้งหมดนี้ลงในแผนติดตามอย่างชัดเจน ควรดำเนินการดังกล่าวกับตัวชี้วัดแต่ละตัว โดยเฉพาะและแยกกัน (ดูตาราง 6.3)

ตาราง 6.3: แผนติดตามสำหรับตัวชี้วัดแต่ละตัว

การติดตามตัวชี้วัด	คำอธิบาย
1. ตัวชี้วัดที่เฉพาะเจาะจง	
2. สำหรับผลผลิต/ผลลัพธ์	
3. หน่วยที่ใช้วัด	
4. แหล่งข้อมูลที่ยืนยันความถูกต้องได้	
5. วิธีการรวบรวมข้อมูล	
6. เส้นฐาน	
7. เป้าหมาย	
8. ความถี่ในการรวบรวมข้อมูล	
9. บุคคล/ทีมที่รับหน้าที่รวบรวมข้อมูล	
10. บุคคล/ทีมที่รับหน้าที่วิเคราะห์ข้อมูล	

เส้นฐานและเป้าหมายจะช่วยแสดงถึงความก้าวหน้าและความสำเร็จของ มาตรการ การเลือกวิธียืนยันที่เหมาะสมเป็นส่วนสำคัญของการใช้ตัวชี้วัด อย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการยืนยันที่ถูกต้อง แม่นยำ และน่าเชื่อถือช่วยให้ การติดตามผลงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและไว้วางใจได้

การติดตามที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีแผนที่ชัดเจนเพื่อรวบรวมข้อมูลอย่าง เป็นระบบในเวลาที่ที่เหมาะสม ทั้งในช่วงเริ่มต้นและเป็นระยะๆ ตลอดระยะเวลา ดำเนินโครงการจนเสร็จสิ้นโครงการ การวัดตัวชี้วัดอย่างเป็นระบบทำให้ฝ่าย บริหารโครงการสามารถปรับกิจกรรมเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดียิ่งขึ้น

เครื่องมือ 6.4: การติดตามและประเมินผลสำเร็จ ด้าน CC-GSI

เมื่อมีรายการตัวชี้วัด CC-GSI ทั้งหมดของโครงการ แหล่งข้อมูลที่ยืนยันความถูกต้อง และวิธีรวบรวมข้อมูลแล้ว
ตอนนี้มาถึงการจัดทำแผนการติดตามและประเมินผลโครงการ (M&E) เพื่อติดตามความก้าวหน้าและ
ความสำเร็จด้าน CC-GSI

1) การติดตาม เปรียบเทียบกับการประเมินผล

การติดตามเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับความก้าวหน้าของการดำเนินการ
เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์อย่างเป็นประจำ ส่วนใหญ่การติดตามจะตอบคำถาม
ต่อไปนี้

- เรากำลังทำสิ่งที่เราตั้งใจว่าจะทำหรือไม่
- สมมติฐานของเราในเรื่องนี้ยังคงถูกต้องหรือไม่
- มาตรการของเรายังเป็นมาตรการเชิงกลยุทธ์หรือไม่
- มีโอกาสใหม่เข้ามาหรือไม่
- มีกิจกรรมอื่นที่เป็นไปได้ก่อนหน้านี้ และอาจจะเป็นไปได้ในขณะนี้หรือไม่
- มีแนวทางดำเนินการอื่นที่เราควรพิจารณาหรือไม่
- หากสิ่งต่างๆ ได้เปลี่ยนไปแล้ว ทำไมเรายังคงทำแต่สิ่งเดิมที่เราเคยทำมา

การติดตามแตกต่างจากการประเมินผลตรงที่ การติดตามจะเกิดขึ้นก่อนและดำเนินอย่างต่อเนื่อง
ในกรณีที่สูงกว่าการประเมินผล การติดตามจะให้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่มีรายละเอียดและ
ในเชิงปฏิบัติมากกว่า และส่วนใหญ่จะตอบสนองต่อความต้องการเร่งด่วนหรือคำถามที่อาจเกิดขึ้น
ระหว่างดำเนินการ

การประเมินผล เป็นเหตุการณ์ที่มีหลายส่วนมากกว่ากระบวนการเดียวที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง
ตัวอย่างเช่น การประเมินผลอาจเกิดขึ้นในช่วงกลาง ช่วงท้าย หรือหลังเสร็จสิ้นโครงการ ส่วนใหญ่
การประเมินผลมักเน้นที่ภาพรวมหรือตอบคำถามที่ซับซ้อนกว่า เช่น ทำไมสิ่งนั้นจึงเกิดขึ้น
โดยมุ่งหมายที่จะปรับปรุงโครงการในอนาคตและเข้าใจสิ่งต่างๆ อย่างลึกซึ้งมากขึ้นว่าทำไมสิ่งนี้
จึงได้ผลหรือไม่ได้ผล ประเด็นสำคัญของการประเมินผลมีดังนี้

- ความเกี่ยวข้อง: กิจกรรมโครงการสนองต่อวัตถุประสงค์หลักและเป้าหมายหรือไม่
- ประสิทธิภาพ: โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่
- ประสิทธิภาพ: ทรัพยากรถูกใช้อย่างคุ้มค่าเพียงใด
- ผลกระทบ: มาตรการสร้างความแตกต่างอย่างไร
- ความยั่งยืน: ประโยชน์ของมันจะยั่งยืนหรือไม่

2) การพัฒนาแผนการติดตามและประเมินผล (แผน M&E)

แผนการติดตามและประเมินผลได้จัดทำขึ้นเพื่อให้แน่ใจว่าจะได้รับผลสำเร็จตามแผนที่ได้วางไว้ แผนนี้จะให้ข้อมูลที่จำเป็นในการประเมินและชี้แนะกลยุทธ์ของโครงการในการประกันว่าการดำเนินงานมีประสิทธิภาพและราบรื่น และให้ข้อมูลที่จำเป็นในการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ระบุในรายงานภายในและภายนอกโครงการ ตลอดจนเป็นพื้นฐานในการจัดทำโครงการในอนาคต

แผนการติดตามและประเมินผลที่ดีจะสร้างองค์ความรู้ใหม่จากการดำเนินโครงการ ให้โอกาสผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แสดงความคิดเห็นและมีความรับผิดชอบ นอกจากนี้ยังเป็นการรับรองว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเต็มใจที่จะเรียนรู้จากประสบการณ์และปรับตัวให้เข้ากับความต้องการและลำดับความสำคัญที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นจึงส่งผลให้ทรัพยากรถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทั่วไป แผนการติดตามและประเมินผล (แผน M&E) ประกอบไปด้วยผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบของโครงการ และตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งหน่วยการวัด เส้นฐาน เป้าหมาย แหล่งข้อมูล และวิธีการพิสูจน์ นอกจากนี้ยังกำหนดความรับผิดชอบและความถี่ในการติดตามความก้าวหน้าผ่านการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนและการเผยแพร่รายงาน ตาราง 6.4 แสดงตัวอย่างแผน M&E

3) การติดตามความก้าวหน้าและความท้าทายของโครงการ CC-GSI

โดยอาศัยชุดตัวชี้วัด CC-GSI แหล่งข้อมูลที่ได้ระบุ วิธีการรวบรวมข้อมูลที่เลือกและแผนการติดตาม ทีมงานโครงการสามารถเริ่มรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล (ข้อมูลปฐมภูมิ และ/หรือ ข้อมูลทุติยภูมิ) ตามช่วงระยะเวลาต่างๆ ของวัฏจักรโครงการ เช่น ก่อนเริ่มโครงการ ทุก 6 เดือนขณะดำเนินโครงการ และหลังเสร็จสิ้นโครงการ

ระหว่างที่รวบรวมข้อมูล คำถามสำคัญที่ทีมงานโครงการต้องถามระหว่างกันเพื่อให้แน่ใจว่าขั้นตอนการดำเนินโครงการกำลังไปในทิศทางที่ถูกต้องคือ

- มีความพร้อมทางการเงิน บุคลากร และวัตถุดิบ ในการดำเนินการอย่างตรงเวลาและถูกต้อง ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพหรือไม่
- มีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตรงตามกำหนดการและอยู่ในงบประมาณหรือไม่
- กิจกรรมที่ดำเนินการนำไปสู่ผลผลิตที่คาดหวังหรือไม่
- ผู้รับผลประโยชน์รู้สึกอย่างไรกับกิจกรรมนี้
- ผลผลิตนั้นนำไปสู่การบรรลุผลลัพธ์หรือไม่
- อะไรคือเหตุของความล่าช้าหรือผลที่ไม่พึงประสงค์
- มีเหตุผลใดที่ทีมงานควรปรับเปลี่ยนการดำเนินงานหรือแผนหรือไม่

หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ควรนำผลการวิเคราะห์ทั้งหมดไปปรึกษาหารือภายในทีมงานโครงการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อถอดบทเรียนสำคัญและหาวิธีปรับปรุงการทำงาน/กิจกรรมให้บรรลุผลที่ต้องการ

ตาราง 6.4: แผนการติดตามและประเมินผล

โครงการ	ตัวชี้วัด	ค่าจำกัดความ (องการวัด)	เส้นฐาน	เป้าหมาย	แหล่งข้อมูล และวิธีการ	ความถี่ในการ ติดตาม	ผู้รับผิดชอบ	การวิเคราะห์ข้อมูล และการรายงาน
ผลกระทบ								
ผลลัพธ์								
ผลลัพธ์								

4) การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการรวบรวมข้อมูล การบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูล และการรายงาน

การทำงานข้างต้นจะกระทำโดยคนไม่กี่คนหรือหลายคน ขึ้นอยู่กับความซับซ้อนหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้อง สำหรับข้อมูลที่ซับซ้อน อาจมีการกระจายความรับผิดชอบดังกล่าวในหมู่เจ้าหน้าที่โครงการหรือข้ามหน่วยงานขององค์กร สำหรับข้อมูลทางเทคนิคที่มีความเชี่ยวชาญสูงอาจต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกเป็นผู้วิเคราะห์ข้อมูล โดยทั่วไปเจ้าหน้าที่โครงการเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมโครงการและติดตามผล ผู้จัดการโครงการเป็นผู้ดูแลการดำเนินงานในภาพรวมให้โครงการเป็นไปตามแผน รวมถึงรับผิดชอบในผลลัพธ์โครงการและการส่งมอบโครงการอย่างตรงเวลาและมีประสิทธิผล การบริหารจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบอาจมีความจำเป็นเพื่อให้แน่ใจว่าการติดตามมีประสิทธิผลทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความซับซ้อนและขนาดโครงการ ตาราง 6.5 แสดงตัวอย่างการบริหารจัดการข้อมูลที่สามารถนำไปปรับใช้ในระดับกิจกรรม/ผลผลิต และระดับโครงการ

ตาราง 6.5: การบริหารจัดการข้อมูล

ตัวชี้วัดผลผลิต:				
แหล่งข้อมูล:				
กิจกรรมข้อมูล	คำอธิบาย	ผู้รับผิดชอบ/ทักษะที่ต้องการ	ทรัพยากรที่ต้องการ	ช่วงเวลา
การรวบรวมข้อมูล				
การบันทึกข้อมูล				
การวิเคราะห์ข้อมูล				
การรายงาน				
การเผยแพร่รายงาน				

5) การประเมินผลโครงการ CC-GSI

วางแผนเรื่องเวลา ทรัพยากร และบุคลากรในการประเมินผลโครงการ ซึ่งโดยปกติจะมีการประเมินผลระหว่างดำเนินโครงการ (midterm evaluation) และเมื่อสิ้นสุดโครงการ (final evaluation) บางองค์กรอาจใช้ที่ปรึกษาภายนอกทำการประเมินผลโครงการ บางองค์กรอาจใช้พนักงาน/ผู้เชี่ยวชาญภายในองค์กร ซึ่งในกรณีที่ใช้บุคคลภายนอกทำการประเมินผลจำเป็นต้องเตรียมงบประมาณเพิ่มเติมสำหรับส่วนนี้

ก่อนทำการประเมิน ทีมงานโครงการต้องติดต่อผู้ให้ข้อมูลรายสำคัญ กลุ่มผู้รับผลประโยชน์ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องเพื่อรวบรวมข้อมูล เช่น วางแผนการสัมภาษณ์ และ/หรือ การสนทนากลุ่ม การสอบถาม/การสำรวจ การให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้เป็นวิธีการที่ดีที่ทำให้รับทราบและเข้าใจความเห็นในเชิงลึกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อโครงการ

การประเมินผล ควรยึดถือเกณฑ์สำคัญต่อไปนี้

- ความเกี่ยวข้อง: วัตถุประสงค์ของโครงการสอดคล้องกับลำดับความสำคัญของกลุ่มเป้าหมายและนโยบายระดับชาติหรือไม่ (คำถามสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น “วัตถุประสงค์ของการดำเนินงานสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับผลประโยชน์หรือไม่”)
- ประสิทธิภาพ: โครงการนี้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ในโครงการหรือไม่ (คำถามสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น “ผลผลิตนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการหรือไม่” “วัตถุประสงค์ของการดำเนินงานสำเร็จหรือไม่”)
- ประสิทธิภาพ: โครงการได้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างเพียงพอในการบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายโครงการหรือไม่ (คำถามสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น “ได้รับผลผลิตในเชิงเศรษฐกิจหรือไม่” “กิจกรรมที่จัดขึ้นตรงตามกำหนดการและอยู่ในงบประมาณหรือไม่” “มีการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ตรงตามเวลา จำนวนถูกต้อง และตรงตามคุณภาพหรือไม่”)
- ความยั่งยืน: โครงการหรือแผนงานจะยังคงอยู่หลังเสร็จสิ้นโครงการหรือไม่ (คำถามสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น “ผลประโยชน์จะยังคงอยู่ระยะหนึ่งหลังความช่วยเหลือสิ้นสุดลงหรือไม่”)
- ผลกระทบ: โครงการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดในทางบวกหรือไม่ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม การปฏิบัติ สภาพความเป็นอยู่ และ/หรือ นโยบาย (คำถามสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น “โครงการทำให้เกิดอะไรบ้าง” “มีการเปลี่ยนแปลงที่ไม่อยู่ในแผนหรือไม่ตั้งใจให้เกิดขึ้นหรือไม่”)

เริ่มรวบรวมข้อมูลตามคำถามที่เกี่ยวข้องกับเกณฑ์ทั้ง 5 ข้างต้น จากนั้นร่างรายงานตามข้อมูลที่รวบรวมและวิเคราะห์เกี่ยวกับความสำเร็จของโครงการเทียบกับผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบที่คาดหวัง รายงานควรให้คำแนะนำสำหรับการดำเนินงานในระยะถัดไปด้วย

6) การเขียนรายงานความก้าวหน้าที่ดี

รายงานความก้าวหน้าที่ดีต้องมีลักษณะดังนี้

- เกี่ยวข้องและมีประโยชน์: ใช้เพื่อวัตถุประสงค์/การใช้งานที่เฉพาะเจาะจง หลีกเลี่ยงการรายงานสิ่งที่ไม่จำเป็น
- ทันเวลา: ทันเวลาสำหรับการใช้งานตามที่ตั้งใจ ข้อมูลที่ล่าช้าหรือเกิดขึ้นไม่บ่อยตามวัตถุประสงค์การใช้งานของข้อมูลนั้นจะเป็นข้อมูลที่ไร้ค่า
- ข้อมูลจะไร้ค่าหากเป็น
- สมบูรณ์: ให้ข้อมูลเพียงพอที่จะนำไปใช้ และมีเนื้อหาที่สนองต่อข้อกำหนดการรายงาน
- เชื่อถือได้: แสดงข้อเท็จจริงที่มีความถูกต้อง
- เรียบง่ายและผู้อ่านเข้าใจง่าย: เหมาะสมกับผู้อ่านที่ตั้งใจไว้หรือไม่ ภาษาและรูปแบบรายงานที่ใช้ควรชัดเจน กระชับ และเข้าใจง่าย
- สอดคล้อง: ใช้หน่วยการวัดและรูปแบบที่สามารถเปรียบเทียบได้เมื่อเวลาผ่านไป ื่อต่อการติดตามความก้าวหน้าจากการเปรียบเทียบตัวชี้วัด เป้าหมาย และเหตุการณ์สำคัญอื่นๆ ตามที่ตกลงไว้

- คุ่มค่า: ควรแน่ใจว่ารายงานที่จัดทำมีความเกี่ยวข้องและการใช้งานสอดคล้องกับเวลาและทรัพยากรที่ใช้ในการจัดทำรายงาน

7) การใช้ข้อมูลจากรายงานการติดตามความก้าวหน้าและรายงาน M&E

ข้อมูลจากรายงานการติดตามและประเมินผลมีไว้เพื่อใช้ประโยชน์ ฝ่ายบริหารโครงการพิจารณาข้อมูลคำแนะนำในรายงานและดำเนินการที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาโครงการระยะถัดไปหรือโครงการในอนาคต ข้อมูลที่รวบรวมจากขั้นตอนการติดตามความก้าวหน้าและประเมินผลสามารถใช้ในการไตร่ตรอง เป็นข้อมูลทั่วไป และบทเรียนเพิ่มเติม (เช่น สิ่งใดทำแล้วดี สิ่งใดทำแล้วไม่ดี ต้องเปลี่ยนแปลงอย่างไร) โดยมีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงความสำเร็จ ชัดเกล้าโครงการปัจจุบัน และ/หรือ กำหนดโครงการใหม่ ตัวอย่างเช่น ข้อมูลที่รวบรวมจากแบบสำรวจความเข้าใจของเกษตรกรชายและหญิงต่อเทคนิคการเกษตรเท่าทันภูมิอากาศ สามารถใช้ปรับปรุงการฝึกอบรมโครงการหรือการออกแบบโครงการใหม่ที่คำนึงถึงบทบาททางเพศ และความสามารถและความพร้อมของเกษตรกรในการนำเทคนิคและเทคโนโลยีใหม่ทางการเกษตรไปใช้งาน คำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการไตร่ตรอง ข้อมูลทั่วไป และบทเรียนสำหรับทีมงานโครงการคือ

- ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของเราใช้งานได้หรือไม่ เพราะเหตุใดจึงใช้งานได้หรือไม่ได้
- ถ้าใช้ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงอื่นจะกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นหรือไม่
- การวิเคราะห์ตามบริบทถูกต้องหรือไม่
- กลยุทธ์ของเราสอดคล้องกับการวิเคราะห์ที่ดีที่สุดหรือไม่
- เกิดอะไรขึ้นบ้างจากกิจกรรมเหล่านี้
- มีสิ่งใดบ้างที่เป็นผลของกิจกรรมเหล่านี้ที่ไม่เกิดขึ้น (ตามที่เราคาดหวังให้เกิด)
- ขั้นตอนที่เราใช้ในแต่ละกิจกรรมถูกต้องหรือไม่
- เราจะปรับปรุงเทคนิคของเรา (เช่น เทคนิคการฝึกอบรม) สำหรับการจัดทำโครงการและกำหนดโครงการในอนาคตได้อย่างไร
- คำแนะนำที่ได้รับจากการประเมินผลนี้มีความหมายอย่างไรต่อโครงการและองค์กร
- บทเรียนสำคัญที่ได้รับในครั้งนี้มีอะไรบ้างที่สามารถนำไปใช้ได้ในอนาคต

การติดตามและประเมินผลที่มีการวางแผนและดำเนินการตามแผนเป็นอย่างดี จะสนับสนุนการดำเนินโครงการให้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและมีหลักฐานอ้างอิง รวมถึงเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน การติดตามจะเน้นไปที่สิ่งที่กำลังเกิดขึ้น ในขณะที่การประเมินผลจะทำการประเมินว่าโครงการบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้หรือไม่ตลอดจนให้คำแนะนำและบทเรียนที่ได้รับ ควรมีการจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอสำหรับการติดตามและประเมินผล

ขั้นตอนที่ 7: การจัดทำคำของบประมาณ แบบบูรณาการ CC-GSI

ผลจากกิจกรรมในขั้นตอนที่ 1-6 ให้ข้อมูลในการร่างเอกสารโครงการ ซึ่งเมื่อมาถึงขั้นตอนนี้สามารถนำข้อมูลเหล่านั้นมาบูรณาการเพื่อเตรียมจัดทำคำของบประมาณ ดังที่กล่าวตอนต้น สำนักงบประมาณมีแนวทางในการของบประมาณ (Budget Request Guidelines) ที่กำหนดให้หน่วยงานรัฐต้องบรรจุองค์ประกอบสำคัญของโครงการอย่างครอบคลุม สำนักงบประมาณมีเกณฑ์ของตนเองในประเมินลำดับความสำคัญการจัดสรรงบประมาณ

องค์ประกอบสำคัญของการของบประมาณ	เกณฑ์ของสำนักงบประมาณเพื่อจัดลำดับความสำคัญในการจัดสรรงบประมาณ
<ul style="list-style-type: none"> ประวัติความเป็นมาโครงการ ✓ ความจำเป็น/เหตุผล ✓ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ✓ กรอบผลสำเร็จของโครงการ ✓ แหล่งงบประมาณ ✓ ความพร้อม ✓ ปัญหา/อุปสรรค/ข้อจำกัด ✓ แนวทางแก้ปัญหา 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ความสอดคล้องต่อกฎหมายในประเทศ และ/หรือ ข้อผูกพันระหว่างประเทศ ✓ ดำเนินนโยบายที่เข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง ✓ มีความเร่งด่วน สนองต่อลำดับความสำคัญของรัฐบาล และ/หรือ อยู่ภายใต้แผนงบประมาณที่บูรณาการ ✓ แก้ไขปัญหาเรื้อรังซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพ ✓ ครอบคลุมกลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์เป็นวงกว้าง ✓ พร้อมดำเนินการ และอาจสร้างการงบประมาณในอนาคตหากไม่ดำเนินการทันที

ขั้นตอนนี้จะมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการนำผลวิเคราะห์จากขั้นตอนก่อนหน้าไปใช้เสริมความเข้มแข็งของมิติ CC-GSI ในการของบประมาณระดับโครงการ โดยจะให้คำแนะนำการจัดทำคำของบประมาณแต่ละขั้นตอนตามรูปแบบที่กำหนดโดยแนวทางในการกำหนดงบประมาณของสำนักงบประมาณ เพื่อให้แน่ใจว่าคำขอของงบประมาณได้คำนึงถึง CC-GSI กล้องข้อความ 21 แสดงตัวอย่างคำขอของงบประมาณที่ยื่นต่อสำนักงบประมาณ

กล่องข้อความ 21: ตัวอย่างคำขอของงบประมาณ กระทรวงสาธารณสุข

โครงการ	การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการน้ำเพื่อการบริโภคในชุมชนภายใต้แผนจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ (พ.ศ. 2565)
วัตถุประสงค์	เพื่อเสริมสร้างการบริหารจัดการน้ำเพื่อการบริโภคในครัวเรือนตามมาตรฐานคุณภาพ โดยรับประกันคุณภาพน้ำให้มีความปลอดภัยและสะอาดปราศจากการเจ็บป่วย และการเข้าถึงน้ำของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น

ผลลัพธ์	หมู่บ้าน 400 แห่งมีระบบน้ำประปาที่ได้รับรองมาตรฐานคุณภาพ (ใส สะอาด และมีการใช้คลอรีน)
ผลผลิต	<ol style="list-style-type: none"> ยกระดับมาตรฐานคุณภาพของระบบประปาหมู่บ้าน 400 แห่ง มีการตรวจคุณภาพระบบประปาหมู่บ้านและผ่านมาตรฐานเกณฑ์น้ำดื่มของกระทรวงสาธารณสุขอย่างน้อย 10 จังหวัดจาก 1,000 ตัวอย่างที่สุ่มจากองค์กรท้องถิ่นในตำบลต่างๆ หมู่บ้าน 400 แห่งสามารถทำการตรวจคุณภาพน้ำเบื้องต้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างน้อย 1 แห่งในแต่ละจังหวัดที่มีความเสี่ยงด้านการปนเปื้อนในน้ำสูงมีส่วนร่วมการบริหารจัดการคุณภาพน้ำเพื่อลดความเสี่ยงจากการปนเปื้อน
กิจกรรม	<ol style="list-style-type: none"> เสริมสร้างเครือข่ายบริหารจัดการคุณภาพน้ำเพื่อการบริโภคในครัวเรือน เพิ่มพูนความรู้ท้องถิ่นในการบริหารจัดการคุณภาพน้ำ ดำเนินการรับรองมาตรฐานคุณภาพน้ำเพื่อยกระดับมาตรฐานระบบบริหารจัดการคุณภาพของประปาหมู่บ้าน
พื้นที่ดำเนินการ	76 จังหวัด
งบประมาณ (พ.ศ. 2565)	4,028,200 บาท

กระบวนการบูรณาการ CC-GSI มีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยเจ้าหน้าที่รัฐสามารถให้เหตุผลและคำอธิบายที่ชัดเจนต่อผู้บริหารระดับสูงและสำนักงบประมาณเกี่ยวกับความสำคัญของการบูรณาการ CC-GSI ในคำของบประมาณ

1) ประวัติโครงการ

ข้อมูลประวัติของโครงการจะประกอบด้วย วัตถุประสงค์ ภาควิชาเป้าหมาย การดำเนินงาน ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ ประเภทโครงการ ระยะเวลา และที่ตั้ง

ก) **วัตถุประสงค์** – แนวทางการกำหนดงบประมาณของสำนักงบประมาณ กำหนดให้ทุกโครงการต้องชี้แจงวัตถุประสงค์ ซึ่งควรเป็นวัตถุประสงค์การพัฒนาเชิงหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน ตัวอย่างเช่นวัตถุประสงค์หลักของโครงการนำภายใต้กระทรวงสาธารณสุขย่อมเกี่ยวกับคุณภาพน้ำที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ อย่างไรก็ตามโครงการควรมีวัตถุประสงค์รองที่เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน โดยคำนึงถึงความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศที่อาจเพิ่มการปนเปื้อนของน้ำในพื้นที่น้ำท่วม และ/หรือ ในพื้นที่แห้งแล้งเป็นประจำ

หน่วยงานรัฐควรใช้ข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ CC-GSI ในการบูรณาการมิติด้าน CC-GSI ไว้ในการร่างเอกสารนำเสนอโครงการและการกำหนดวัตถุประสงค์โครงการ (ดูขั้นตอนที่ 2-6) รวมถึง

ในคำของบประมาณ วัตถุประสงค์โครงการควรเป็นการแก้ไขปัญหาช่องว่างทางเพศและความเหลื่อมล้ำทางสังคม ตลอดจนปัญหาเร่งด่วนที่ได้จากการวิเคราะห์ CC-GSI ผู้วางแผนโครงการควรสำรวจข้อมูลทั้งในมิติด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคมของภาคส่วน/ประเด็นที่มุ่งเน้น (ดูขั้นตอนที่ 1: ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ CC-GSI) เครื่องมือบางตัวสามารถช่วยระบุช่องว่างด้าน CC-GSI (ดูตาราง 2.2: แบบฝึกหัดร่างบริษัทที่กว้าง และตาราง 3.2: แนวทางคำถามเพื่อเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล CC-GSI)

ในการใช้ตัวอย่างคำของบประมาณของกระทรวงสาธารณสุขข้างต้น ถ้าผลการวิเคราะห์ CC-GSI ระบุว่าครัวเรือนที่ยากจน เพราะบาง มีผู้หญิงหรือผู้สูงอายุเป็นผู้นำครอบครัวในชุมชนที่เสี่ยงต่ออุทกภัย ภัยแล้ง และชายฝั่งจะมีความเสี่ยงสูงในการขาดแคลนน้ำดื่มที่สะอาดและปลอดภัย วัตถุประสงค์อาจเรียบเรียงใหม่ได้ดังนี้

“เพื่อเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการน้ำเพื่อการบริโภคในครัวเรือนให้สอดคล้องกับมาตรฐานคุณภาพความปลอดภัยระดับชาติ และเพื่อรับรองว่าทุกครัวเรือนในชุมชนท้องถิ่นสามารถเข้าถึงน้ำดื่มที่สะอาดและปลอดภัย รวมถึงครัวเรือนยากจน เพราะบาง และมีผู้หญิงหรือผู้สูงอายุเป็นผู้นำครอบครัวที่มีความเสี่ยงไม่สามารถเข้าถึงน้ำดื่มที่สะอาดปลอดภัย”

ข) ภาคส่วนเป้าหมาย – โครงการควรระบุอย่างชัดเจนว่าจะเน้นการแก้ปัญหาที่ภาคส่วนใด (เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจ พลังงาน ขนส่งมลพิษต่ำ การท่องเที่ยว สาธารณสุข การบริหารจัดการน้ำ การประมง) ซึ่งควรจะสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นปัญหาหลายมิติ และส่งผลกระทบต่อหลายภาคส่วน ไม่ใช่เพียงสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แนวโน้มผลกระทบและความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศในอนาคตที่มีต่อภาคส่วนหนึ่งภาคส่วนใดควรได้รับการกล่าวถึงอย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น ผลกระทบของภาวะแห้งแล้ง อุทกภัย มลพิษทางน้ำ และภาวะน้ำเค็ม มีผลต่อระดับการปนเปื้อนในน้ำ การจ่ายน้ำ ความปลอดภัย และคุณภาพน้ำในชุมชนที่มีความเสี่ยงสูงต่ออุทกภัย ภาวะแห้งแล้ง และชุมชนชายฝั่ง ตลอดจนผลกระทบด้านความมั่นคงทางน้ำในอนาคต เมื่อไม่สามารถเข้าถึงแหล่งน้ำสะอาดและปลอดภัยอย่างเพียงพอจะก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมาในผู้ที่ได้รับผลกระทบ เด็กเล็กและผู้สูงอายุในครัวเรือนยากจนของชุมชนที่เผชิญภาวะแห้งแล้งยาวนานคือกลุ่มเปราะบางมากที่สุด

ค) การดำเนินงาน – โครงการที่เสนออาจเป็นความคิดริเริ่มใหม่ หรือเป็นการต่อเนื่องของเรื่อง ที่หน่วยงานได้ดำเนินงานมาแล้วระยะเวลาหนึ่ง ในทั้งสองกรณี การบูรณาการ CC-GSI จะส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงาน of หน่วยงานและให้มูลค่าเพิ่มจากการที่กลุ่มผู้รับผลประโยชน์ได้รับผลประโยชน์ที่ตั้งเป้าหมายไว้มากขึ้นและจากความสำเร็จและความก้าวหน้าของโครงการซึ่งสามารถวัดได้จากตัวชี้วัดเฉพาะที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน

จากตัวอย่างเดิม โครงการน้ำของกระทรวงสาธารณสุข ระยะเวลาโครงการคือ 10 ปี (พ.ศ. 2561-2570) หากโครงการคำนึงถึงมิติของ CC-GSI และแก้ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางเพศและ

ความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่มีอยู่ซึ่งอาจเลวร้ายลงจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเพิ่มประสิทธิภาพของโครงการต่อเนื่องนี้สามารถทำได้ด้วยวิธีแก้ปัญหาแบบองค์รวมในระดับท้องถิ่นที่จัดการกับผลกระทบที่ไม่เท่าเทียมกันที่กลุ่มประชากรแต่ละกลุ่มได้รับจากการปนเปื้อนในน้ำและการขาดแคลนน้ำ

- ง) **ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ** – ประวัติโครงการควรมีการอธิบายถึงประสบการณ์เดิมที่เกี่ยวข้องและความเชี่ยวชาญที่จำเป็นต่อการดำเนินโครงการที่นำเสนอ อีกทั้งควรกล่าวถึงบทเรียนที่ได้รับจากโครงการลักษณะเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันที่เคยทำในอดีต การบูรณาการ CC-GSI อาจต้องใช้ความเชี่ยวชาญเพิ่มเติม (จากภายนอกหรือภายใน) และการฝึกอบรมเพิ่มเติมความสามารถสำหรับการดำเนินโครงการ เช่น การออกแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล CC-GSI การแบ่งปันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และพันธมิตรซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ/หรือ มิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม สามารถใช้เครื่องมือ 2.1: รายการตรวจสอบ – ศักยภาพขององค์กรในการบูรณาการ CC-GSI เพื่อประเมินขีดความสามารถของแต่ละหน่วยงานในการบูรณาการ CC-GSI ตลอดจนค้นหาช่องว่างด้านขีดความสามารถและลำดับความสำคัญสำหรับการบูรณาการ CC-GSI

หน่วยงานด้านเทคนิคอาจพิจารณาการมีส่วนร่วมของพันธมิตรสถาบันและผู้เชี่ยวชาญที่ให้มุมมองด้านเพศและสังคม ในขณะที่หน่วยงานด้านสังคมอาจได้ประโยชน์เพิ่มเติมจากความเชี่ยวชาญด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและอาจมีความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้นเกี่ยวกับมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม หน่วยงานรัฐทุกแห่งควรพิจารณาเสริมสร้างความสามารถของบุคลากรของตนทั้งด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศตลอดจนมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคมเพื่อผลิตภาพและความยั่งยืนในระยะยาว

- จ) **ประเภทโครงการ** – โครงการนี้เป็นโครงการเพื่อการพัฒนาและดำเนินการตามหน้าที่หรือไม่ได้โดยทั่วไปโครงการภาครัฐควรมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานตามหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน ด้วยการบูรณาการมิติของ CC-GSI เข้าไปในโครงการ ประเภทโครงการมักเป็นโครงการพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อ CC-GSI ในภาคส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งจะรวมองค์ประกอบ CC-GSI ไว้ในกิจกรรมตามหน้าที่ ตัวอย่างเช่น โครงการน้ำของกระทรวงสาธารณสุขอาจรวมถึงมาตรการการปรับตัวและบรรเทาผลกระทบ เพื่อให้แน่ใจว่ามีการจัดหาพื้นที่เพียงพอ ปลอดภัย และสะอาดให้กับชุมชนในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย ภัยแล้ง และชุมชนชายฝั่งที่อาจมีปัญหการขาดแคลนน้ำและคุณภาพน้ำ ตลอดจนมาตรการเฉพาะเพื่อครัวเรือนเปราะบางที่อาจไม่สามารถซื้อน้ำดื่มสำเร็จรูปจากท้องตลาด

- ฉ) **ระยะเวลา** – ระยะเวลาของแต่ละโครงการขึ้นอยู่กับลักษณะ ขอบเขต และวัตถุประสงค์ของโครงการซึ่งโดยทั่วไปมักจะกำหนดโดยแต่ละหน่วยงาน โครงการหนึ่งอาจพัฒนาภายใต้แผนงานระยะสั้น/กลาง/ยาวของหน่วยงานนั้น บางโครงการต้องคำนึงถึงความผันแปรของสภาพภูมิอากาศมากกว่าโครงการอื่น เนื่องจากผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อภาคส่วนต่างๆ อาจเกิดขึ้นไม่พร้อมกันและส่งผลกระทบไม่เท่ากัน ผู้วิเคราะห์และผู้วางแผนควรติดตามข่าวสารด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์เกี่ยวกับเพศและสังคมในประเทศ

ช) ที่ตั้ง – ที่ตั้งโครงการสามารถเป็นทั่วทั้งประเทศหรือพื้นที่เจาะจงในระดับภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล และชุมชน การพยากรณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมักอ้างอิงจากแบบจำลองที่ซับซ้อนที่ประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ ปัจจุบันการพยากรณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่ขนาด 20x20 กิโลเมตร

2) ความจำเป็น/เหตุผล

ปัญหา ความเร่งด่วน – แนวทางการกำหนดงบประมาณของสำนักงบประมาณ กำหนดให้ทุกโครงการที่นำเสนอต้องระบุที่มา (เช่น นโยบายรัฐบาล ความสำคัญ และข้อกฎหมายที่โครงการจะตอบสนอง) นอกจากนี้ยังต้องระบุปัญหา/ข้อกังวล และสาเหตุที่เกี่ยวข้องที่โครงการที่นำเสนอต้องการแก้ไขหรือจัดการ และมีความเร่งด่วนหรือไม่ เช่น ผลที่ตามมาจะเป็นอย่างไรหากไม่ดำเนินการใดๆ

นอกจากการวิเคราะห์สถานการณ์ตามปกติ ข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ CC-GSI ในขั้นตอนที่ 3: การรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล CC-GSI และขั้นตอนที่ 4: การปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการวิเคราะห์ผลกระทบ CC-GSI ให้ข้อมูลสำคัญที่จะใช้เป็นเหตุผลของโครงการ บางโครงการอาจต้องปรับเปลี่ยนเพียงแค่น้อยในการวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อให้ได้ข้อมูล CC-GSI แบบแยกประเภทเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ แต่บางโครงการอาจต้องใช้การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิเกี่ยวกับ CC-GSI ซึ่งจะเป็นการเพิ่มกิจกรรมที่ต้องดำเนินการและงบประมาณของโครงการ (ดูเครื่องมือ 3.2: วิธีรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิเกี่ยวกับ CC-GSI ผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และตาราง 3.1: ขั้นตอนทั่วไปของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)) ผู้วางแผนโครงการควรพิจารณาความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศและผลกระทบเป็นปัจจัยในการวิเคราะห์ความเสี่ยง และค้นหาคำตอบว่าความเสี่ยงและผลกระทบเหล่านั้นจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วหรือไม่หากไม่ได้ดำเนินการแก้ไข

ตัวอย่างเช่น เหตุผลเดิมของโครงการน้ำของกระทรวงสาธารณสุขคือ เพื่อดูแลให้ชุมชนท้องถิ่นทุกแห่งสามารถเข้าถึงน้ำที่มีคุณภาพมาตรฐานระดับชาติสำหรับการบริโภคในครัวเรือน ด้วยการบูรณาการ CC-GSI อาจสามารถอธิบายเหตุผลของโครงการได้ดังนี้ เพื่อดูแลให้ชุมชนท้องถิ่นทุกแห่งชุมชนที่เสี่ยงต่ออุทกภัย หรือภัยแล้ง และชุมชนที่อาศัยอยู่ตามพื้นที่ชายฝั่ง สามารถเข้าถึงน้ำที่มีคุณภาพมาตรฐานระดับชาติสำหรับการบริโภคในครัวเรือน อาจมีความเร่งด่วนในการจัดการปัญหาในบางพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนกลุ่มครัวเรือนเปราะบาง

3) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการ

คำถามสำคัญคือ ใครเป็นผู้รับประโยชน์จากโครงการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรวมถึงผู้รับผลประโยชน์ (กลุ่มเป้าหมาย) ผู้ที่อาจได้รับผลกระทบเชิงบวกหรือเชิงลบจากโครงการ และผู้ที่ได้รับหรือสูญเสียบางอย่างจากโครงการ ในการแบ่งประเภทผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถแบ่งเป็นประเภทภายนอกและภายในองค์กร หรือแบ่งตามบทบาทหรือระดับอิทธิพลต่อความสำเร็จของโครงการ

แนวทางการกำหนดงบประมาณของสำนักงบประมาณ กำหนดให้โครงการต้องระบุกลุ่มเป้าหมาย หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่จะเป็นผู้รับผลประโยชน์หลัก และผู้ที่จะได้รับผลกระทบเชิงบวกหรือลบ จากโครงการ เครื่องมือ 4.1: การทำแผนที่ผู้มีส่วนได้และเครื่องมือ 4.2: การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในขั้นตอนที่ 4: การปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการวิเคราะห์ผลกระทบ CC-GSI ช่วยในการระบุและวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การแบ่งปันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของโครงการและกิจกรรมที่บูรณาการ CC-GSI

ตัวอย่างเช่น โครงการน้ำของกระทรวงสาธารณสุข อาจมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียดังนี้

- ผู้รับผลประโยชน์หลัก
  - ทุกครัวเรือนใน 400 หมู่บ้าน (ระบบประปาหมู่บ้านที่ได้มาตรฐานคุณภาพระดับชาติ)
  - ทุกครัวเรือนเปราะบาง (ครัวเรือนยากจนที่มีผู้หญิงและผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครอบครัวสามารถเข้าถึงน้ำดื่มที่สะอาดปลอดภัยอย่างเพียงพอ)
  - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อย่างน้อยหนึ่งหน่วยงานจากทุกจังหวัดใน 76 จังหวัดเป้าหมายที่มีความเสี่ยงด้านการปนเปื้อนในน้ำ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการคุณภาพน้ำ)
- ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน การประชาสัมพันธ์

4) กรอบผลสำเร็จของโครงการ

ทุกโครงการต้องระบุเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบของโครงการอย่างชัดเจน ตลอดจนแผนติดตามความก้าวหน้า โดยปกติหน่วยงานรัฐจะเชื่อมโยงงานในหน้าที่ประจำของตนกับแผนงานและนโยบายในระดับกระทรวงและกรม นอกจากนี้ยังมีการกำหนดตัวชี้วัดตามเป้าหมายความสำเร็จอีกด้วย

เพื่อให้วัตถุประสงค์ ผลผลิต ผลลัพธ์ และตัวชี้วัดของโครงการตอบสนองต่อ CC-GSI มากยิ่งขึ้น หน่วยงานรัฐอาจต้องปรับรายละเอียดโดยเพิ่มมิติ CC-GSI เข้าไป (ดูขั้นตอนที่ 5: การกำหนดโครงการ CC-GSI และขั้นตอน 6: การติดตามความก้าวหน้า CC-GSI) ดังที่อธิบายในขั้นตอนที่ 5-6 การบูรณาการ CC-GSI กระทำในกรอบที่อ้างอิงตามผลลัพธ์ (result-based) หรืออ้างอิงตามวิธีการแก้ปัญหา (solution-based) ด้วยความเข้าใจและการวิเคราะห์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับปัญหาช่องทางทางเพศและสังคมที่มีอยู่ รวมถึงการแก้ปัญหาโดยใช้มาตรการเฉพาะในการจัดการปัญหา การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคมในกิจกรรมของโครงการ ตลอดจนบูรณาการมิติ CC-GSI ในผลผลิตและผลลัพธ์

เครื่องมือ 5.6: กรอบการวิเคราะห์เหตุผลสัมพันธ์ จะให้กรอบแนวคิดและเครื่องมือที่ชัดเจนในการกำหนดวัตถุประสงค์ ผลผลิต และผลลัพธ์โครงการ ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อกลุ่มเปราะบางที่อาจต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษในการมีส่วนร่วมและรับประโยชน์จากโครงการ ผลจากการวิเคราะห์ CC-GSI และการบูรณาการ CC-GSI ในการกำหนดโครงการควรถูกรวมในการบรรยายเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบของโครงการที่นำเสนอ ควรเน้นย้ำถึงมูลค่าเพิ่มจากมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางเพศและสังคมตามความเหมาะสม

5) แหล่งงบประมาณ

แนวทางการกำหนดงบประมาณของสำนักงบประมาณกำหนดให้ต้องระบุแหล่งงบประมาณที่หน่วยงานผู้ต้องการขอรับงบประมาณในคำขอของงบประมาณ โดยทั่วไปงบประมาณของรัฐบาลคือแหล่งเงินทุนหลักสำหรับการลงทุนภาครัฐ อย่างไรก็ตามสำหรับโครงการเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการบูรณาการ GSI อาจเป็นไปได้ที่จะได้รับงบประมาณเพิ่มเติมจากผู้บริจาคในต่างประเทศที่ให้การสนับสนุนอย่างจริงจังต่อปัญหาเหล่านี้ แหล่งเงินทุนอาจมาจากงบประมาณรัฐบาลหรือแหล่งภายนอก หรือทั้งสองทาง ขึ้นอยู่กับแต่ละโครงการ

6) ความพร้อมของโครงการ

ก) **พื้นที่เป้าหมาย** – แนวทางการกำหนดงบประมาณของสำนักงบประมาณ กำหนดให้คำขอของงบประมาณมีคำอธิบายเกี่ยวกับความพร้อมของโครงการ เช่น พื้นที่เป้าหมายที่จะดำเนินการ (เช่น ภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน) มีการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการหรือไม่ หรือมีการสำรวจความคิดเห็นและการรับรู้ของคนท้องถิ่นหรือไม่

โครงการบูรณาการ CC-GSI ที่มีการวิเคราะห์ CC-GSI อย่างเป็นระบบมักมีพื้นที่และประชากรเป้าหมายชัดเจน พร้อมกับบริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนประเด็นทางเพศและสังคม ตัวอย่างเช่น สำหรับโครงการน้ำของกระทรวงสาธารณสุข มีการรวบรวมข้อมูลพยากรณ์สภาพภูมิอากาศทั่วทั้ง 76 จังหวัดจากแบบจำลองการพยากรณ์สภาพภูมิอากาศที่มีอยู่ในบรรดา 76 จังหวัดย่อมมีบางพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เฉพาะที่มีความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศสูงและปัญหาความมั่นคงทางน้ำ ดังนั้นพื้นที่เป้าหมายจึงควรได้รับการระบุอย่างชัดเจน เช่น พื้นที่ประสบอุทกภัยซ้ำซ้อน ภาวะแห้งแล้งยาวนาน ภาวะน้ำเค็มหรือปนเปื้อนจากสาเหตุใดก็ตามที่ระบุในการวิเคราะห์ความเปราะบางหรือการวิเคราะห์สถานการณ์ กลุ่มประชากรที่มีความเปราะบางเป็นพิเศษควรถูกระบุเช่นกัน เช่น ประชากรที่เผชิญการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ชุมชนในพื้นที่ประสบอุทกภัยซ้ำซากหรือพื้นที่ชายฝั่ง และครัวเรือนยากจนที่ไม่สามารถซื้อน้ำดื่ม

ข) **ทีมงาน ฝ่ายบริหาร และอุปกรณ์โครงการ** – ข้อกำหนดเหล่านี้มีความแตกต่างกันและขึ้นอยู่กับลักษณะ ภาควิชา และขนาดโครงการ ทีมงานของโครงการบูรณาการ CC-GSI อาจต้องการฝึกอบรมเพิ่มเติมด้านการดำเนินการและติดตามโครงการบูรณาการ CC-GSI อาจมีการว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกเมื่อจำเป็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะเริ่มต้นของการวางแผนและดำเนินโครงการ อย่างไรก็ตามหากเป็นไปได้ควรสร้างขีดความสามารถในการบูรณาการ CC-GSI ภายในองค์กรเพื่อการบริหารงานที่มีประสิทธิผลและยั่งยืน

ค) **ความเสี่ยง** – ควรระบุความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับวัฏจักรบริหารจัดการโครงการ เช่น ความเสี่ยงทางสังคมและการเมือง ความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ การเงิน และกฎหมาย (ดูเครื่องมือ 5.5 การวิเคราะห์ความเสี่ยง) ในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การพยากรณ์อากาศมักอาศัยแบบจำลองคอมพิวเตอร์ซึ่งมีปัญหาเรื่องความไม่แน่นอนในระดับหนึ่ง (สภาพภูมิอากาศที่พยากรณ์ อาจเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นตามที่พยากรณ์) ความไม่แน่นอนนี้อาจทำให้เกิด

ความท้าทายในการวางแผนและความเชื่อมั่นจากผู้บริหาร ผู้ตัดสินใจด้านงบประมาณ หรือผู้บริจาคที่มีความเข้าใจที่จำกัดในเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หากเป็นไปได้ควรมีค่าแสดงที่ระบุความเสี่ยงและสมมติฐานอย่างชัดเจนอ้างอิงจากข้อมูลที่ดีที่สุดที่มีอยู่

- ง) การติดตามและประเมินผล (M&E) – ทุกโครงการที่นำเสนอควรมีแผนการติดตามและประเมินผล การประเมินผลก่อนเริ่มโครงการหรือหลังโครงการเสร็จสิ้น การประเมินผลกระบวนการประเมินผลกระทบของโครงการ เป็นต้น โดยปกติหน่วยงานราชการจะกำหนดขั้นตอนการประเมินผลของตนเองสำหรับประเมินโครงการพัฒนาการทำงานโดยมีตัวชี้วัดและกระบวนการติดตามและประเมินผลที่ชัดเจน สำหรับโครงการบูรณาการ CC-GSI ดูเครื่องมือ 6.4: การติดตามและประเมินผลสำเร็จด้าน CC-GSI ในขั้นตอนที่ 6: การติดตามความก้าวหน้า CC-GSI สำหรับโครงการน้ำของกระทรวงสาธารณสุข หนึ่งในกิจกรรมการติดตามและประเมินผลควรเป็นเรื่องการติดตามการเข้าถึงและการใช้น้ำประปาที่มีคุณภาพที่ดีขึ้นของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประชากรและครัวเรือนเปราะบาง

7) ปัญหา/ข้อจำกัด/อุปสรรค

โครงการอาจเผชิญปัญหา ข้อจำกัด และอุปสรรคในขั้นตอนการวางแผน ดำเนินการ และส่งมอบ หากสามารถคาดการณ์สิ่งเหล่านี้ได้ล่วงหน้าควรมีการระบุไว้ในโครงการ สำหรับโครงการที่บูรณาการ CC-GSI ข้อจำกัดที่พบบ่อยคือการขาดข้อมูลที่จำแนกประเภท (แบ่งตามเพศ อายุ และลักษณะสำคัญอื่นๆ) การมีความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่จำกัดเป็นอีกหนึ่งปัญหาที่พบบ่อยเช่นกัน รวมถึงการขาดความเข้าใจเรื่องมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม หรือแม้กระทั่งอุปสรรคทางทัศนคติต่อการแก้ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางเพศและสังคมเนื่องจากเห็นว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องเร่งด่วนและไม่เกี่ยวข้องกับบทบาทความรับผิดชอบของตนโดยตรง

ความท้าทายเกี่ยวกับการแก้ปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและ GSI คือเรื่องมุมมองระยะสั้นเปรียบเทียบกับมุมมองระยะยาว เป็นการยากที่จะวัดความสำเร็จทั้งด้านภูมิอากาศและ GSI จากมาตรการระยะสั้น ความสำเร็จด้าน GSI จำเป็นต้องอาศัยการดำเนินการระยะกลางไปถึงระยะยาวและความมุ่งมั่นต่อการแก้ปัญหาดังกล่าว

8) แนวทางการแก้ปัญหา

ในคำของงบประมาณจำเป็นต้องระบุถึงแนวทางแก้ปัญหา ข้อจำกัด และอุปสรรค ตัวอย่างเช่น ปัญหาการขาดข้อมูล CC-GSI ที่แยกประเภทสามารถแก้ไขโดยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิหรือทุติยภูมิ ปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ/หรือ มิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคมสามารถแก้ไขโดยการแบ่งปันข้อมูลที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์และการฝึกอบรม

การบูรณาการ CC-GSI มีความสำคัญอย่างยิ่ง หากปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความเหลื่อมล้ำทางเพศและสังคมไม่ได้ถูกแก้ไขอย่างถาวร ความเสียหายจากการนิ่งเฉยจะสะสมกลายเป็นปัญหาเรื้อรังถึงระดับโครงสร้างที่บั่นทอนความสำเร็จในระยะยาวและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ ข้อเสนอโครงการและคำของบประมาณควรระบุตั้งแต่เริ่มต้นว่าโครงการนี้เป็นการดำเนินงานระยะสั้นหรือเป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายระยะยาว ในส่วนนี้ คำบรรยายเกี่ยวกับแนวโน้มผลกระทบสามารถช่วยให้รายละเอียดว่าโครงการนี้จะประโยชน์ต่อเป้าหมายระยะยาวระดับชาติที่กว้างขึ้นได้อย่างไร

คำแนะนำสำหรับ การบูรณาการ CC-GSI ในองค์กร

4.1 กลไกการประสานงานในองค์กร

1) การประสานงานในการบูรณาการ CC-GSI และการใช้คู่มือ

- เพื่อบูรณาการ CC-GSI ในงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ เจ้าหน้าที่รัฐผู้จัดทำคำของบประมาณ ผู้กำหนดนโยบายอาวุโสที่ตรวจสอบและอนุมัติคำของบประมาณ เจ้าหน้าที่งบประมาณและสมาชิกรัฐสภาผู้ตัดสินใจการจัดสรรงบประมาณ จะได้รับประโยชน์จากการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อมโยงของ CC-GSI นอกจากนี้บุคคลเหล่านั้นยังจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับเครื่องมือทางเทคนิคในการบูรณาการ CC-GSI ในคู่มือฉบับนี้
- แต่งตั้งศูนย์ประสานงาน CC-GSI เพื่ออำนวยความสะดวกและประสานงานการใช้คู่มือเล่มนี้ในหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง

2) การประสานงานในการสร้างข้อมูล CC-GSI

- เพื่อการจัดทำแผนงานและงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพในภาครัฐทุกส่วน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความเสี่ยง ความเปราะบาง และผลกระทบ ที่สามารถแบ่งปันกันได้และนำไปดำเนินการได้ในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับประเทศและส่วนภูมิภาค
- ข้อมูลและสารสนเทศเกี่ยวกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อกลุ่มประชากรต่างๆ ควรแบ่งแยกอย่างเป็นระบบตามเพศ อายุ พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ประเภทครัวเรือน และตัวแปรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
- ควรกำหนดมาตรฐานและคำจำกัดความของข้อมูลร่วมกันเพื่อให้สามารถนำข้อมูลที่ได้รับไปดำเนินการได้ และเพื่อความสะดวกในการแบ่งปัน บริหารจัดการ และใช้งานข้อมูลข้ามหน่วยงานรัฐ
- หน่วยงานรัฐแต่ละหน่วยคือผู้ผลิตและผู้แบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับ CC-GSI

3) การประสานงานในการสร้างระบบสารสนเทศ CC-GSI

- การสร้างข้อมูลและแบ่งปันสารสนเทศคือส่วนสำคัญของการบูรณาการ CC-GSI ควรสร้างระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อรวบรวม รักษา และแบ่งปันข้อมูล CC-GSI โดยระบบควรมีความน่าเชื่อถือ เสถียร เข้าถึงง่าย และเป็นปัจจุบัน
- ระบบสารสนเทศ CC-GSI จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง หากมีการสร้าง บริหารจัดการ และแบ่งปันด้วยมาตรฐานสูง อีกทั้งยังเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าไปดำเนินการได้สำหรับการวิจัย การจัดทำแผนงาน และการจัดทำงบประมาณของหน่วยงานรัฐ ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการทำงบประมาณแบบบูรณาการ

4) การประสานงานในการของบประมาณ

- ในขณะที่หน่วยงานรัฐจัดทำคำของบประมาณของตนเองตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบระบบประสานงานเพื่อแบ่งปันข้อมูลคำของบประมาณที่มีการบูรณาการ CC-GSI ระหว่างหน่วยงานรัฐจะเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ซึ่งกันและกันและปรับปรุงงบประมาณ CC-GSI

4.2 การสร้างความสามารถในด้านความรู้และความชำนาญด้านวิชาการ

1) การสร้างความตระหนักเกี่ยวกับ CC-GSI

- พัฒนาแผนงานส่งเสริมความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (CC) และมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคม (GSI) ให้แก่เจ้าหน้าที่/พนักงานของหน่วยงานรัฐและที่ไม่ใช่หน่วยงานรัฐทุกระดับ ยกกระดับความเข้าใจเรื่องความเชื่อมโยงของ CC-GSI โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ผู้กำหนดนโยบาย ผู้วิเคราะห์แผนงาน เจ้าหน้าที่งบประมาณ และสมาชิกรัฐสภา

2) การฝึกอบรมการบูรณาการ CC-GSI สำหรับเจ้าหน้าที่

- หน่วยงานรัฐที่ใช้คู่มือนี้ในการจัดทำคำของบประมาณควรจัดการฝึกอบรมด้าน CC-GSI ให้แก่ผู้วิเคราะห์แผนงาน ผู้วางแผน เจ้าหน้าที่ M&E และผู้เชี่ยวชาญด้านงบประมาณ ควรมีการพัฒนาเจ้าหน้าที่เหล่านี้ผ่านโปรแกรมที่มุ่งสร้างเสริมสมรรถนะด้านการวิเคราะห์ CC-GSI การออกแบบและกำหนดโครงการที่บูรณาการ CC-GSI การติดตามและประเมินผล (M&E) และการจัดทำงบประมาณที่บูรณาการมิติ CC-GSI ในแผนงาน/โครงการปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มพูนประสิทธิภาพและความสามารถในการนำเสนอมูลค่าเพิ่มและผลประโยชน์ร่วมของ CC-GSI ในงานของพวกเขาแก่ผู้ตัดสินใจ

3) การสร้างความสามารถด้านการติดตามความก้าวหน้า และการติดตามเพื่อประเมินผล CC-GSI

- ควรมีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการติดตามความก้าวหน้าและการประเมินผล CC-GSI และส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระยะเวลา (time scale) ของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้นตลอดจนทักษะการวิเคราะห์ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในมิติทางเพศและสังคมในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณและนโยบาย

- เพื่อที่จะออกแบบและดำเนินขั้นตอนการติดตามและประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีการพัฒนาความเข้าใจเป็นอย่างดีในบริบท CC-GSI ในเรื่องกรอบเวลาที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มาตรการปรับตัวและมาตรการบรรเทาผลกระทบ ตลอดจนการวัดผลลัพธ์ด้าน CC-GSI ที่คาดว่าจะได้รับซึ่งมักใช้ระยะเวลาที่ยาวนานกว่าโครงการและแผนงานทั่วไป
- ความไม่แน่นอนที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่น มีอิทธิพลต่อผลการติดตามและวิธีการประเมินผล การที่สภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องย่อมหมายถึง วิธีปกติที่ใช้วัดความเปลี่ยนแปลง เช่น การเปรียบเทียบผลการติดตามกับข้อมูลเส้นฐานในสภาวะปกติ อาจไม่สามารถกระทำได้ และอาจต้องพิจารณาการปรับข้อมูลเส้นฐาน

บรรณานุกรม

ภาควิชาเทคโนโลยีการเกษตร, คณะเทคโนโลยี, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ภายใต้โครงการ NCD Support Project ของ UNDP. (23 สิงหาคม พ.ศ. 2564). รายงานประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 3: การศึกษาหรือด้านการประสานความร่วมมือด้านเทคนิค – การคลังภาครัฐเพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ตอบสนองต่อมิติเพศและการมีส่วนร่วมทางสังคมในจังหวัดมหาสารคาม.

ธนาคารพัฒนาเอเชีย. (2013). ชุดเครื่องมือสำหรับผลลัพธ์ด้านความเท่าเทียมทางเพศและตัวชี้วัด. ADB. จาก <https://www.adb.org/documents/tool-kit-gender-equality-results-and-indicators>

สำนักงานประมาณ. (พ.ศ. 2564). ยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณของประเทศไทย สำหรับรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564. กรุงเทพฯ: สำนักงานประมาณ.

_____. (พ.ศ. 2564). แนวทางการกำหนดงบประมาณประจำปี พ.ศ. 2564. กรุงเทพฯ: สำนักงานประมาณ.

Chauhan, Dharmistha. (2021). คู่มือการฝึกอบรมเรื่องมิติเพศและความสามารถในการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. กัวลาลัมเปอร์และกรุงเทพฯ: ศูนย์ทรัพยากรและวิจัยเอเชียแปซิฟิกเพื่อสตรี (ARROW) และ องค์การเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ (UN Women) ประจำภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก. <https://asiapacific.unwomen.org/en/digital-library/publications/2021/06/training-manual-on-gender-and-climate-resilience>

Cadondon, Karen, Gutierrez-Amo, Eliana และ Steensig, Liv Pelt. (2014). คู่มือการบูรณาการเรื่องมิติเพศเข้าสู่ประเด็นกระแสหลักในโครงการด้านพลังงานและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. เวียนนา: UNIDO. จาก https://www.unido.org/sites/default/files/2015-01/Guide_on_Gender_Mainstreaming_ECC_0.pdf

Church, Cheyanne และ Rogers, Mark M. (2006). การออกแบบเพื่อผลลัพธ์: การบูรณาการติดตามและประเมินผลในโครงการแปรเปลี่ยนความขัดแย้ง. วอชิงตัน ดีซี: Search for Common Ground. จาก <https://www.sfcg.org/Documents/manualpart1.pdf>

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (พ.ศ. 2565). คู่มือปฏิบัติการจัดทำงบประมาณที่คำนึงถึงมิติเพศ. กรุงเทพฯ: กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว.

Dupar, Mairi และ Velasco, Patricia. (2021). การพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศและการดำเนินการต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ: คู่มือปฏิบัติในการตั้งเป้าหมายและกระบวนการเฝ้าติดตาม. เฉปทาวน: เครือข่ายพัฒนาความรู้ด้านภูมิอากาศ. จาก <https://cdkn.org/resource/genderequality>

European Capacity Building (ecbi). (2018). *คู่มือเพื่อความเท่าเทียมทางเพศภายใต้ UNFCCC*.

German Watch. (2022). *ดัชนีความเสี่ยงด้านภูมิอากาศสากล 2021*. จาก https://www.germanwatch.org/sites/default/files/Global%20Climate%20Risk%20Index%202021_2.pdf

Glemarec, Yannick, Qayum, Seemin และ Olshanskaya, Marina. (2016). *การใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างความเท่าเทียมทางเพศกับการดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน: การบูรณาการข้อพิจารณาด้านมิติเพศเป็นกระแสหลักในโครงการเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ*. นิวยอร์ก: UN Women. จาก <https://ndcpartnership.org/toolbox/leveraging-co-benefits-between-gender-equality-and-climate-action-sustainable-development>

Grassroot Collective. (2018). *เครื่องมือเพื่อการวางแผนโครงการพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ*. Grassroot Collective. จาก <https://www.thegrassrootscollective.org/practical-development-tools-cours>

กองทุนภูมิอากาศสีเขียว (GCF) และองค์การเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ (UN Women). (2017). *การบูรณาการมิติเพศเป็นกระแสหลักในโครงการกองทุนภูมิอากาศสีเขียว: คู่มือปฏิบัติเพื่อสนับสนุนการบูรณาการความเท่าเทียมทางเพศในมาตรฐานการดำเนินการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการเงินเพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ*. อินชอน: กองทุนภูมิอากาศสีเขียว. จาก <https://www.greenclimate.fund/document/mainstreaming-gender-green-climate-fund-projects>

HelpAge International. (2015). *การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในสังคมผู้สูงอายุ (เอกสารแสดงจุดยืน)*. จาก https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/COP21_HelpAge_PositionPaper_Final_0.pdf

Huyer, Sophia. (2016). *ความเท่าเทียมทางเพศในการดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ: การวางแผนสำหรับการมีส่วนร่วมที่ประเทศกำหนดที่ตอบสนองต่อมิติเพศ*. นิวยอร์ก: UNDP. จาก https://www.undp.org/publications/gender-equality-national-climate-action-planning-gender-responsive-nationally?c_src=CENTRAL&c_src2=GSR

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ. (2010). *ยุทธศาสตร์การบูรณาการมิติเพศเป็นกระแสหลักการส่งเสริมการทำงานที่ดี: เครื่องมือโปรแกรม: ชุดเครื่องมือ GEMS*. กรุงเทพฯ: ILO สำนักงานภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก. จาก https://www.ilo.org/asia/publications/WCMS_143849/lang--en/index.htm

Jost, Christine, Ferdous, Nafisa และ Spicer, Taylor D. (2014). *กล่องเครื่องมือสำหรับมิติเพศและความครอบคลุม: การวิจัยอย่างมีส่วนร่วมด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเกษตรกรรม*. โคเปนเฮเกน: โปรแกรมวิจัย CGIAR หัวข้อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เกษตรกรรม และความมั่นคงด้านอาหาร (CAAFS), CARE International and the World Agroforestry Centre (ICRAF). จาก https://cgspace.cgiar.org/bitstream/handle/10568/45955/CAAFS_Gender_Toolbox.pdf?sequence=7

Murray, Una. (2019). การวิเคราะห์มิติเพศและการมีส่วนร่วมที่ประเทศกำหนด (NDCs): แนวทางปฏิบัติอย่างย่อสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภาครัฐ นิวยอร์ก: UNDP. จาก <https://www.ndcs.undp.org/content/ndc-support-programme/en/home/impact-and-learning/library/gender-analysis-and-ndcs--short-guidance-for-government-stakehol.ht>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (NESDC). (พ.ศ. 2563). รายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย พ.ศ. 2563. จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=11972

Nicol, Scherie, Guven, Pinar, และ Pennisi, Aline. (2019). ประเทศไทย: แผนปฏิบัติการงบประมาณด้านเพศ. ปารีส: Public Governance Directorate, องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา. จาก https://www.oecd-ilibrary.org/governance/thailand-gender-budgeting-action-plan_6c398fc7-en

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ONEP). (พ.ศ. 2561). แผนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ. จาก <https://climate.onep.go.th/wp-content/uploads/2019/07/NAP.pdf>

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, UNDP และ GEF ประเทศไทย. รายงานรอบสองปีครั้งที่สาม. จาก <https://unfccc.int/documents/267629>

Pain, Rachel, Whitman, Geoff, Milledge, David (Durham University), และ R. Trust, Lune. (2011). เครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้ PAR เป็นในการเรียนรู้ วิจัย และปฏิบัติ. จาก <http://communitylearningpartnership.org/wp-content/uploads/2017/01/PARtoolkit.pdf>

Pross, Camille et al. (2020). การทบทวนและวิธีปฏิบัติที่เป็นไปได้สำหรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความเท่าเทียมทางเพศ และสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคเอเชีย. กรุงเทพฯ: UN Women. จาก <https://asiapacific.unwomen.org/en/digital-library/publications/2021/01/climate-change-gender-equality-and-human-rights-in-asia>

สุริยสาร, บุษกร และเถลิงศรี, ภาวิญญ์. (2019). มิติทางสังคมของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย: การประเมินความเสี่ยง นโยบาย การวางแผนและการเงิน. กรุงเทพฯ: UNDP.

Nelson & Hill. (2019). มิติเพศในแผนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสำหรับภาคเกษตรกรรม: คู่มือผู้ฝึกอบรม. อิตาลี: UNDP & FAO.

United Nations Evaluation Group. (2014). การบูรณาการสิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมทางเพศในการประเมินผล. นิวยอร์ก: UNEG. จาก <http://www.unevaluation.org/document/detail/1616>

โครงการสิ่งแวดล้อมสหประชาชาติ (UNEP). (19 พฤษภาคม 2018). รายงานแนวโน้มเกี่ยวกับมิติเพศและสิ่งแวดล้อมโลกปี 2016. จาก <https://www.unep.org/resources/report/global-gender-and-environment-outlook-ggeo>

องค์การเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ (UN Women). (2015). วิธีบริหารจัดการการประเมินผลที่ตอบสนองต่อมิติเพศ: คู่มือการประเมินผล. นิวยอร์ก: Independent Evaluation Office, UN Women. จาก <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/4/un-women-evaluation-handbook-how-to-manage-gender-responsive-evaluation>

_____. (2016). การใช้ประโยชน์จากผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างความเท่าเทียมทางเพศและการดำเนินการด้านภูมิอากาศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: การบูรณาการข้อพิจารณาทางมิติเพศเป็นกระแสหลักในโครงการเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ.

Vann, Piseth. (2016). การติดตามและประเมินผลโครงการ (PME) ในบริหารจัดการรัฐจักรโครงการ. กรุงเทพฯ: ศูนย์ประชาสังคมและการจัดการองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์. จาก https://csnm.kku.ac.th/sites/default/files/public/learning/module/attachments/PCM-Module-05_Volume_01.pdf

โครงการพัฒนา
แห่งสหประชาชาติ
ประเทศไทย

ชั้น 14 อาคารสหประชาชาติ ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ 10200 ประเทศไทย
อีเมล: undp.thailand@undp.org โทร: +66 2 288 3350

 [UNDPThailand](#)

 [UNDPThailand](#)

 [UNDP Thailand](#)

 [undpthailand](#)

 [undp-thailand](#)

 [UNDPThailand](#)

 [UNDPThailand](#)